TÜRK CASUSU

İNGİLİZ KEMAL MİLLÎ MÜCADELEDE

Sadece İncelemek İçindir
Ücreti Yoktur
İnceledikten Sonra Siliniz ve Bulursanız Satın Alınız.

KÜLTÜR KİTABEVİ

Levent Şahverdi Arşivi

METİN ÖSKEN
KİTAPLIĞI

TÜRK
CASUSU

İNGİLİZ KEMAL

MİLLÎ MÜCADELEDE

— BİRİNCİ CİLD —

Anlatan :
İNGİLİZ KEMAL
(ESAT TOMRUK)

KÜLTÜR KİTABEVİ
ANKARA CAD. No: 62. İSTANBUL

Levent Şahverdi Arşivi

TÜRK CASUSU

İNGİLİZ KEMAL'in

Yeni Kitabı :

İNGİLİZ KEMAL'in ORTADOĞU MACERASI

Anlatan :

İNGİLİZ KEMAL

İngiliz Kemal'in yeni
heyecan dolu maceraları

KÜLTÜR KİTABEVİ
ANKARA CAD. No: 62. İSTANBUL

Levent Şahverdi Arşivi

Hâtıralarımı Niçin Yazdım ?

19 Temmuz 1946.

İzmir'deyim.

Kordonda ağır ağır yürüyorum.

Yollar kalabalık.

Kadınlı erkekli hep neşeli insanlar... Sıhhatli yüzleri neşeyle parıldayan İzmir'lilerin gönül coşkunluğu beni de ruhumdan sarıyor, kalbimi sevgi ve memnunlukla dolduruyordu.

İzmir, yalnız o gün değil, her zaman böyle kasavetsiz, neşeli insanlar yurdudur.

Yolum beni Kültürparka götürdü.

Kanapelerden birine oturdum. Gayrıihtiyarî gözümün önüne gelen eski yangın yerlerini, eski İzmir'i düşünmeğe başladım, 1923 te, İstanbul'da tesadüf ettiğim âşinalardan bir Yunanlı gazeteciyle aramızda geçen bir konuşmayı hatırladım. Bu gazeteci, o zaman bana :

— Yazık oldu güzel İzmir'e! Harabeye döndü. Artık kimbilir ne kadar, belki de asırlarca böyle kalacaktır!..

Demişti. Ah, ne olurdu, şimdi o gazeteciye burada rastlamak mümkün olsaydı da, aradan çeyrek asır bile geçmeden cennete dönen yeni İzmir'i gösterseydim :

— İşte, deseydim, senin asırlarca harabe halinde kalacağına kanaat getirdiğin güzel İzmir'i gör...

Ben dalgın dalgın bunları düşünürken, birdenbire balyoz gibi bir elin omuzuma inmesiyle oturduğum yerden fırlamam bir oldu. Başımı çevirince, karşımda, saçları bembeyaz olmuş, pehlivan yapılı, güneşten bakır rengi almış sert yüzlü bir adam gördüm. Parlak gözlerini bana dikmiş, eli

Levent Şahverdi Arşivi

hâlâ omuzumda duruyordu. Birkaç saniye böyle yüzüme baktıktan sonra :

— Vallahi o be! İngiliz Kemal!..

Diye sesi gürledi ve beni kucakladı. Bankın üzerine yıkılır gibi beraberce çöktük. Ben, şaşırmış kalmıştım. «Be adam, sen kimsin ?... Ben seni tanımıyorum.» demek üzereyken o, bana :

— Hâlâ tanımadın mı İbrahim Efeyi!... Hani İzmir hapishanesinde lâğımdan kaçarken bayılmıştın da, ben seni kucağımda koğuşuna kadar götürmüştüm.

Deyince, bu sefer, sarılmak, öpüşmek bana düştü.

Evet, karşımdaki o İbrahim Efe ki, bir avuç avenesiyle düşman alaylarını durduran Gökçen Efenin kızanı...

Hey gidi günler hey! Koca vatan fedaisi Gökçen Efe ve.. beni bir lâğım faresi gibi düşman hapishanesinin lâğımında ölmek üzereyken kurtaran İbrahim Efe! Seneler nasıl geçiyor?..

Biz eski günleri hatırlayıp, geçirdiğimiz acı anları konuşmakta iken gözüm, biraz ileride ayakta durmakta olan ve bizim bu samimî halimizi seyreden üç delikanlıya ilişti. Efe, delikanlılara baktığımı görünce :

— Ha... Benim kızanlar onlar...

Dedi ve delikanlılara seslendi :

— Ülen buraya gelin!

Efe böyle seslenir seslenmez, üç delikanlı seğirterek hemen yanımıza geldiler. İbrahim Efe beni göstererek :

— Hani size her zaman söylerdim ya... «İngiliz Kemal» işte budur... Gördünüz mü, dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur...

Sonra, bana döndü; sözüne şöyle devam etti :

— Kemal Bey, Kemal Bey... Bu gençlere her şeyi anlatmalıyız. Çünkü, gözlerini açtıkları zaman her şeyi tıkırında, ortalığı süt liman buldular. Gel de bu çocuklara anlat... Memleket bu hale geldi ama, nasıl geldi? Bizler neler çektik,

Levent Şahverdi Arşivi

ne canlar verdik; bu toprakları, mallarımızı geri aldık, ama nasıl aldık? Mavzer elimden düştü mü hiç?

Koca ihtiyar Efenin gözleri sulandı. Ölmiyecekti de Gökçen Efe, bugünleri görecekti. Vakitsiz şehit oldu o...

Bir müddet derin bir sükût içinde kaldık. Sonra, Efe, yine birdenbire şahlandı :

— Kemal Bey, Kemal Bey... Senden bir ricam var. Bunu yapacaksın... Senin başından çok şeyler geçti. Şunları yaz! Bugünün çocukları okusun. Bu nedir bu, baksana. Bağıran bağırana: «Halkçıyız, Demokratız, şuyuz buyuz!» Nedir bunlar canım? Biz elimizde mavzer, hem dövüşüp, hem de bunların temelini atmadık mı? Ne oluyor bu kızanlara? Hele bak şu karılara da! Onlar da türlü hava çalıyorlar! Ninelerinin peşimizden kucak kucak nasıl cephane taşıdıklarını yaz da onlar da anlasınlar... Yaz ağam yaz... Okusunlar da ibret alsınlar! Yaz! bana söz ver de, köye rahat döneyim.

Bu saf, mert yürekli kahramana söz vermek kolay iş değildi. Düşündüm. Ne demek istediğini pekâlâ anladım. Evet, istediğini yapmam lâzım; yazmalı, 1910 senesindenberi benim başımdan geçenler hakikaten, babalara, annelere, devlet adamlarına, idare âmirlerine, emniyet memurlarına, hattâ sergüzeşt peşinde koşan hayal ve maceraperestlere, sporculara gerçek bir ibret dersi olur.

Efenin tavsiyesi, hakikaten yerinde bir tavsiye idi; ona söz verdim.

O akşam yemeği beraber yedik. Daha bir çok hâtıralarımızı tazeledik. Ayrıldık.

İşte, sayın okuyucularım, memleketi uğruna vücudu düşman kurşunlariyle kalbura dönmüş olan bu kahramanın beni ikazı tam yerinde bir uyandırış oldu. Anlatacağım otuz beş senelik devamlı maceralarla dolu hayatımın bâriz hususiyetleri, hayatın en yüksek tabakalarına çıkmak, düşmek, kalkmak... Beynelmilel profesyonel boksör olmak, dünya şampiyonluğu namzetleri sırasına kadar yükselmek, sefalet, zenginlik, idam hükümleri, hapishaneler, lüks hayat, dağlarda çetecilik, bir

Levent Şahverdi Arşivi

çok takma isimlerle düşman içinde dolaşmak... Ve saire... ve saire...

Ben bunları anlatacağım; hem öyle bir anlatış ki, müstantik huzurunda ifade verir gibi...

Bir çok hüviyetlere girmem, bugün bile dedikodulara, tetkiklere sebep oluyor. Ben bu ifademi olduğu gibi verip her şeyin hakikatini ortaya koyacağım. Bu suretle dedikodulara ve benimle meşgul olanların lüzumsuz yere kıymetli vakitlerinin ziyaına nihayet vereceğim.

Sözlerimde kat'iyen tefahür yoktur; bilâkis yaptığım muazzam hatâları gençliğe misal olarak göstereceğim; kahramanlık. fedakârlık babında: «Şöyle yaptım... böyle ettim...» demiyeceğim. Çünkü, bu vatan, öyle meçhul kalmış kahramanlarla, fedakârlarla doludur ki, bizlerinki onların yanında sivrisinek vızıltısı gibi kalır! Tarihi, vatan kahramanları ile dolu olan bu yurtta, zannıma göre, kahramanlık, fedakârlık faslından dem vurmak lüzumsuzdur.

Ben, hâtıralarımı anlatırken kimseyi ne medih, ne de zemmetmiyeceğim. Vâkıaları olduğu gibi anlatacağım. «İngiliz Kemal hâtıralarını yazıyor; acaba, düşman işgaline ait kısmında kötü hüviyetleri açığa vuracak mı?» diye, kimse beyhude yere üzülmesin, endişelenmesin! Müsterih olsunlar!...

Bu millet, düşman istilâsı altında inlerken, onlar, yalnız kendi menfaatlerinden, tatlı canlarından başka hiç bir şeye ehemmiyet vermediler. O zaman, onların, kendilerini hizmete dâvet etmeden dahi düşmanların hizmetine koştuklarını, memleketi esaretten kurtarmak için canla başla çalışan vatandaşlarını, ehemmiyetsiz menfaatler mukabilinde satmak için ellerinde tavsiye mektupları ile, saatlerce istilâ kumandanlarının kapıları önünde beklediklerini bilirim! Bu kumandanların, böyle hiç bir icbar ve dâvet olmadan milletini satanlardan ne kadar nefret ettiklerini de bilirim. Kendi milletine hayrı olmıyanların yabancı bir millete hiç hayrı olmıyacağını düşmanların bildiğini de bilirim!...

Fakat, hayır! Zannetmeyiniz ki İngiliz Kemal bunlardan

Levent Şahverdi Arşivi

bahsedecek, bir takım isimler sayıp dökecek... Hayır! Müsterih olsunlar!...

Ben Kimim ?..

Millî Mücadele ve İstiklâl Harbi içinde geçen maceralarımın nakil ve hikâyesine başlamadan önce, kendimi ve nasıl yetiştiğimi okuyucularıma anlatmalıyım ki... ancak, hüviyetimi, mâruf halk tâbiri ile: «Ne mal olduğumu» okuyucular bilsinler, maceralarıma ve hâtıralarıma gereken değeri versinler ve bir masal okumadıklarını anlasınlar.

Anlatayım :

Ben, İstanbul'da Altımermer'de 1887 yılında doğmuşum. Öz adım: Ahmet Esat Tomruk'tur. Babam, Evkâf Nezareti Varidat Kalemi Müdürü Mehmet Reşit Bey; annem, Sıdıka Hanım.

Babam, o zamanın âdetlerinden olan hovardalık modasına tutulmuş, babasından kalan emlâki satıp soğana çevirmiş, evlâtlarına Bahçekapısında bir dükkândan başka bir şey bırakmıyarak, ben henüz beş yaşında iken hayata gözlerini yummuş.

Dayım, o zaman, Hazinei Hassa kalemi ketebelerinden Sezai Bey, bizi derlemiş toplamış, Beyoğlu'nda, Taksim'de, Kazancı mahallesinde tuttuğu bir eve getirmiş.

Ben, kendimi anlamağa başladığım zaman, başımda büyük ve hâmi olarak dayımı buldum. Bundan sonra, Boğaziçi'ne, Emirgân'a nakli mekân ettik.

Henüz beş yaşında iken Emirgân'ın koruları, kırları, tepeleri, bayırları bende tesirini göstermeğe başladı. Her gün sabahtan akşama kadar, dağlarda, bayırlarda, kırlarda, korularda koşup oynıyarak çelik gibi bir vücuda sahip oluyordum.

Dağlardan usanınca işi denizciliğe döktüm. Emirgân'ın meşhur sandalcısı Fotaki'den kürek, yelken dersi aldım. Boğaz'ın sularını öğrenmeğe koyuldum. Günden güne deniz, benim için kendimi meşkine verdiğim bir aşk olmuştu.

Nihayet, atılgan, mücadeleyi sever, cesur bir çocuk ol-

Levent Şahverdi Arşivi

dum. Yaşıma göre pek fazla cürekâr, gözü pek, atılgan ve kuvvetli oluşum büyüklerimin gözünden kaçmıyordu.

«Hürriyet», «İstibdat» Ne Demektir ?

Bana ilk spor dersini veren komşumuz Talât Bey (Hariciye müsteşarlarından) ekseriya, tanımadığım bazı arkadaşları ile korulukta buluşurlar, o yaşta anlıyamıyacağım mevzular üzerinde konuşurlardı. Bu konuşmaları arasında bir çok defa, «istibdat», «hürriyet» kelimelerini duyardım.

Bir gece, yemekten sonra, bu kelimlerin ne demek olduğunu dayıma sordum. Aramızda şöyle bir konuşma geçti:

— Dayı...

— Ne var ?

— Sana bir şey soracağım.

— Ne soracaksın ?

— «Hürriyet», «İstibdat» ne demektir ?

Zavallı dayım, ok gibi yerinden fırladı. Yüzü sapsarı olmuştu. Yuvalarından fırlıyacakmış gibi açılan gözleri gözlerime dikildi :

— Bu kelimeler senin ağzında ne geziyor ? Nereden duydun bunları ? diye bağırdı.

Dayımın bu telâşına hayret etmekle beraber her halde tekin kelimeler olmadığına hükmettim ve pek çok ısrar etmesine rağmen bunları Talât Beyden duyduğumu söylemedim...

O gece, bu kelimeleri dayıma sormakla büyük bir günâh işlemiş gibi, süklüm püklüm, yatağıma girdim.

Ertesi gün, ilk işim, korulukta Talât Beyi beklemek oldu. Talât Bey gelir gelmez meseleyi anlattım. Bana gülerek şu cevabı verdi :

— Aferin Esat! Senin daima mert bir adam olacağını bu halin ispat etti. Niçin bana sormadın? Sen bunları anlıyacak yaşa gelmedin daha... Bir gün gelir anlarsın. Sakın bir daha bu kelimeleri kimseye sorma, hiç bir yerde söyleme!

Nasihatini dinledim, dediği gibi yaptım.

Günler geçiyordu.

Levent Şahverdi Arşivi

Boğazın akıntılarında kürek çekmek, yelken kullanmak, heyecan, mücadele artık en büyük zevkim olmuştu.

Baltalimanı çayırında pehlivan güreşleri seyreder, coşar, heyecanlanırdım. Onlar gibi meşhur pehlivanlar olmak hevesine kapıldım, geceleri rüyalarını görürdüm.

Okula Başlıyorum

Nihayet, okul çağına gelmiştim.

Eylûl ayında bir gün, dayım, elini omuzuma vurarak :

— Haydi bakalım Esat, dedi, yarın Galatasaray Sultanî'sine başlıyorsun...

Dayımın bu sözleri bende yeni, taze bir heyecan ve sevinç uyandırdı. Artık okula başlıyordum; hem de Galatasaray Sultanîsine... Talât Beyin okuluna...

Ertesi gün, çamaşır çantası koltuğumda, dayımla beraber Galatasarayın meşhur kapısından içeri girdik. Müdür Abdurrahman Şeref Beyin karşısına çıktık. Oradan kayıt muamelesi icabı, ders nazırı Cemil Beyin odasına girdik. 679 numaraya kaydedildikten sonra, dayım, beş kuruş haftalığımı cebime koydu:

— Göreyim seni, çalış.. dedi, gitti.

Ben Cemil Beyin odasında kalmıştım. Bir köşede beklerken, üç çocuğun daha kayıt muamelesi yapıldı. Sonra, bir mubassır dördümüzü yatakhanemize götürdü. Yataklarımız yanyana idi. Birbirimize isimlerimizi sorduk.

— Adın ne senin?

— Ruşen Eşref

— Senin?..

— Ahmet Esat...

— Senin baban var mı?

— Yok... Öldü. Senin var mı?

— Benim de öldü.

Ötekine :

— Senin adın ne?

— Fuat... Ben Hintliyim.

Levent Şahverdi Arşivi

— Baban?

— Öldü.

Diğerine :

— Senin adın?..

— Kemal.

— Baban?..

— Yok. Şehit olmuş.. Ertuğrulun çarkcısıydı. Japonya'ya giderken vapur battı, öldü.

Kader bizi, babalarını hiç görmemiş, pek küçük yaşta kaybetmiş dört yetimi bir araya getirmişti.

Nihayet öğretmen Salim'in sınıfında ilk tahsile başladım. Çalışmam fena gitmiyordu. Sınıfın en küçüğü olduğum için bana «Küçük» lâkabını takmışlardı. Jimnastik öğretmeni Faik Beyin derslerinde, vücudumun kaviliği gözünden kaçmıyordu. Büyük sınıfların jimnastik şampiyonları Emin Bülent Bey, Mahmut Ziya, Rânâ (Ali Rânâ Tarhan), Şevki ve Talât Beyler direklere tırmanma idmanlarında beni bellerine takarlardı.

Bizim «Yetimler birliği» sarsılmıyordu. Hepimiz üçüncü sınıfa gelmiştik. Artık fransızcayı okur, yazar, anlar olmuştum.

Ne... Sen Fransız Postahanesine Mi, Girip Çıkıyorsun?...

Bir gün, Fuat, elinde, Paris'te çıkan, kartpostal, pul mübadele meraklılarının gazetesi olan «Mon Dimanche» gazetesini bana göstererek :

— Esat, dedi, şu gazeteye adresimizi gönderelim de, biz de, dünyanın muhtelif yerlerinden kartpostal mübadelesi yaparız.

Fena fikir değil. Diğer arkadaşımız Ruşen Eşref de muvafakat etti. Mektuplar hazırlandı. Adres, postrestant Fransız postahanesi.

Fakat, Mektupları Fransız postahanesine vermek meseleydi!

O devirde yaşamış olanlar, Saray hafiyelerinin daimî

Levent Şahverdi Arşivi

kontrolü altında olan ecnebî postahanelerine girip çıkmanın ne derece tehlikeli bir iş olduğunu bilirler.

O hafta mektepten çıktığımız zaman üç kafadar, Bankalar caddesindeki postahanenin önüne geldik. Plânımız mucibince, ben ortalarında yürürken, birdenbire içeriye daldım. Mektubu gişeye uzattım. Memur hayretle yüzüme baktı:

— Çocuğum, sen buraya nasıl geldin? Dikkat et, kimse görmesin!

Dedi. Mektubu aldı ve hemen ilâve etti :

— Çabuk kaç!..

On beş gün, sonra ayni şekilde postahaneye uğradım. Memur elinde bir tomar kartpostal, hem gülüyor, hem de :

— Al şunları kaç; Belânı bulacaksın!

Diyordu. Fransanın muhtelif şehirlerinde bir sürü kartpostal gelmişti. Artık, bizdeki sevincin haddi hesabı yoktu.

Bu, bir müddet böylece devam etti. Bir gün, Paris'ten gelen kartpostallar arasında türkçe yazılı bir kart çıktı. Kartın üzerinde şu ibare vardı: «İstibdadın hür çocukları! Sizi tebrik eder, ihtiyatlı olmanızı tavsiye eylerim! İmza: Ahmet Rıza.»

Hayret! Ahmet Rıza Bey kim? Bize ne diye ihtiyat tavsiye ediyor...

Bir türlü bu işin içinden çıkamadım.

O hafta okuldan çıkınca, komşumuz olan Şehbenderzade Doktor İhsan Beye sormağa karar verdim. İhsan Bey, bazan, fransızca gazeteler okuduğunu biliyordum.

Haftabaşı, mektepten çıkar çıkmaz doğru doktora gittim. Biraz dereden tepeden konuştuktan sonra kartı uzatarak :

— Doktor Bey, şunun mânası nedir? Ben anlıyamadım.

Dedim. Doktor :

— Nedir o? Ver bakayım.

Diye kartı elimden aldı. Üzerindeki yazıyı okurken doktorun yüzü telâş ve heyecandan kıpkırmızı oldu :

— Sen deli mi oldun, be oğlum!

Dedi. Ben hayretle:

Levent Şahverdi Arşivi

— Neden?..

— Allah Allah! Bu kart sana nasıl geldi?

Doktora, işi tafsilâtiyle anlattım. Hikâyemi dinleyince gözleri dehşetle açıldı:

— Ne!. Sen, Fransız postahanesine mi girip çıkıyorsun?

— Evet.

— Hayret! Hafiyeler seni şimdiye kadar nasıl olup da yakalamadılar! Bu kartın üzerindeki yazının ne demek olduğunu sana kısaca anlatayım:

«—Oğlum, memleketimiz şimdiki idaresi, padişahın idaresidir. Yâni, milletin söz hakkı yoktur. Buna «istibdat» derler. Garp memleketlerinde bunun aksidir; orada milletin söz hakkı vardır. İrade milletindir. Buna da «hüriyet» derler. Bu serbest idareyi memlekette kurmak için bir çok fedai gençler bu uğurda çalışıyorlar. Fırsatını bulup dışarıya kaçanlar çıkardıkları gazeteler, kitaplarla bu yolda faaliyetlerine devam ediyorlar. İçerdekiler de gizli gizli çalışıyorlar. Eğer bunlardan biri saray hafiyeleri tarafından yakalanırsa, ya zindanlarda, ya menfalarda, yahut da Boğaz'ın sularında imha edilirler! İşte Ahmet Rıza Bey de bu teşkilatın Avrupa'daki merkezinin reisidir. Tavsiyesi de yerinde bir tavsiyedir.»

Dedi ve kartı yırttı ve yaktı. Bu kart hafiyelerin eline geçseydi, dayımın ve ailece hepimizin başımıza neler geleceği besbelliydi.

O akşam, evde dayımla yemek yerken kıs kıs gülüyordum. İçimden:

— Sorduğum zaman sen bana hürriyetin ne demek olduğunu söylemedin, ama, ben öğrendim.

Zavallı dayım, benim böyle tehlikeli oyunlar oynadığımdan tamamen habersizdi.

Nihayet Yakalandım. — Gözlerimi Açınca Kendimi Büyük Bir Kafeste Buldum

Yine bir haftabaşı, yağmurlu pis bir hava idi. Yine postahaneye uğradım. Yalnızdım. Gişeden bir miktar kortpostal

Levent Şahverdi Arşivi

uzattılar. Kartları cebime yerleştirdim, koşar adım postahaneden çıktım. Henüz bir kaç adım ilerlemiştim ki, başıma ağır bir şey indi. Gözlerimde kıvılcımlar çaktı. Kendimi kaybettim.

Biraz kendime gelir gibi olduğum zaman kulaklarımda bir uğultu hissediyordum. Tekerlek gürültülerinden bir arabada olduğumu anladım. Biraz kımıldadım; tekrar başıma bir darbe yedim. Bu sefer büsbütün kendimi kaybetmişim.

Bilmem bu hal ne kadar devam etti. Gözlerimi açtığım zaman kendimi büyük bir odada, tavuk kümesine benziyen büyük bir kafesin içinde buldum.

Odanın köşesinde iki masa, masanın köşesinde de kırmızı fesli, palabıyıklı, iri yapılı dört adam oturuyordu. Duvarlarda kamçılar, falaka sopaları, silâhlar vardı.

Ne olduğumu, neye uğradığımı anlıyamıyordum. Acaba, korkulu bir rüya mı görüyordum?

Benim biraz kımıldandığımı gören dörtlerden biri :

— Con uyandı!

Diye mırıldandı. Bunun üzerine hepsi birden parmaklığın yanına geldiler. Ve aralarında şöyle konuşmağa başladılar.

— Vay canına! Kedi canlı be!

— Sahi öyle!

— Yaman piç!

Ve bana:

— Ulan, conların piçi! diye bağırdı ve yangın için konulmuş olan kovalardan birini kaptığı gibi içindeki suyu suratıma boca etti.

Soğuk suyu kafamdan aşağı yiyince kendime geldim. Gayriihtiyarî korkumdan ağlamağa: «Anne! Anne!» diye bağırmağa başladım. Üstüm başım sırılsıklam olmuştu. Soğuktan, biraz da korku ve heyecandan titriyordum. Herifler benim bu halime gülüyorlardı.

Bir iki saat kadar böyle geçti. Sonra odada bir telâş, bir kaynaşma oldu.

— Fehim Paşa...

Levent Şahverdi Arşivi

— Fehim Paşa geliyor.

— Hazır olun!..

Dışarıda koşuşmalar... Kılıç şakırtıları...

Kapı açıldı. Bir ses:

— Getirin şu veledi!

Beni kafesten çıkardılar. Karanlık koridorlardan geçtik. Üzerimde ne var, ne yok almışlardı. Cebimde mendil dahi yoktu.

Bir odaya girdik. Masanın başında paşa üniformasiyle bir adam oturuyordu. Kordonlarından tanıyabildim.

Saray yaveri üniformasını giymiş, tıknazca, genç bir adam da sert adımlarla bir aşağı, bir yukarı dolaşıyordu. Beni görünce:

— Vay canına! Bu velet mi bu işleri yapan? diye bağırdı.

Ben ağlamağa tepinmeğe başladım:

— Ben ne yaptım? Benden ne istiyorsunuz? diye feryat ederken, yaverin tokatı yüzümde şakladı:

— Daha söyleniyorsun, ha!..

Ben büsbütün yaygaraya başladım. Kaçmak için dışarıya hücum eder gibi yapıp muhafızların ayaklarının arasından dışarıya fırladım. Karanlık koridorlarda koşarken zaptiyeler karşıma çıktı. Yakalayıp ayni odaya getirdiler.

—Sen misin kaçan!..

Sağdan, soldan bir sille tokat yağmuru başladı. Bu sırada,, elime, masanın üzerindeki mürekkep hokkası geçti. Kaptığım gibi yaverin suratı budur diye fırlattım. Yaver, hokkanın içindeki mürekkebi tepeden tırnağa giymişti. Ben de yediğim dayaktan bayılıp yere serildim.

Aklım başıma gelince, kendimi başka bir odada buldum. Bu odada bir yatak, iskemle, bir de gaz lâmbası vardı.

Gece olmuş, karnım müthiş acıkmıştı. Kapıya koştum. Kapı, kilitliydi. Lâmbayı elime aldım. Odayı yakmayı düşündüm. Kendim de odanın içinde yanacaktım; olmıyacak.

Tekrar avazım çıktığı kadar bağırmağa başladım.

Levent Şahverdi Arşivi

Kapı açıldı.

İki muhafız içeri girdi.

Yüzlerinde sert bir ifade yoktu. İçlerinden biri:

— Barut gibi çocuk be!

Diye mırıldandı. Ellerini bana uzattı. Isırıkları gösterdi:

— Bak ne yaptın!

Dedi. Dayak faslında beni tutan ellerini ısırmıştım.

Sonra sordu:

— Ne var ne istiyorsun?

— Karnım aç!

— Ha şöyle yola gel!

Diğer muhafız:

— Bu yaşta bu çocuğu baştan çıkaran kim acaba? Arslan yavrusu be! Nasıl da dikliyor! Ulan Con... Biliyor musun ne yaptın?.. Paşanın ne yüzü kaldı, ne üstü başı... Mürekkep içinde bıraktın be... E... Conun tablasını getirin.

Hemen odaya bir tepsi içinde yemek geldi. Tepsinin başına çöktüm. Muhafızlar benim iştahlı iştahlı yemek yiyişimi seyrediyorlardı. Yüzlerinde halime acır gibi bir mâna vardı.

Hapsedildiğim odada böylece beş gün geçti. Vücudumun her tarafı çürüklerle doluydu.

Beşinci günü sabahleyin kaldırdılar, tekrar paşanın odasına götürdüler.

İçeri girer girmez, bir de ne göreyim?.. Okulun mubassırlarından Şevket Bey oradaydı. Hemen koştum, yanına gittim. Ağlıyordum. Bana kaşlarını çattı:

— Sus! dedi.

Nihayet, kâğıtlar imzalandı. Şevket Bey:

— Üç defa «Padişahım çok yaşa!» diye bağır, dedi. Bağırdım. O da ilâve etti:

— Affı şahaneye mazhar oldun. Yürü bakalım.

Sokağa çıktık. Arabaya binerken, nerede olduğumu anladım: Beşiktaşta, Hasanpaşa karakolunda imişim de haberim yok.

Araba, biraz ilerledikten sonra, Şevket Bey:

Levent Şahverdi Arşivi

— Vah vah oğlum dedi. Nasıl oldu bu iş? ah böyle başından büyük işlere ne girersin! Dua et İmrahor Faik Paşaya... Bereket versin paşa aile dostumuzdu; yoksa gittindi!

Dikkat ettim, gözleri samimiyetle doluydu, takdirkâr mânalar ifade ediyordu. Bakışları, korku yerine cesaret veriyordu bana.

Okula gelince, ders nazırı Cemil Beyin odasında dayımı sapsarı buldum. Hallerinden saray hafiyesi olduğu anlaşılan iki adam daha vardı. Cemil Bey:

— Padişahımız efendimize dua et, dedi. Affı şahaneye mazhar oldun!

Dayım hiç yüzüme bakmıyordu. Şevket Bey:

— Yürü! Düş önüme!..

Dedi. Odadan çıktık, sınıfa geldik. Arkadaşlar mütalâa salonunda idiler. Gözler hep bana dikilmişti. Yerime oturdum.

Başımdan geçenleri kimseye söylemedim. Çünkü Şevket Bey sıkı sıkı tembih etmişti. Kitaplarım, dolabım altüst olmuş; derledim topladım.

Ertesi gün, vücudumdaki yaraların, berelerin tedavisi için hastahaneye yatırıldım.

Bir kaç gün sonra hastahaneden çıktım. Çıkar çıkmaz, bizim yetimler grupuna başımdan geçen maceranın tafsilâtını vermeyi ihmal etmedim.

Hürriyeti anladığım gibi, istibdadı da anlamıştım. Akşamları, okulda, Bekir Ağanın davuliyle: «Padişahım çok yaşa» duasını; «dalkavuk», «hafiye» kelimelerinin mânasını da anlamıştım.

Okulda İsyan Var...

Okul tatiline yakındı. Bir akşam üstü, mûtad veçhile kahvaltılık peynir ekmek dağıtılırken, daha «Padişahım çok yaşa!» duasına sıra gelmeden, büyük sınıflardan Mahmut Rıza, Ragıp Paşazâde Şakir, Ali Rânâ Tarhan, Emin Bülent Beyler sıradan fırlayarak başmubassır Sarayan'a hücum ettiler. Sarayan'ı aralarına alarak dövmeğe başladılar. Ortalık karıştı.

Levent Şahverdi Arşivi

Öğrencilerde isyan!...

Niçin?...

Sebebini biz küçükler bilmiyorduk. Bağrışmalar, zıpzıp taşlariyle camlar kırılıyor, okulun bahçesi altüst oluyordu.

Galatasaray'da isyan!

İlk rejim isyanı fiilen başgöstermişti.

Büyük caddede (İstiklâl caddesinde) ağızdan ağıza dolaşıyor:

— Galatasaray okulunda isyan!...

Tramvaylar durmuş! Halk arasında panik! Hafiyeler Yıldız'a koşmuşlar: «İsyan var!»

Okulu silâhlı zaptiyeler sarıyor. İçeriye, saray yaverleri, hafiyeler, zaptiyeler doluyor. İsyan bastırılıyor. Öğrenciler, Bekir Ağa'nın davuliyle tekrar: «Padişahım çok yaşa!» diye bağırmağa dâvet ediliyor. Bağıran çok az! Herkes sınıflarına çekiliyor. Galatasaray'ın ilk isyanı bastırılmış oluyor.

Levent Şahverdi Arşivi

BİRİNCİ KISIM

İNGİLTERE'YE KAÇIYORUM

Bir Musevî Beni Kaçırıyor...

OKULUN mûtad senelik tatili oldu.

Bu hâdiselerden sonra, aile arasında da bana karşı soğuk bir havanın estiğini anlıyordum. Mahallede herkes bana hor bakıyor, âdeta benden çekiniyorlardı: «Con olmuş!» ve «Affı şahaneye uğramış!» lâfları bakkala varıncaya kadar herkesin ağzında dolaşıyordu.

Sözün kısası, kader beni hem aileme, hem de muhitime «belâlı» bir çocuk olarak tanıtmıştı.

Ben de bu vaziyetten bıktım.

Dayım evlendi; hemşirem, Mülkiyei Şahaneden mezun ve Emlâki Hümayun ketebesinden, teyzezadem Hafız Reşat Bey [*] ile evlendi. Aile reisi bu toy delikanlı olmuştu. Babadan kalan dükkân da satıldı. Eniştem, hisseme isabet eden bir kaç altın lirayı elime tutuşturdu.

Kararımı vermiştim: Kaçacaktım. «Zaten denizciliğe âşığım. Kaptan olurum», diye düşünüyordum.

«Kaçacağım. Fakat, nereye?»

Yine bizim doktor İhsan Beye başvurdum:

— Evlât, çok iyi edersin, dedi. Senin gideceğin yegâne memleket İngiltere'dir. Bu hür memlekette iyi bir denizci olursun. Yoksa, bu kafa ile kalırsan, korkarım, o âşık olduğun denize, bir gün hafiyeler tarafından atılır, balıklara yem olursun!...

[*] Eski İzmir Mebusu; Şûrayı Devlet Reisliğinden mütekait.

Levent Şahver'di Arşivi

Ertesi gün, rıhtımda vapurların etrafında dolaşmağa başladım. Her gün bu dolaşmalarım devam ediyordu. Üçüncü günüydü. Boynunda işporta, zarf kâğıt satan bir Musevî yanıma yaklaştı. Bana sordu :

— Çocuk... sen her gün buralarda dolaşıyorsun. Bir şey mi arıyorsun ?

— Evet.

— Ne arıyorsun ?

— Beni İngiltere'ye götürecek bir vapur...

Bu sözüm üzerine, Musevî, beni elimden tuttu, bir kenara çekti :

— Paran var mı?

— Var.

— Ne kadar ?

— Bir kaç altın.

— Âlâ... Eğer iki altın verirsen...

Eliyle rıhtımda harıl harıl yük almakta olan bir İngiliz şilebini gösterdi ve sözünü tamamladı :

— İşte bu vapurla seni doğru İngiltere'ye gönderirim. Yarın akşam üstü vapur kalkacak. Para ile beraber gel. Kimseye bir şey söyleme.

Ayrıldık.

Artık bendeki sevinç hudutsuzdu. Uçar adımlarla Şirket vapuruna atladım. Evin yolunu tuttum.

Henüz, İstanbul sularında işleyen Şirket vapurlarına bilet alıp binmekten başka yolculuk nedir bilmiyordum.

O akşam evde herkeste bir sevinç: «Oğlumuz İngiltere'ye tahsile gidiyor. Kaptan olacak» diyordu.

Bu tahsil nasıl olur? Ne kadar masrafa ihtiyaç var? Henüz on üç yaşına basmış bir çocuk, yabancı diyarlarda sahipsiz ve hâmisiz, kendi başına bu işi nasıl başarır ? Mümkün mü, değil mi? Düşünen yok!

— Oğlumuz vapurla İngiltere'ye gidiyor. Hem de İngiliz vapuriyle...

Bizim ailede işin aslını faslını tetkik etmek zahmetini ih-

Levent Şahverdi Arşivi

tiyar eden kimse yok! Gidiyor ya... Aman, nasıl giderse gitsin!... «Başımızdan belâ gidiyor!» Bu düşüncenin, hepsinin zihinlerinde dolaştığını anlıyordum.

Ertesi gün, ufak çamaşır bohçam ile bir kaç altın tutarında servetimle evden dışarı fırladım. Okula uğradım. Mubassır Şevket Beye son vedaımı yapmakta kusur etmedim. Okuldan ayrılırken, sınıfın duvarına: «Bonjour liberté, adieu Kambour Fokas!» diye yazmak muzipliğini unutmadım.

Emirgân dağlarında, Boğazın sularında demir gibi bir vücuda sahip, Galatasaray okulunda hürriyet ve vatan âşığı bir kalbe malik olmuştum. Ruhumda, karşılaşacağım her türlü güçlükle mücadele etmek kudret ve imanı vardı.

Musevî satıcı, dediği saatte, rıhtımın köşesinde beni bekliyordu. Beni görünce:

— Ha... geldin mi? dedi. Parayı getirdin mi?. İki altına gideceksin...

— Parayı getirdim.

— Ver bakalım.

İki altını eline sıkıştırdım.

— Tamam... Ver şu çantanı bana...

Çantamı aldı. Zarf kâğıt sattığı işportayı boynuna taktı.

— Yürü bakalım, dedi. Bana bak, şimdi seni vapurun sandalına koyacağım, vapur kalkarken gelip seni alacaklar. Kamarota götürürler. Sakın vapur kalkmadan çıkmayasın! Nüfus tezkeren yanında mı?

— Yanımda.

— Âlâ.

Amelelerin arasından vapura girdik. Beni güverteye çıkardı. Güvertedeki sandallardan birinin muşambasını açtı:

— Gir içeri!

Dedi. Hemen sandalın içine atladım. İşportasını aldı gitti. Fakat, vay anasını. Bizim çantayı da beraber götürmeyi unutmadı!...

— Hey... Benim çamaşırlarım!

— Kamaraya koyacağım. Orada bulursun.

Diye mırıldanarak yürüdü.

Levent Şahverdi Arşivi

Meğer Dolandırılmışım...

Düdükler öttü. Gürültüler arttı. Sonra ses sada kesildi. Vapurun kalktığını anladım.

— Şimdi gelirler, beni alırlar.

Ha şimdi... ha şimdi... diye sandalın içinde bir hayli bekledim. Fakat, ne gelen vardı, ne giden! Karnım fena halde acıkmıştı. Muşambayı kaldırdım; etrafa göz gezdirdim: Marmara denizinin ortasındayız. Ortalık kararmağa başlamış. Artık, daha fazla beklemeğe tahammülüm kalmamıştı: sandaldan çıktım. Güvertede biraz duraladım. Sonra, merdivenden aşağı inmeğe başladım. Tayfalar toplanmış, halatları düzeltiyorlardı. Beni görünce bir patırtıdır koptu. Etrafımı aldılar. Anlamadığım bir lisanla bir şeyler söylüyorlardı. Beni tuttukları gibi doğru kamaraya götürdüler. Kırmızı yüzlü, beyaz saçlı, ağzında pipo, şişman bir adamın karşısına çıkardılar. Geminin kaptanı olduğunu anladım. Her halde, işportacının dediği gibi, kamaramı gösterecekler, sandım.

Boynumu Kes... Beni Karaya Çıkarma...

Kaptan beni görünce yüzü büsbütün kırmızılaştı. Ayağa kalktı. Gözlerini açarak yüzüme dik dik baktı. Bağıra bağıra bir şeyler söylüyordu. Halinden fena halde kızdığını anladım. Ben, yarı fransızca, yarı işaretle:

— Parayı verdik... Yolcuyum...

Demek istiyordum. Kaptan anlamıyordu. Bana sert sert, kapıyı göstererek, dışarı atacağını anlatıyordu.

Eyvah! Ben ne hülyalarla vapura girmiştim! Ağlamağa başladım. «Boynumu kes, beni karaya çıkarma!» diye işaret ettim. Hayret! Bu işaretim, birdenbire, bu sert adamı yumuşatıverdi... Elini omuzuma koydu; yanına oturttu. Tayfalar beni teskine çalışıyorlardı. Bu mert deniz kurtlarının can damarlarını bulduğumu anladım. Ağlamağa devam ediyordum.

— Baba yok!

Deyince, büsbütün üstüme düştüler. Şeker, çikolata getir-

Levent Şahverdi Arşivi

diler. Önüme mükemmel bir yemek koydular: Meğer beni, o zaman, Ermeni ihtilâllerinde yetim kalmış bir çocuk zannetmişler. Bizim işportacı, benim paraları, çamaşır çantamı yürütmüş! Meğer bilet almak, kaptanın müsadesini almak filân hep yalanmış.

Saçlarım gayet kıvırcık olduğundan, gemide bana «Körli» ismini taktılar. Güzel bir yatak ile bir de gemici fanilâsı verdiler. Bunların üzerine «Körli» diye yazdılar. Artık, gemi tayfalarının malı olmuştum. Herkes bilmediğim şeyleri öğretmek istiyordu. İngilizce kelimeler öğretiyorlardı. Hele kaptanın samimiyeti günden güne ziyadeleşiyordu. Öyle bir an geldi ki, artık, âdeta baba oğul olduk. Uğradığımız limanlarda elimden tutar, gezdirir, görüp de bilmediklerimi, anlamadıklarımı öğretirdi.

Londra'ya Gidiyoruz...

Nihayet, üç aylık bir yolculuktan sonra, «Liverpul» limanına geldik. Öğle yemeğini kaptan Ded ile beraber yedik. Ben kaptana «Ded» derdim. «Ded» İngilizce «baba» demektir.

Ded, bana:

— Körli, Londra'ya gidiyoruz. Hazır ol. Arkadaşlarına vedâ et...

Dedi. Bu vapurla son seferi imiş. Vapur tamire çekilecekmiş. Mürettebatla vedâlaşmamız çok hazin oldu. Ded'le Liverpul'dan trene bindik; gerçek bir baba oğul gibi Londra'ya geldik.

O zamanlar, buraya girip çıkmak serbestti; yâni, İngiltere'ye pasaport vizesi yapılmadan girilir, çıkılırdı. İngiltere kendi kanunlarına riayet edecek olan herkese kapısını açmıştı. Rusya Çarlığının istibdadından kaçan ihtilâlciler, İspanyol, Portekiz ihtilâlcileri, anarşistleri, velhâsıl dünyanın hiç bir tarafında tutunamıyan bu gibi ideal sahiplerine kucağını açan yalnız İngiltere idi. Medenî, hür insanların her türlü meziyetlerini evlâtlarına vermiş olan bu diyarın evlâdı ve hakikî bir insan meziyetine sahip olan mert bir denizci tarafından elin-

Levent Şahverdi Arşivi

den tutulan ben de, bu hür, müterakki, medenî âleme katıldım.

Hiç görmediğim bir manzara... Muazzam binalar, geniş caddeler... Bizim atlı tramvaylara alışmış olan gözlerim, elektrikli tramvayları ve şehrin o şaşaalı, muazzam manzarasını görünce, birdenbire içimde bir ürküntü hissettim. Şaşırdım. Bu halimi gören «Ded» bıyık altından gülüyordu :

— «Körli» ne oluyorsun ?

Cevap vermeğe mecalim yoktu. Nihayet, bindiğimiz otomobil epeyce bir yol aldıktan sonra büyükçe bir evin önünde durdu. Kapının önünde bir sürü kadın, çoluk çocuk bizi karşıladılar. Ded elimden tutmuş :

— Körli... Burası senin evin. Bu civara Coling derler... diyordu.

Eve girdik. Etrafımıza toplanan aile efradını bana, beni onlara takdim etti. Saçları bembeyaz olmuş, nûrâni yüzlü Mis Vildm'i takdim ettiği zaman :

— Maman...

Dedi. Bu muhterem kadının elini öptüm. Herkes benimle alâkadar oluyordu. Kıvırcık saçlarım, sert bakışlı gözlerim, adaleli vücudum, denizlerde yanmış, bakır rengine dönmüş yüzüm onların alâkalı bakışlarını dâvet ediyordu. Buna sıcak kanlı oluşum da inzimam edince, hepsinde iyi bir tesir bıraktığımı, bana karşı kalblerinde bir sevgi uyandığını hissediyordum.

İşte ben, bu asîl İngiliz ailesinin içinde aklımın erdiği, kendimi bildiğim andan beri görmediğim aile muhabbetini görmeğe başladım. Çocukluk hatâlarımı dayak, şiddet, cebirle tashih edecekleri yerde, mâkul bir tarzda, bana iyiyi kötüyü öğreterek uyandırmak yolunu tercih ederlerdi.

Ded, tekrar sefere gitti.

Mami, beni okula koydu. İngilizceyi öğrenmeğe başladım. Mami'nin bana sevgisi, alâkası fevkalâdeydi. Bendeki değişikliği gördükçe iftihar eder, sinemaya, tiyatroya, ziyaret-

Levent Şahverdi Arşivi

lere beni de beraber götürürdü. Ben de, buna lâyık olmağa gayret ederdim.

Ded, seferden döndüğü zaman beni çok değişmiş, İngiliz âdetlerine alışmış, ingilizceyi öğrenmiş görünce, çok sevindi. Bana her zaman:

— Seninle iftihar ediyorum, Körli... derdi.

Nihayet, bir gün haber aldım ki, Türkiye'de, vatanımda, İstanbul'da da ihtilâl olmuş, istibdat yıkılmış, hürriyet inkılâbı yapılmış... Vatanımda bıraktığım arkadaşlarım da hürriyete kavuşmuş... Ebedî hürriyete...

Bir Rejisörün Yanında Çalışmağa Başladım

Ded, tekaüt oldu.

Benim ebedî aşkım denizcilik kalbimi hâlâ coşturup taşırıyordu. Fakat tahsil etmenin paraya bağlı oldğunu şimdi daha iyi anlamağa başlamıştım. Ded'e bunu bir türlü açamıyordum: çünkü, bana yapılan insanlık o kadar çoktu ki, daha fazla yük olmaktan çekiniyordum.

Okul saatinden sonra, komşumuz sahne rejisörü Mister Dik'in yanında çalışıyordum. Hafta başları aldığım haftalığı, bu İngiliz ailesinin hakikî çocuğu gibi doğrudan doğruya Mami'ye verirdim.

Rejisörün yanında, hiç hatır ve hayalimden geçmediği halde mükemmel dans, akrobasi gibi şeyler öğrendim.

On altı yaşıma girdim.

Erkeklik devresinin ilk basamağına basıyordum. O gece, Mami'nin verdiği ziyafette, bu İngiliz ailesinin akrabası, konu komşu çok neşeli, mesut bir gece geçirdik.

Yurdunu Unutma...

Herkes evlerine dağılıp biz yalnız kalınca, Ded, ağzında piposu koltuğa kuruldu. Mami de öbür köşeye oturdu. Beni de karşılarına aldılar, muhabbet, şefkat dolu gözlerini gözlerime diktiler. Mami şöyle söze başladı:

Levent Şahverdi Arşivi

— Körli, evlâdım... Bu akşam, artık, hayatının ilk dönüm noktasıdır. Gerek ben, gerek Ded, seni böyle karşımızda dinç, kuvvetli, zekî, gösterdiğimiz hayat yollarından ayrılmaz bir vaziyette gördükçe, göğüslerimiz iftiharla kabarıyor. Oğlum, yalnız doğduğun memleketin malı olduğunu katiyen unutma... Evet, senin kanın, dinin hep oranındır. Biz İngilizlerin, sana verdiğimiz terbiye ile seni kendi benliğinden, memleketinden ayırıp bizlere mal etmeğe kat'iyen hakkımız yoktur. Bu, bizim prensipimiz haricindedir. Sen ne doğduysan osun, ve öyle olmalısın. Oğlum, aslını inkâr edenin aslı bozuk olur. Her ne olursan ol, ne mesleğe girersen gir, daima doğduğun vatana faydan olsun. Buna dikkat et. Bunu kat'iyen unutma. Bir insanın vatanı her şeyin üstündedir ve her şeyden evvel gelir. İşte bu, bizim İngiliz terbiyesinin esasını teşkil eder. Sen de bu terbiyeden ayrılmaz, bir gün doğduğun vatana bir iyiliğin dokunursa, ben öldükten sonra ruhumu şâdetmiş olursun...

Mami'nin bana verdiği nasihat ne büyük, ne değerli ve insanî bir öğüttü! Ve İngilizlerin, milletini ve aslını inkâr edenlerden, taslaklardan ne kadar nefret ettiklerini sonradan bir çok hâdiselerde müşahede ederek anladım.

Ded piposunu çekip duruyordu. Mami sözlerini bitirdikten sonra, Ded ağzındaki pipoyu üstüste bir kaç defa derin derin çekti:

— Oğlum, dedi. Mami'nin sözlerine benim de ilâve edecek bir kaç sözüm var... Hayatta ne iş yaparsan yap, yaptığın iş diğerlerinden yüksek olsun. Mücadele edersen kendinden zayıf, âciz kimselerle etme. Çarpıştığın insan daima kendinden üstün olsun ki, mücadele değer kazansın...

Biraz daha hasbıhalden sonra odalarımıza çekildik.

İşte, müstantik huzurunda ifade verir gibi anlattığım benim «hüviyet» ifadem burada bitiyor. Şimdi: «Ben kimim?», «Benim aslım nedir?» Bunu merak edenler, tahkikat yapanlar, kim olduğumu inşallah anlamışlardır. Hayatımı ve maceralarımı okumağa devam ederlerse, muhtelif hüviyetlere girmemin sebeplerini de anlamış olurlar.

Levent Şahverdi Arşivi

Kısa bir müddet sonra, Londra'nın kesif sisli bir gününde Mami hastalandı. Komşumuz, güzel yüzlü, zarif endamlı, sarı saçlı, mavi gözlü Evelyn de Mami'nin başucundan ayrılmıyordu. Evelyn, bale okuluna gidiyordu; istikbalinin çok parlak olduğu söyleniyordu. O güne kadar Evelyn ile gözgöze geldiğimiz zaman, birbirimize derin derin bakardık. Evelyn, sokakta erkek arkadaşlariyle gezerken, beni gördü mü, onlardan ayrılır, benim yanıma gelirdi. Ekseriya, diğer arkadaşlarına beni tercih ederdi.

Bazan, beraber sinemaya giderdik, İkimizin de, mahiyetini anlıyamadığımız sebepler bizi günden güne birbirimize yakınlaştırdı. Evelyn'in babası Mister Walter'in bir kuyumcu dükkânı vardı. Hali vakti yerinde bir aileydi.

Mister Walter, dehşetli bir sporcu, gençliğinde bir çok sporlarla meşgul olmuş, sayılı şampiyonlar arasına girmiş bir adamdı. Beni çok sever, daima Türk pehlivanlarından bahseder, bunların, dünyanın en kuvvetli adamları olduğunu söyler, takdir ederdi. Koca Yusuf'tan, Kara Ahmet'ten, Kurddereli'den bahseder, Avrupa'daki güreşlerini seyretmiş olduğu bu pehlivanların adlarını hayranlıkla anar, «Türk gibi kuvvetli!» sözünün yerinde bir misal olduğunu belirtirdi.

Sokakta Bir Çarpışma

Evelyn ile ben, Mami'nin yatağının başucunda otururken, bu muhterem kadın ikimize de müşfik gözlerle bakıyordu. Bu bakışlar: «İkiniz birbirinize bağlanıyorsunuz... Dikkat edin!» der gibi bir mâna taşıyordu.

Doktor muayenesinden sonra reçeteyi eczaneden yaptırmak için ayağa kalktım. Evelyn de kalktı:

— Ben de beraber geleyim... Bazı şeyler alacağım.

Dedi. Sokağa çıktık. Hava müthiş sisliydi. Etrafı bir duman perdesi kaplamış gibiydi.

O gün de, kolejlerin okul günlerinden biri... Sokaklarda grup grup, bağıra bağıra gezen öğrenciler...

Levent Şahverdi Arşivi

Evelyn'le eczaneye gidip ilâçları yaptırdıktan sonra eve dönerken, karşımıza bir öğrenci grupu çıktı. Mutad bağrışmaları ile geliyorlardı. Hiç etraflarına bakmadan üzerimize doğru geldiler ve aramızda bir çarpışma oldu. Evelyn bir yana sendeledi; benim elimdeki ilâç şişesi düştü, parça parça oldu.

Bu vaziyet karşısında fena halde hiddetlendim, hırstan kendimi kaybettim. Karşımdakinin çenesine, yaradana sığınıp, bizim Galatasarayın meşhur «Bayram Paşa» yumruğunu yapıştırdım. Delikanlının, yumruğu yemesiyle, ölü gibi boylu boyunca yere uzanması bir oldu.

İşte burada Mami'nin sözlerinin tamamen hakikat olduğunu anladım: «Sen doğduğun yerin malısın», demişti. Ne kadar doğru... Bu vaziyette bir İngiliz çocuğu olsaydı, bu hâdisenin uzun uzadıya münakaşasını yapar, böyle birdenbire kavgaya girişmezdi. Halbuki ben, o anda, her şeyi unutmuştum. Küçüklüğümde yaptığım kavgalar gibi belimdeki kayışı çıkarıp, usturpa şeklinde önüme gelene yapıştırıyordum! Bu da yetmedi: Kalabalık arasında ihtiyar bir adamcağızın elinden bastonunu kaptım. Bu delikanlıları önüme kattım. Vur babam, vur! Onlar koşuyor, ben bastonu yapıştırıyordum.

Çileden çıkmıştım. Karşımdaki kim olursa olsun çarpışmak, dövüşmek istiyordum. Bu kargaşalıkta önüme birisi çıktı :

— Körli, ne yapıyorsun? Artık yetişir!

Başımı çevirip baktım: Mister Walter...

— Sana çarpanı bayılttın! Bunlardan ne istiyorsun? dedi.

Arkasından, ağzında piposu ile, Ded göründü. Koşup yanıma geldi. Hem gülüyor, hem de suratını asmağa çalışıyordu.

— Körli, bu ne hal? Ortalığı altüst ettin!

— Ded, bu herifler, elimdeki ilâç şişeleriyle beraber Evelyn'i de yer düşürdüler.

Bizi Karakola Götürüyorlar

Ded, kolumdan tutup çekiyordu. Kavgacılardan, kafası gözü yaralananlar vardı. Hele bir tanesinin adamakıllı başı ya-

Levent Şahverdi Arşivi

rılmıştı. Bu hali gören polisler arkamızdan yetiştiler. Zavallı Ded'in yüzü sapsarı oldu. Bizi karakola götürdüler. Mister Walter öğrencilerle münakaşa ediyordu. Arkamızdan yetişti. Ded'e :

— Merak etme... Hepsi gittiler; bir şey yok.

Deyince, Ded, polis komiserine bağırmaya başladı. Dâvacımız olmadığı halde karakola dâvetimizin sebebini soruyordu.

Nihayet, zabıtayı alâkadar edecek bir mesele kalmadı.

İngiliz Emniyet Komiserinin Bana Bir Dersi

Her şey sükûn bulunca polis komiseri içeriki odadan bir golf bastonu getirdi ve bana hitaben şunları söyledi :

— Körli... Baston sporda golf içindir; çobanlar hayvan gütmek için kullanılar! İngiliz kanununda bastonla kavga etmenin cezası ağırdır. Allah, insanlara el, kol vermiş. Bir daha kavga edersen ellerin, kollarınla et. Kanunda bunun hiç bir cezası yoktur. Eğer, ikiniz de kollarınız, ellerinizle kavga etmek isterseniz, kimse size karışmaz; bizim kanunumuz buna müsaittir. Yalnız, iki taraftan biri kavgadan vazgeçer veya yere düşerse öteki ona vurmamalıdır; vurursa cezaya çarpar!

Gözlerimi komiserin gözlerinden ayırmadan onu dinledim ve :

— Evet, komiser efendi, dedim, bizde de böyledir. Pes ederse tamamdır!

— Haydi git. Şimdilik ucuz kurtuldun.

«Bizim Bir Yumruğumuz Vardır: Bayram Paşa Yumruğu, İndi Mi, Tamamdır!»

Karakoldan dışarı çıktığım zaman Mister Walter hayretle yüzüme bakıyordu :

— Körli, dedi, nasıl bayılttın o delikanlıyı? O, kolejin boks şampiyonu imiş! Dikkat et... Kolejliler senin peşini bırakmıyacaklar.

Levent Şahverdi Arşivi

Ben omuz silktim :

— Mister Walter, boks nedir anlamam. Yalnız bizim bir yumruğumuz var: Bayram Paşa yumruğu! indi mi, tamamdır iş!

Ded gülüyordu :

— Ne dedin?...

Bayram Paşayı kendisi de söylemek, tekrarlamak istiyor, bir türlü beceremiyordu. Mister Walter :

— Körli, dedi, niçin sopa ile vurdun?

— Ne yapayım?... Çok kalabalıktılar.

— Yok oğlum, sen yanlış anlamışsın. Onlar seninle katiyen hepsi beraber olup dövüşemezler. Kavgadan bir adamın üzerine bir kaç kişi çullanmak bizim İngilizler'de âdet değildir. Buna milletimizin mizacı ve kanunlarımız müsait değildir. Sen yanlış anlamışsın, yanlış...

Biz, caddeyi dönerken arkamızdan dört öğrenci geldi. Benim kavga ettiğim öğrenciler yaşça benden çok büyüktüler. Öğrenciler yanımıza gelince :

— Eyvah! Yine bir çıngar çıkacak!

Diye, elim belimdeki kayışa gitti. Bunu gören Ded elime vurdu. Ben :

— Ded, eğer dövüşeceksek teker teker gelsinler. Yoksa, hepsi birden gelirse, ben işimi bilirim!

Dedim. Ded gülümsedi :

— Oğlum, unuttun mu, şimdi Mister Walter sana ne söyledi?...

Öğrenciler yanımıza gelince, kemali nezaketle selâm verdiler. Ortadaki uzun boylusu kendini takdim etti: Kolej spor kaptanı... Yanındakini takdim etti: Kolejin boks şampiyonu.

Ellerini sıktım. Ben, kavga beklerken, sanki çay salonunda takdim merasimi oluyordu! Elini sıktığım boks şampiyonu özür diledi:

— Bu kazaya sebep olduğumdan dolayı müteessirim... dedi. Şişeleri kırılıp dökülen ilâçlarınızı şimdi arkadaşım tekrar yaptıracak... Siz, tarziyede bulunmama meydan vermeden bana taarruz ettiniz.

Levent Şahverdi Arşivi

Ben içimden:

— Eyvah! dedim, kavga ettiğim buymuş, farkında değilim! Bu ne nezaket. Sanki dövüştüğüm bu insan değil.

Utandım, kıpkırmızı oldum. Ne cevap vereceğimi şaşırdım. Mister Walter söze atıldı:

— Bizim Körli buranın yabancısıdır. İyi bir çocuktur.

Biz böyle konuşurken Evelyn, yanında bir öğrenci de, elinde ilâç şişeleri olduğu halde hızlı hızlı yanımıza geliyordu. Meğer, öğrencilerden biri eczaneye gidip ilâçları yeniden yaptırmış.

Beni Maça Dâvet Ediyorlar

Ben bu nezaket karşısında donup kaldım. Söyleyecek söz bulamıyordum. Kolejin spor kaptanı söz alarak :

— Sizden bir şey rica edeceğim... dedi. Bu hâdise, yâni, bizim şampiyonumuzun bir yumrukta nakavt olması bütün okulda tabiîdir ki yayılacak. Bu da onun rekorlarına sekte verecek. Kolejde, Körli ile bir maç tertip edelim. Bu maç, bugünkü mağlûbiyetin bir revanşı olsun...

Ben bu sözlerden hiç bir şey anlamıyordum. «Nasıl olur?... Kavga ettik, şimdi barıştık. Okulun salonuna gidip tekrar neye dövüşelim?» diye düşünürken, Mister Walter :

— Körli idmansızdır... dedi. Sonra, yumruk atar, kuvvetlidir ama, boks tekniğinden anlamaz. Onun için, sizin dediğiniz ancak dört ay sonra kabil olur. Kabul ederseniz, ben de sizin bu teklifinizi Körli'nin menajeri sıfatiyle kabul ediyorum...

Kabul edildi. Eller sıkıldı, ayrıldık.

Ben, aptallaşmıştım. Gözlerim Evelyn'in gözlerine ilişti. Evelyn, memnun, benim koluma girdi. Gülümseyerek :

— Bravo Körli, dedi, nasıl hepsini kaçırdın...

Böylece konuşa konuşa geldik.

Zavallı Mami'nin olup bitenlerden haberi yoktu. Ded anlattı. Ben «Eyvah... Şimdi beni azarlıyacak!» diye korkarken, o elini uzattı:

Levent Şahverdi Arşivi

— Yaşa Körli.. dedi. Haydi göreyim seni. Bir şampiyon ol...

Mister Walter'le Ded pipolarını ağızlarına aldılar. Evelyn ile ben bir köşeye çekildik. Mister Walter, Ded ile konuşuyordu:

— Körli'yi Dixie'ye götürelim. Bütün masraf bana ait. Ondan boks dersi alsın.

Beynelmilel boks tarihçesini bilenler hatırlarlar ki, «Dixie Kid», dünyanın şimdiye kadar yetiştirdiği en teknik boksörüdür. Bir Amerikalı zencidir.

Boksörlüğe Başlıyorum

Pazartesi günü sabahleyin, Mister Walter beni evden aldı. Doğru Tolukon'daki «Dixie Kid'in» boks salonuna götürdü. Kapıdan içeri girince bir sürü boksörün ellerinde iplerle ip atladıklarını gördüm. Bazıları beden hareketleri yapıyor, bazıları da ringde birbirleriyle çarpışıp duruyorlardı.

Ufak bir odaya girdik. Biraz bekledikten sonra beyaz pantalonlu, beyaz fanilâlı, zebellâ gibi bir Arap geldi. Hoşbeşten sonra, Mister Walter:

— Dixie, dedi, bu çocuğu sana takdim ederim. Kendisi aslen Türktür.

Dixie, hayretle:

— Türk müdür? diye mırıldandı.

— Evet, Türktür.

Dixie:

— Türkler, dünyanın en kuvvetli insanları olduklarını, Amerika'da dünya şampiyonlukları aldıkları zaman ispat ettiler. Türklerden yaman pehlivan çıkar.

— Evet ama, bu, boksör olacak, Geçen gün, sokakta, Kolej şampiyonunu bir yumrukta yere serdi!

— Hangisi? Forod'u mu?

— Evet.

— Yok canım! O benim yetiştirdiklerimdendir.

Levent Şahverdi Arşivi

— Boks filân bilmez bu çocuk. Körli, neydi o yumruğun adı?...

— Bayram Paşa yumruğu!

Dixie :

— Ben böyle bir yumruk işitmedim!

Hepimiz gülüştük.

Dixie beni salona götürdü :

— Soyun bakalım!... dedi.

Soyundum. Walter mayomu, ayakkabılarımı giydirdi.

Dixie, vücudumu bir doktor gibi muayene ediyordu :

Ben, bu vaziyeti hayretle seyrediyordum. Okulda bokstan bahsedildiğini işitirdik. Fakat parmaklara demir muştayı takıp yumruk atmayı boks zannederdik. O zaman memleketimizde ne görülmüş, ne tatbik edilen bir spor değildi bu... Biz, bir İngiliz sporu olarak, henüz daha çok iptidaî bir şekilde futbol biliyorduk. Alman jimnastiği, barfiks, paralel, zevirek, gülle, güreş, uzun atlama, sırık, koşu bizim yaptığımız sporlardı. Boks bu sporların arasına henüz katılmamıştı.

Salondaki boksörlerin, ellerinde eldivenler, birbirlerine garip garip vurmaları, ilk görüşte beni güldürdü.

— Mister Walter, dedim, bu ne?... Ben de bunlar gibi mi kavga edeceğim? Bu neymiş! Bir boyunduruk, bacaklara bir dalarım, olur biter!

Göster Bakalım Şu Bayram Paşa Yumruğunu...

Zenci boksörle Mister Walter bu sözlerime gülmeğe başladılar.

Nihayet elime koca eldivenleri taktılar. Dixie:

— Haydi bakalım, dedi. Neydi o senin yumruğunun ismi?

— Bayrampaşa yumruğu!

— Göster bakalım, bu nasıl şey... Hallo... Kid...

Dixie'nin kendisini çağırdığını duyan, ileride idman yapmakta olan benim yaşımda sarışın bir çocuk ok gibi fırladı, yanımıza geldi. (Bu delikanlı, bilâhare İngiltere ve Avrupa şampiyonu olan meşhur Kid Lewis'dir.)

Levent Şahverdi Arşivi

Dixie beni göstererek kulağına bir şeyler söyledi. Çocuk elimi sıktı. Çok cana yakın ve sevimliydi. İlk görüşte kanım ısındı.

Etrafı iplerle çevrilmiş yere «ring» derlermiş; o zaman ben bunu da bilmiyordum. Dixie ringdeki çarpışanları çıkardı. Bana :

— Haydi bakalım ringe...

Dedi. Anlamadım. Kid eliyle gösterdi. Ringe çıktık. Alık alık Mister Walter'in yüzüne bakıyordum. Walter :

— Körli, dedi, hocan senin yumruğunu görmek istiyor...

— Kime vuracağım ?

— İşte, karşındakine!

Kid gülüyordu. Dixie :

— Haydi, hazır mısınız ?

— Ne olacak ?

— Vuruşacaksınız...

Dedi ve işareti verdi. O zamana kadar gerek okulda, gerek başka yerlerde bir çok çocuk kavgası yapmıştım. Ama, böyle elimde kocaman eldivenlerle değil!

İşaret verilir verilmez bizim meşhur Bayrampaşa yumruğunu salladım. Salladım ama, yumruğum boşa gitti. Kid, etrafımda çekirge gibi sıçrıyordu. Suratıma yağmur gibi yumruk yağıyordu.

Bir aralık, nasıl oldu bilemem, benim körükörüne salladığım yumruklardan bir tanesi Kid'in suratına isabet etti.

Baktım, çocuk duraladı; ben de bundan istifade ettim, ayaklarına daldım. Kucakladığım gibi Kid'i sırtüsü yere attım.

Salonda bizi seyredenler kahkahalarla gülüyorlardı. Hele Walter'le Dixie, gülmekten katılıyorlardı. Ayni zamanda, yaptığım bu oyunun boksta yasak olduğunu anlatmak istiyorlardı.

Kid, ayağa kalktı, elimi sıktı. Dixie'ye :

— Hoca, dedi, eğer bu çocuk vurmasını bilseydi, son yumrukta beni nakavt ederdi.

Ringden çıktık. Benim haftada üç gün derslere gelmem kararlaştı.

Levent Şahverdi Arşivi

Artık Dixie Kid'in derslerine devam ediyordum. Kid Lewis de idmanlarda bana yardım ediyordu. Çok iyi arkadaş olmuştuk. Boksta günden güne ilerliyordum. Hocam da çok memnundu.

Ve idmanlara muntazaman devam ediyordum. Boksun ne olduğunu artık anlamıştım. Arkadaşım Kid, bu işde çok para olduğunu anlatır, büyük şampiyonların binlerce lira aldıklarını söylerdi. Beni, böyle büyük maçlara beraber götürürdü.

İlk Maçım...

Nihayet idmana başladığımın dördüncü ayı sona ermek üzereydi. Dixie benimle beraber başlıyanlardan biri ile aramızda bir maç tertip etti. Arkadaşım Lewis, maçtan evvel bana icap eden tavsiyelerde bulundu. Mide üzerine indireceğim darbeleri hatırlattı.

Salon âzalar, talebelerle doluydu. Walter bir köşeye çekilmişti.

Ringe çıktığımız zaman etrafıma bakarken bir de ne göreyim?... Evelyn babasının yanında oturmuyor mu ?

Hakem, hocamızdı. Maç başladı. Bu, altı ravuntluk kısa bir maç olduğundan, Lewis, işe başlar başlamaz sıkı dövüşmemi tavsiye etmişti.

Yerimden fırladım. El tutmakla beraber sağlara sollara giriştim. Karşımdakinin yumrukları bana hafif geliyordu.

İkinci ravundda ben açılmıştım; yağmur gibi yumruklarımı indiriyordum. Üçüncü ravundda vücut vücuda gelir gibi iken midesine bir yumruk indirdim ve akabinde güzel bir sağ kroşe ile açıp tam yerinde bir direkt salladım. Hasmım iplere yıkıldı. Hakem, sayısını saydı; hasmım dövüşe devam edemedi; mağlûbiyeti kabul etti.

Giyindikten sonra, hocam, Mister Walter'e :

— Çocuk çok iyi muvaffak oluyor. Merak etme. Kolej müsabakasını kazanır. Yumrukları çok sert ve tahammülü fevkalâde, dedi.

Levent Şahverdi Arşivi

Bir kaç gün sonra, kolejliler Mister Walter'i bulmuşlar. Yeni maç günü tesbit edilmiş; yalnız ben kolejli olmadığım için, maçın kolejde yapılmasına kolej müdürü müsaade etmemiş. Dixie Kid salonunda, hususî surette yapılması kararlaşmıştı.

O gün, salon, kolej talebeleriyle dolmuştu. Hepsi de, şampiyonlarının benden nasıl intikam alacağını görmek için sabırsızlanıyordu. Evelyn yine babasının yanına oturmuştu. Çok heyecanlı görünüyordu. Kolejin kaptanı, benim tarafımdan, bu maçı kabul ettiğinden dolayı Mister Walter'e alenen teşekkür etti ve bunun centilmence bir hareket olduğunu söyledi.

Maç altı ravuntluktu. Ringe çıktık. Hasmım yaşça benden büyük ve gövdece ağır görünüyordu. Fakat, ikimiz de ringde, bornozları arkamızdan çıkardığımız zaman, onun vücudunun, bilhassa kollarının zayıf olduğunu gördüm.

Hakem Dixie idi. Arkadaşım Lewis de yine bir çok tembihlerde bulundu.

Gong vurdu. Hakem, mutad sözlerini söyledi. El sıktık. İlk saniyelerde, karşımdakinin evvelki dövüştüğümden farklı olduğunu güzel bir direkt yememle anladım. Dövüştükçe, benden gerek tekniğinin, gerek tecrübesinin fazla olduğu belli oluyordu. Lâkin yumrukları bana tesir etmiyordu. Bu, Lewis'in gözünden kaçmamıştı.

İkinci ravundda çarpışmamız vücut vücuda oluyordu. Üçüncü ravundun başında, bilmem nasıl oldu, onu sıkı bir sağ ile köşeye soktum. Sol direkti kullanırken, Lewis'in bir tembihi aklıma geldi. Dediği gibi yaptım. Hasmım, midesine yediğ bir yumrukla yere serildi.

Nakavt olmuştu! Salonun içi bir alkış tufanı ile inledi. Bütün kolejliler beni alkışlıyorlardı. Hakem, sayısını sayarken hasmım yerde uykuya dalmıştı!

Bütün öğrenciler elimi sıkıyorlardı. Kolejin kaptanı beni tebrik etti. Mağlûp olan arkadaşları olduğu halde, bu hareket İngiliz sporculuğunun centilmenliğini ispat ediyordu.

Baktım, Ded de oradaydı. Gerek Ded'in, gerek Mister

Levent Şahverdi Arşivi

Walter'in sevincine payan yoktu. Dixie hayretle yüzüme bakıyordu. Mister Walter :

— Hiç ümidim yoktu, diyordu. Boksta bu kadar yeni bir çocuk bu derece güzel bir oyun çıkarsın... Hayret ediyorum...

Evelyn'in ise, gözleri gözlerimdeydi.

Nihayet, hep beraber çıktık, eve geldik. Mami, neticeyi öğrenince gözleri sulandı :

— Yaşa oğlum, dedi, ben zaten sana güveniyor, muvaffak olacağını tahmin ediyordum.

Bundan sonra da, idmanlarıma hiç ara vermedim; aşkla, şevkle devam ediyordum. Dixie Kid de benimle fazla meşgul oluyordu. Bazan, beraber eldiven takıp, beni iyice hırpalıyordu. Bu yumruklardan yüzüm ve vücudum değişmeğe başladı.

Arkadaşım Kid Lewis de almış yürümüştü. Artık idmanlarını bizim salonda yapmıyordu. Maç yapmak için Fransa'ya gitmişti. Fransa'da yaptığı maçları hep kazanıyor, bütün gazeteler, mecmualar onun muvaffakiyetinden bahsediyorlar, «İstikbalin İngiltere Şampiyonu» diyorlardı.

Benim sporculuk hayatımın hikâyesini bitirmeden evvel şunu söylemek isterim: Bu satırları okuyanlar arasında kimbilir ne boksörler, ne şampiyonlar vardır. Bugünün bu genç yumrukçuları boksörlüğüm hakkındaki satırları okurken, belki: «Adam sen de! Traş ediyor!» Yahut: «Bu moruk şimdi kimbilir ne haldedir! Kamburu çıkmış, göbeği fırlamış, elinde bastoniyle Taksim bahçesinde, parkta veya bir kahve köşesinde hayatının son günlerini yaşıyordur!»

Diye düşünürler. Hayır, delikanlılar. Benim, memlekette maçlarımı seyredenler ve hayatımı bilenler pek çoktur. Sizler, belki henüz annelerinizin karnında iken, ben, ve sırası gelince, anlatacağım boksör arkadaşlarım, sizin bugünkü faaliyetinizden daha faal bir halde idik. Şunu da söylemek isterim ki, ben, hâlâ, kendi sıkletimdeki şampiyonluğumu kaybetmiş değilim! Eski formumda değilsem de, yine formumu muhafaza ediyorum. Eldivenleri takınca ellerim titremiyor, bacaklarım sendelemiyor, bilâkis, yüreğim söylüyor!... Hâlâ, elimde tuttuğum sıkletimin şampiyonluğunu bugünün şampiyonuna ver-

Levent Şahverdi Arşivi

mek benim için bir saadet olur. Yalnız, bunu benden almayı hak etmeli, yâni, benimle bir maç yaparak kazanmalı! Hodri meydana, delikanlılar! (*).

Mami Öldü. — Ded'le Yalnız Kaldık. — O Da Öldü. — Şampiyon Oluyorum...

Mami tekrar hastalandı. Hastahaneye kaldırdık. Ameliyat yapılacağı gün, Ded'in elinden tutmuş, teselli ediyordum. Zavallı Ded, bu mert denizci birdenbire çok çökmüş, ihtiyarlamıştı. Eşinin hastalığı onu çok hırpaladı.

Mami, ameliyatta kurtulamadı, hayata gözlerini yumdu. Kendi paramla, bu civanmert, bu asîl kadının şerefine lâyık bir mezar yaptırdım.

Ded ile yalnız kalmıştık. Dünyada yegâne tesellisi ben olmuştum. Fakat bu da uzun sürmedi. Karısının ölümiyle pek çok sarsılan bu ihtiyar da, kısa bir hastalıktan sonra vefat etti. Onu da biricik hayat arkadaşının yanına elimle defnettikten sonra ben bir daha yetim kaldım!

Şimdi: «İngiltere'ye ne için geldim, ne oldum?..» diye düşünüyordum. Evi vârislere terketim. Londra'nın merkezinde başka bir yere taşındım. Param boldu. Gayet şık giyiniyordum. Bu muhit zevk, safa, artist muhitiydi. Ahbaplar, dalkavuklar çoğaldı. Başıboş yaşıyordum. Benimle meşgul olan yalnız menajerim idi. Bir gün menajerim:

— Körli, dedi, sen yabancısın... Kısa yoldan yürüyeceğim, yâni, artık beynelmilel maçlara gideceksin. Asıl memleketin olan Türkiye'de maç yapıp orada şampiyonluğu alsan nasıl olur?..

— Ne diyorsun yahu, dedim· orada boks maçından anlamazlar... Değil boksör bulmak, orada boks maçı bile yapılmaz.

— Öyleyse daha iyi... İşte sana bir fırsat. Havadan bir şampiyonluk aldın demektir... İki ay sonra, Cak Conson ve Cefri'nin Amerika'da yapılmıyan yirmi ravuntluk dünya şam-

(*) İngiliz Kemal 1966 yılında hayata gözlerini yummuştur.

Levent Şahverdi Arşivi

piyonluğu maçı var. Marsilya şampiyonu olan (Roje) Türk şampiyonu Körli (Esat) maçı olacak... Aman ne kadar enteresan...

Dedi ve ahbabı olan Roje'ye telgraf çekti. Kabul edildi. Kontratlar imzalandı. Menajerim, Dixie Kid'in dâveti üzerine Cak Conson'un idman yaptığı köye götürdü beni.

Cak Conson! Aman yarabbi! O ne adamdı... Zenci... Şimdiye kadar dünyaya gelen dünya şampiyonlarının en yükseği!... Belki de dünyaya böyle bir şampiyon gelmiyecek. Kuzguni simsiyah bir Amerikan zencisi. Onunla bir çok defa eldiven taktık. Mide adaleleri nasır tutmuş...

Nihayet mükemmel bir hazırlıktan sonra, Erl's Court salonunda bu, dünya boks tarihinin en büyük sahifesini teşkil eden gün çattı. Ben de bu büyük günde talihimi deneyecektim.

O ne mahşeri bir kalabalıktı... Erl's Court'un muazzam salonu tıklım tıklım dolmuştu. Ben, hasmımı henüz görmemiştim.

Soyunma odasında iken hademelerden birisi elinde bir kartla içeri girdi. Kartı verdi. Kartın üzerinde: «Türkiye Elçiliği Başkâtibi Danyel» yazılıydı.

— Buyurun, dedim.

İçeriye esmer, kara kaşlı, kara gözlü, tek gözlüklü birisi girdi. Türkçe olarak:

— Esat siz misiniz? diye sordu.

İstanbul'u terkettiğim gündenberi ilk türkçe konuşmam bu oldu. Yüreğim hopladı :

— Evet, benim, dedim.

— Sizi tebrik ederim. Elçi Hazretleri buradadırlar, beni gönderdiler. İlânlarda isminizi Türk şampiyonu diye okuduk. Evvelâ inanmadık. Acaba bir sahtekârlık mıdır, dedik. Nerelisiniz yavrum?...

— İstanbul'luyum efendim. Boğaziçili...

Bu sırada menajerim içeri girdi. Danyel Beyi takdim ettim. Danyel Bey :

Levent Şahverdi Arşivi

— Sizi fazla rahatsız etmiyeyim. Maçtan sonra Elçi Hazretleri sizi Elçilikte görmek istiyor.

Dedi. Menajerim, bunun kabil olamıyacağını, dâvetli bulunduğumuzu söyledi. Ertesi akşam için söz verdi. Danyel Bey gitti.

Ayyıldızla Ringe Çıkınca Bir Alkış Koptu

Bendeki heyecanı tasavvur ediniz... Bu maçın ilânı benim hakikî hüviyetimi meydana çıkarmıştı.

Benden evvelki maçlar bitti. Sıra bana geldi. Hayret! Ringe çıkar çıkmaz bir alkıştır koptu: Menajerim, mayomun beline ayyıldızı koymayı unutmamıştı.

Ön sıralar Hindli, Arap, Selânikli Musevilerle dolmuştu. Şimdiye kadar hiç bir maçta halk benimle bu kadar alâkadar olmamıştı.

Hasmımı gördüm: Bu Fransız boksörü, adaleli yüzünden, sertçe bir boksöre benziyordu...

Nihayet, mutad merasim yapıldıktan sonra, Roje ile vuruşmağa başladık. Hasmım, çok erken, mevsimsiz olarak ayak oyun ve cakalarına başlamıştı. Çok sinirli olduğu anlaşılıyordu. Doğrusunu söylemek lâzım gelirse, karşımdakini acemi buldum. Nefsime hâkimiyetim daha fazlalaştı. Bu acemi çaylağın, bir kaç devre cakalarına, sıçramalarına müsaade etmeğe karar verdim.

İlk devreler tatsız gidiyordu. Hasmım köşeden köşeye kaçıyor, lüzumsuz, yersiz ayak oyunları yapıyordu. Evvelce maçlarımı seyreden İngilizler, sabırsızlanıyordu:

— Haydi Körli! diye bağırmağa başladılar.

Dördüncü devrede bizim hazretin nefesleri, solukları sıklaştı. O, yerinde olmıyan fazla cakalarla kendisini yormuştu. Artık sıra benimdi. Sıkı sağ sol direktlerle giriştim. Canı sıkılan halka artık güzel bir maç seyrettirmek istiyordum. İnen yumruklarımla hasmımın burnu fena halde kanamağa başladı.

Hocam Dixie'nin gösterdiği profesyonel oyunlarından biri: eldivenin ucunu akan kanlara bulayıp gözlere vurmak!.. Bunun neticesi hasmın gözleri çabuk şişer, bulanık görmeğe başlar, artık ötesi kolaylaşır...

Beşinci devreye çıktığımız zaman hasmımın gözleri şişten görünmez bir hale geldi. Menajerim maçtan evvel:

Levent Şahverdi Arşivi

— Güzel bir maç çıkarmağa gayret et! demişti.

Ben de nakavta geçiyordum. Fırsatı bulmuştum. Boksta bildiğim incelikleri gösteriyordum.

Altıncı ravundda karşımdaki ile artık «pencil bal = yumruk topu» gibi oynuyordum. Suratı kandan gözükmüyordu. Dövüşme kabiliyeti kalmamıştı. Benim, nakavt yapacağım, sağ yumruğu indireceğim sırada ringe sünger atıldı. Hasmımın menajeri elindeki süngeri ringe atmış, yâni mağlûbiyeti kabul etmişti. Aramızdaki dövüş farkı müsavi değildi. Bittabi maçı kazandım.

Alkışlar arasında ringi terkettim. İçeride o meşhur Cak Conson elimi sıktı, beni hararetle tebrik etti.

Bizden sonra başlayan büyük, tarihî dünya şampiyonluk maçı, Amerikalı Cim Cefri - Zenci Cak Conson maçı... Aman Yarabbi! İki devin çarpışması ne müthiş şeydi... Cak Conson, görülmemiş, serî bir dövüş çıkarıyordu. Cim Cefri bitik bir hale geldi. Nihayet, maç; Cak Conson'un galibiyetiyle sona erdi.

Maç sonunda, tertip heyeti tarafından bir ziyafet verildi. Conson, ziyafette beni yanına aldı. Türkiyeyi, Türkleri çok sevdiğini söylüyor, memleketimizin nasıl bu kadar kuvvetli insanlar yetiştirdiğine hayret ediyordu. Koca Yusuf'tan hararetle bahsediyordu: «Ah, kabil olsa da Türkiyede yaşasam...» diyordu.

Rus İhtilâlcileri Arasında. — Etrafımız Sarılmıştı. Çörçil'le Karşı Karşıya...

Artık ben Londra'nın meşhur semtlerinin tanınmış bir siması olmuştum. Picadili Westen'de maçların getirdiği para olduğu gibi gidiyordu.

Picadili âlemlerinde, Çarlık Rusyasından firar etmiş ihtilâlcilerden Gürcü Nikolayef ile tanıştım. Bu müfrit ihtilâlcinin delâletiyle «Oldigat» taki ihtilâl için toplandıkları merkezlerine gider, Rusya ihtilâli için hararetle münakaşalarını dinlerdim.

Yine bir gün, Çarlık veliahdinin İngiltere'ye ziyaretinin yaklaştığı günlere doğru bir gün, Londra tarihinde, görülmemiş bir hâdise oldu. Ancak Scotland - Yard'ca malûm olan bir sebepten dolayı bu ihtilâl merkezinde toplanan ihtilâlciler ile zabıta kuvvetleri

Levent Şahverdi Arşivi

arasında bir çarpışma başladı. Hükûmet kuvveti ile silâhlı çarpışma... Bu, asırlar boyunca İngiliz iç politika âleminde görülmemiş şeydi!...

O gün, tesadüfen, ben de orada idim. Etraf zabıta kuvvetleri tarafından çevrilmişti. Ben de bu ablukanın içinde kalmıştım.

Nihayet çarpışma durdu. Saklanmış olduğum köşede birdenbire iki kişi kollarıma yapıştı:

— Biz polisiz... Yürü bakalım! dediler.

Kim olduğumu anlatmağa meydan kalmadan kendimi polis karakolunda buldum. Kamyonun içinde Ruslar, Lehliler, İtalyanlar... Bir sürü millet doluydu... Biraz sonra Scotland-Yard'ın meşhur kapısından girdik. Diğerlerinin hüviyetleri tesbit edildi. Sıra bana gelince, bir iki sualden sonra yukarıki odalardan birine çıkardılar. Odaya girdiğim vakit, o sıralarda, mühim bir vazifede bulunan Mister Çölçil'i karşımda gördüm.

Meğer, Gürcü Nikolayef'le bu ihtilâl merkezine girip çıktığım için, polis, benim de ismimi, Çarlık Rusyasının istibdadını yıkmağa çalışan bu ihtilâlci idealistler listesine yazmış!

Ben, sorulan suallere cevap vermekte iken, kızgınlıkla ve türkçe olarak:

— Öp babanın elini! dedim.

Hiç unutmam, bunun mânasını ingilizceye tercüme ettiğim zaman, başta Mister Çörçil olmak üzere orada bulunanlar kahkahalarla güldüler [*].

Nihayet, Türk Elçiliğinden Danyel Bey geldi. Benim Rus değil, Türk olduğum meydana çıktı da serbest bırakıldım.

İlk Casusluğum

Ben, böyle, koca Londra şehrinde, daldan dala konan bir serçe kuşu gibi dolaşırken, İstavro isminde, ne iş güçle meşgul olduğunu bilmediğim bir Yunanlı ile tanıştım. Güzel türkçe biliyordu. İkramlar, gezinti âlemleri bir kaç gün devam etti. Bende de, o zamanlar, para suyunu çekmişti. İstavro aksine bol para sarfediyordu. Bir akşam:

[*] «Öp babanın elini!» sözü bundan sonra Cockeny muhitinde ağızlara düşmüştü.

Levent Şahverdi Arşivi

— Yahu, İstavro, sen ne iş yaparsın? dedim.

Yüzüme garip garip baktı, gülümsedi:

— Ne soruyorsun? Elbet bir iş yaparım... Ama, ben senin gibi budala değilim! Yazık! Sen gençliğini, vaktini boş yere geçiriyorsun...

— Boş mu geçiriyorum?

— Elbette...

— Peki, ne yapmalıyım?

— Ben sana ne iş yapacağını söylerim, ama, bu hem kolay, hem de zor bir iştir. Bu işde çok para var... Sen iyi çocuksun, fakat, dünyadan haberin yok!

— Nedir bu iş?

— Şimdi söylemem... Bizim usta seni görsün, bakalım ne diyecek, dedi; işin mahiyetini açıklamadı.

Ertesi gün, Picadili'nin meşhur (Lyons) bira salonunda buluşmak üzere ayrıldım. Ertesi gün randevuya gittiğim zaman İstavro, yanında şişman, gayet güzel giyinmiş, ağzında puro sigarası olan bir adamla oturuyordu. Muhteşem salonun bir köşesine çekilmiş, konuşuyor ve beni bekliyorlardı. 40-50 yaşlarında olan bu şişman adamı bana takdim etti:

— Mister Levis...

Bu adamın ingilizce konuşuşundan (Whit Chapel) li bir Lehli olduğunu anladım. Herif benim Türk olduğumu duyunca hayret etti. Konuşmağa başladık. İstanbul'da, Çatalca'da bir kız kardeşi olduğunu anlattı. Konuşma ve samimiyet ilerledikçe ikramları da artıyordu.

O gece, yedik, içtik, İstavro'nun bahsettiği işten hiç lâf açılmadı. Yalnız, herif, ikide birde :

— Sen merak etme... Ben sana çok para kazandıracağım... deyip duruyordu. Fakat, ben, sarhoşlukla söylediğini düşünüp bu lâflara kulak asmıyordum. Ayrılırken kartvizitini verdi:

— Yarın yazıhanemde beklerim... dedi.

Ayrıldık. Karta baktım: «Totnham Court caddesinde iş idarehanesi». Boş verdim. Gitmemeyi kafama koydum. «Benim iş idarehanesiyle ne işim var?» deyip, evin yolunu tuttum.

Ertesi sabah, müdavimi olduğum idman salonuna giderken, ar-

Levent Şahverdi Arşivi

kamdan birisinin, eski ismimle «Körli» diye seslendiğini duydum. Kafamı çevirince bir de ne göreyim? Müteveffa babalığım «Ded» in dostlarından sivil komiser Şmit... Beni görünce biraz hoşbeşten sonra:

— Nereye gidiyorsun? dedi.

Tereddütsüz cevap verdim :

— İdmana...

— İşler nasıl?

— Yeni bir maç oluncaya kadar fena!

Komiser, kısa bir düşünmeden sonra:

— Körli, dedi, idmandan sonra seninle görüşmek istiyorum. Öğle yemeğine bana, eve gel...

— Peki, dedim, gelirim.

— Biz şimdi Sheprd Boush'da oturuyoruz.

Adresini aldım. Konuştuğumuz gibi öğle yemeğine bu eski baba dostunun evine gittim.

İnsanlığa Bir Hizmet Yapmak İster misin? Söyliyeceklerim Çok Mühimdir

Yemekler yendi. Dereden tepeden konuşuyorduk ben:

— Mister Şmit, dedim, hâni bir şey konuşacaktık; merak ediyordum.

— Ha... Evet. Heydi, gel yukarı çıkalım.

Hususî odasına çıktık. Koltuğa kuruldu. Piposunu yaktı, beni de karşısına aldı. Bir kaç saniye gözlerini gözlerime dikerek baktı. Beni tepeden tırnağa kadar iyice süzdü. Sonra söze başladı :

— Körli, sen bu memlekete çok namuslu bir adamın delâletiyle geldin. Onun terbiyesiyle büyüdün. Bu muhterem adam, ölünceye kadar seninle iftihar etti. Şimdi yalnız kaldın; vaziyetin bozulmağa başladı. Görüştüğün insanların çoğu düşük seviyede insanlar... Nedir bu yaptığın senin.

Cevap vermiyor, dinliyordum. O, sözüne devam etti:

— Çok dikkat et... Görüştüğün insanları iyice anla, dinle, ondan sonra arkadaşlık et...

— Meselâ kim bu bahsettiğin arkadaşlar?

Levent Şahverdi Arşivi

— Meselâ, dün akşam beraber bulunduğun, konuştuğun insanlar...

Şaşırdım:

— Kim onlar? Anlayamadım, diye kekeledim.

Birdenbire ayağa kalktı. Elini omuzuma koydu:

— Körli, bu memlekette, insaniyete bir hizmet etmek ister misin?...

— Tabiî isterim.

— Söz veriyor musun?

— Veriyorum.

— Fakat, şimdi sana söyliyeceklerim çok mahremdir; kimsenin öğrenmemesi, bilmemesi lâzım...

— Merak etmeyin. Güvenebilirsiniz bana.

— Beni dinle. Memlekete beyaz kadın ticareti aldı yürüdü.

— Nedir bu beyaz kadın ticareti?

Komiser, mânidar bir şekilde başını salladı:

— Anlatayım... Beyaz kadın ticareti yapan şebekeler vardır. Bunların işi gücü kadın avcılığıdır. Türlü türlü vaadler, aşk, izdivaç, şöhret vaadi gibi tuzaklarla güzel genç kızları, genç kadınları kandırarak, memleket dışına, uzaklara, Güney Amerika, Afrika, Cava gibi yerlere götürürler, oralarda zenginlere veya genelevlere yüklü fiyatla satarlar. Bu şebekenin elinde genç, güzel, yakışıklı delikanlılar vardır. Bunlar, en lüks yerlerde daima bol para harcayarak yaşarlar. Buralarda tanıştıkları kadınlara kendilerini sevdirirler. İşin içine izdivaç vaadi gibi bir tılsım da karışınca, masum sevgililerini beraber istedikleri yere, diledikleri memlekete götürürler; sonra, orada el altından kadını satarak ortadan kaybolurlar... Bilmediği, tanımadığı, uzak yabancı bir memlekette yapayalnız, himayesiz kalan kadınlar, içine düştüğü ellerin kendisini sürükleyeceği mukadderata çarnâçar boyun eğerler... Anladın mı? İşte, bu facia günden güne artıyor, genişliyor. Kurbanların adedi gittikçe biraz daha çoğalıyor. Sonra, büyük paralar mukabilinde kızlar, zengin ailelerine iade ediliyor. İngiliz hükûmetinin, kapılarını herkese serbestçe açmasından ve İngiliz halkının yabancılara samimî bir misafirperverlik göstermesinden istifade eden

Levent Şahverdi Arşivi

bu şerirler memleketin her tarafına dağılmışlardır. Bunlar, hep, hariçten gelmiş, milliyeti belli olmıyan yabancılardır.

Ben, hayretle dinliyordum. Komiserin izahatı bitmişti; gözleri gözlerimin içindeydi. Ben:

— Mister Şmit, hakikaten fecî bir şey bu... Kimbilir bu genç kızların başına ne felâketler geliyor? dedim.

Mister Şmit'in hâlâ, gözleri gözlerimdeydi.

— Körli, dedi, eğer sen bizim bildiğimiz «Körli» isen, değişmedinse, bu faciaların önlenmesine yardımın olacaktır.

Ben, hayretle:

— Aman Mister Şmit... Ben ne yapabilirim? dedim.

Elimden tuttu, şiddetle sıktı:

— Ne mi yapabilirsin? Doğru söyle Körli, senin o, birkaç gündenberi görüştüğün Yunanlı ile arkadaşını nasıl tanıdın?

Onlarla nasıl tanıştığımı, komisere, olduğu gibi anlattım. Komiser, derin bir nefes aldı:

— Aferin Körli, dedi. Ben de böyle olduğunu tahmin ediyordum. Ver şu kartı bakayım...

Verdim. Lehlinin adresini defterine yazdı. Sonra, çok ciddî bir tavırla :

— Bu insanî vazifeyi, bu yaşadığın memlekete yapacağına dair verdiğin sözü tutacağını resmen, imzanla tasdik eder misin?

— Ederim! Elimden ne gelirse yapacağım.

İşte, bu suretle, beni bu diyara getiren o muhterem deniz kurdunun ve bu medenî, hür memleketin bana aşıladığı insanlık terbiyesiyle, bu memlekete karşı olan borcumu ödemek fırsatını kazanmış bulunuyordum. Komiser :

— Pekâlâ, dedi. Sen şimdi git; randevu verdiğin yazıhanede Ernştayn ismindeki o Lehli ile buluş, konuş. Her ne verirse kabul et. Sakın asabî olma. Gayet uysal ol. Yarın öğleden sonra burada buluşalım. Göreyim seni Körli...

Beyaz Kadın Ticareti Yapanlar Arasında... Kadın Avcılığı Yapıyorum...

Ayrıldık. Ben, doğruca, metroya binip Totnham Court'un yolunu tuttum. Yazıhaneye gittim.

Levent Şahverdi Arşivi

Yazıhane mükemmel bir iş bürosu... Kâtip kızlar, muamelecilerle doluydu.

Kartı gösterdim. Ufak, dar bir kapıdan bir odaya girdik. İçerde, bizim mâhut Lehli, mükellef bir masanın başında maroken bir koltuğa gömülmüş, ağzındaki puro sigarasını tüttürüyordu; yanındaki iki kişi ile lehçe lisaniyle konuşuyordu. Beni görünce ayağa kalktı:

— Vay! Türk boksörü, hoş geldin... dedi. Yanındakilere bir şeyler söyledi. Onlar, hemen dışarı çıkıp bizi yalnız bıraktılar. Herifçioğlu neşeli, her kelimesinde kahkahalarla gülerek göbeğini sallayan bir adam... Gayet merhametli, şefkatli tavırları var.

Birdenbire, benim giydiğim elbise ile alâkadar oldu. Bana:

— Yazık! dedi. Sen gençsin, güzelsin, bütün İngiliz kızları senin peşinde koşabilirler. Ama, böyle olmaz. Şık ve temiz giyinmeli...

Gayet tabiî bir tavırla cevap verdim:

— İyi ama, o da para ile olur...

— Merak etme. Hepsi bulunur. Para da, pul da... Ben seni çok sevdim. Kız kardeşim her mektubunda Türkleri çok methediyor. Çok para kazanıyormuş İstanbul'da...

Çekmeceden bir zarf çıkardı; bir mektup gösterdi. Türkçe yazılmış bir adres: Sara, Galata, Yüksekkaldırım... İstanbul.

Birdenbire şaşırır gibi oldum:

— Bilmez miyim? Galata bizim mahalle, dedim.

Biz konuşurken İstavro içeri girdi. Beni görünce:

— Vay hemşehrim, nasılsın? dedi. Ben, bir kaç gün için Paris'e gidiyorum.

— Paris'e mi?

— Evet... İş için.

Lehli, arkasındaki kasadan bir paket İngiliz lirası çıkarıp İstavro'nun önüne attı. Sonra, ikisi beraber dışarı çıktılar. Ben odada yalnız kalmıştım. Masaya göz gezdirdim. Bir kaç kadın resminden başka bir şey yoktu.

Az sonra, İstavro ile lehli içeri girdi. Bana:

Levent Şahverdi Arşivi

— Dönüşte görüşürüz... Bizim efendi ne derse onu yap... Korkma, zengin olursun. Çok iyi adamdır... Seni çok beğendi, dedi ve çıkıp gitti.

Ben de ayağa kalktım. Tam gideceğim sırada Lehli bana da on İngiliz lirası verdi. Parayı almak için tereddüt ettiğimi görünce:

— Al... Harçlık yaparsın... Yarın saat üçte gel... Sana elbise yaptıralım. Beraber gezeriz, dedi.

El sıkıştık, ayrıldık.

Ertesi gün komiserin evine gittim. Beni bekliyordu. Evinde, uzun boylu, gayet güzel giyinmiş biri daha vardı. Hep beraber yemek yedik. Komiser daima bu adama karşı hürmetkâr bir tavır alıyordu; âmiri olduğu belli oluyordu. Yemekten sonra yukarı katta bir odaya çekildik. Bana, o adamın arkadaşı olduğunu, serbest konuşabileceğimi söyledi. Her şeyi olduğu gibi anlattım.

— Çok güzel, dedi. Demek bu işi kabul ettin. Bize yardım edeceksin?

— Evet, bu, benim için ödenmesi lâzımgelen bir borçtur.

— Peki öyleyse.

Resmî bir taahhüt kâğıdı uzattı:

— Şunu imzala.

Hiç tereddüt etmeden imzaladım. Ve daha fazla kalmadım, çıktım.

Ertesi gün, yine Lehlinin yazıhanesine gittim. Yanıma bir adam vererek beni hemen terziye gönderdi. Tepeden tırnağa kadar elbise, smokin, çamaşırlar ısmarladı; bavullar alındı.

Ben, hayret ediyordum. Ne yapacağımı, ne iş göreceğimi söylemiyorlardı.

Elbiseler tamamlandı. Weston'un en güzel pansiyonlarından birinde oda tutuldu. Artık, Lehli ile her gece beraberdik.

Tabiî, bunları komiser Şmit'e muntazaman haber veriyordum. Şimdi, her şeyim tamamdı; giyinmiş, kuşanmıştım. Lehli, bir gün bana:

— Bu akşam smokin giy... Gayet şık ve zarif olmalısın. Evimdeki ziyafete dâvetlisin... dedi.

Dediği gibi yaptım. Londra'nın en lüks mahallelerinden biri olan «Marble-Orch» daki evine gittik.

Levent Şahverdi Arşivi

Güzel Dansediyorsun Delikanlı. — Gel Seni Gecenin En Güzel Kızına Tanıtayım

Muazzam bir ev... Üniformalı hizmetkârlar... Bir sürü dâvetli..

Lehli, benim kolumdan tuttu; salondaki ihtiyar, genç, orta yaşlı kadınlara takdim ediyordu.

Salonda, mükemmel bir orkestra çalıyordu. Dans, neşe, kahkaha gırla gidiyordu. Bir aralık, kendi kendime: «Acaba komiser Şmit yanılıyor mu? Bu kadar zengin bir adam nasıl olur da böyle işler yapar?» diye düşündüm. Fakat, neme lâzım benim. Komiser bana ne derse onu yaparım, kararını verdim.

Gençliğimin, vücudumun güzellik ve tenasübünün, güzel dans edişimin herkes üzerinde iyi bir tesir yaptığını anlıyordum.

Bu sırada Lehli, kolunda, saçlarına kır düşmüş, gayet şık giyinmiş, sarışın bir kadınla beraber yanıma geldi. Parmakları pırlanta yüzüklerle dolu bir kadın. Lehli, bizi tanıştırdı:

— Kontes Hornstein.

Kontesle dans ettik. Şivesinden bunun bir Lehli olduğu anlaşılıyordu. Danstan sonra beni kolumdan tuttu:

— Güzel dansediyorsun, delikanlı, dedi. Gel, seni, bu gecenin en güzel genç kızına takdim edeyim.

Beraber yürüdük. Bir masaya gittik. Bir ihtiyar kadınla gayet güzel, zarif bir kız oturuyordu. Hallerinden asîl bir aileye mensup oldukları anlaşılıyordu. Beni bunlara takdim etti. İskoçyalı imişler. Kızda fevkalâde güzel, cazip, zarif bir endam, göz alıcı bir güzellik vardı.

Biraz sonra, genç kızla dansa kalktık. İngiltere'ye küçük yaşta geldiğimi anlattım. Çok alâkadar oldu. O gece, masalarında kavalye olarak kalmamı rica etti. Kabul ettim. Yanındaki kadın halası imiş. Londra'ya gezmeğe gelmişler.

Bir ara, İstanbul'dan lâf açıldı. Turist olarak İstanbul'u gezeceklerini söylüyorlardı. O gece, hep, beraber dansettik.

Ziyafet bittikten sonra onları aldım, şehrin en lüks otellerinden birine gittik.

Ertesi gün için çaya dâvet ettiler.

Yalnız kalınca düşünmeğe başladım: «Bizim komiser hatâ edi-

Levent Şahverdi Arşivi

yor... Bunlarda şimdiye kadar bir yolsuzluk ve fenalık görmedim...» diyor; fakat bir noktada duruyordum: «Bu adam, niçin bana bu kadar masraf yapsın?» Her ne olursa olsun, komiserin talimatından dışarı çıkmamaya kat'î karar verdim.

İskoç Güzelini Teshir Etmişim.
Güzelsin, Şıksın, Zarifsin...

Ertesi sabah Lehlinin yazıhanesine uğradım. Lehli:

— İyi ki geldin, dedi. Ben de sana haber gönderecektim. Şimdi, doğru dün akşamki eve gider, Kontesi görürsün. Seni istiyor. Al, üzerinde para bulunsun.

Bir miktar para verdi. Kontesin, Marble Orch'deki evine gittim. Kapıyı çaldım; ihtiyar bir uşak açtı. İsmimi ve ne istediğimi sormadan buyur etti. Kontesin dairesine götürdü. Kontes beni görünce:

— Gel bakalım delikanlı... dedi. Bravo. Dün akşam çok memnun oldum. İskoç güzelini teshir ettin. Bugün çaya dâvet edildin mi?

— Evet.

— Oh... Ne âlâ... İşte bu işler böyle başlar.

Hem konuşuyor, hem de tuvaletini yapıyor, saçlarını düzeltiyordu. Başını çevirdi. Beni yukarıdan aşağı bir süzdü:

— Güzelsin... Şıksın... Zarifsin... Aferin, giyinmesini biliyorsun. Şimdi biraz bekle. Seninle Rengin's Park'da gezelim. Beraber Rengin lokantasında yemek yeriz.

Kontesin bahsettiği mahaller, Londra'nın en kibar muhiti idi.

Kontes, giyindi, kuşandı. Bir arabaya atladık. Parka gittik.

Yolda ismim «Herri» olmuştu. Şundan bundan konuşuyorduk. Kontes sözü mütemadiyen paraya getiriyor, parasız hayatın kıymeti olmadığını tekrarlıyordu.

Londra aristokrasisinin sabah gezintisi mahallî olan bu parkta beraber gezerken, Kontesin bir çok âşinalarına rastlıyorduk. Selâm veriyor, geçiyordu. Koluma girmişti. Kontesin, yaşına rağmen çok güzel bir vücudu vardı. «Cami ne kadar yıkılsa mihrap yerinde» denebilecek kadınlardandı. Çok şık giyinmişti. Etrafımızın daima nazarı dikkatini çekiyordu.

Levent Şahverdi Arşivi

Öğleden sonra Kontesi evine bıraktım. Ve İskoçyalı Mis Grey ve halasının dâvetine (çaya) gittim.

Mis Grey, hakikaten çok güzel ve çok saf bir asilzade kız... Çay çok zevkli ve eğlenceli geçti.

O günden sonra Mis Grey'le samimiyetimiz günden güne arttı. Yalnız olarak sinemaya gitmeler... gezmeler...

Bir taraftan da, komiser Şmit'e her günkü faaliyetimi bildiriyordum. Aldığım talimat, daima soğukkanlı olmak, gidişata uymaktı.

İşin tuhafı, bunların ne maksatla bana karşı böyle davrandıklarını, gayenin ne olduğunu kimse söylemiyordu. Komiser öyle tembih ettiği için ben de sormuyordum.

Bir sabah, yine mutadım veçhile yazıhaneye gittim. Lehli:

— Kontes ile bir ziyafete gideceksiniz. Ona göre hazırlan.

Dedi. Bol harçlık, zevkli, eğlenceli ve renkli bir hayat bana idmanlarımı yine unutturamıyordu. Yine eski çantam, eski kılığımla idman salonuna devam ediyordum. Hocamın bulacağı her hangi bir maça hazırdım.

Şu Kızı Görüyor Musun?... İdare Edersen Güzel Bir Fırsattır...

O akşam, Kontes ile beraber Park Lane'deki bir Şili'li milyonerin ziyafetine gittik.

Londra'nın en kibar aileleri, diplomatları hep oradaydı. Bizim Elçiliğin Başkâtibi Danyel Beyi orada gördüm. Danyel Bey, beni böyle yüksek sosyetede, gayet şık bir kıyafette görünce, hayret etti. Ona Kontesi takdim ettim. Danyel Bey bir aralık bana:

— Ne o boksör, miras mı yedin? diye sordu.

— Onun gibi bir şey, Beyim...

Dedim. Fazla bir şey sormadı.

— Âlâ... âlâ...

Diyerek yanımdan uzaklaştı. Kontes, biraz ötemizde, etrafını bir takım delikanlılar almış, güzel ve şımarık tavırlı bir kızı gösterdi:

— Şu kızı görüyor musunuz? dedi. Bu şımarık kızı yabancı gençlere düşkün, amirallikten emekli büyük babasının yegâne

Levent Şahverdi Arşivi

vârisi olan zengin bir kızdır. Eğer idare edersen, senin için güzel bir fırsattır.

Kontes, benimle ilk defa böyle konuşuyordu. Gözlerini kıza dikmiş, bir kartala hücum edecek bir avcı gibi bakıyordu. Ben, komiserin talimatı mucibince gayet soğukkanlı ve uysal davranıyordum. Kontesle dansı bitirdik. Etrafını bir sürü gencin sarmış olduğu bu kıza doğru yürüdük. Hoşbeşten sonra beni kıza ballandıra ballandıra takdim etti:

— Şarklıdır.

Dedi. Bu kelimenin, kızın üzerinde müsait bir tesir yaptığını anladım. Onunla dansettik. Her halinden, hayalperest, macerasever bir kız olduğu belli oluyordu. Beni, Londra'nın civarında Harrow'daki villâsına dâvet etti. Haftaya çay ziyafeti vereceğini söyledi. Kontesten, beni mutlaka getirmesini rica etti.

O ziyafete de gittik. Dönüşte, Kontes:

— Hayret ediyorum sana... dedi. Kadınlarda daima iyi tesir bırakıyorsun. Her halde bu, memleketinin icabı olacak...

Ertesi gün yine Komiseri gördüm:

— Aman Körli, dedi. İşin sonlarına yaklaşıyorsun. Dikkat et, oğlum. Hiç telâş etme. Kendini onlara kaptırmış gibi görün.

Bizim Yunanlıdan bir haber yoktu. Henüz Fransa'dan dönmemişti.

Yazıhaneye her gün, güzel güzel kızlar iş için müracaat ediyorlardı. Bunlardan bazıları çocuk mürebbiyeliği için Güney Amerika'ya, Meksika'ya, Afrika'ya gönderiliyorlardı.

Benim de, İskoçya'lı kızla âşıkane münasebetlerim almış yürümüştü.

Bir gün de, Kontesle beraber, mütekait amiralin torunu olan Mis Drinik'in ziyafetine gittik. Kontes yine gülümseyerek:

— Haydi göreyim seni, dedi, nasıl İskoçyalı'yı idare ediyorsan; bu kızı da idare edeceksin.

Bu kız da bir maceraperestti. Ve... İskoçyalıdan daha çabuk, daha kolay yola geldi.

Bu Kızların Üçü De Senin Metresin Olacak...

Bir başka gün, yazıhanede, Lehli, beni sarı saçlı, sade giyinmiş bir kızla tanıştırdı. Bu tam bir İngiliz güzeliydi. Lehli:

Levent Şahverdi Arşivi

— Mister Herri... dedi, bu kız Londra'nın yabancısıdır. Bir pansiyona götür, orada kalsın. Kendisine münasip bir iş bulacağız...

Ve işaret etti. Gizli konuşma odasına girdik.

— Herri, gördün mü malı... dedi. Aman bunu kaçırma... Kolay iş... Seviş... İzdivaç vâdet... Bunlar oluncaya kadar sen de pansiyonda kal...

Lehli de benimle ilk defa bu tarzda konuşuyordu.

Kızı pansiyona götürdüm, yerleştirdim. Tekrar yazıhaneye geldim. Lehli ile Kontesin evinde buluşmak üzere ayrıldım.

Akşam yemeğini Kontes, Lehli, ben üçümüz beraber yedik. Yemekten sonra salonun bir köşesine çekildik. Önce, Kontes, söze başladı:

— Herri, biz senden çok memnunuz. Az zamanda epey iş becerdin. Şimdi bunların mükâfatını görmek zamanı geldi. Elindeki bu üç kız, şimdi sana büyük bir servet temin edecektir. Bu üç kızın üçünden sana üç bin İngiliz lirası var.

— Nasıl ?...

— Bu kızların üçü de senin metresin olacak. Sonra, sen, mühim bir iş için Meksika'ya gideceksin. Daha doğrusu Meksika'ya gidiyormuş gibi bir müddet ortadan kaybolacaksın.

— Anladım, dedim, siz de, sözde benimle evlenmek üzere oraya yollıyacaksınız.

— Ha şöyle... Anladın mı? Yalnız, hepsine Meksika'ya gidiyorum, demiyeceksin. Birisine Meksika'ya, birisine Arjantin'e, birisine de Brezilya'ya...

— Pekâlâ...

— İşte zengin olmak fırsatı... On tane böyle iş, on bin İngiliz lirası! Fena mı?

— Çok iyi.

Ertesi gün, Komiser Şmit'e meseleyi olduğu gibi anlattım. Ellerini oğuşturarak piposunu çeke çeke beni dinledi.

— E... Şimdi ne olacak?

Dedim. Soğukkanlı bir tavırla hafifçe gülümsedi:

— Gayet basit, dedi. Bu kızlardan biri senden gebe kalır.

— Sonra?...

— Sonrasını düşünme...

Levent Şahverdi Arşivi

Üç Kızla Nişanlanıyorum...

Bizim pansiyona bıraktığım İrlandalı kız gayet cesur, atlet vücutlu bir kızdı. Bazı geceler beraber «Estetik» e gidip patinaj yapıyorduk. Bu suretle aramızdaki samimiyeti ileri götürmeğe başladım.

Günler geçiyor, benim üçüzlü aşk maceram devam ediyordu. Komiser Şmit'in talimatı mucibince acelesiz, soğukkanlılıkla rolüme devam ediyordum.

Zavallı İskoçyalı Mis, başına gelecek belâyı bilseydi, kimbilir ne hallere girerdi. Her üç kızı izdivaç vaadleri ile peşimden sürüklüyordum. İskoçyalı ile âsude bir evlilik hayatı, çoluk çocuk sahibi olmak; şımarık «Harow'lu» maceraperest ile dünya seyahatleri, Hindistan'da maceralar peşinde koşmak, bizim İrlandalı ile elele verip çalışmak, zengin olmak hülyaları kuruyorduk. Bu kızla ne zaman buluşsam, dilinin altında daima müstehzî kelimeler dolaştığını sezerdim. Çok zekî gözleri vardı.

İlk nişan merasimi İskoçyalı kızla oldu. Kontesin konağında parlak bir nişan merasimi yapıldı. Genç kız, o gece, öyle neşeli, öyle sevinçliydi ki...

Bana gelince, ben, vicdanen çok muztariptim. Fakat, bunu böyle yapmak zarureti vardı. Hakikati anladığı gün, genç kızın beni affedeceğinden emindim.

Haftasına da Mis Vizi ile kendi evlerinde ikinci nişanım oldu.

Bunlar olup bittikten sonra Kontes ile Lehli:

— Haydi bakalım, dediler, üçüncü kızı da sen alıp Fransa'ya götürürsün. Orada ne yapacağını, hangi vapura bineceğini acentemiz vasıtasiyle sana bildiririz. Oradan kızla beraber Montevido'ya seyahat edersin. Vapurda bir ihtiyar kadınla beraber gideceksin. Her ikiniz de bir çiftlikte çalışmak üzere gidiyorsunuz. İşi de yazıhane vermiş oluyor. Anlıyorsun ya!...

— Anladım.

—Montevideo'da kızı kıskançlığa düşürüp terkedeceksin. Vapurda ahbap olacağın kadın, Amerikalı Misis «Hopkins» tir. Bu kadın sizinle ayni otelde kalacak. Sonra, Buenos-Ayres'e gideceksin. Misis Hopkins'ten para ve talimat alırsın. Yâni, az bir müd-

Levent Şahverdi Arşivi

det sonra İskoçyalı da oraya gelecek. Misis Hopkins senin teyzen olacak. Kızla onun misafiri olacaksınız. Ve... bu kızla da ayni suretle kıskançlık kavgası çıkarıp ortadan kaybolacaksın!

— Anladım, dedim, Harrov'lu ile de ayni komedya...

Kontes:

— Aferin sana... dedi. Sonra, Londra'ya döneceksin... Sen döndükten sonra yeni işler hazırlıyacağız. Bu işten üç bin İngiliz lirası kazanıyorsun. Nasıl, iyi değil mi?

— Âlâ... Fevkalâde bir iş... diye mırıldandım.

O gece, yine Komiserle buluştuk. Bu baba dostu, beni okadar seviyordu ki...

— Yaşa Körli, yaşa... dedi. Şu câniler yuvasını bulduk. İşler o kadar iyi gidiyor ki...

— Hangi işler?

— Bu, senin meşgul olduğun işler... Ne zannediyorsun? Bu işle meşgul olan yalnız sen misin? Bu câni lerin elinde ahlâkı bozulmuş, kumarbaz, sefih bir çok delikanlı var. Bunları senin verdiğin ipuçları ile tesbit ettik. Yakında hepsi adaletin pençesine düşeceklerdir.

Tecrübeli komiser, yumruklarını sıkıyordu:

— Körli... Bu gece bana geleceksin. Geç vakit... saat on birde...

— Pekâlâ...

Dedim. Pansiyona geldim. Bizim İrlandalıya, bu gece kendisini gezdiremiyeceğimi söylemek üzereyken, o bana:

— Herri, bu akşam bir kız arkadaşımla sinemaya gideceğim... dedi.

O sinemaya gitti, ben de gece saat on birde Komiserin evine gittim. Salonda oturdu; Komiser piposunu tütünlerken, kapı çalındı. Komiser kapıyı açtı. Bir de ne göreyim?. Bizim İrlandalı nişanlı değil mi? Donakaldım.

Komiser ve kız, benim bu halime, bu şaşkınlığıma gülüyorlardı. Komiser:

— Takdim ederim, dedi; kadın polis memurlarından Mis. Dolli!...

Levent Şahverdi Arşivi

Hayretten ağzım açık kalmıştı. Oturduk.

İlk şaşkınlığım biraz geçtikten sonra, Komisere:

— Bu ne iş?... dedim. Ben bundan bir şey anlıyamadım.

— Şimdi anlarsın. Biz bu memurlarımızı cürmümeşhut yapmak için koyduk. Siz şimdi, ikiniz de vereceğim talimat üzere hareket ederek rollerinize devam edeceksiniz.

— Pekâlâ... Amerika'ya kadar seyahat edecek miyim?

— Hayır. Bunlara hacet kalmadı. Çünkü, bu suretle yola çıkan hakikî mücrimler, Fransız polisi tarafından, belki şimdi tevkif edilmişlerdir. Bu cânilerin, son zamanlarda beyaz kadın ticareti yapanlara karşı bütün dünya polislerinin gayet mahrem olarak anlaşmış olduklarından haberleri yoktur. Şimdi sizin yalnız, çok dikkat edeceğiniz nokta, her hangi bir şüphe üzerine bunların firarlarına mâni olmaktır. Böyle bir vaziyet hisseder etmez, hemen bulunduğunuz yerin polisine haber verip yakalatırsınız.

Komiser sözünü bitirince elime mühürlü bir vesika verdi.

Gece Yarısı Polisler Bileklerime Kelepçeyi Vurdular... Kız Boynuma Sarıldı...

Mis Dolli ile evden çıktığımız zaman bir müddet birbirimizle hiç konuşmadan yürüdük. Nihayet bu sükûtu Mis bozdu:

— Nasıl, boksör, dedi, polis olmak tatlı, heyecanlı bir şey değil mi?...

— Evet, yalancılığın, sahte âşıklığın bu kadarına da pes doğrusu... diye kıza, hakikî iltifatlara başladım. Bu cesur kız hoşuma gidiyordu. Böyle bir çok câniler, hırsızlarla uğraşmış bir kızdı bu... Hey gidi günler hey!... Bu güzel kızla geçirdiğim o zevkli aşk günlerini hatırladıkça yüreğim garip bir hisle çarpıyordu.

Neyse... Bir kaç gün İskoçyalı Mis'le ayni nakarata devam ettim. Mis Dolli ile Kontes ve hempasını daima göz altında tutuyorduk.

Hareket günüm artık yaklaşıyordu. Güzel yol çantaları, seyahat elbiseleri alındı. Liralar ceplerime indirildi.

Mis Dolli ile beraber, iki nişanlı, ertesi gün Cenubî Amerika yolunu tutacak şekilde hazırlandık, odalarımıza çekildik. Kontes (Hornstein'a) veda ettim. Hornştayn:

Levent Şahverdi Arşivi

— Korkma, yakında zengin olacaksın... dedi. Türkiye'ye gittiğin zaman paşa diyecekler sana...

O gün komiserin verdiği talimata göre Amerika'ya gitmiyecektim. Verdiği mühürlü vesikayı da geri almıştı.

O gece yarısı, derin bir uykuya daldığım bir sırada, oda kapısı sert sert vuruldu. Açtım. İki polis ve bizim komiser içeri daldılar. Resmî polisler kollarımdan yakalayıp bileklerime kelepçeyi vurdular.

«Aman... ne oluyor?» filân derken, Mis Dolli odasından çıktı; yanıma yaklaştı. Boynuma sarıldı. Ağlar gibi bir halde kulağıma:

— Merak etme... Böyle yapmak lâzım. Sen rolüne devam et. Tevkifhanede yirmi dört saat kalacaksın. Komiserin emri böyle...

İçimden :

— Eyvah! dedim. Bak şu başıma gelen belâya!...

Korkmamanın imkânı var mıydı?

Dışarda bekliyen polis arabasına bindik. Bir de ne göreyim? Arabanın içinde, Lehlinin yazıhanesindeki yazıcılar, kontesin hizmetçileri, ürkek bakışlarla yüzüme bakıyorlardı. Polis, hiç birimizi konuşturmuyordu. Araba, bizi biraz sonra Scotland-Yard'a getirdi. Ayrı ayrı hücrelere kapatıldık. Ben, her zamanki tâbirimle: «Öp babanın elini!» diye mırıldandım.

Aradan yirmi dakika geçtikten sonra hücrenin kapısı açıldı. Bizim Komiser ağzında piposiyle içeri girdi. Gülerek :

— Haydi Körli... dedi, gel bakalım... Bravo... İş mükemmel oldu.

Beni aldı, yukarı katta bir odaya çıkardı. Hayret! Bizim İstavro orada!...

Meğer bütün teşkilât yakalanarak içeri tıkılmış! İfadeleri alındı; birbirleriyle yüzleştirildiler. Bütün foyaları meydana çıktı. Bu iş de böyle bitti.

Komiser beni âmirlerinin odasına götürdü. Hepsi bana ayrı ayrı teşekkür ettiler. Ben, bu insanî vazifeyi yaptığımdan çok memnundum; bilhassa babalığımın vasiyetini yerine getirdiğim için seviniyordum.

İskoçyalı kız memleketine dönmüş, maceraperest kız da ebeveyni ile Doğu seyahatine çıkmağa karar vermişti.

Levent Şahverdi Arşivi

Sivil polis kıza, bazan gece âlemlerinde tesadüf ediyordum.

Bu beyaz kadın ticaretini ve bununla başlıyan beyaz zehir ticaretinin ilk günlerini ve bir salgın halinde dünyaya nasıl yayıldığını ayrıca yazacağım; beynelmilel polisin, bilhassa İngiliz polisinin bu müthiş teşkilât ile mücadelelerini etrafiyle anlatacağım.

... ...

Günler geçiyordu. Koca Londra şehri beni artık sıkmağa başlamıştı.

Memleketim olan Türkiye'de «Hürriyet, adalet, müsavat» denilen bir rejim kurulmuş, yâni 1908 «Meşrutiyet» inkılâbı olmuştu. Uğrunda kanlar dökülmüş, canlar fedâ edilmiş olan bu «Hürriyet» denilen «Zümrüdüanka kuşu» acaba, memleketimin başına hakikaten konmuş muydu? Merak ediyordum...

Bir yandan da, henüz hiç görmemiş olduğum Paris'e de gitmek istiyordum. Nihayet, buna karar verdim. Londra'da son vazifemi yaptım. Mami ve Ded'in mezarlarını ziyaret ederek çiçek koydum...

Komisere vedâlaşmağa gittiğim zaman bana İngiliz polisine girmemi tavsiye etti. Kabul edersem hemen alacağını söyledi ve çok ısrar etti. Kabul etmedim ve doğruca Paris'in yolunu tuttum.

Levent Şahverdi Arşivi

İKİNCİ KISIM

PARİS YOLU

İstanbul'a Dönüş

Paris yolu, hayatımın ikinci dönüm noktasıydı.

Manş'ı geçerken, vapurun güvertesinde derin derin düşünüyordum. İçimde, her medenî insanın isteklerini fazlasiyle tatmin eden İngiltere'yi terkedişin, sahilden uzaklaştıkça, artan hüznü, teessürü vardı.

Nasıl müteessir olmıyayım? Bu memleket bana, yalnız, herkesin aradığı hürriyeti öğretmedi; ayni zamanda, benliğimi asıl vatanım olan doğduğum diyara bağlamayı da öğretti. İngiltere'de yetişip terbiye görmüş olanlar İngiltere'yi vatanlarına tercih etmemişlerdir, çünkü, bu diyarda verilen baş terbiye buna mâni olur. Ama, marifet bu terbiyeyi esasından kavrayıp bir yanlış anlayışla kozmopolit olmamaktır. Öyle, iki kelime ingilizce öğrenip, yahut bir kaç sene İngiliz okuluna gidip yarım yamalak bir şeyler öğrendikten sonra bir İngiliz taslağı olmak, İngilizden ziyade İngilizlik taslamak bu asırda yeni bir terbiye çığırı açan bu milletin en ikrah ettiği ve tiksindiği bir karakterdir. Bu gibi insanlardan İngilizlerin ne kadar nefret ettiklerini ileride anlatacağım hâdiselerden daha iyi anlıyacaksınız.

Bravo! Demek Sen Türksün...

Yolculuğum hâdisesiz geçti; Fransa hududuna geldik. Danyel Beyin delâletiyle Elçilikten aldığım pasaportum muayene edildi. Fransa'ya girdim. Paris'e ayak bastım.

İlk bakışta, Londra'da görmeğe alıştığım sâkin, telâşsız hayat, yavaş, sessiz konuşmaların aksine olarak bağıra bağıra konuşmalar, patırtı, gürültü beni birdenbire şaşırttı.

Levent Şahverdi Arşivi

Oldukça param vardı. Müteaddit şık elbiselerim vardı. Hülâsa, züğürt bir vaziyette değildim. Hayatta yegâne iş edindiğim meslek boksörlüktü. Evvel Allah, sonra bu mesleğe güveniyordum. Fransız profesyonel boks âleminin yabancısı değildim. İngiltere'de iken buna dair bir çok malûmat sahibi olmuştum. Cesaretim yerindeydi; yalnız iyi bir menajer bulmak lâzımdı.

O zaman ağır sıklette «Carpentier» almış yürümüştü: Avrupa şampiyonu olmuştu. Benim de onun menajerine bir tavsiye mektubum vardı.

Fransızcayı ancak çatra patra konuşuyordum. Bir kaç gün gezdim, dolaştım. Nihayet Salvagrom'da Carpentier'nin meşhur menajeri Decani'yi buldum. Tavsiye mektubunu verdim. Bana:

— Körli sen misin? dedi. Bravo... Demek sen Türksün?

— Evet.

— Âlâ... Seni faaliyet sahama almayı kabul ediyorum. Carpentier'yi tanır mısın?

— «Bombardier Wells» in [*] maçında gördüm.

Ertesi gün Decani'nin salonunda idmanlara başladım. Decani beni seyrediyordu. Hoşuna gitmiş olmalı ki, bir ara, elimi sıktı, Ve menajerliğimi kabul etti. Carpentier ile kısa zamanda ahbap olduk.

Eşref Şefik İle Tanışmam Ve Maceram

Bir çok kulüplerde «Centilmen boksör» diye ismi geçen bir Türkün kim olduğunu pek merak ediyordum. Onu aradım, buldum. «Quartier Latin» in meşhur «Café Vachet» kıraathanesinden içeri girince bir de ne göreyim? Bizim Galatasarayın meşhur Ekremi, Dantonu, Vasfisi vesaire hep oradalar... Meğer bunlar tahsile gelmişler. «Talebei Osmaniye» den... O aralık Balkan muharebesi felâketi başlamış. Harıl harıl münakaşalar...

Yavaş yavaş yanlarına yaklaştım. Ekremin kolundan çektim. Beni görünce biraz şaşaladı:

— Ulan, Esat sağmış, diye bağırdı.

---

[*] Bu İngiliz boksörü dünyanın en uzun boylu ve teknik boksörüdür. İngiltere şampiyonu idi. Her İngiliz bu adamı tanır. Kaybettiği maçlar daima mide yüzündendir. Çünkü barsak hastalığı çekmiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

Diğer okul arkadaşları da etrafımı aldılar. Başımdan geçenleri anlattım. Konuştuk. Sonra Ekrem'e:

— Yahu, ben buraya birisini sormağa geldim. «Centilmen Türk boksörü» varmış.

Deyince bir kıyamettir koptu! Gülüşmeler, kahkahalar... Nihayet öbür masada kâğıt oynayan gayet şık, güzel giyinmiş, yakışıklı, güzel vücutlu birisini gösterdiler. Ekrem:

— Eşref, bak... Tam senin kafadarın... Londra'dan geliyor, dedi.

Ve böylece Eşref Şefik'le tanıştık.

Eşref, bana ilk sual olarak bizim (Bombardier Wells) i sordu. Eşref Şefik, bütün dünya boks şampiyonlarını tanıyor, maçlarını bütün teferruatiyle biliyordu. Bütün dünya boks tarihini bilen bir adam...

O günden itibaren ahbaplığı ilerlettik. Yalnız, çok tecrübesizdi; yâni, hayat tecrübesi yoktu. Bol parası olduğu belliydi; bu, bana yaptığı ikramlardan anlaşılıyordu.

Maçlara devama başladık. Eşref Şefik'le iyi anlaştık. Bana idman yaptırıyordu. Bir çok defa beraber eldiven taktık; solları çok mükemmel... sert... Hakikaten, diyebilirim ki, bu sporu bugün bile, memlekette, Eşref Şefik kadar anlıyan, ihtisası olan bir kimse daha görmüyorum. Bu uğurda bir çok paralar sarfetmiş, meselâ, dünya şampiyonluğu için Londra'da yapılacak bir maça koşar gider, anlıyarak seyreder ve dünya şampiyonları da kendisini tanır, sayar, hürmet ederlerdi...

Gitgide Paris'in âlâyişine kapılmıştım. Eğlenceler, zevk âlemleri, apaş muhitlerinde, kibar muhitlerinde yuvarlanmağa başladım...

Eşref'e Oynadığım Oyun

Bu arada şunu anlatmadan geçemiyeceğim: Bu çok sevdiğim arkadaşım top delikanlı Eşref Bey, bazan çok yüksekten atardı. Zekâ, cesaret vesaire babında şuna bir ders vereyim de görsün, diyordum; fırsat bekliyordum; o fırsat da geldi; çattı... Eşref yine, meşhur bir maç için Londra'ya gidiyordu. Bana:

— Yahu, Esat, ben Londra'nın daima kibar yerlerini gezdim,

Levent Şahverdi Arşivi

gördüm. Hiç aşağı mahalleleri, Whit Chapel gibi yerlerini görmedim...

Kendi kendime, fırsat bu fırsattır, diye düşündüm ve :

— Öyleyse, ben seni bir arkadaşıma takdim edeyim. O seni gezdirir.

Dedim. Çok sevindi. Hareket edeceği gün, Whit Chapel'in en müthiş bir gangsteri olan Dik'e bir tavsiye mektubu verdim. Dik de beni çok sever. Mektupta:

«Bu arkadaş iyi bir arkadaştır; yalnız, tecrübesiz bir çocuktur. Zarar gelmeden şuna biraz sizin mahalleleri gezdir. Bazan çok atıyor. Hanyayı Konyayı anlasın...» filân dedim.

Nihayet Eşref gitti. Tekrar Paris'e döndüğü zaman:

— Nasıl, eğlendin mi?

Diye sordum; anlaşılan bizim Dik biraz fazla ileri gitmiş. Eşref anlatırken korkudan hâlâ yüzü sararıyordu.

Bu vak'ayı ben anlatırsam, Eşref Şefik dostum belki kızar; Whit Chapel seyahatini kendisi anlatsın.

Hâlâ, anlatırken, tüylerinin ürperdiğini daima söyler.

Birinci Dünya Harbi Patladı...

Paris'teki hayatım hâdisesiz devam edip gidiyordu.

Eşref Şefiğin delâletiyle, Avrupa şampiyonu Crique ile bir maç yapmağa teşebbüs ettim. Bu benim hayatta en büyük muvaffakiyetim olacaktı. Fakat, ben, buna hazırlanırken ortalıkta bir kıyamet koptu: Birinci Dünya Harbi başladı!

— Eyvah! dedim. Öp babanın elini. Şimdi her şey suya düştü.

Bizim «Talebei Osmaniye» vatana dönüş emrini almışlardı...

Bir sabah odamın kapısı vuruldu. Kapıyı açınca, arasıra uğradığım Alsas'lı sütçünün, yanında iki Hintli adamla karşımda dikildiklerini gördüm.

Ne istediklerini sordum. Odaya aldım. Alsas'lı söze başladı. Ağzında bir takım lâflar geveledi.

Sonra yanındaki Hintlileri göstererek sözüne devam etti:

— Bunların memleketi de hürriyete kavuşacak...

Buna benzer bir çok lâflar daha etti ve ben maksadın ne oldu-

Levent Şahverdi Arşivi

ğunu anlamakta gecikmedim: Meğer, bu Alsas'lı bir Alman ajanı imiş! Hintlileri ve beni İngiltere'ye göndermek istiyordu. Gayet budalaca bir fikir... Yâni, bana casusluk teklif ediyordu.

Soğukkanlılığımı hiç bozmadım. Evvelâ Türkiye'ye gideceğimi söyliyerek lisanı münasiple herifi atlattım.

Nihayet, diğer vatandaşlarımla beraber Paris'ten ayrılarak İstanbula geldik.

İstanbul'a döndüm... — Beni Ölmüş Sanıyorlardı...

Rıhtıma çıkınca, ortalıkta bir telâş göze çarpmaktaydı. Benim küçükken bıraktığım İstanbul'un umumî manzarası değişmiş.

Bizim mahut Şirketi Hayriye vapuruna bindim, Emirgân'a geçtim.

Çok şükür! Bizim eski ev yerinde duruyordu. Kapıyı çaldım. Biraz bekledim. Kapı aralandı. Bir ses :

— Kimi istiyorsunuz?

Allah Allah! Şaşırdım: Bu yabancı ses kimin? Birdenbire cevap veremedim. Eve yabancılar mı taşınmıştı ?

— Ben Esadım... Sıdıka Hanım burada oturmuyor mu?

Diye sorunca, kapı tamamen açıldı. Kapının aralığından sesini duyduğum kadın annemdi; annem beni gözlerimden tanımış.

Herkes beni ölmüş biliyordu. Teyzezadem ve eniştem Reşat Bey mühim bir adam olmuş. O zamanın Polis Umum Müdürlüğü Siyasî Kısım Müdürü... Birdenbire hayret etmedim değil.

O gece, ailede hoşbeşler, konuşmalarla geçti. Dayım, İstanbul Şehremini olmuş. Çoluğa çocuğa karışmış. Evde epeyce yenilik vardı.

Ertesi gün, Beyoğluna çıktım. İlk aradığım, görmek istediğim insanlar bizim yetimler kafilesi oldu. Bu kafileden Kemal'in Beşiktaş kulübünde olduğunu öğrendim. Gittim, buldum.

Kemal, sırım gibi bir delikanlı olmuştu.

Kulübe girince, ilk gözüme çarpan boks eldivenleri oldu. Bu spor demek bize de gelmiş... dedim.

Kemal'le biraz dereden tepeden konuştuktan sonra, benim memleketten ayrı kaldığım zaman içinde geçen maceraları sordum. Anlattı.

Levent Şahverdi Arşivi

Bu sırada, orada, başı topatan kavunu gibi sivri bir genç gözüme ilişti. Kemal'e :

— Bu kim? dedim.

— Kadri... dedi, boksa çalışıyor.

Ben, henüz Kemal'e, bu spordaki faaliyetimden bahsetmemiştim. O gün daha fazla bir şey konuşmadık.

Bir kaç gün gezdim tozdum. Günün epey saatlerini evde geçiriyordum. Ev hayatı beni sıkmağa başladı. Beyoğlunda bir pansiyona yerleştim. Galatasaraylı olmam münasebetiyle Galatasaray kulübüne intisap ettim. O zaman kulüp namına ufak bir odadan başka bir şey yoktu. Suyolcu Kenan'lar (ilk Olimpiyad alafranga güreş birincisidir), Emin Beliğ'ler (merhum aktör ve doktor) vesair arkadaşlar burada toplanıyorlardı. Beni görünce hayret ettiler. Uzatmıyalım, orada hafif tertip idmanlara başladım. Arkadaşlar da benim İngiltere'de ve Fransa'da bu spor uğrunda çok çalışmış olduğumu anladılar.

Tutun.., Kavga Ediyorlar!..

O zamana kadar hiç bir spor müsameresi yapılmamıştı. Arada sırada şimdiki Melek sinemasının olduğu yerde, (İskeytin Palas) patinaj salonunda hokey maçları olurdu. O zaman yoksulluk içinde çalışanlar büyük muvaffakiyetler temin ederlerdi. Klüpte hiç para yok, parası olan da yoktu. Nihayet, Suyolcu Kenan'ın teşebbüsü üzerine İskeytin Palas'ta bir boks müsabakası yapılmasına karar verildi. Memlekette ilk defa görülecek olan bu spor gecesinin halkta büyük bir alâka uyandıracağı umuluyordu. O geceki bu maç bana nasip oldu. İtalyan boksörü Viktor Berzaves'le ben dövüşecektim [*]. Aramızda kilo farkı 13 kilo kadardı. Uzun boylu bir gençti.

Bir aralık garip bir hâdise oldu. Bu garip hâdiseyi hiç unutamam :

Bir gün, apartımanın taraçasında, açık bir havada, Marsel isminde bir Fransız boksörle, ellerimizde eldivenler antrenman yapıyorduk. Bizim dövüştüğümüz de dışarıdan görülüyordu. Bu esnada sokakta bir kaynaşma, bir gürültüdür koptu:

[*] Bu İtalyan, 1926 da İtalya şampiyonluğunu kazanıp, Avrupa şampiyonluğuna namzed oldu.

Levent Şahverdi Arşivi

— Tutun! Kavga ediyorlar! Yakalayın, ayırın şunları!

Diye bağrışmalar oldu. Bekçiler, ellerinde sopalarla idman yaptığımız taraçaya koştular. Bizi yakaladılar. Derdimizi anlatıncaya kadar palas pandıras Galatasaray polis merkezini boyladık.

O zaman, merkez memuru Kerim Bey isminde bir zattı. Bizi karşısına aldı. Uzun uzadıya eldivenlerimize baktı, muayene etti:

— Be çocuklar, siz deli misiniz? dedi. Ne dövüştünüz böyle?... Hem eliniz yetmiyor da, birbirinizin kafasını böyle mi kıracaksınız! Nedir bu elinizdekiler? İfadelerini alın şunların!

Diye sözünü tamamladı ve bizi polise teslim etti. Karakolda bir müddet kaldık. Nihayet, klüpten duymuşlar. Kenan Bey geldi. Bunun bir kavga olmadığını merkez memuruna anlattı; bizi kurtardı.

İtalyanla Çarpışıyorum

O zaman sporcu gençler o kadar güçlük içinde çalışıyorlardı ki, değil yardım, değil klüp binası, bahçe köşelerinde bile çalışacak yer bulamıyorlardı. İşte, gençlerden o zaman beynelmilel olanlar bu şartlar içinde yetişmişlerdi.

Nihayet, maç günü gelip çattı.

Halk o kadar rağbet gösterdi, öyle büyük bir tehacüm oldu ki, içeride yer kalmadığı halde girmek isteyenler kapıları kırıyorlardı.

Salonun ortasında bir ring yapılmıştı. Paris'ten sonra kaybettiğim Eşref Şefik de, bir de baktım orada...

«Prens Ali» isminde bir Mısırlı prens de hakemdi. O da beni Paris'ten tanırdı.

Hazırlandık. Vakit geldi. Maç başladı. O, dev cüsse İtalyan ile karşı karşıya geldik. Aramızdaki kilo farkı yenir yutulur şey değildi. Herif müthiş!...

Halk, bu sporu ilk defa gördüğü için anlamıyordu. Biz dövüştükçe halkta bir galeyan:

— Ulan, dalsana be! Sol ayağını kap!

— Haydi, boyunduruğu taksana!

Diye feryatlar yükseliyor, ortalıkta bir kıyamettir kopuyordu.

Bir aralık, İtalyanla vücut vücuda geldiğimiz zaman bana:

Levent Şahverdi Arşivi

— Gel bırakalım... dedi. Halk anlamıyor. Bize hücum edip dövecekler galiba!...

Adamcağız haklıydı. İkimiz de şaşırmıştık. Geçmiş gün, unuttum. Galiba altıncı ravundda iş tatlıya bağlandı. Kenan Bey maça nihayet verdi. Halk da bize küfürler savurmağa başladı:

— Kör müydün ulan! Herifin koca bacaklarını görmedin mi?!...

— Ulan, bacaklarına dalamadın mı be! Yuf!...

O günden sonra, muhtelif klüplerde boks idmanları yaparak yavaş yavaş halka boksun ne olduğunu anlattık.

Bizim Kemal bu uğurda çok çalışmış ve yorulmuştur. Fakat semeresini de görmüştür.

Atatürk'le İlk Tanışma

Birinci Umumî Harp o sıralarda kızışmıştı. Çanakkale Harbi başlamıştı. Benim kur'am da askere çağırıldı. Alman kumandanı Rabe'nin kumandası altında olan Maltepe'deki «İhtiyat Subay Okulu» na sevkedildim. Birdenbire içine girdiğim bu zaptı rapt hayatı bana çok güç gelmeğe başladı.

Buradaki talim terbiyeden sonra, nihayet, beşinci ordu karargâhına (Çanakkale'ye) sevkedildim. Karargâhta vazife almıştım. İşte orada Miralay Mustafa Kemal Bey (Atatürk) ile tanışmamız çok garip bir güne tesadüf etti.

Düşman donanması aşırma atışlar yapıyordu. Ben de mutadım veçhile çadırımda idmanla, step dansları yapmakla meşgul oluyordum. Meğer Mustafa Kemal Bey (Atatürk) de beni seyrediyormuş. Bir de baktım, bana uzaktan bakıp gülüyor. O ne gülüştü... Çatık kaşlarının altında ruhuma işleyen ve kalbimi delen bir bakışın bütün hâkimiyetini hissediyordum.

Tam bu anda karargâhın beş on metre ilerisinde bir gürültü oldu. Az sonra bu gürültünün mahiyetini anladık: Bir otuzsekizlik mermi düşmüş; fakat, patlamamıştı. Buna rağmen sarsıntıdan yere yuvarlananlar oldu. İşte burada, bu hâdisede; Mustafa Kemal'in şansı, harp talihi bizi de kurtardı. Patlasaydı, hepimiz gitmiştik gürültüye! Fakat burada itiraf etmeliyim ki, o günün Miralay

Levent Şahverdi Arşivi

Mustafa Kemal Beyi, ilerinin Atatürk'ü; bu insanları gözgöze getiren ve tedhiş eden büyük sarsıntı karşısında tek başına maddeten ve mânen tek sarsılmayan insandı;

Bir gün yine, bir vazife ile giderken yolda bir bombardıman yağmuruna tesadüf ettim. Şarapnel, misket parçalarından yaralandım. Tedaviden sonra dört aylık bir izinle İstanbul'a geldim. Doğrusunu söylemeliyim ki, ben, bu harbin mânasını bir türlü anlıyamıyordum. Hattâ yalnız ben değil, benimle beraber, benden daha büyükler, daha bilgili, aklı daha ergin kimseler de anlamıyorlardı. Almanların günden güne hodbinleşen vaziyetleri, Türk erlerine, Türk subaylarına karşı takındıkları haşin tavırlar, onların ne mal olduklarını ortaya koyuyordu; Almanlar günden güne zayıflıyorlar; bizim de bu harbe mantıksız, muhakemesiz girmiş olduğumuz hakikati anlaşılıyordu.

Evet, tebdilihava için İstanbul'a geldim. Ben, her zaman, Londra'da gömdüğüm babalığımın ve analığımın bana yaptıkları telkini hatırlar, hareketlerimi aldığım terbiyeye göre ayarlardım. Onlar bana:

«Sen ne olursan ol, yine doğduğun memleketin malısın ve her türlü hizmeti ondan esirgememen lâzımdır.» derlerdi. Bu sözler, daima bugünkü gibi kulağımdadır ve o gün bugündür bu sözlerden aslâ ayrılmadım. İşte bu, İngiliz terbiyesinin esası, temeli sayılır. Fakat, yalan söylememeliyim: Yukarıda kısaca belirttiğim gibi, ben ne mânen, ne maddeten bu harbin Türkiye ve vatanım hakkında her hangi bir faydasını mülâhaza etmediğim için ipe un sermeğe başlamıştım. Mümkün olduğu kadar ordu hizmetinden uzak kalmak, vicdanî ve fikrî mülâhazalarım hilâfına cereyan eden bir harp karşısında yine mümkün olduğu kadar nefsanî ihtiyaçlarımı tatmin etmek hevesine kapılmıştım. Bunun içindir ki, tebdilihava müddetimin bitmesine rağmen İstanbul'daydım, daha doğru ifadesi ile: firarî idim ve işi tamamiyle apaşlığa vurmuştum. Bu aralık Viyana'dan İstanbul'a gelen bir yabancı kadın artistten de kısaca olsun bahsetmeliyim :

Viyana'lı Kadına Banknotlardan Yatak Yapıyorlar

Birinci Dünya Harbindeki rezaletlerin unutulmazlarından bi-

Levent Şahverdi Arşivi

ri de, Viyana'dan İstanbul'a gelen bu meşhur opera artisti Miloviç'in İstanbul'daki maceralarıdır.

Bu kadın, Viyana Operası'nın muganniyesiydi. Çok güzel ve zekî bir kadındı. O zamanki rivayete göre Kayzer'in itimad ettiği elemanlardandı. O, sesinin güzelliğinden ve sanatından ziyade asıl gayesi olan hedefe ulaşmak için çalışmış ve muvaffak olmuştur da... Çünkü Viyana Operası'nın güzel Miloviç'i, İstanbul'da o güzel ellerinin yumuk avuçları içine zamanın hemen bütün kodamanlarını alabilmişti.

O kodamanlar tarafından, bu güzel Viyana'lı kadına sunulan hediyeler akla sığmıyacak ölçüde pek şaşaalı ve pek muhteşem şeylerdi. Hele, o kodamanlar arasında kimler yoktu. Harp zenginleri, şeker kralları, vagon diktatörleri... Ya sunulan hediyeler arasında neler yoktu: Yüzlük, ellilik banknotlardan yapılmış yataklar, pırlanta ile işlenmiş yorgan, yastık yüzleri. Bütün bunlar o devri yaşayanların hâlâ dillerindedir! Muhakkak ki, firariliğimde bu gibi müşahedelerimin büyük tesiri vardı. Sinirlerim tamamen gevşemiş, azmim kırılmış, hayal sukutum artmış ve bu gibi yüzlerce şuursuzluk nümunesi karşısında, işi büsbütün apaşlığa dökmüş ve hattâ Beyoğlu âlemlerinde oldukça hatırı sayılır bir şöhret almağa başlamıştım. Ve böyle sefahat içinde günlerimi geçirirken, tebdilihava müddeti de çoktan dolup geçmişti. Bununla beraber Çanakkale Harbi bitmişti. Ordu Kûtülâmare'de bir muzafferiyet kazanmıştı.

«Derhal Merkez Kumandanlığına Geliniz!»

Ben de, aranmıyor değildim; her tarafta arıyorlardı. Tatavla, meskenim olmuştu. Miloviç ile ise aram çok iyi idi; beni çok himaye ediyordu.

Bir gün Boğaziçindeki evimize gittim. Eve girer girmez annem elime bir zarf uzattı:

— Bir inzibat getirdi, dedi.

Zarfı açtım. İçindeki kâğıdı okudum: «Derhal Merkez Kumandanlığına geliniz. Firariliğiniz affolunacaktır!» deniliyordu.

Düşündüm. İstediğim kadar gezmiş, eğlenmiştim. Bundan öte-

Levent Şahverdi Arşivi

si de artık can sıkıcı bir hal almağa başlıyordu. Teslim olmağa karar verdim ve ertesi gün, doğru Merkez Kumandanlığına giderek, Merkez Kumandanı Albay Cevat Beyin karşısına çıktım.

Sivildim. Kapıdan girer girmez, bu yaman asker masadan başını kaldırarak sordu:

— Ne istiyorsun?

— Beni çağırmışsınız, geldim.

Sert bakışla gözlerini gözlerime dikti:

— Sen kimsin?

— Esat...

Mektubu uzattım.

— Vay! Sen misin o? Bu ne hal? Asker değil misin sen?

— İzinliyim.

Zile bastı; meşhur başçavuş Rıza içeri girdi.

— Muavin Beye götür.

Oradan çıktık, başka bir odaya girdik. Muavin, Yüzbaşı Rıza Beyin karşısına dikildim. Oradan da sorgu sualsiz doğru «Bekirağa Bölüğü» ne gönderildim; içeri tıkıldım. İhtilâttan menedildim. Kendi kendime :

— Al sana dürüst hareket etmenin mükâfatı!

Diye düşünür, gelip teslim olduğum için hayıflanırken, gece yarısı kapım açıldı :

— Yürü bakalım! dediler.

«Cezan, İdamdır!»

«Bekirağa Bölüğü» nden çıktık. Vakit gece yarısını geçiyordu. Harbiye Nezareti kapısından içeri girdik. Muhafızlarım ile beraber merdivenleri çıktık; ikinci katta durduk. Haber verildi. Bir yaver geldi. Beni odaya aldılar. Hiç unutmam; etine dolgun, kara kaşlı, gayet zekî bakışlı bir Miralay (galiba, Harbiye Nezareti Müsteşar muavini ve şimdi emekli General Kâzım Kıvılcım) başı evrakların arasında harıl harıl çalışırken, biz içeri girince başını kaldırıp zekî gözlerini gözlerime dikmişti. Bana sordu:

— İsmin?...

— Esat.

— Niçin tebdilihava müddetini geçirdin?

Levent Şahverdi Arşivi

— Karargâha gidecektim...
— Biliyor musun ki cezan idamdır?
— Hayır.
Bağırdı:
— Evet, idamdır.
— Fakat, Miralayım, ben...
— Sus!... Sen, ben yok... İdamdır!...
Sustum. Ama ne hale geldiğimi ben bilirim.
Etrafıma bakındım: Kaçmanın imkânı yok!

Enver Paşa İle Karşı Karşıya...

Bir an ikimiz de sustuk. Sonra, Miralay daha yumuşak bir sesle sordu:
— Türkçeden başka hangi dili konuşursun?
— İngilizce, fransızca, rumca...
— İngilizcen çok kuvvetliymiş?
— Evet efendim.
— Sana neden boksör Esat derler?
— Boksör olduğum için.
Ayağa kalktı. Odanın içinden açılan bir kapıdan diğer bir odaya girdi. Kapı açık kalmıştı. Göz attım: Miralay esas vaziyeti almıştı. Dimdik duruyordu.
«Kendi geldi, efendim» kelimesini işitebildim. Sonra beni çağırdı. İçeri girince bir de ne göreyim? «Enver Paşa» ayakta, elleri cebinde, karşımda duruyordu!
Beni tepeden tırnağa bir süzdü. Miralaya:
— Pekâlâ... Zekî bir şeye benziyor.
Dedi. Sonra bana döndü:
— Kabahatin, ancak alacağın emirleri ifa etmekle affolunacaktır. Vatana iyi bir evlât olduğunu göster.
Dedi. Arkasını döndü. Biz de tekrar Miralayın odasına girdik. Fakat, artık Miralayın yüzünde o sertlikten eser kalmamış, bilâkis, yumuşak yüzlü, hâlîm selîm bir insan haline girivermişti.
Mültefit bir tavırla:
— Otur... dedi.

Levent Şahverdi Arşivi

Oturdum. Bir müddet önündeki kâğıtlara göz gezdirdi. Sonra söze başladı:

— Senin kim ve hangi aileden olduğunu biliyorum. Yaptığın bu hatâyı affettirmen için seni deneyeceğim. Yâni, sana bazı işler vereceğim. Eğer bu işlerde muvaffak olursan, hem affedilmiş olursun, hem de vatana hizmet olur. Yalnız, aramızda geçen bu konuşmadan kat'iyen kimseye bahsetmiyeceksin. Aksi halde doğrudan doğruya kurşuna dizilirsin. Şimdi tekrar Bekirağa Bölüğüne gideceksin.

— Aman efendim, dedim, beni başka bir odaya koyun.

— Merak etme... Bir kaç gün sonra ben seni çağırırım, vazifenin ne olduğunu söylerim.

Muhafızları çağırdı. Bir kâğıda bir şeyler yazdı. Çavuşa verdi.

Muhafızlarla tekrar Bekirağa Bölüğüne gittim. Bu sefer umumî koğuşa konuldum. Herkesin altında yatak ve saire vardı. Ben olduğum gibiydim.

Kapıdan içeri girer girmez herkes bana baktı. Bir fiskos, bir mırıltı oldu:

— Boksör Bey... Nasıl düşmüş! Yazık!

Gibi lâflar kulağıma çınladı. Köşede yer tutmuş, altında mükellef bir yatak olan esmerce, uzun boylu birisi:

— Yanıma gel, arkadaş! dedi.

Konuşmasından Rum olduğu anlaşılıyordu. Sağdan soldan:

— Geçmiş olsun...

Diyenler etrafıma toplandılar. Bir müddet konuştuk. Yemek sofrası kuruldu. Yemek yedik. Biraz daha çene çaldıktan sonra beni yatağına oturtan arkadaş yatağının altından ufak bir yatak çıkararak bana verdi. Sordu:

— İsmin ne arkadaş?

— Esat... Senin?..

— Koçaki... Nerede oturuyorsun?

— Tatavlada.

— Kimi tanırsın orada?

— Hrisantos'u!... (Mütareke yıllarında Türk polisini bir hayli meşgul eden meşhur Rum sergerdesi).

Levent Şahverdi Arşivi

Deyince herifin yüzü değişti:

— Desene, sen de bizdensin... Yahu benim ismimi işitmedin mi? Meşhur pantoflacı Koçaki.

Pantoflacının yankesici demek olduğunu anladım.

Yankesicilik Dersi Alıyorum...

Paris'teyken Almanların Fontain'deki casus okulunda tahsil gören adamlarına yankesicilik, hırsızlığın türlüsü, kasa açmak, bomba atmak, silâh kullanmak gibi dersler verildiğini görmüştüm. Benim de, şimdi, vatan için tutacağım yolun casusluk olacağını Kâzım Kıvılcım olduğunu zannettiğim Miralayın sözlerinden, tavırlarından anlamıştım.

«Ah, Koçaki'den şu sanatı öğrensem...» diyordum.

Yavaş yavaş açıldım. Kolay anlaştık.

— Senin sabıkan da yok.. dedi. Kolay muvaffak olursun.

Başladık nazariyelere... Koltuk altı, dümenli, göğüsleme, jiletli.. filân... Bu işin usullerini birer birer öğretiyordu.

Orada bir hafta kadar kaldım. Bir gün Koçaki:

— Beni bugün sevkedecekler... Maltepeye gideceğim... Oradan da kaçacağım.. dedi.

— Ben de, dedim. Yakında çıkacağım. Ben de kaçacağım.

— Hırisantos'a söyle... O beni bulur. Seninle Tatavlada buluşuruz, olmaz mı?

Memlekette İlk Vazifem: Kaçacağım Ve Limana Sokulan İngiliz Denizaltılarını Tesbit Edeceğim

Koçaki, dediği günkü sevkiyatta çekip gitti.

Ertesi gece beni çağırdılar. Harbiye Nezaretinde Miralayın karşısına çıkarıldım. Miralay:

— Esat, dedi, sen bu akşam, bir inzibatla Haydarpaşaya sevkedileceksin. Oradan da kaçacaksın. Anlıyor musun, kaçacaksın... Firarî gezeceksin ve İstanbul limanına kadar sokulan düşman denizaltılariyle münasebetleri olanları tesbit edeceksin. Vazifen mühimdir. Bir kelime ifşa edersen, âkıbetin kurşuna dizilmektir. Raporlarını Merkez Kumandanı Cevat Beye yollayacaksın. En mü-

Levent Şahverdi Arşivi

hîm ve müstacel zamanlarda Polis Müdürü Bedri Beye telefon edebilirsin... Benimle görüşmek istediğini söylersin. Haydi, marş bakalım...

Selâmı çaktıktan sonra tekrar Merkez Kumandanı Cevat Beyin odasına götürüldüm.

Cevat Bey, elleri arkasında yanıma yaklaştı:

— Esat, dedi, gözünü patlatırım senin! Bu işde muvaffak olacaksın. Göndereceğin raporları bir dilenci kadın vasıtasiyle göndereceksin. Bu dilenci kadın her gün Süleymaniye camiinin önünde duracak. Âma dilenciye ismini sorarsın. «Hacer» derse verirsin raporlarını...

— Pekâlâ efendim.

— Şimdi Haydarpaşa'ya giderken inzibatın elinden kaçar, işe başlarsın...

Ayrılırken, bir miktar da para verdi. Yanımdaki inzibatla sözde sevkiyata gidiyordum.

Merkez Kumandanlığından çıktık. Yola koyulduk.

Vapur iskelesinde fırsatını buldum, inzibatın elinden savuştum. Ve, soluğu doğru Tatavla'da aldım.

Dolapdere'de yokuşun başında Madam Sofiya'nın evinde oturuyordum.

İçeri girince kadıncağız şaşırdı:

— Nerelerdesin, Beyim? dedi.

— Köye gittim, dedim.

O gece, rahat bir uyku çektim. Ertesi gün, Hrisantos'u buldum. Beraber Koçaki'ye gittik.

Onlarla hemen arkadaşlığı ilerlettim. Benim maksadım yankesiciliği adamakıllı öğrenmekti. Nazariye ile acaba ameliyatta da muvaffak olunabilir miydi?

Koçaki bana bir de tebdilhava kâğıdı uydurdu.

Velhâsıl kaderin beni karanlık yollara sürüklemekte olduğunu hissediyordum.

Üzerime aldığım vazife mühimdi. İşin hiç şakası yoktu. Düşman denizaltıları Boğaza, hattâ Tophane önlerine kadar geliyor, muazzam filoların geçemediği Çanakkale'yi geçiyorlar, Marmara'da faaliyette bulunuyorlardı. Bu vaziyet muhakkak sahilden yar-

Levent Şahverdi Arşivi

dımsız olamazdı. Marmara denizinin delikleri, mağaralarını bilen kılavuzları olmalıydı.

Bir sabah, böyle düşüne düşüne rıhtıma indim. Bizim kılavuzlar kahvesine uğradım. O zamanlar, kılavuzluk, tercümanlık serbest bir meslekti: Yunanlı, Maltalı bir çok ecnebilerin elindeydi. Hükûmet bu çok mühim işe lâkayıt kalmıştı. Hayret edilecek bir şeydi bu...

Şu Adamı Gözüm Tutmuyor, Takip Et...
Bir Casus Şebekesi Yakalıyorum...

Kahvede İhsan kaptan isminde bir ahbabımı aradım. Orada yoktu; bekledim. Biraz sonra geldi.

Bir müddet hasbihalden sonra, lâfın sırasını getirip:

— Nedir bu denizaltılar İhsan Kaptan? dedim. Düşman denizaltıları limanda mekik dokuyorlar.

İhsan Kaptan bir deniz kurdu tavriyle:

— Neye gelmesinler... Elbette gelirler de, mekik de dokurlar...

— ?...

— Öyle ya... Bunda şaşacak ne var? Yolu açan, gösterenler olduktan sonra!..

Ben:

— Aman kaptan bu nasıl iş!..

Derken, yanımıza, yine ahbaplardan Hüseyin Kaptan geldi. Bunların ikisinin de şayanı itimat, temiz, mert Türk denizcileri olduklarını biliyordum. Açılmağa karar verdim. Yavaş yavaş meseleyi açtım, ikisinin de gözleri parlıyordu.

Beni dikkatle dinlediler. Tabiî bunlara her şeyi söylemedim. Bir vazife aldığımdan filân bahsetmedim. İşin o tarafını biraz üstü kapalı geçtim. Fakat, dediğim gibi bunlar çok mert insanlardı. Kalplerinde vatan ve millet sevgisinden başka bir şey olmadığına kani idim.

Biz konuşurken içeri bir adam girdi. İhsan Kaptan:

— Bak, dedi, şu adamı gördün mü?

— Evet, gördüm.

— Doğrusunu istersen, benim bu adamı hiç gözüm tutmuyor. Galiba pek sağlam ayakkabı değil. Sen bunun peşini takip etsen belki bir şeyler öğrenirsin.

Levent Şahverdi Arşivi

İhsan Kaptan bu sözleri söylerken, adam, içeride şöyle bir dolaştıktan, birisini arıyormuş gibi etrafa bakındıktan sonra döndü, tekrar dışarı çıktı.

Ben de hemen ayağa kalktım. İhsan Kaptan'a:

— Ben de peşinden gidiyorum. Yarın gelirim, yine görüşürüz. Haydi şimdilik Allahaısmarladık...

Dedim ve kahveden dışarı çıktım.

Adam yürüdü, ben yürüdüm. Nihayet Kumbaracı yokuşunda bir eve girdi. Ben de döndüm.

Ertesi gün, ayni kahvede İhsan Kaptanla buluştuk:

— Takip ettim. Girdiği evi gördüm.

Dedim. İhsan Kaptan ciddî bir tavırla başını salladı:

— İşte oğlum, ne varsa bu adamda var!

Dedi. Ben heyecanla:

— İhsan Kaptan, sularımıza gelen düşman denizaltılarına yol gösteren bu adam olmasın?..

— Orasını bilmem ama, sen işe buradan başlamalısın dedi.

O gün, Kaptandan ayrılır ayrılmaz raporumu yazıp yolladım.

İki Azılı Hırsızla Evi Soymağa Karar Veriyoruz..

Ertesi gün, Merkez Kumandanlığının meşhur «Sertaharrisi Kör Rıza Çavuş»la buluştuk. Bu adamı, o zamanı bilenler tanır. Kısa boylu, demir gibi bir vücuda malik, gayet zekî ve cesur bir zattı.

Rıza ile beraber bu işle epey uğraştık. Baktık, bir ipucu bulmanın imkânı yok. Nihayet Rıza Çavuşa:

— Bu iş böyle olmıyacak, dedim.

— Nasıl olsun?

— Nasıl mı olsun?.. Bak, dinle beni: Ben Koçaki ile Hrisantos'u kandırırım. Onlara, bu evde külliyetli miktarda İngiliz altınları olduğunu söylerim. Benim sözüme inanırlar. Beraber eve girmeğe ikna ederim. Eve girdiğimiz zaman ben ne var ne yok, iyice tetkik ederim. Evrak ve saireyi alırım. Yalnız. sen, o gece civardaki bekçi ve polisi uzaklaştırıver. İşi bu suretle başarırız.

Buna Rıza Çavuşun da aklı yattı. İş kararlaştı.

Levent Şahverdi Arşivi

Ben, hemen Koçaki'yi buldum:

— Aman Koçaki, dedim, ben bir ecnebinin evinde iki çömlek dolusu altın olduğunu haber aldım.

Koçaki'nin gözleri parladı:

— Sahi mi söylüyorsun? Öyleyse bu iş Hırisantos'un işidir... dedi.

Hırisantos, bilâhare, mütarekede bir kaç Türk polisinin kanına girmiş, «Polis katili Hırisantos» diye tanınmış bir adamdır. Bu polis katili canavar adam, yine bir Türk polisinin kurşuniyle gebermiştir.

Hırisantos'u bulduk. Üçümüz kafa kafaya verip konuştuk, anlaştık. Plânımızı kurduk. Her şey kararlaştı.

İlk iş olarak evi dıştan tetkik ettik. Girmeğe karar verdik.

Hırisantos, bizden evvel adamlarından üç kişi gönderdi. Sokakları tuttular. Sonra biz de gittik.

Zifirî karanlık bir geceydi, El ayak iyice çekildikten sonra işe başladık.

Hırisantos kapıyı kolaylıkla açtı. İçeri girdik.

Alt katta benim için göze çarpacak, işime yarıyacak bir şey yoktu. Yukarı çıktık.

Evde Bir Çıngırak Sesi Çınlamağa Başladı...

Bizimkiler yavaş. yavaş odalardaki dolapları, konsolları araştırıyorlardı. Bu aralık, Hırisantos'un, bir konsolun gözünden aldığı bir şeyleri gülerek cebine indirdiğini gördüm.

Ben, daha ziyade kendi işimle meşgul olmağa bakıyordum. Onları bu meşguliyetinden istifade ederek, kapalı bir oda kapısını araladım. Bir de ne göreyim?

Kahvede gördüğüm adam, karyolaya uzanmış, yatıyordu. Hafif bir horultu çıkararak uyuyordu.

Ceketi iskemlenin üzerindeydi. Yazıhanenin üzerinde paket halinde bir sürü mektup vardı. Yatağın başucunda da bir tabanca asılıydı. Odanın bir köşesinde, ambalâj halinde projektöre benzeyen bir şey vardı.

Kapıyı iyice açtım. İçeri girdim.

Levent Şahverdi Arşivi

Odaya ayağımı atar atmaz, odanın içinde, birdenbire, bir çıngırak sesi çınlamağa başladı.

Herif uyandı!

Ben, herifin yatağının yanındaydım. Adam elini tabancaya atmak isterken benim meşhur sağ kroşeyi çenesine indirdim. Bir sağ bir sol... Olduğu gibi yatağın içine serildi.

Bizim kafadarlar bu çıngırak seslerini, patırtıyı, gürültüyü duyunca, çoktan tabanları yağlamışlardı.

Hayret! Zil sesleri devam ediyordu.

Odanın kapısını kapattım; zil sustu.

Yakalayın Şunu... Asker Kaçağıdır!

Masanın üzerindeki mektupları, ne kadar evrak varsa alayını toparlayıp ceplerime yerleştirdim.

Herifin tabancası da şimdi elimdeydi.

Dışarıdan ayak sesleri...

Daha sonra ayak sesleri merdivenlerde...

Bir kaç kişinin geldiği anlaşılıyordu.

Çok geçmedi. Bir de ne göreyim? Bizim Rıza Çavuş, arkasında bir kaç resmî polis...

Odaya girdiler.

Aman yarabbi! İşte büyük bir hatâ!...

— Aman Rıza Çavuş, ne yaptın?...

Demeğe kalmadı. Rıza Çavuş vaziyeti tamir etti. Yanındaki inzibat çavuşuna:

— Askerdir... Asker kaçağıdır... Gece hırsızlığı yapıyor... Doğru Merkez Kumandanlığına götürün! dedi.

Polise götürülmediğim için ben de geniş bir nefes aldım.

Mektupların tetkikinde bazılarının bizim sansürün mühürünü havi, lâkin açılmamış, İsviçre'ye gidecek mektuplar olduğundan hayret uyandırdı.

Ambalâjdaki âletin de işaret verici bir âlet olduğu, fakat henüz kullanılmadığı tesbit edildi.

Elinde mektuplar ve bir de âletle yakalanan bu zat kimdi? Bu zatın ismini vermiyeceğim. Belki ölmüştür. Fakat, hâdisenin

Levent Şahverdi Arşivi

devamı ile polis birinci şubesi, askerî polis uğraşmağa başladılar. Ancak ben bu işi başarıp, denizaltı casus şebekesini ele verdikten sonra sansürde çalışmaya memur edildim ve ingilizce muhaberatın sansürcüsü oldum. Yerimiz, Büyük Postahanenin üstünde bir oda idi.

Sansürde Garip Bir Hintli

İlk günü işe başlayınca, bana hayret veren bir manzara ile karşılaştım: İngilizce masanın şefi bir Hintli başçavuşu! Bu bana pek garip ve mânalı göründü. Hemen Hintli ile ahbaplık etmeğe başladım. Ve buna kısa bir zamanda muvaffak oldum. Bu Hintli, ihtilâlci ve halifeci Hint Müslümanlarından imiş.

Memleketinden «Cihadı Ekber» için kaçmış, bize iltica etmiş. Dolayısiyle de en mahrem bir daire olan sansüre çavuş olmuş...

Bunu o zamanın «Erkânıharbiyei Umumiye» si, polis ve saire kabul etmiş olmakla beraber benim kafam bir türlü kabul etmiyordu. Düşüncemi yavaş yavaş, lâzım gelenlere anlattım, fakat dinletemedim. Fevkalâde itimat kazanmıştı. Kimse aksi iddialara inanmak istemiyordu.

Suç üstünde yakalamak, meselâ okumadan mühürlediği bir mektubu tutmak da mümkün olmuyordu. Çünkü, akşam olunca herkes mühürünü bu Hintli çavuşa teslim ediyordu.

Deli olacağım! Bana bu adam, hiç bir zaman hakikî bir Hint ihtilâlcisi olduğu kanaatini vermiyor. Bunu bir çok defa siyasî müdürlere, Cemal Beylere filân anlattıysam da, fayda vermedi.

Bu adam, Enver Paşanın gözbebeği imiş. Hindistan hakkında istihbarat yaparmış. Hindistan'da ihtilâl projeleri hazırlarmış. Mış, mış ama, neticede hiç bir şey yok!

Bir gün, yine bu Hintli çavuşla görüşür, konuşurken bana:

— İngilizler hakkında düşüncen nedir? dedi.

Ben hiç istifimi bozmadan, gayet tabiî bir tavırla cevap verdim:

— Bütün hayatımı orada geçirdim. Bugün düşmanımız olabilir... Fakat, bu, beni bu milleti sevmekten alıkoyamaz. Çarpışırım, dövüşürüm. Bu politik bir iş. Ben, orada çocukken bana böyle öğrettiler. Mademki milletim harbediyor, Ama yanlış, ama doğru...

Levent Şahverdi Arşivi

Bir defa harbe girilmiş. Milletimle beraber onlara karşı kanımın son damlasına kadar dövüşürüm. Fakat, bu benim onlara karşı sevgimi bozamaz.

Ben bunları söylerken, beni hayretle dinliyor, bir yandan da piposunu içiyordu. Hiç bir cevap vermedi.

O gün de böyle geçti.

Başkumandanın Emriyle Yeni Bir Vazife Aldım. Maltalı Bir İngiliz Esiri Olarak General Tavnsend'in Yanına Gideceğim

O sırada General Tavnsend ve maiyeti de Türk ordusunun elinde esir bulunuyordu.

Bir sabah Harbiye Nezareti İstihbarat Şubesi Müdürü Miralay Seyfi beni çağırttı. Karşısına aldı:

— Aferin, dedi. Yetiştin. Hakkında iyi haberler aldım. Bakalım, bu zekânla, ileride memlekete ya şer olursun, yahut da büyük hizmetlerde bulunursun. Şimdi sana Başkumandanın emri ile çok mühim bir vazife vereceğim. General Tavnsend ile üç sivil, aleyhimize Arap ihtilâlini hazırlayan Lawrens'in en mühim adamlarıdır.

Teklifin mahiyetini derhal kavradım ve kabul ettim. İlâve etti:

— Maltalı bir İngiliz esiri olacaksın. Seni onların yanına hizmetçi diye vereceğiz.

— Kabul ederim. Yalnız sansürdeki Hintli çavuşun katiyen bu işten haberi olmıyacak, dedim.

— Tabi... Yalnız, neden bu adamdan bu kadar şüpheleniyorsun? diye sordu.

— Efendim, mademki bu adam bir ihtilâlcidir; niçin, daha aktif işlerde çalışmak istemiyor da sansürü tercih ediyor? Bunu anlamıyorum.

Miralay Seyfi Bey derin derin düşündü:

— Haydi sen şimdi vazifene bak. Orduya sevkedileceğinden bahsederek Hintliye veda et.

Cevabını verdi ve konuşmamız şöylece devam etti:

— Başüstüne efendim.

— Sana bir hafta da izin.

Levent Şahverdi Arşivi

— Teşekkür ederim.

Sayın Miralayın yanından epeyce de harçlık alarak ayrıldım. Hintli çavuşla vedalaştım. Az kaldı herife: «Sen bunları kandırırsın ama, beni kandıramazsın!» diyecektim.

Yine Beyoğlunu altüst etmeğe başladım.

Türkçeyi Unutarak, Tam Bir İngiliz Oldum

İzin müddeti bitti; doğru vazifeye...

Mükemmel bir İngiliz üniforması giydim. Kıtamın nerede olduğunu filân öğrendim. En hurda teferruata kadar icap eden izahatı aldım. Ve tekrar firar ederek şehirde yakalanmış vaziyete girdim. O dakikadan itibaren türkçeyi unuttum. Yanıma muhafızlar katarak Bekirağa Bölüğünün siyasî koğuşuna yolladılar.

İçeri girince etrafa bir göz attım. Elhamdülillâh beni tanıyan kimse yoktu.

O zamanlar bir Yakup Cemil Bey hâdisesi olmuştu. Hâdise ile yakından ve uzaktan alâkası olanlar tevkif edilmişlerdi. Bunlar arasında —sonradan öğrendim— Komiser Alâeddin Bey ve Prens Sabahaddin'in hususî kâtibi Saffet Lûtfi Bey [*] de vardı.

Koğuştan içeri girince bir köşeye çekildim. Dört beş siyasî mahkûm vardı.

Bana türkçe sorulan bir çok suallere karşı âdeta dilim tutulmuştu. Hep ingilizce cevaplar veriyor ve halis bir İngiliz tavrı takınıyordum.

Komiser Alâeddin Bey elleriyle işaret ederek:

— Korkma, seni yine kampa gönderirler.

Diye beni teselli ediyordu. Bundan çok memnun oldum. Demek, kimse vaziyetimi anlamamıştı.

Bir kaç gün böyle geçti. Saffet Lûtfi Bey, bana, daima kendi yemeğinden verirdi.

[*] Bu zat son zamanlarda milyoner olmuş. Bu harpte, Habeş - İtalyan harbinde, İspanyol dahilî harplerinde çok mühim roller oynamıştır. Son zamanlarda Macaristan'da büyük bir tehlike atlatmış, idam edilmek üzere iken kurtulmuş bir adamdır. O zaman da gözlerinden ateş saçardı. Cumhuriyet için Prens Sabahaddin'le çok çalışmış, padişahlar devrinde mücadele etmiş bir Cumhuriyetçidir.

Levent Şahverdi Arşivi

Bir sabah, çağırdılar. Beni Bekirağadan alıp Merkez Kumandanlığına götürdüler. Merkez Kumandan muavini Riza Beyin karşısına çıktım. Hayret! Odada üç İngiliz vardı. İkisi uzun boylu, birisi —renginden anladım— Şarklı: Arap, yahut Hintli. Bir de tercüman!

Bu üç yabancı İngilizin usulen ifadeleri alınmış, bitmişti. Beni gösterdiler:

— Bu sizin esirdir... Kamptan kaçtı. Yakaladık. Divanıharbe vereceğiz. Mevkuf kaldığı müddetçe eğer iaşesini sağlarsanız, size hizmetçi olarak veririz.

Uzun boylusu bana döndü. Sordu:

— Adın ne?

— Lüi...

Kıtamı filân anlattım. Memnuniyetle kabul ettiler.

Onlar da Bekirağaya getirildiler; bizim koğuşun yanındaki hususî koğuşa yerleştirildiler. Ben, gündüzleri onlara hizmet ediyor, geceleri kendi koğuşuma gidiyordum. İyi bir hizmetkâr olmuştum. Hepsi de mükemmel arapça biliyorlardı. Hintliye benzeyeni de Arap sülâlesinden imiş.

Artık Saffet Lûtfi Beyin sofrasına gitmiyordum. Mükemmel yemekler geliyordu. Onların, çaylarını pişiriyordum. Vaziyet hakkında daima sükûnet içinde konuşuyorlar, harp safhalarını tetkik ve mütalâa ediyorlar, istedikleri fransızca, ingilizce gazeteler kendilerine veriliyordu.

İyi Ki Türklere Esir Düştük

Bütün İngilizler bilir ki, Birinci Dünya Harbinde esirlerine en iyi bakan, hürriyet hakkı tanıyan yalnız Türkler olmuştur. Harpten sonra çoklarına tesadüf ettim; bizim kendilerine yaptığımız muamelenin esir muamelesi değil, misafir muamelesi olduğunu sık sık teyit, itiraf ve milletimizin bu âlicenaplığından daima takdirle bahsettiler.

Rolüm çok iyi gidiyordu. Bu zatların hakikaten kibar ve yüksek bir sınıfa mensup oldukları lisanlarından ve hallerinden anlaşılıyordu. Yalnız, kırca olan zatı ben kendime daha yakın buldum; yâni, ondan ne kaparsam kapabileceğimi anladım. Yoksa, di-

Levent Şahverdi Arşivi

ğerleri çok zekî insanlar. «İntelligence Service» in en mümtaz kimseleri olduğu belliydi. Onlarla aşık atmak, biraz kolay değildi.

Kendilerine hizmette kusur etmiyordum. Hepsi, benden çok memnundular. Dışarıdan istedikleri yemekleri getiriyorduk. Hattâ bir gün birisi :

— Allahın sevgili kulları imişiz ki, Türklerin eline esir düştük... dedi. Almanların eline düşmüş olsaydık, değil bu serbestliği, yiyecek yemek bulacağımızdan şüphe ederim...

Hepsi de bu fikirde idiler ve bu sözleriyle şüphesiz ki, hakikati ifade etmiş oluyorlardı.

Böylece günler geçiyordu. Ben, henüz, Genel karargâha bildirecek ehemmiyetli bir şey öğrenememiştim.

Hintli Çavuşun Foyası

Bir sabah, bir sürü mektup geldi. Bunlar, tabiî sansürden geçmişti. Mektupları birer birer okuyorlardı. Ben de dikkat ediyordum. Zarflar açıktı.

İşte bu sırada mühim bir şey gözüme çarptı: Zarfı açık olmıyan iki mektup zarfını kendileri açtılar! Fırsatını bulup şöyle bir göz attım: Mektuplar dışardan gelmiyordu; içerden yollanan mektuplardı.

Nihayet, pek müşkülâtla, sansürlenmiş mektuplardan birinin damga numarasını tesbit edebildim.

Bunu makama bildirdim ve bu işin, benim ilk gündenberi üzerinde durduğum Hintli sansür çavuşuna ait bir mesele olduğunu tekrar tekrar belirttimse de bir netice alamadım. Benden günâh gitmişti; mükemmel bir ipucu vermiştim.

Bundan sonra, bir çok güçlüklerle, Arabistan'da düşman harekâtına yardım ve iştirâk eden, büyük şehirlerdeki kabile reislerinin isimlerini tesbit ettim ve bunların Arabistan isyanı için hazırlanan projede en mühm rol oynıyacak şahıslar olduklarını meydana çıkarabildim.

Bu zatların kimler olduğunu, hüviyetlerini tamamen tesbit ettim. Fakat, bugün, bu geçmiş hâdiselerden bahsederken, onların isimlerini açıklamakta fayda görmüyorum.

Levent Şahverdi Arşivi

Yine bir konuşma esnasında üçlerden bana dostluk ve sevgi gösteren kır saçlıya sordum:

— Bu harbi hangi general kazanacak? dedim.

— Batı cephesinde bilmem, lâkin, Sahra cephesinde, yâni Arabistanda Lavrens kazanacaktır! diye cevap verdi.

Ve bu isim ağzından çıkarken, sanki bir peygamber ismi söylüyormuş gibi hürmetle titrediğini gördüm. Hattâ, bu isim benim üzerimde de bir tesir yapmıştı!

Benim en ziyade kendisine hulûl edebildiğim bu müstemleke subayı sözüne şöyle devam etti:

— Harp bitmiştir. Yakında Batıda Alman çöküntüsü başlıyacak. Ayni zamanda Arabistan harbi de son günlerini yaşıyor.

Ben:

— Ne gibi? Anlıyamadım? dedim. Türkler daha yeni Kûtülâmare zaferini kazandılar.

Şöyle cevap verdi :

— Doğrudur. Fakat, çölde ordular mahvolur, kumlara gömülür, lâkin çeteler, isyanlar muzaffer olur!.

Bunları boş bulunarak söylediğini derhal anladım. Hayret ettim. İş meydana çıkıyordu. «Lavrens» in hazırladığı Arap ihtilâli günden güne kuvvetleniyor, demekti.

Alacağım malûmatı alıp raporla bildirdikten sonra, bu esirler Rusya'ya gönderildiler. Ben de Bekirağa Bölüğünden çıktım.

Merkez Kumandanı Miralay Cevat Bey —hiç unutmam— kendini tutamıyarak :

— Aferin Türk evlâdı, aferin. Bu sefer iyi bir iş yaptın. Allah seni bu millete bağışlasın... dedi.

Benim tesbit ettiğim bu zatlar, Arap isyanından sonra, —tam zamanında— İstanbul'a gönderildiler. Burada, zannıma göre rehine olarak alıkonuldular.

O zaman bu Arap isyanının çıkmasında bir çok sebep ve âmiller vardı. Kilolarca sarı liranın yağmur gibi çöl köylerine akıtılması, Lavrens'in zekâsı, istibdat devrinin bozuk idaresi, hele harp zamanında sorgusuz sualsiz katiller, oraya tâyin edilen büyük devlet adamlarının keyif için adam öldürmeleri gibi şeyler bu sebepler arasındadır.

Levent Şahverdi Arşivi

Ah, Bir Lavrens'le Karşılaşsam!..

Lavrens ismi üzerinde burada biraz durmak isterim. O zaman bu adama: «Alçak! Hain!», «Ah, şu bir ele geçse!» diye söğülüp sayılıyordu. Ben bu fikirde değilim. Lavrens, muhakkak ki, kendi memleketine, milletine hizmet için çalışan, büyük bir zekâya sahip bir insandı. Halbuki, bizde, elimizde daha büyük fırsatlar varken, onların bize yapmak istediklerini biz onlara yapabilirdik. Lavrens, bizim elimizde bulunan silâhı açıkgözlülüğü sayesinde aleyhimize çevirdi. Esasen Birinci Dünya Harbine girdiğimiz zaman, herkesin bildiği gibi, çürük, temelsiz bir devlet mekânizması vardı. Böyle çürük bir mekanizma ile idare edilen bir harpte bu milletin gösterdiği kahramanlık, dünya tarihine altın yazılarla yazıldı. O zaman, Çanakkale'de, karşımızda harp eden düşman askerleri bugün oğullarına Türk kahramanlığını anlatıyorlar. O günkü vaziyette ve Lavrens'in isminin hayretle dillerde dolaştığı bir sırada, benim de: «Ah, şu Lavrens ile bir karşılaşsam!» diye kalbim yanıp tutuşmağa başladı. Avrupa şampiyonluğu için, nasıl «Crique ile çarpışsam!» diye tutuşuyor idiysem, şimdi de: «Lavrens'le karşılaşsam!» diyordum. O sırada yeni bir emir beklemek üzere serbesttim.

Yine Beyoğlu âlemlerine dalmıştım. Vagon, bulgur, şeker kralların paraya, pırlantalara garkettiği kadınlara çatar, ben de bedava tarafından safa sürerdim.

İdmanlarıma, bermutad, hararetle devam ediyordum. Bir yandan da: «Ah, şu harp bitse de tekrar Avrupa'ya kapağı atsam» deyip duruyordum.

Lavrens'in Peşinde

Bir sabah, bizim meşhur Kör Rıza Çavuş çıkageldi:

— Eyvah! İkinci bir iş galiba... diye düşündüm.

Keyfim kaçar gibi oldu. Rıza Çavuş :

— Evlât, dedi, yarın sabah «Teşkilâtı mahsusa» ya gideceksin. Kumandanın emri. Orada Kemal Beyi göreceksin. Nerede olduğunu biliyor musun?

— Biliyorum... Ama, ağabey, iş nedir acaba ?

— Ben de bilmiyorum.

Levent Şahverdi Arşivi

— Sen de gelecek misin?

— Sarhoş musun be? Benim ne işim var... Başka bir şey bilmiyorum! diye beni tersledi ve durmadan, oturmadan çekip gitti.

Ertesi sabah, doğruca oraya gittim. Teşkilâtı Mahsusa namiyle kurulmuş olan ve bugünün tâbiriyle (Komandos) denilen çete teşkilâtının gizli karargâhı olan Cağaloğlundaki konaktan içeri girdim. Nöbetçiye ismimi verdim. Göreceğim zatın ismini söyledim.

Yukarıya çıktık. Bir odaya soktular.

İçeride beş altı kişi vardı. Hepsi baştan aşağı kadar silâhlı, dev gibi adamlar. Kemal Bey beni karşısına aldı:

— Gel bakalım delikanlı... Seni çok methettiler. Şu Lavrens'i nasıl yakalarsın? diye söze başlamasın mı?

Biraz şaşaladım. Damdan düşer gibi bir lâf! Önce muhatabımın yüzüne, sonra, gayriihtiyarî etrafıma baktım.

Kalabalık bir oda. Böyle bir odada bu kadar mühim bir mevzu konuşmak hiç doğru değildi. Yavaşça Kemal Beyin kulağına:

— İşe böyle başlarsak, bu vaziyette Lavrens değil, fare bile yakalanmaz! dedim.

Ayağa kalktı. Kolumdan tuttu. İçeriki odaya götürdü:

— Ne demek istiyorsun, oğlum? dedi.

— Ne demek istiyeceğim, dedim; siz bana öyle bir sual sordunuz ki, böyle hiç tanımadığım insanlar içinde bana sorduğunuz bu sual kabil olsa da Lavrens'e söylense, hepimize «Yuha!» çekerdi!... Beyefendi, Lavrens'in ne demek olduğunu biliyor musunuz? Onun ne müthiş bir adam olduğu hakkında her halde bir fikriniz yok. Bununla beraber, bence, bu mesele bir şahıs meselesi olmaktan çoktan çıkmış, artık yangın bacayı sarmıştır. Farzediniz: Lavrens'i yakalamak kabil olsun; bu hiç bir fayda temin etmez zannındayım. Müsaade ediniz, ben gideyim.

Ayağa kalktım. Babacan adam kolumdan tuttu:

— Otur oğlum, otur... Senin son vaziyetten haberin yok anlaşılan, dedi.

Oturdum. Sözüne devam etti:

— Lavrens, Arap isyanını hazırladı. İsyan başladı. Malûm... Fakat, şimdi de aldığımız haberlere göre, ufak bir Dürzî kuvvetiyle

Levent Şahverdi Arşivi

Kürdistan'da bulunuyormuş. Kürtleri ayaklandıracak, orada da isyan çıkaracakmış. Hattâ bir rivayete göre İstanbul'a kadar gelmiş! Her gün bu şekilde haberler geliyor.

— Yâni, İstanbul'da da mı bir isyan çıkaracak? Yoksa, Yakup Cemil Partisini mi kuvvetlendirecek, yahut bir hükûmet darbesi mi yapmak istiyecek?

— Her şey ihtimal dahilinde.

— Eğer İstanbul'da ise, yakalamak imkânsızdır. Çünkü, öyle basit bir plânla yaş tahtaya basacak adam değil. Ben, İstanbul'da olduğuna inanmam. Doğu vilâyetlerinde olabilir.

— Farzedelim Doğu vilâyetlerinde...

Sözünü kestim. Kafamda bir plân kuruvermiştim. Kat'î bir ifade ile :

— Beni dinleyiniz Beyefendi. Ben şöyle bir plân kurdum: Ben de bir «ikinci Lavrens» olurum. Yâni, o hakikîsi, ben sahtesi! Onun yaptığı işin aynını ben de yapacağım. İsyan propagandası ve saire. Tabiî, bu, Lavrens'in kulağına gidecek. Ortaya hakikî Lavrens'in kim olduğu meselesi çıkacak. Böylece, adamcağız kendi mukallidini bulmak istiyecek. Benimle temasa gelmek fırsatını arayacak. Üst tarafını artık hâdiseler doğurur. Ya o muvaffak olur, ya biz. Yalnız, unutmamalı ki, bugün, yüzde doksan vaziyet onun lehindedir. Harptir bu... Bu işler arkadaşsız olmaz. Hem de içeriki odada gördüğüm arkadaşlar gibi... Evet, ben şehir içlerinde, Avrupa şehirlerinde bir çok şeyler yaptım. Amma, dağcılığım yoktur. Çetecilik nedir bilmem.

— Bunları hem öğrenir, hem o işlerde de pişersin... dedi. Döndü:

— Rıza... Rıza... diye bağırdı.

İçeri, tepeden tırnağa kadar silâhlı, üzerinde bombalar, iri yapılı, gözleri parıl parıl, yirmi beş, yirmi sekiz yaşlarında bir adam girdi. Kemal Bey bu adamı bana:

— Dramalı Rıza... diye takdim etti. Karşıma oturdu. Kemal Bey sordu:

— Rıza, bu delikanlıyı tanır mısın?

Hiç unutmam, konuşurken dişlerini sıkan bu adam bana şöyle bir baktı:

Levent Şahverdi Arşivi

— Tanımam Beyim, dedi.

Kemal Bey, gözlerini bu silâhlı adamın gözlerine dikerek:

— İyi tanı! dedi, sana emanet edeceğim. İyi arkadaş ol. Sen, dağlarda ne ise, bu da şehirlerde odur. Kendi sahanda da onu yetiştir.

Rıza hafifçe gülümsiyerek:

— Desene Beyim, bu da şehir eşkiyası! dedi.

Kemal Bey sözüne devam etti:

— İşte sana bir arkadaş. Onunla bir plân hazırlayın. Bana gelin, tetkik edelim, karar verelim. Hani içeride konuştuğumuz mesele...

Rıza'daki vaziyet başkalaştı:

— Anladım, dedi. Kumandanın bahsettiği çocuk. İngiliz gibi ingilizce konuşurmuş. Aşkolsun be! diye mırıldandı.

Dramalı Rıza ile odadan çıktık. Diğerleri de arkamızdan geliyorlardı. Rıza'ya:

— Aman Rıza Bey, sen şu kıyafetini bir değiştir. Ben, seninle Babıâliden aşağı böyle inersem vay halimize... O zaman biz Lavrens'i değil, Lavrens bizi yakalar! diye lâtife ettim ve Asmalımescit te Kohot birahanesinde buluşmak üzere ayrıldık.

Uçar adım hem gidiyor, hem düşünüyordum:

«— Aman yarabbi! Rüyam gerçekleşti... Lavrens'le mücadeleye başlıyacağım. Ne güzel bir maç olacak! Lâkin, o ağır sıklet durumunda... İşini kurmuş, saat gibi işliyor. Ben ise, topal eşekle kervana karışacağım. Fakat, ne olursa olsun... Pilâvdan dönenin kaşığı kırılsın!» diyordum. Köprüde, Beyoğlu arkadaşım eski Darülbedayi artistlerinden «Aktör Ziya» diye mâruf Ziya'ya rastladım. Beni böyle coşkun bir sevinç içinde görünce:

— Ne oldu be? dedi. Seni gören deli sanacak!

Ben hemen şu cevabı bastırdım:

— Ziya, büyük bir dünya müsabakası maçı imzaladım.

— Nerede, Almanya'da mı? Eğer Almanya'da ise yandın. Haberleri okumuyor musun? Herifler hapı yutuyor... İşleri kötü gidiyor...

— Yok canım, Almanya'da filân değil, İngiltere'de...

Levent Şahverdi Arşivi

Dalgınlıkla köprü parasını vermemişiz. Arkamızdan köprücüler koştular. «Verirsin vermezsin» diye münakaşa ederken, bizim yetimler ailesinden Kemal geldi; araya girdi. Parayı verdi, münakaşa bitti.

Meğer bizim Kemal, Garbî Trakya'da teşkilâtta imiş. Hattâ, bir çarpışmada alnından yaralanmış... Bulgarlarla çarpışmış. Beni sağ salim görünce çok memnun oldu.

Gece, Asmalımescitte Dramalı Rıza ile buluştuk.

Çetecilik Öğreniyorum

Aman Yarabbi! Ne mert adamdı o... Hayata bir bardak su kadar kıymet vermiyen, ölümü hiçe sayan bir insan...

O gece epeyce konuştuk, ondan sonra, artık her gün buluşuyorduk. Adamakıllı arkadaş olduk. Kâğıthane sırtlarında bana çetecilik talimleri yaptırıyor, bomba atmayı filân öğretiyordu.

Rıza'nın, kendisi gibi yirmi beş avenesi vardı.

Plânlar yapıldı. Ben Kürtlerin içine girip Lavrens rolü oynayacağım, kabil olduğu kadar bu haber etrafa yayılacak, her tarafa duyurulacak. Lavrens'le, bu esrarengiz adamla karşılaşmak için her çareye başvuracağız.

Ben de, diğer çeteci arkadaşlarımın kılığına büründüm. Baştan aşağı silahlı bir hale geldim. Bombalar ve saire ile üzerim bir silâh koleksiyonuna benzedi.

Ve o gün Adana'ya hareket ettik. Maiyetimizde yirmi beş çeteci arkadaş da vardı. Bunların hepsi birbirinden babayiğit, birbirinden tecrübeli silâhşorlar... İçlerinde bir musullu Kürt de vardı. Rıza'ya:

— Rıza Bey, bu adam bize hiyanet etmesin. İtimadın var mı kendisine? diye sordum. Rıza:

— Sen merak etme. İki senedir benimle beraber, dedi. Çok işler gördük. Süveyş Kanalına kadar dayandık. Hint hudutlarından içeri girdik. Biz onu kılavuz olarak kullanırız, gideceğimiz yerleri karış karış bilir.

Seyahatimiz çok tatlı geçiyordu.

Adana'ya vardık. Her tarafta harp manzarası... Ortalık karma-

Levent Şahverdi Arşivi

karışık. Her yandan mağlûbiyet kokuları geliyor. Adana'da bir kaç gün kaldık.

Bu sırada duyduk ki, Haydarpaşa'da bizim hareketimizden bir kaç saat sonra, istasyondan cepheye sevkedilen mühimmat vagonlarında bir infilâk olmuş! Müthiş bir infilâk. Bütün vagonlar berhava olmuş. İşte bu sabotaj, bizim arabistan cephesini yıkan mühim âmillerden biridir. Hazırlanan taarruz yapılamamıştır.

Bu haberi duyunca, gerek ben, gerek Dramalı Rıza, deli gibi olmuştuk.

Bu gibi hâdiseler ispat ediyordu ki, memlekette harp zamanında alınacak, alınması mutlaka lâzım olan tedbirler alınmamıştı. Yahut eksikti, çok eksik...

Nihayet, Şam'a vardık. Şam'da, Dramalı Rıza'nın karargâhı vardı. Seçkin beygirler emre âmade idi. Hazırlıklar ikmal edildi.

Ortalık günden güne karışıyordu.

Kıyafetleri değiştirdik. Musullu Kürtlerin kıyafetlerine girdik.

Günden güne bozgunlar başlıyordu. Dağlar asker firarîleriyle dolmuştu. Firarîler her tarafa saldırıyordu. Kürt köylerine doğru yola koyulduk. Barındığımız bu ufak köyde, anlaşılmıyan bir kuvvet tarafından baskına uğramak üzere iken, Dramalı Rıza'nın mahareti sayesinde kurtulduk. Rıza da, bu köyü ateşe verdi!

Sonradan anladık ki, Rıza'nın bu hareketi çok isabetli imiş: Bizi saranlar Kürt çeteleri imiş!

Etrafa haberler yayılıyordu: «Lavrens burada!»

Girdiğim köylerde köylülere hediyeler, para ve ilâçlar veriyordum. Bu suretle köylülerin sevgisini kazanıyor, her köyde iyi muamele görüyorduk.

Dürzîlerden çok çekiniyorduk. Çünkü, bütün Dürzî köyleri hakikî Lavrens'in hükmü ve tesiri altında idiler.

Maksadımız düşman cephesinden geliyormuş gibi görünerek Kürdistan'a girmekti. Her köyde, bize iltihak etmek istiyen bir çok fedaîler çıkıyordu .

İran hududu civarında köylerde idik. Havadisler günden güne fenalaşıyordu.

Levent Şahverdi Arşivi

Lavrens'i Boşuna Aradık...

Kış basmıştı. Lavrens'i aramak, benim için büyük bir çetecilik stajı oluyordu. Çete harbini adamakıllı öğrenmiştim. Ötede beride yaptığımız çarpışmalar, çetecilik hileleri çok tatlı şeylerdi.

Bir aralık Dramalı Rıza:

— Farkında mısın, eğer, asker firarîlerini aramıza alsaydık, mevcudumuz üç, dört bine çıkardı. Bu, bizim için büyük bir kuvvet olur, Kafkaslara doğru yürürdük... diyordu.

Lavrens'in, isyana iltihak için şuradan buradan topladığı perakende âsileri yanlış yollara sevk ve dağılmalarına sebep oluyorken, bu kabîle reislerine, sözde isyan merkezinden geliyormuş gibi emirler çıkararak toplu bir hale gelmelerine mâni olabildik. Fakat, (Sarı Şeyh) denilen Lavrens'in izini bir türlü bulamadık. Bir kaç defa çok müsbet haberler aldıksa da maksada muvaffak olamadık.

Artık cephe haberleri pek fena geliyordu. Ricat, bozgun haberleri birbirini takip ediyordu.

Bizim bu bölgelerde dolaşmamız bir fayda temin etmedi. Başımızın çaresine bakmak zamanı gelmişti. Hiç bir muvaffakiyet elde edemeden, Lavrens'in izini dahi bulamadan geri dönmek pek tatlı bir şey değildi, amma, ne çare ki, başka yapılacak bir şey yoktu. Lavrens, yapacağını yapmış, iş çığırından çıkmış bulunuyordu. Fecî mütareke oluvermişti. Çarnâçar İstanbul'a doğru yola koyulduk.

İşgal Kuvvetleri İstanbul'a Girmişti.

Biz yollardayken mütareke olmuş ve işgal kuvvetleri İstanbul'a girmişlerdi. Arkadaşlarla Eskişehir'de vedalaştık. Ve çeteyi dağıttık. Herkes kıyafetini değiştirdi ve memleketine döndü. Dramalı Rıza ile vedalaştıktan sonra ben de İstanbul'a geldim.

İstanbul mahşere dönmüştü. Yaygaracılar... tatlısu frenkleri... taşkınlıklar... Neler... neler... Yetmiş türlü asker... Zenci yamyamlara kadar her renk ve her çeşidi vardı.

Hey gidi hey! Bu işin böyle olacağı tâ işin başlangıcında belli idi. Maceraperest düşüncelerle bu belâyı milletin başına getirenlere küfrede ede Beyoğlundaki eski pansiyonuma kapağı attım. Pan-

Levent Şahverdi Arşivi

siyoncu madam meraktaydı. Beni görünce: «Neredeydin? Nerelerde kaldın?» diye sual yağmuruna tutmak istedi. Ben lâfı kısa kestim:

— Canım, maç yapmak için geziyordum.

Ertesi günler arkadaşlarla buluştuk.

Bizim Sait (Halide Edip Hanımın kardeşi) esaretten gelmiş, üç yetim arkadaştan Kemal, Batı Trakyadan dönmüştü. Durulur mu? Hemen maçlara başlamalı, diye düşündüm. Ekmek parasını çıkarmak lâzımdı.

İngilizlerle Döğüşecek Birini Arıyorlar: Ben Döğüşüyorum!

Ortalık karmakarışıktı. O devri yaşanlar bilirler... Yaşamıyanlar da tarihlerde okumuşlardır... Tafsilâta lüzum yok.

Bir gün yine Galatasarayın küçük odasında idman yaparken, Eşref Şefik'le Mısırlı Prens Ali çıkageldiler. Eşref Şefik, Mısırlı Prens Ali'ye:

— İngilizlerle bir maç tertip ettik. Döğüşecek birisini bulabilir miyiz? dedi.

Taşı bana atıyordu. Prens Ali:

— Karşındaki hâlâ yerinde duruyor. Siz maçı hazırlayın, dedi.

Bu sözlerle maçı bana teklif etmiş oluyordu.

O günden sonra, konuşulmuş edilmiş, o hafta, Tepebaşı bahçesinde, donanma şampiyonu Bob Spech ile bir maç yapılması kararlaşmıştı.

Maç gecesi, bahçe, İngiliz askerleri, tatlısu frenkleri, yâni o zaman, Avrupalı geçinen yaygaracılarla dolu idi. Hakem, gayet centilmen, sporcu, bir küçük subaydı. Hasmım ile aramızdaki kilo farkı —benim aleyhime— çok fazlaydı. On kiloya yakın.

Bob, heybetli vücudiyle ringe çıkınca, zitolar göklere çıktı. Ben çıktığım zaman ses yok! Yalnız İngilizlerde bir mırıldanma olmağa başladı. Bir subay, ringe gelerek, bu maçın olamıyacağını, çünkü, arada bariz bir kilo farkı olduğunu söyledi. İşte bu, sporculuğun bir centilmenlik nümunesiydi.

Bunun üzerine, hakem, maçın bir gösteriş maçı olacağını ilân

Levent Şahverdi Arşivi

edince bütün askerler ve subaylar arasında bir alkış tufanıdır koptu. Hayret! Subayların ve erlerin benim tarafımdan oldukları anlaşılıyordu. Bana cesaret verici sözler söylüyorlardı. Bu hal, zitoculları şaşırttı. Neye uğradıklarını anlıyamamışlardı. Çünkü, bir sporcu zihniyeti ile maç seyretmeğe gelmemişlerdi. Oraya gelişleri, bir Türkün nasıl dayak yiyeceğini, nasıl mağlûp olacağını görmek ve bunu fırsat bilerek taşkınlıklar yapmak içindi.

Maçı Ben Kazandım. Bir İngiliz Çavuşu : «Bu Gece Buluşalım...» Dedi.

Maç başladı.

Döğüş devam ederken, her ravundda, üstünlüğün benim tarafımda olduğu göze çarpıyordu. Eşref Şefiğin ve Prens Ali'nin bakışları çok memnundu.

Maksat spor hâtıralarımı yazmak olmadığı için, uzun tafsilâta girişmiyorum. Maç heyecanlı safhalarla sona erdi: Hakem, elimi kaldırmak suretiyle benim galibiyetimi ilân etti... Subayların ve erlerin alkışları arasında ringi terkettim.

Bu maç, memleketimizde beynelmilel bir maçtı.

Arkadaşlarla bahçeden çıkarken yanıma bir çavuş geldi:

— İngilizce biliyor musun? diye sordu.

— Evet.

— Tebrik ederim.

— Teşekkür ederim.

— Ne kadar iyi ingilizce konuşuyorsun... Bir İngiliz gibi. Yoksa müstemlekeli misin?

— Hayır. İngiltereye küçük yaşta gittim; halis muhlis Türküm.

— Bu gece buluşsak, mümkün mü?

Saat sekizde Santral birahanesinde buluşmak üzere sözleştik ve tam sekizde buluştuk. İlkönce bokstan bahsettik. Beni çok beğendiğini, yakında kendisinin terhis olacağını, kendisini menajer olarak kabul edersem, beni Avrupaya götüreceğini söyledi. Masraflarımı hep o çekecekti. Bu, benim canıma minnetti.

— Çok âlâ... dedim.

Fakat, daha o sıralarda Düveli İtilâfiye dışarıya çıkmak için müsaade vermiyordu. Çavuş:

Levent Şahverdi Arşivi

— Merak etme... Ben bu işi kolaylıkla yaptırırım, dedi.

Artık bendeki sevincin haddi hesabı yoktu.

Yedik, içtik... Ne zamanları buluşacağımızı tesbit ettik; ayrıldık. Talih, yine beni eski mesleğe sürüklüyordu.

Evde Bir Matem Hâli, Herkes Ağlıyor... Enişteni İngiliz Polisleri Götürmüş. «Dayı, Babamızı Kurtar!»

Ertesi gün, çoktanberi görmediğim hemşiremi, yeğenlerimi görmek için Emirgân'a gitmek üzere vapura bindim. Vapurda giderken, Boğazın serin rüzgârı beni tatlı tatlı hülyalara daldırıyordu.

Fransa'ya gider, şu «Crique» ile kozumu pay ederim, yarı kalmış maçı tamamlarım. Oradan da Amerika'ya giderim, diye düşünüyordum. Ne iyi olmuş da şu çavuş karşıma çıkmıştı!

Vapur Emirgân'a gelince rüyadan uyanır gibi uyandım; köyün yolunu tuttum.

Eve girdiğim zaman, evin içinde bir matem hâli vardı. Hemşire bir yana çekilmiş ağlıyor, çocuklar bir köşeye çekilmiş ağlıyorlardı. Yüzleri sapsarıydı.

— Yahu ne oldu? Bu ne hal? dedim.

Hemşirem:

— Daha ne olsun? dedi, bu sabah bir Türk polisi ile iki İngiliz polisi geldi, enişteni (şimdi emekli Şûrayı Devlet Reisi ve eski Milletvekili) aldılar, götürdüler!...

— Sebep ?

— Biz ne bilelim?

Ben derhal işi anladım. Öyle ya... İttihatçıların kodamanlarından... Harbin bütün devamınca siyasî polis müdürü...

Çocuklar etrafımı almıştı.

— Dayı, babamızı kurtar! diye ağlaşıyorlardı.

Evde fazla duramadım; onları teselli edecek bir kaç sözden sonra çıktım. Tekrar Beyoğluna döndüm.

Düşünüyordum; İngiliz çavuşu aklıma geldi.

Her tarafta onu aramağa başladım. Birahaneleri, meyhaneleri, gazinoları dolaştım.

Levent Şahverdi Arşivi

Yolda tanıdıklara tesadüf ediyordum.

— Yahu, bu ne cesaret... Aşkolsun. Bu zamanda çıkıpda bir İngiliz boksörü ile maç yapmak... Doğrusu çok korktuk! diyorlardı.

Ben de şöyle cevap veriyordum:

— Kimden korkacaktım? İngilizlerden mi? Yanılıyorsunuz. Onlar sporun ne olduğunu bilirler. Tatlısu frenkleri, yaygaracı zitoculardan ise, hakkınız var.

Eniştemi Bizim Hapishanede Bulduk

Nihayet çavuşu, şimdi Turan Bar olan birahanede buldum. Telâşlı halimi görünce :

— Ne var, ne oluyorsun, bu telâş ne? dedi.

Ben vaziyeti anlattım ve ilâve ettim:

— Acaba nerede? Hiç olmazsa yerini bulsam.

Çavuşun gözleri açıldı:

— İttihatçı mıydı?

— Evet.

Güldü :

— Merak etme... Uzak bir yerde değildir. Yine sizin hapishanenizde...

Ayağa kalktı:

— Yürü bakalım. Gidip kendisini görelim şimdi.

Galataya indik. Rıhtımın köşesindeki hana girdik. İkinci katta bir odaya girdi. Ben dışarıda bekliyordum. Eniştemin künyesini vermiştim.

Çavuş, beş on dakika sonra gülerek geldi.

— Ne merak ediyorsun? dedi. Sizin hapishanenize götürmüşler.

Mesele anlaşıldı: Bizim mahut (Bekirağa) bölüğüne götürülmüş.

Çavuşla beraber doğru oraya gittik. Hayret! Dışarıda bir sürü insan, tevkif edilmiş olan akrabalarını görmek için bekleşiyorlar. Girmeğe, görüşmeğe müsaade yok!

Bize kapılar açıldı. Öyle ya... Bir İngiliz çavuşu var yanımda!

Levent Şahverdi Arşivi

Hiç güçlükle karşılaşmaksızın bizim eniştey bulabildik.

Zavallı! Hayatında ilk defa hapishaneye düşmüştü. Vazifesi icabı bir çok kimseleri hapsettirmişse de, kendisi bu tecrübeyi hiç görmemişti.

Cesur ve metanetli görünüyordu.

— Seni buradan aşırmak kolay. Ne dersin? dedim.

Başını salladı:

— Yoo... Mukadderata tâbi olacağım!

Fazla ısrar etmedim. Beni böyle bir İngiliz çavuşu ile gören diğer siyasî mevkuflardan:

— Aman evlâdım, sen İngilizlerle çalışıyorsun. Senden çok fayda görürler. Onlarla temasa geçmemize yardım et, vasıta ol! diyenler oldu.

Bu ricacılar arasında bir çok yüksek mevki sahibi olmuş insanlar da vardı. Ben bunlara hayretle bakıyordum ve ne cevap vereceğimi şaşırıyordum.

Bizim ağaya yapacak bir şey yoktu. Kaçmak istemiyordu; mukadderata boyun eğmek kararındaydı! Ayrıldık.

Şu Adamlardan Para Sızdıralım

İtiraf edeyim ki, o gece yatağımda yatarken içimde bir önsezi vardı: Büyük hâdiselerle karşılacağımı hissediyordum!

Ertesi gün, evdekileri yine biraz teselli ettikten sonra, çavuş ile (Caz şarkıcısı Tom) un birahanesinde buluştuk.

Biraz şundan bundan konuştuktan sonra, çavuş bana:

— Yahu, dedi, sen mademki bu Türk politikacılarını tanıyorsun, bunlardan para sızdırmak kolay olur! dedi.

Ben, bu şekilde konuşan çavuştan biraz şüphelenmeğe başladım. Benim bildiğim, tanıdığım politikacılar, o zamanın İttihatçılarıydı. Onlardan para sızdırmağa kalkışmak teklifi bana biraz tuhaf geldi.

— Ne şekilde? diye sordum.

Çavuş, gayet tabiî bir tavırla:

— Çok basit... dedi. Her halde bunlar, hapishanede yatmaktansa, başka bir ecnebi memlekete gitmek isterler ve bu uğurda binlerce lira sarfetmeyi seve seve göze alırlar.

Levent Şahverdi Arşivi

Çavuş bunları söylerken, ben kendi kendime:

«— Bu adam, mutlaka hakikî bir İngiliz değildir» diyordum. Telâffuzu mükemmeldi. Fakat, çok dikkat ettim: Bazan aksaklık oluyordu!.

Çavuş sözüne devam etti:

— Benim yüzbaşım pasaport bürosundadır. Anlaşmak kolaydır!

— Ne türlü pasaport?

— «Laissez passer»... Bununla dış memleketlere kolaylıkla ve serbestçe gidebilirler...

Biraz sustu; sonra yine sözüne devam etti:

— Lâkin, bunun için fazla para almalı... Ve vaziyete göre parayı emin bir yere depozito etmeli...

Düşünüyordum: Çavuşun teklifini tahakkuk ettirebilmek mümkün olsa, bir çok kimseleri bu üzüntülü vaziyetten kurtarırdım. Fakat, bu işin yapılabileceğinden emin olamıyordum.

Çavuşa:

— Hele bakalım, bir teşebbüs edeyim, dedim ve ilâve ettim:

— Siz asıl nerelisiniz?

— Ben asıl Şarklıyım! demesin mi?

— Şarklısınız, amma nereli?

— Annem, babam Giritli Rumdur... Afrikaya hicret etmişler... Ben orada doğdum, aslım Giritlidir.

İşgal ordusuyla İstanbul'a gelmiş olan bu nevi kırmalar ortalığı karmakarışık ediyorlardı.

Şu adamı bir tecrübe edeyim, dedim... Ayrıldık.

Arkadaşım Aktör Ziya'yı aradım: Onun bu gibi işlere aklı ererdi. Kendisini Küçükmustafapaşadaki evinde buldum; meseleyi açtım. Ziya:

— Tam zamanında bir iş, amma, bu adama ne dereceye kadar güvenebiliriz? dedi.

— Orasını bilmem.

— Ben bir kaç güne kadar Mehmet Ali Paşa hanında bir yazıhane tutacağım. Orayı merkez yapar, bu işe girişiriz.

— Aman Ziya, sakın bu adam, pasaport dalgasiyle bize bir tuzak kurmasın?

Levent Şahverdi Arşivi

— Anlarız. Biz de enayi değiliz ya!

Nihayet, yazıhane açıldı. Çavuşu yazıhaneye götürdüm.

Ziya, dört tane İranlı bulmuş; Rusya'ya gitmek istiyorlardı. Paralar depozito edildi. Adamları yola koyduk.

Mükemmel bir iş. Bol para. Lâkin çavuşun gözü daima İttihatçılardaydı. Onlardan müşteri bulmamızı istiyordu.

Fakat, çavuşun bu vaziyeti bizim Ziya'nın gözünden kaçmıyordu.

Çavuşa Bir Oyun Oynadım...

Gün geçtikçe çavuş bizi sıkıştırıyor ve tehditler savurmağa başlıyordu. «İlle İttihatçılar da İttihatçılar... Onlardan çok para alacağız!» deyip duruyordu.

Artık, her gün bu nakarat tahammül edilmez bir hal aldı.

Yemişte meyvacılık yapan Tatar Mehmet isminde bir toptancı vardı. Ona gittim.

— Aman Mehmet Efendi, dedim, sana çok kârlı bir iş getireceğim.

— Hayrola evlât... Nedir o?

— Ne olacak... Bir İngiliz askerî mübayaacısiyle tanıştım. Külliyetli miktarda kuru incir alacak.

— Aman evlâdım, getir... Getir... Senin komisyonunu derhal veririm: Yüzde iki buçuk.

— Pekâlâ... Yarın geliriz.

Mehmetteki sevinci sormayın.

Böyle bir çareye başvurup, İttihatçılar işinden hiç olmazsa bir kaç gün rahat etmek istiyordum.

Ertesi gün, çavuşla yine buluştuk. Ona:

— Dostum, seni İttihatçıların vekili olan zengin bir tüccara götüreceğim. Orada bunların kimler ve nasıl adamlar olduğunu anlarız. Kodaman İttihatçıların kimler olduğunu, doğrusu, ben de iyi bilmiyorum, dedim.

Yemiş'e geldik. Mehmet Efendinin mağazasına girdik. Takdim merasimini ifa ettim.

Mehmet Efendinin ağzı kulaklarına varıyordu!

Kırma çavuş, Mehmet Efendiden ne kadar pasaport lâzım ol-

Levent Şahverdi Arşivi

duğunu soruyordu. Mehmet Efendi ingilizce, çavuş da türkçe bilmedikleri için ikisi arasında ben tercümanlık yapıyordum.

Ona, çavuş: «Kaç pasaport lâzım?» diye sorunca, ben, lâfı çevirip, «İncirin kilosunu kaçtan vereceksin? diye soruyor!» diyordum.

Bu tercümanlık hakikaten çok garip oluyordu, amma, iki taraf da memnundu! Tacir, incirlerine yağlı müşteri bulunduğundan, çavuş da işin temelini elde ettiğinden memnun!

Ben de, bu suretle bir hafta on gün bu derdin başımdan kalkacağını, o zamana kadar da belki çavuşun memleketine gideceğini tahmin ederek rahat bir nefes alıyordum.

İkisini de böylece tavladıktan sonra dükkândan çıktık. Köprüde çavuştan ayrıldım.

Meşhur Bir Yankesicinin Marifeti. Yankesicinin Cebinden, Çaldığı Cüzdanı Aşırdım...

Köprü üstünden tramvaya bindim. Şişhane yokuşunu çıkıyorduk. Tramvay kalabalıktı.

Bu kalabalık arasında gözüme enteresan bir manzara ilişti: O zamanın meşhur yankesicilerinden Hafız, halinden ihtiyar bir asker emeklisine benziyen birisinden, koltukaltı usulü ile cüzdanı yürüttü!

Ben, tramvaylarda böyle yankesicileri ürkütmüş, bir çok zavallıları kurtarmıştım. Bu sefer de, Hafız cüzdanı aşırdıktan sonra tramvaydan inmek üzereyken, yine ayni usulle onun cebinden ihtiyarın cüzdanını çektim!

Cüzdanı ben de yankesicinin cebinden aşırmıştım amma, şimdi onu ihtiyar adamcağıza nasıl verecektim? Tramvayın ön tarafına doğru ilerledim. İhtiyar, işin farkında olmadan cüzdanını cebine yerleştirdim.

Derhal tramvaydan atladım. Hızlı adımlarla Hafızın peşinden yürüdüm. Maksadım, Hafızla dümencilerinin, yâni arkadaşlarının kavgalarını seyretmekti.

Kuledibine geldik. Hafız bir kahveye daldı; arkadaşları da peşinden. Ben de arkalarından kahveye girdim. Oturdukları masanın yanındaki masaya oturdum.

Levent Şahverdi Arşivi

İçindeki parayı paylaşmak için Hafız elini cebine attı: Cüzdanın yerinde yeller esiyordu!

Üzerini aramağa başladı. Derken arkadaşlariyle aralarında bir çıngardır koptu. Bir münakaşa, bir gürültü:

— Pandofla uçmadı ya!

— Elbet bir yere zula ettin!

— Yok canım... Be kardeşim cebimdeydi.

Az Sonra Musevîlerde Bir Feryat Başladı.

Hafız, bu zorlu arkadaşlarının karşılarında ter dökmeğe başladı. Birbirlerine küfürler savurmağa başladılar. Derken, bir curcunadır koptu. Kahve bir karıştı, birbirine girdi. Dövüşüyorlardı.

Nihayet, ben araya girdim:

— Ulan enayiler! Şimdi aynasız gelecek, hepinizi posta edecek... derken, bir de ne göreyim, toplanan kalabalığın içinde Hafız yine iş beceriyor. Bir yandan kavgaya devam ederken, bir kaçının cüzdanlarını kaldırdı.

Köşeden polislerin görünmesiyle hepsi yılan gibi ortadan kayboldular...

İşte asıl komedya ondan sonra başladı. Musevilerden şöyle feryatlar yükselmeğe başladı:

— Cüzdan yok be!

— Sahi mi?

— Vay anasını, benim cüzdan da gitmiş!

Hepsi ellerini ceplerine atmağa başladılar ve:

— Benim saatim uçmuş!

— Benim cüzdanım yok! diye feryatlar yükseliyordu.

Gelen polis memurları dahi bu hale gülüyorlardı. Gülünmiyecek manzara değildi. Çünkü, Selânikli Hafız bir adamın cebinden saatini, cüzdanını değil, sırtındaki ceketini alır da ruhu bile duymaz!

Ben de memnundum. Çünkü, polis katili Hırisantos'un pandoflacı arkadaşından Bekirağa Bölüğü macerası sırasında öğrenmiş olduğum bu san'atı —hayra kullanmak şartiyle— unutmamıştım.

Levent Şahverdi Arşivi

Kuledibinden Beyoğlu caddesine doğru yavaş yavaş yürümeğe başladım. Yürürken, artık çavuştan kendim için bir pasaport vizesi temin edip Fransa'nın yolunu tutmak için bin türlü plân kuruyordum.

Ben Gürültüye Pabuç Bırakmam

Beyoğlunda bir hayli dolaştım. Sağa sola uğradım. Bir takım kadın dostlarımı ziyaret ettim. Onların yalancı aşk tavırları, yapmacıkları, benim de onlara karşı bir sevdalı rolü oynayışım da ayrı bir komedya idi. O günümü de öylece gün ettim.

Akşam üzeri, meşhur çete reisi Galatasaraylı Çerkes İsmail'e Beyoğlu caddesinde rastladım. Üzerinde süvari gocuğu, başında kalpak vardı.

İsmail, uzun boylu, sesi gayet güzel, şarkı okur, filozof denecek kadar düşünceli, ayni zamanda çok meşhur bir çeteciydi.

Kafkas cephesinde mahvolan o güzide (Teşkilâtı Mahsusa) nın, yâni, bugünün lisaniyle Türk Komandos'larından kalan tek tüklerden bir tanesiydi.

İsmail, sert sert yüzüme baktı:

— Ne o? dedi, sen de mi yoksa donuna koyuverdin? Anadolu'dan gelen sesleri duymuyor musun?

Gülerek cevap verdim:

— Yok canım... Sen pekâlâ bilirsin ki ben öyle kolay kolay patırdıya pabuç bırakanlardan değilimdir. Sen git de onu kendi kasalarını doldurmak hırsiyle milleti, memleketi bu hale sokan sözde vatanseverlere söyle!

Ben bunları söylerken İsmail dişlerini gıcırdatıyordu:

— Doğru kardeşim. Ben, zaten yarın Anadolu'ya geçiyorum. Yahya Kaptan Üsküdar civarında.

Kavga Edenlerin Ortasına Saldırdım Ve Yumruklarımı Savurmağa Başladım

Vinter Garden'in önüne gelmiştik [*].

Kapının önünde bir patırtı, bir gürültü...

[*] Vinter Garden şimdiki «Ses Tiyatrosu» pasajında idi.

Levent Şahverdi Arşivi

İsmail'i, Pasajın içinde tanıdık bir yere soktum. Kendim, hemen dışarı fırladım. Bir de baktım, zitocular, yaygaracılar iki Türk gencini ortalarına almışlar dövüyorlardı!

Karşılarında da Fransız polisleri duruyor, hâdiseye müdahale edecekleri yerde gülüyorlardı. Bu sırada iki Türk polisi geldi. Müdahale etmek istedilirse de, zavallılar, zamanın nezaketini bildiklerinden fazla ileri gidemediler. Artık, durulur mu? Hemen ortalarına atladım. Başladım sağa sola yumrukları indirmeğe... Direkt, kroşe yumrukları yiyen yıkılıyordu!

Çocukların etrafını açtım:

— Kaçın! Durmayın! Ben de kaçacağım! dedim.

Onları kaçırdımsa da, kavganın seyri beni Vinter Garden'e soktu.

Barın içi hıncahınç itilâf askerleriyle doluydu. Ben işi ingilizceye döktüm! İngilizlere:

— Fransızlarla dövüştüm! dedim.

Coniler etrafımı aldı. Hepsi benden taraf oldular. Tam bu sırada salonun içinde tabancalar patlamağa başladı. Salonun tavanındaki elektrik avizesi şangır şungur kırılıp döküldü. Ortalıkta bir panik oldu!

Salonun lâmbaları sönmüştü.

Bu ara, kolumu demir gibi bir elin tutup çektiğini fark ettim.

— Yürü Esat, kaçalım;

Anladım. Arslan yürekli arkadaşım İsmail'di bu...

Şimdiki tiyatronun bulunduğu yerin yanında Bayram sokağına çıkan bir kapı vardı. Bunu herkes bilmezdi. Bu ufak geçitten daldık.

İsmail'in bir elinde tabanca, diğer elinde de saldırması vardı.

Zifirî karanlıktı. Başımı arkaya çevirdim: İki gölgenin bizi takip ettiğini gördüm.

İsmail'i dürtmem ve ikimizin bir anda duvara yapışmamız bir oldu.

İki Gün Genelevde Gizlendik

Gölgeler yanımıza yaklaştı! Fransızca:

— Dur! diyerek, ellerinde tabancalar karşımıza dikildiler.

Levent Şahverdi Arşivi

Fakat, daha «Dur!» kelimesi ağızlarından çıkarken, hafif bir feryatla, ikisi de ayaklarımın dibine yuvarlandılar.

İsmail:

— Koş! Roza'nın evine kapağı atalım! dedi.

O zaman Bayram sokağı güzide genelevler sokağı idi. Çiçek bozuğu Roza da bu sokağın en meşhurlarındandı. Bütün ekâbirin tanıdığı bir kadındı.

Roza, cidden mert bir kadındı, ve gördüğü iyiliği unutanlardan değildi.

İsmail'in elleri kan içindeydi. Benim elime, onlardan aldığı bir tabancayı tutuşturdu.

İkisini de saldırması ile sessizce yaralamış, tabancalarını almıştı.

Roza'nın kapısını vurduk... beklemeden içeriye girdik.

Roza, derhal vaziyeti anladı. Bizi, her hangi bir polis baskınına karşı, hazırlamış olduğu bodruma indirdi.

İki gün orada kaldık. Bundan, yukarıdaki sermaye kızların bile haberleri yoktu.

Üçüncü gün sabahleyin şafakla beraber İsmail:

— Haydi bakalım, doğru Üsküdar'a gidelim. Artık burada fazla kalmak doğru değil! dedi.

Roza'ya vedâ ettik. Aynalıçeşme'nin dar sokaklarından kendimizi Kasımpaşa'ya dar attık. İsmail'in tanıdığı Osman Reisin sandalı ile, nihayet Salacak kıyısına çıktık. Selimiye kışlasının duvarı altında biraz nefes aldık. İsmail'e sordum.

— Sen nereye gideceksin?

— Ne o, sen gelmiyecek misin?

— Nereye?

— Anadoluya...

— Sen git, kardeşim. Benim daha burada görülecek işlerim var.

İsmail fazla ısrar etmedi. Orada vedalaştık, ayrıldık.

Kadıköyüne geldim. Bu hâdise her tarafta bomba gibi patlamıştı. Bir çok tevkifler yapılmış, fakat, hiç bir netice elde edilememişti.

Fenerbahçe Klübüne uğradım. Arkadaşlardan Fahri, klüpte sa-

Levent Şahverdi Arşivi

bah idmanlarını yapıyordu. Kulağı delik olan bu genç, eğer benim için bir tehlike olsaydı duyardı.

Bir duş yaptıktan sonra, bu arkadaşla oturduk konuşuyorduk. Ağzını aradım. Hiç bir şey bilmiyordu.

Giyindik. Beraberce, Kurbağalıdere'deki kahvelerden birine gidip oturduk. Hay aksi şeytan! İki itilâf polisi, bir subay bir de gidip oturduk. Hay aksi şeytan! İki itilâf polisi, bir subay, bir de mahallin komiseri —ki, bu komiser, o muhiti kasıp kavuran bir zattı— kahveye geldiler; teftiş yaptılar. Fakat, üzerinde durulacak hiç bir şey bulamadan çekilip gittiler. Ben de geniş bir nefes aldım.

Oradan sonra, çayırın biraz ötesinde oturan, Polis Müdüriyeti İkinci Şube emekdarlarından Komiser Ârif Hikmet'e uğradım. Bu polis komiseri ile çok iyi görüşürdüm. Gayet namuslu, şayanı itimat bir insan olduğuna emindim.

«Çabuk Kirişi Kırın... Yoksa Haliniz Dumandır...»

Evine gittim. Kapıyı çaldım. Bizzat kendisi açtı. Beni karşısında görünce:

— Oooo... Maşallah boksör beyim! dedi, ve ilâve etti:

— Böyle erken kimbilir nerelerden geliyorsun?

İçeri girdik. Koltuklardan birine yerleştim. Ondan sonra, kapının önünde sorduğu suali cevaplandırdım:

— Bizim Fahri ile idman yaptık. O evine gitti. Ben, seni ziyaret etmeden geçemedim.

Ârif Bey :

— Öyle, öyle, diye mırıldandı. Müstehzi müstehzi yüzüme, gözlerime bakıyordu.

— Desene ki, avcı, bazan avı arar, arar bulamaz da, av burnunun ucuna gelir, haberi olmaz! Seninki de öyle oldu.

Ben, şaşırdım bocaladım:

— Anlamadım, dedim. Ne demek istiyorsun?

— Ne demek istiyeceğim canım. Geçen akşamki vak'adan bahsetmek istiyorum!

— Vak'a mı? Ne olmuş?

— Bırak numarayı canım. Biz arkadaşız. Seni aramadığım yer kalmadı. Bulamadık bereket... Tevfik Hâdi Bey (Polis Müdürü idi)

Levent Şahverdi Arşivi

muhabbet olmadığı anlaşılıyordu. Şöyle bir dikkat ettim: Zavallının karnı, göze çarpacak kadar büyümüştü. Kızcağız gebe! Çavuş da yakında yolcu! Çavuşa biraz içerledim amma, ne dersin?

Komiser Arif'e verdiğim sözü yerine getirmek için Yenişehir'e indim.

Hırisantos'un bütün ailesini tanırdım. Maksadım, evvelâ bu çocuğa biraz nasihat etmekti.

Hırisantos, hiç bir zaman siyasetle uğraşmazdı. Yalnız, müthiş bir gece kurdu, yaman bir karmanyolacı idi.

Bu adamın polis katili olması için ne gibi sebepler olabileceğine bir türlü aklım ermedi. Bunu merak ediyordum.

Teyzesinin evine gittim. Akrabalarına ve bütün tanıdıklarına kendisini görmek istediğimi söyledim. Yoksa, kolay kolay bulunur mu?

Eski Tatavla'da Hırisantos'u arayıp bulmak kolay mıydı?

Tatavla'nın öyle girdapları, öyle çıkmazları vardı ki... Ancak, eskiler, oralarda düşüp kalkanlar bilirler.

O gün bir netice elde edemedim. Fakat, tabiîdir ki, Hırisantos'u aradığım kendisinin kulağına gitmiştir.

O gece, Komiser Arif Hikmet Beyle yedik içtik. Memleketin halinden çok müteessirdi. Fakat, bir ara:

— Delikanlı, müteessir olmıyalım... dedi. «Gün doğmadan meşimei şebden neler doğar!» derler... Anadolu içlerinden gelen sesler, yavaş yavaş yaralı yüreklere biraz şifa veriyor.

Enseme Soğuk Bir Tabanca Namlusu Dayandı

Gece yarısı ayrıldık. Eve gidiyordum. Tarlabaşında Sakızağacı caddesinin köşesini dönerken, arkamdan ufak bir Rum çocuğunun gelmekte olduğunu gördüm. Yavaşça yanıma yaklaştı.

— Ağabey, dedi. Döndüm.

— Ne var?

— Hırisantos'u mu görmek istiyorsun?

— Neye sordun? Nereden biliyorsun?

— Beni o gönderdi.

— Peki beni nereden tanıyorsun?

Levent Şahverdi Arşivi

— Tanıyorum.

— Evet, görmek istiyorum.

— Gel arkamdan öyleyse.

Yürüdük. Ziba sokağının köşesine geldik. Sokağı dönmek üzere iken enseme soğuk bir şey dayandı. Hafifça kafamı çevirdim: Bir tabanca namlusu!

— Kusura bakma kardeşim. Emir böyle.

— Anladım.

Köşedeki evin kapısından içeriye girdik.

— Yukarı çık!

Hırisantos Beni, İki Tabanca İle Karşıladı

Merdivenden yukarı çıktım. Bir odaya girdik. Bir de baktım, Hırisantos, belinde çifte tabanca ile bir sedire uzanmış, beni bekliyordu. Yüzü sapsarı, gözleri çukura gitmişti.

Beni görünce sedirden kalktı. Hiç de benim bıraktığım tüysüz tüssüz Hırisantos değildi.

Karşı karşıya oturduk.

— Bu ne hal be kardeşim? Polis hâdisesini ben yeni duydum, dedim.

Soğukkanlı, ciddî bir tavırla başını salladı:

— Böyle olmıyacaktı, amma, oldu. Müdüriyette yediğim dayakların acısını çıkarayım, dedim! Fakat, iş başka şekle döküldü.

Gözlerini açtı; devam etti:

— Böyle giderse aynasız bırakmıyacağım! Temizliyeceğim!

Baktım, nasihatle yola getirmenin imkânı yok.

— Beni niçin arıyorsun? dedi.

Konuşmayı iyi idare etmek, bir şey çaktırmamak lâzımdı.

— Koçaki'yi arıyorum! dedim.

— O Yunanistan'a gitti.

— Sen neye gitmedin?

— Gideceğim, amma, dur bakalım, temizliğe daha yeni başladım!

— Ben de yakında Amerika'ya gidiyorum.

Gözlerini gözlerimin içine dikti:

Levent Şahverdi Arşivi

— Bana bak. Sakın, buraya bir numara için gelme! Boştur! Ben enayi değilim, bilirsin! Burası benim zulam değil. Baskın filân olursa karışmam sonra... Fena oluruz.

— Yok canım... Sen deli misin? Bana ne... Ben yolcuyum... Böyle düşüneceğini bilseydim, gelmezdim.

— Ben söyliyeyim de...

Biraz daha öteden beriden konuştuk. Bizim Komiser Ârif Hikmet Beyin dediği, istediği gibi, bu kana susamış adam kolay kolay pusuya düşeceğe benzemiyordu. Teşkilâtı yerinde... Zaten, o zaman Tatavla'nın hali malûm... Her ev, Hırisantos'a yatak olmuş gibiydi!

Ayağa kalktım, gitmeğe hazırlanırken:

— Yo... dedi. Evvelâ ben kaçacağım! Benden on dakika sonra da sen çıkarsın!

— Bu ne iş yahu? dedim. Benden şüphe mi ediyorsun?

— Yalnız senden değil, herkesten!

Kalktı.

— Allahaısmarladık... dedi. Elimi sıktı. Çıkıp gitti. Ben, eli kolu bağlı vaziyette idim. Biraz bekledim. İhtiyar bir Rum karısı, yüzü korkudan sapsarı, çeneleri titreye titreye içeri girdi.

— Ah oğlum, bende kabahat yok. Korkarım ondan... Beni de öldürür! dedi.

Heyecandan, korkudan sesi titriyordu.

— Merak etme... dedim. Ben ne polis hafiyesiyim, ne de zaptiye... Ne korkuyorsun?

Kadıncağız istavroz çıkararak:

— Kuzum, kimseye söyleme... Evimi basacaklar!

— Korkma! Benden sır çıkmaz.

Nihayet, kendimi sokağa attım.

Komiser Ârif Hikmet'le buluştuğumuz zaman:

— Arkadaş, dedim, bu herif bizim zannettiğimiz gibi kolay yenilir yutulur lokma değil! Mantara basmıyor, çok temkinli hareket ediyor.

Bilmiyorum, toyluğuma mı, kanaat ve görüşüme miydi, o bıçak gibi keskin ve çelik gibi sert bakışı...

Ârif Hikmet bu bakışla bir şimşek parıltısı halinde bir ân gözümün içine baktı. Sonra:

Levent Şahverdi Arşivi

— Merak etme sen! dedi.

Ve... zaman, gerçekten onu haklı çıkardı. Çünkü, bütün zekâsına, şerirliğine, (Tatavla, Kılburnu, Macar, Yenişehir) in toptan himayesine rağmen, Hırisantos eninde sonunda fedakâr bir Türk polisinin kurşunu ile öldürüldü ve şehit Türk çocuklarının intikamı alındı, adalet yerini buldu!

Çavuşun Nişanlısı Lüsyen'den Gördüğüm Bir İyilik: «Bu Adamdan Uzaklaşın... İntikam Almak İstiyor...»

Bir kaç gün sonra Tokatlıyan'da otururken, Matmazel Lüsyen yanıma geldi. Şuradan buradan biraz konuştuktan sonra sözü çavuşa getirdi. Sordu:

— Gördünüz mü onu?

— Hayır.

Biraz sustu. Bir şeyler söylemek istiyordu.

— Ne zamandanberi tanışırsınız?

— Çok olmadı.

Duraladı. Düşünüyordu. Birdenbire:

— Siz halis Türk müsünüz? diye sordu.

— Evet.

— Söylediklerimi bu adama söylemiyeceğinize söz verir misiniz?

— Söz veriyorum.

Yüzü kızardı.

— Bu adama kat'iyen itimat etmeyin! Söyliyeceğim şeyler sizin menfaatinizedir. Hattâ, hayatınıza bedeldir.

Fransızca konuşuyorduk. Mavi gözlerini gözlerime dikti.

— Ben hepsini biliyorum. Bu adamdan uzaklaşın! Başınıza bir çok belalar getirecek.

— Meselâ?

— Sizin her şeyinizi öğrenmiş. Bir komiteci ve İttihatçıların fedaisi olduğunuzu biliyor. Sizi ve arkadaşlarınızı bir cürüm ile tevkif ettirecek. Hem bu adam İngiliz değildir. Türklere çok düşmandır. Bunun akrabaları Girit isyanlarında ölmüş. Şimdi intikam almak istiyor. Çok dikkat edin, Mösyö!

Levent Şahverdi Arşivi

— Teşekkür ederim Matmazel!

Üzgün bir tavırla karnını gösterdi:

— Bakınız, ben gebeyim... Beni bu vaziyette bırakıp gideceğinden eminim.

— Siz aslen nerelisiniz Matmazel?

— Marsilya'lıyım. Çavuşu Kazablanka'da tanıdım. Orada bir barda çalışıyordum. Tanıştık. Beni türlü sözlerle kandırdı; buraya kadar getirdi.

Matmazel Lüsyen'e tekrar teşekkür ederek ayrıldım.

Her gün birbirine zıt hâdiseler oluyordu.

— İnşaallah sonu hayırlı olur... deyip neşemi kaybetmiyordum.

Çavuştan mutlaka uzaklaşmalıydım. Ama, nasıl?

O gece, Tepebaşı bahçesi barına gittim. İçerisi, ağzına kadar ecnebî subaylariyle doluydu. Müzik, dans, kıyamet kopuyordu.

Barın sahibi rahmetli Leyman beni severdi.

Bir De Ne Göreyim... Yanında Esir Sıfatiyle Çalıştığım Zat Bana Takdim Edilenler Arasında...

Köşede bir masaya oturdum. Bir kâhve ısmarladım. Mösyö Leyman, bizim Said'in (Halide Edib'in kardeşi) patırtılarından şikâyetçi idi.

Said'in, kendine mahsus bir ahbap olma tarzı vardı: İngilizcesi kuvvetliydi. Yüksek rütbede bir çok işgal subaylariyle ahbap olmuştu.

Mösyö Leyman, ileriki büyük masada oturan Said'i gösterdi. Yanında bir çok büyük adamlar vardı. Said'i ortaya almışlar, onun ingilizce taklit ve hikâyelerini dinliyorlardı, kahkahalarla gülüyorlardı.

Ben de, Said'i çoktanberi görmediğim için, göreceğim gelmişti. Şöyle masanın yanından geçeyim, belki görüşürüz diye düşündüm.

Kalktım. Masanın yanından geçerken, Said'e hafifçe dokundum. Kafasını çevirip beni görünce kolumdan tuttu, yanına oturttu.

Viskiyi biraz fazlaca kaçırmış gibiydi.

Masada sekiz on kişi vardı. Said beni takdim ederken, bir de ne göreyim?... Bekirağa Bölüğünde, yanlarında bir esir sıfatiyle hizmet ettiğim zatlardan biri bana takdim edilenler arasında...

Levent Şahverdi Arşivi

Eyvah! Kafamdan aşağı soğuk su dökülmüş gibi oldum.

Bu zat, Said'e ingilizce sordu:

— Ne dediniz? Türk şampiyonu mu?

Said beni ballandıra ballandıra methetmeğe başladı. Donakaldım. Bu misterin yüzü de sapsarı oldu. Bana:

— Nerelisiniz?... diye sordu.

Said atıldı:

— Nereli olacak, İstanbullu!...

Ben de:

— Evet! diyebildim.

Fırsatını bulup hemen oradan dışarı fırlamağa hazırlanıyordum. Şimdi beni işgal polislerine teslim edecek diye de bekliyordum.

Bu centilmen zat, düşüncemi anlamış gibi kadehime viski doldurdu ve iskemlesini alıp yanıma geldi. Konuşurken, bana gayet tatlı, dost bakışlarla bakıyordu. Bir fırsatını bulup beni takdir ettiğini, hiç merak etmememi söyledi.

Biraz ferahladım. Esasen, centilmen düşmandan, kavga bittikten sonra ancak böyle bir hareket beklenirdi.

İçiyor, eğleniyorduk. Bar artistleriyle dansediyorduk.

Bizim çavuş da başka bir kadınla buraya gelmişti. Gözgöze geldikse de, nedense, benimle konuşmadı.

Sabaha karşı herkes dağılıp ve biz de ayrılırken, o mister, yavaşça, beni ertesi sabah, saat beşte Perapalas'ta bekliyeceğini söyledi. Ayrıldık.

Said'in olup bitenlerden, yâni benim başımdan geçenlerden haberi yoktu. Yaptığım ve yapacağım işlerden kimseye bahsetmek âdetim değildi.

Bu misterle karşılaştığım zaman az heyecan geçirmedim. Ertesi sabah nasıl yüzyüze geleceğimi de düşünüyordum. Bir aralık, ortadan kaybolmayı düşündüm. Lâkin, nereye kaçayım? Her taraf bağlı... «Ah (keşke Çerkes İsmail ile gideydim...» dedim. Acaba Yahya Kaptan hâlâ Üsküdar'da mıydı?

Levent Şahverdi Arşivi

Türkler Harbi Kaybetmediler... Daha Elinden Silâhı Bırakmamış Bir Millet Var!

O geceyi heyecan ve halecanlarla geçirdim. Ertesi sabaha daha normal hale gelmiştim.

— Adam sen de! Bu adamlar kibar insanlardır. Gideyim, ne olacak...

Diye düşündüm. Kararımı verdim.

Saat beşte Perapalas'ın çay salonuna girdim. Yalnızdı. Beni görünce ayağa kalktı. Oturduk. Sigara ikram etti:

— Seni tebrik ederim Lui... Ha yanlış... Bu ismi bırakalım... Çok güzel bir rol oynadın!

Dedi. Ben hiç kendimi bozmadan cevap verdim:

— Ne yapalım. Askerlik bu... Emir kulu olunca insan... Siz bunları bilirsiniz...

— Elbet, elbet... Ama bütün bu çalışmalar, cephelerde çarpışmalar hep boşa gitti, değil mi?

— Elbette. Hesapsız bir savaşa girmiştik. Fakat, Türkler henüz harbi kaybetmiş değildirler.

— Nalsıl olur? Başşehriniz işgal edildi. Yunanlılar Anadolu içlerinde yürüyorlar. Her tarafta mağlûpsunuz.

— Olabilir... Ama, daha silâhı elinden bırakmamış olan bir millet var...

Dedim.

— Millet!...

Diye mırıldandı ve yüzünde hafif bir tebessüm dalgalandı. Sonra, bana bir sigara verdi, kendisi de sigarasını yakarak konuşmaya başladı:

— Bak Lui... (Beni bu isimle biliyordu. Kendi ismimi söylememiştim.) Ne olduysa oldu, ne olacaksa olsun... Artık beni alâkadar etmez. Senin zekânı takdir ediyorum. Hele bize karşı gösterdiğin muvaffakiyet, cidden takdire lâyıktır. Bunun için sana yardım etmek isterim.

— Ne gibi?...

— Meselâ, sana iyi bir iş bulayım. Şimdi karargâhta senin gibi güzel ingilizce konuşur, İngilizlerin âdetlerini bilir ve bu memle-

Levent Şahverdi Arşivi

keti iyi tanır kimselere ihtiyaç vardır. Eğer arzu edersen işgal kuvvetleri kumandanı general benim çok iyi ahbabımdır. Seni kuvvetle tavsiye ederim. İyi bir iş tutmuş olursun. Sulh olup yollar açıldıktan sonra istediğin memlekete gidersin. İyi değil mi?...

— Biraz düşüneyim.

Ne garip bir andı bu... Ben ne düşünürken, o bana ne teklif ediyordu.

Tekrar sözüne devam etti:

— Gerçi, bizimle harp etmiş bir düşman milletin efradındansın. Lâkin, bu vaziyet artık sona ermiştir. Gençsin, yaşamak hakkındır. Zekîsin, zekânı kullanmak lâzımdır.

— Ne gibi bir hizmete gireceğim? Ben, şimdiye kadar yazıhane işleri yapmadım. Benim hayatım sporla geçmiştir.

— Orasını artık karargâhta general tâyin eder. Ben bilmiyorum...

Adamcağızın benden ne istediği malûmdu. Tek ifadesi ile: Düşman karargâhında, mensup olduğum millet aleyhine her çeşit hizmet!...

Fakat, gerek bu adamdan, gerek makûs bir talihle Grekor zalimlerinin eline düşmekten kurtulmak için yumuşak davranmayı tercih ediyor, kurtuluşumu böyle geçici bir tedbirde buluyordum.

Bu kararladır ki:

— Nasıl takdir ederseniz öyle yapayım.

Dedim ve ilâve ettim:

— Hakkımdaki iyi düşüncelerinize teşekkür ederim.

— Haydi öyleyse, hemen gidelim... Çünkü, ben iki güne kadar memlekete dönüyorum. Bu işi halledelim.

Dedi, kalktı. Biraz sonra otelin önünde bekliyen askerî bir otomobilin içindeydik. Gözüm şoföre ilişti; şoför, daima bizim çavuşla beraber gezen biriydi. O dakika ehemmiyet vermediysem de kazın ayağı öyle değilmiş meğer...

Harbiye okuluna geldik. İçeri girdik. Okul işgal kuvvetleri tarafından işgal olunmuştu. Bu manzara beni çok müteessir etti. Büyük harp içinde, ben de burada askerî talimlerimi yapmıştım. İnsan ne kadar metin, ne kadar azimkâr olsa, yine, bu gibi vaziyetler karşısında müteessir olmamak elden gelmiyor.

Levent Şahverdi Arşivi

İşgal Kuvvetleri Kumandanının Odasında

Yukarı çıktık. Odalardan birine girdik. Yüksek rütbeli iki subay oturuyordu. Bizim misteri (ismini vermekte mazurum) görünce hürmetle ayağa kalktılar. Ben biraz geride durdum. Beni gösterdi. Gayet yavaş sesle bir şeyler söyledi. Biraz gülüştüler. Beni bu subaylara takdim etti. Biraz beklememi söyledi; dışarı çıktı.

Az sonra bir emir eri geldi. Beni çağırdı.

Kapısının önünde nöbetçi bekliyen bir odaya girdik. Anladım: İşgal kuvvetleri kumandanının odasına giriyorduk.

Bu hayırsever, dünkü düşman, bugünkü dost (!) mister, generalin yanına oturdu. Beni takdim etti.

Mister (...) generale yavaşça bir şeyler anlattıktan sonra, general gülerek bana:

— Bravo... dedi. Çok iyi düşünülmüş bir rolü oynamakta muvaffak olmuşsun. Tebrik ederim seni...

Biraz şuradan buradan konuştuk. General:

— İngilizceyi güzel konuşuyorsun, dedi. Hem bu halis Cockney, yâni, Londra lisanı...

— Evet... Orada büyüdüm.

— Pekâlâ. Yarın gelirsin. Formalite yapılır, işe başlarsın.

— Efendim, ne gibi bir iş olacak bu? Ben şimdiye kadar büro işleri filân yapmadım. Hep sporla meşgul oldum.

— Kumandanlıkla, Türk daireleri arasında irtibat vazifesi yapacaksın. Mütareke ahkâmını tatbik ettirmek ve bu ahkâma riayet edilmediği takdirde bizi haberdar etmek... Teftiş vesaire...

Hiç sesimi çıkarmadım. General:

— Yarın saat dokuzda gelirsin, formalite yapılır... dedi.

Sonra nöbetçiye emir verdi:

— Kapiteni çağırınız!

Aman Allahım, Bu Ne Kâbus!...

Genç bir subay içeri girdi. General beni gösterdi ve bir kâğıda bir şeyler yazıp verdi:

Kapıdan dışarı çıkınca, gayriihtiyarî kendi kendime:

— Vay canına! Amma mühim bir iş!...

Levent Şahverdi Arşivi

Dedim. Harbiye mektebinin kapısından çıkarken, avluda bir de ne göreyim? Bizim çavuş!...

Yüzü sapsarı oldu. Gözlerini bana dikti. Bakışlarını hiç beğenmedim. Çok hiddetli ve kötü kötü bakıyordu. Aldırmadım.

Otomobile bindik. Tekrar Perapalas oteline geldik. Akşam yemeğini Misterle beraber yedik. Teşekkür ederek ayrıldım.

Perapalas'ın köşesinden Tozkoparan'a doğru kıvrılıp da caddeye çıktığım zaman, kendi kendime:

— Aman Allahım, bu ne kâbustu:

Diyor, geniş ve derin nefes alıyordum.

Çünkü, gerçekten bu tesadüf karşısında sersemlemiş, ne yapacağımı şaşırmıştım. Günden güne çıkmaza girdiğimi hissediyordum. Fakat, daima böyle vaziyetlerde:

— Adam sen de! İş olacağına varır...

Der, metaneti, soğukkanlılığı elden bırakmazdım. Ama, bu defa sarsılmıştım.

Ertesi gün, saat altıda yataktan kalktım.

— Ne yapmalıyım? diye düşünüyordum.

Ben Bu İşi Yapamıyacağım... Doğduğum Toprak Vatanımdır Ve Ben O Milletin Malıyım...

Ya hemen İstanbul'dan sıvışmalı, yahut da vaziyeti idare etmeliydim. Belki de İngiliz Entellicens Servis'i karargâhtan çıktığımdanberi beni takip ediyordu. Yerimi, yurdumu, nerede yattığımı, ne yaptığımı tesbit etmişti. Beni her türlü tazyike mâruz bırakabilirlerdi. Bütün bu vehim ve endişeler içinde sokağa çıktım. Hem dolaşıyor, hem düşünüyordum:

— Her halde gitmeli ve bu işten tatlılıkla ayrılmanın bir tedbirini düşünmeliyim... diyordum.

Ancak, bir saniye için dahi olsa nasıl yapardım ben bu işi? Boynuna vurulmuş zincirden kurtulmağa çalışan bu milletin, boynundaki zinciri koparmak, parçalamak için yapacağı hareketleri düşmana haber vermek vazifesi! Müthiş!...

Düşünüyor, düşünüyor:

— İmkânı yok... gidemiyeceğim; diyordum.

Levent Şahverdi Arşivi

Böylece serseri adımlarla Harbiye mektebinin önüne kadar gelmiştim. Saat dokuzdu.

Kapıdan içeri girip merdivenlerden yukarı çıkarken, hiç bir zaman titremiyen ayaklarım zangır zangır titriyordu.

Tarif edilen odaya girdim. Elime bir takım resmî formalite kâğıtları verdiler. Onları doldurmamı söylediler.

Gözden geçirmeğe başladım. Bir türlü elim kaleme varmıyordu. Okuduktan sonra:

— Ne olursa olsun, ben bu işi yapamıyacağım!.

Dedim, kâğıtları subaya uzattım. Subay, garip garip yüzüme bakarken, şu cümlelerle sözlerimi tamamladım:

— Afferdesiniz, ben hayatımda spordan başka bir şeyle meşgul olmadım. Bu işi yapamıyacağım, başaramıyacağım.

— Pekâlâ!...

Diye mırıldandı. Selâm verdim; kapıdan çıkarken, arkamdan geldi, kolumdan tuttu:

— Ben zaten bunu anlamıştım! dedi.

Ben, artık tahammül edemedim:

— Kusura bakmayın, dedim. Benim babalığım İngilizdir. Eski bir deniz adamıdır. Gerek Mami, gerek Ded'in, sizin memleketinizde bana verdikleri terbiye, yaptıkları telkin budur. Onlar bana:

— Sen ne olursan ol, nerede büyürsen büyü, ne terbiye alırsan al, unutma ki, doğduğun toprak vatanındır ve sen o milletin malısın... derlerdi. Ben, bu sözleri her zaman tuttum, tutacağım da!

Dedim ve:

— Elinizin altındayım. Menfi hareket tavrım karşısında istediğinizi yapabilirsiniz. Fakat, centilmenliğinizin, hakkımda fena niyetler izharına mâni olacağını umuyorum!

Diyerek kapının yolunu tuttum. İngiliz subayı bu kısa izahın karşısında gayriihtiyarî bir tereddüt anı geçirdi, fakat nezaketin, meşruiyetin ve hakkın karşısında boyun eğmek durumuna her halde kendini mecbur gördü.

Levent Şahverdi Arşivi

Biz Tercümanlık, Polislik, Hafiyelik İçin Geldik, Sen Niçin Geldin?...

Merdivenleri koşar adımlarla iniyordum. Fakat ne gariptir ki, mektebin meydanlığında bir sürü insan toplanmış, sıra bekliyorlardı. İçlerinde hattâ bazı tanıdıklar dahi vardı. Yanlarından geçerken birisine:

— Ne bekliyorsunuz? dedim.

Şu cevabı verdi:

— İş alacağız...

— Ne işi?...

— Tercümanlık, polislik, hafiyelik!

— Vay canına! Bu kadar çok mu?

— Ne zannettin?... Bir haftadır geliyorum; daha sıra gelmedi. Epey para veriyorlar! Sen niçin geldin?

Ne diyeyim ben bu duygusuz herife?

— Münakasa olacak da onun gününü öğrenmeğe geldim.

Cevabını verdim.

Böyle, her gün, ellerinde tavsiyelerle, kendi milletinin, asırlardanberi yaşadığı, yediği, içtiği, zengin olduğu kendi öz yurdunun kuyusunu kazmak için sıra bekliyen —içlerinde bir çoklarını da tanıdığım— bu ahlâk düşkünlerinden bir fırtına sür'atiyle uzaklaştım; kendimi dışarı attım.

Nasıl Taksim'e gelmiştim, bilmiyorum. Kahvelerden birisine oturdum:

— Artık başka bir çare yok. Üsküdar'a geçmeli. Yahya Kaptan'ı bulmalı, İsmail'in yanına gitmeli...

Diyordum. Evet, başka çare yoktu. Kararımı verdim. Üsküdar'a geçtim. Yahya Kaptan ve İsmail çoktan Anadoluya gitmişlerdi...

— Eyvah! Ne yapmalı?...

Diye düşündüm. Yine ayni teselli imdadıma yetişti:

— İş olacağına varır! dedim.

Kendimi toparladım. Tekrar İstanbul'a geçtim .Mehmetalipaşa hanındaki Ziya'nın yazıhanesine uğradım. Ziya:

— Yahu, nerelerdesin? dedi. Böyle, işler yarıda bırakılır mı? Ne müracaatlar var... Ağızdan ağıza, kulaktan kulağa yayılmış, söz-

Levent Şahverdi Arşivi

de burası İngiliz-Türk işevi imiş. Biz de iş arayanlara iş veriyormuşuz...

Defteri çıkardı. Şimdiye kadar kayıt için aldığı paranın hesabını gösterdi. Bin lira kadar bir para toplamıştı. Ben:

— Aman Ziya, dedim, evvelâ şu paraları taksim edelim.

Parayı bölüştük. Rahat bir nefes aldım. Çünkü müthiş züğürtlemiştim. Paraları cebime koyunca cesaretim bir kat daha arttı.

— Ziya, kardeşim, dedim, bu iş böyle gitmez. Şu çavuşu da atlatıp ben kaçacağım. Sen de bu yazıhaneyi kapat, bir tarafa çekil. Yoksa, başımız belâya girecek...

— Doğru, hakkın var... Fakat, biraz daha para toplayalım da dediğini öyle yapalım.

O gün de müracaatlar vardı. Tutturabildiğimize; on lira, beş lira alıyorduk. İş isteyenlerin ekserisi, polis, hafiye olmak istiyorlardı. Hem de kimler? Tahsil görmüş, sayılı aile evlâtları!...

Ziya'ya:

— Bana bak, Ziya, dedim, ben şimdi bir fotoğrafçıya gidiyorum. Bir kaç tane vesikalık fotoğraf kaldıracağım. Çavuş gelince bu resimler mevhum İttihatçılar olacak... Her biri için bol keseden atarız. Bana da bir pasaport getirir. Para da var. Ben de basar giderim. Yoksa, korkuyorum, başım belâlara girecek.

Ziya, çok vicdanlı, hamiyetli bir çocuktu. Beni haklı görerek teklifimi kabul etti.

Beyoğluna çıktım; Lüsyen'i bulup çavuşa haber salacaktım. Caddede bir fotoğrafçıya girdim:

— Resim çıkarmak istiyorum. Nümuneleriniz var mı?

Dedim. Fotoğrafçı önüme bir sürü fotoğraf verdi. İçlerinden mümkün olduğu kadar Rum, Ermeni, Musevî tipleri seçerek dört tane kaldırdım.

— Pekâlâ...

Deyip bir de resim çektirdim. Bunların künyelerini de uydurdum: Ahmet Reşat, İstanbul'lu; Şakir Halid, Çanakkale'li; Yusuf Nuri, Erzurum'lu; Aziz Remzi, Trabzon'lu...

Lüsyen'in evine bir çocukla haber gönderdim. Löbon pastahanesinde oturdum, bekliyordum.

Lüsyen, acele acele geldi; daha kahvesini içmeden:

Levent Şahverdi Arşivi

— Aman Mösyö... Kaç, kaç!

Dedi. Ben de hayretle sordum:

— Hayrola?...

Kızcağızın zayıf tarafına dokunup daha fazla söyletmek için:

— Seninkini dün akşam bir kızla gördüm.

Dedim. Bir an hiddetten yüzü kızarır gibi oldu:

— Evet, Mösyö, bu adamdan her şey umulur! dedi. Size bir şey soracağım. Siz generalin yanına gittiniz mi?

— Evet...

— Sizi görmüş. Çok korkuyor. Pasaport işlerini generale ihbar ettiğinizi sanıyor. Böyle bir şey yaptınız mı?

— Hayret! Böyle bir şey aklıma bile gelmedi. Beni, generale, bir tanıdık, iş verdirmek için götürdü.

— Çavuş sizi orada görünce, hemen gitmiş, sizin İttihatçıların mümessili olduğunuzu, yazıhaneniz bulunduğunu, bir çok komiteci leri Anadolu'ya kaçırdığınızı, sizi yakalamak için bir cürmümeşhut hazırladığını icap eden makama haber vermiş, kendisi bu hususta tertibat almak için memur edilmiş!

— Teşekkür ederim, Matmazel... Bu iyiliğinizi hiç unutmıyacağım. Sizden rica ederim, çavuşa söyleyiniz, bu akşam, saat sekizde Novotni birahanesinde buluşalım.

Matmazelden ayrıldım. Hemen yazıhaneye, Ziya'nın yanına koştum. İçerisi kalabalıktı. Müracaatlar çoğalmıştı. Çekmece banknotlarla dolmuştu. Ziya'ya:

— Paydos et! Mesele Mühim!

Diye fısıldadım. Yazıhaneyi kapattık. Ziya:

— Hayrola?... dedi. Ne var, ne oluyor?

Vaziyeti anlattım. Paraları taksim ettik.

— Haydi kardeşim, dedim. Ortadan kaybol. Ben, başımın çaresine bakacağım.

Ziya ile vedalaştık, ayrıldık.

«Türklerden Babamın İntikamını Alacağım...»

Akşam saat sekizde, çavuş, Novotni'ye gelmişti.

Ceplerim para doluydu.

Levent Şahverdi Arşivi

Hoşbeşten ve bir iki tane atıştırdıktan sonra:

— Dün akşam poker oynadım. Az para ile işe başladığım halde, şansım yaverdi, hayli para kazandım.

Dedim. Çavuş:

— Bravo öyleyse... diye mırıldandı.

Kadehler dolup boşalıyordu. Bir ara:

— Canım, şu bira karın şişiriyor... dedim. Haydi kalkalım da seni başka bir yere götüreyim.

Çavuş biraz olmuştu. Herifi zilzurna sarhoş etmek kararını vermiştim. O takdirde belki düşüncelerini bana açar, diyordum.

Novotni'den çıktık. Ziba'daki çalgılı Rum meyhanesine gittik. Orada işi rakıya çevirdik. Bizim çavuş içtikçe neşeleniyordu. Kafayı adamakıllı tuttu; ama, henüz ağzından mühim bir şey alamamıştım. Fakat, gözlerinde daima bir şüphe, bir kararsızlık okunuyordu. Arada sırada elini masaya vuruyor, pişmanlık halleri gösteriyordu. İçtikçe, asıl milliyeti olan Giritlilik damarları kabarıyordu.

Bir aralık elini omuzuma koydu:

— Bana bak, Türko, bana bak... dedi. Bu savaşa neye katıldım, biliyor musun?

— Ne bileyim?... Hele birer tane daha içelim. Sen çok ağır içiyorsun...

Dedim. Kadehi dayadım. O, yine sözüne devam etti:

— Ha... ne diyordum? Ben bu savaşa neden gönüllü olarak katıldım, biliyor musun?

— Nereden bileyim?

— Söyliyeyim sana. Babamın intikamını almak için!

— Kimden?...

— Türklerden!...

— Yok canım... Aldın mı bari?

— Talihim yokmuş! Kısmet olup da bir tane öldüremedim!

— Öyleyse nişancı değilmişsin!

Kızdı:

— Ben mi? Uçan kuşu vururum!...

Kolundaki çavuşluk işaretini göstererek:

— Yoksa nasıl çavuş olurdum!... Yalnız, hep başka başka cephelerde bulundum.

Levent Şahverdi Arşivi

— Ha... şimdi anladım. E, ne olacak şimdi, çavuş?

Birdenbire toparlandı. Gevezelik ettiğini anladı, lâfı değiştirdi:

— Ben, senin, ilk günleri, Türk olduğunu bilmiyordum.

— Bilseydin öldürecek miydin?

İyice kafayı tutmuştu. Başını iki yanına salladı. Ses çıkarmadı, sualimi cevapsız bıraktı. Anladım: Matmazel Lüsyen'in söyledikleri doğruydu!

Bira ve rakı herifin beynine vurmuştu. Meyhaneden çıktık, koluna girdim.

— Sen biraz fazla sarhoş oldun, dedim, gel şurada birer kahve içelim. Hem İttihatçıların fotoğraflarını getirdim.

Bu son kelimeler ağzımdan çıkar çıkmaz herifin gözleri faltaşı gibi açıldı:

— Sahi mi?

— Evet.

— Nerede?

— Yanımda.

— Ver.

— Burada olmaz. Kahvede.

Kolumda sallana sallana yürüyordu. Bir ara, karanlık bir sokağa sokup temizlemeyi düşündüm. Fakat, böyle müdafaasız bir insana bunu yapmayı vicdanım bir türlü kabul etmedi.

Kahvelerden birine girdik... Kahvelerimizi içerken:

— Ver şu resimleri!...

Deyip duruyordu. Nihayet, cebimden, bir zarf içinde bulunan resimleri çıkarıp verdim.

— Resimler bu zarfın içindedir. İsimleri de yazılıdır. Benim de resmim ayrı zarftadır; ona göre pasaport temin et...

— Tazi... tabiî... Senin de beraber pasaportunu vereceğim. Fransa'ya vize edildikten sonra seninle orada buluşuruz.

Konuşurken kelimeleri ağzında yuvarlıyordu. Zarfı koynuna soktu. Seviniyordu.

— Paralar?... dedi.

Emniyet verici bir tavırla:

— Korkma!... dedim. Para yazıhanede depozito edilmiştir. Sekiz bin lira... Dört bini senin, dört bini benim...

Levent Şahverdi Arşivi

— Elbet... elbet...

Ayağa kalktı:

— Ben gideyim. Geç kaldım.

— Pasaportlar ne zaman hazır olur?

— İki gün sonra.

— Pasaportlar gelinceye kadar yazıhane kapalı. Tedbirli olmak lâzım, değil mi?

— Tabii... tabiî... Peki, nerede buluşalım?

— Galatasarayda Arap Tom'un birahanesinde.

— Alâ... Saat kaçta?

— Sekizde.

Cebinden çıkardığı küçük bir deftere not aldı.

Bir taksiye koydum. Gitti.

İşte burada, akgün, karagün belli olacaktı. Getireceği pasaportların içinden kendiminkini alır almaz ilk vasıta ile Avrupa yolunu tutacaktım. Yarıda bıraktığım boksörlüğe tekrar başlıyarak hayatıma bir çekidüzen verecektim.

Bu iki günü sabırsızlıkla geçirdim. Bu arada, bizim eniştenin Malta'ya sürülmek üzere olduğunu öğrendim. Son bir çare aklıma geldi. «Haşet» kütüphanesinin yanındaki apartımanda oturan İngiliz rahibi Fro'ya bir başvurayım, dedim. Çünkü, savaş esnasında bu rahibe eniştemin iyilikleri olduğunu biliyordum. Rahibin, İngiliz resmî mehafilinde çok kuvvetli bir mevkii vardı.

Gittim. Beni içeri aldı. Elini öptüm. Daha ben söze başlamadan o başladı:

— Niçin geldiğini biliyorum, genç adam. Bu iş, yâni onun Malta'ya gönderilmesi, kendisi için daha hayırlıdır. Anadolu'ya geçmek, buradan ziyade orada daha kolay olur.

Bu sözlerin mânasını birdenbire anlıyamadım. Rahip, bunu derhal farketti. Elimi tuttu:

— Korkma delikanlı! Bir millet böyle zamanlarda meziyetlerini, yaşamak hakkını ispat eder. Eğer Türkler Anadolu'da başlıyan millî hareketlerde biraz daha vaziyetlerini düzeltmeğe başlarlarsa, Malta'da toplanacak olan zatlar iade edilecektir.

— Peki, mütareke ahkâmı?...

Güldü:

Levent Şahverdi Arşivi

— Canım, o tatbik oladursun! Hele siz kendinizi toplayın bakalım. Benim, Mustafa Kemal'den ümidim pek çoktur.

Rahip, sözünü burada kesti, fazla bir şey söylemedi.

Elini öptüm. Oradan çıktım.

Yolda yürürken, rahibin sözlerini düşünüyordum. Fakat bu sözlerin mânasına birden ve sarih olarak intikal edemiyordum.

Filhakika, İngilizlerin, adaleti sağlam, idaresi dürüst, geçmiş idarelerin yolsuzluklarından uzak, kuvvetli Bir Türkiye görmek istediklerini bir çok İngilizin ağzından işitmiştim. Rahibin bu sözleri bunu takviye ediyordu. Tabiîdir ki, bu da onların menfaatleri iktizası olsa gerekti.

İşte böyle, Anadolu'da henüz başlıyan millî hareketi baltalamak için, İstanbul'da bir çok dolaplar, entrikalar, ihanetler göze çarparken ben, eve gidip vedalaştım, bütün tanıdıklara, arkadaşlara:

— Fransaya gidiyorum.

Diye «Allahaısmarladık» dedim. Mesajeri kumpanyasının (Piyer Loti) vapuru için bilet aldım. Eşyalarım, her şeyim hazırdı. Çavuşla buluşmamız, ancak, vapurun hareket edeceği saatten üç çeyrek saat evvele tesadüf ediyordu.

Mükemmel Bir Tuzak!

Çavuşla buluştuk. Her ikimiz de heyecanlıydık. Ben plânımı yapmıştım. Lâkin, bu plânın pek acemice bir plân olduğunu sonradan anladım.

Çavuşla, birbirimize karşı gayet sâkin görünüyorduk. Biraları birbiri arkasına yuvarlıyorduk.

Bizim Ziya çoktan ortadan kaybolmuştu. Yazıhanenin yerinde de yeller esiyordu. Çavuşa:

— E... nerede pasaportlar, çavuş? dedim.

Çantasından çıkardı:

— İşte...

Dedi. Baktım. Hakikaten Laissez passer (*) Fransa vizeli... Benimki de aralarında...

(*) Lese pase, bir yabancı memlekete seyahat etmeyi mümkün kılan belgedir.

Levent Şahverdi Arşivi

— Âlâ... dedim. Yalnız, malûm ya, yazıhane kapalı... Doğrudan doğruya bu şahısların evlerine giderek paraları alacağız.

— Peki... Haydi çabuk gidelim.

Kalktık. İşte şimdi hüner buradaydı. Hemen bir otomobile atladık. Şişlide, tanıdığım bir Ermeni doktorun hem evi, hem muayenehanesi olan binanın önüne geldik. Çavuşa:

— Burası meşhur Doktor Nihad'ın evidir. Bu doktor, İttihatçıların reisidir.

Dedim. Otomobilden indik. Şoföre beklemesini tembih etmeyi unutmadım.

— Bekleme salonuna girdik. Kimse yoktu. Dışarı çıktım. Hizmetçiye:

— Doktoru göreceğim...

Dedim. Muayene odası yukarıda idi. Çıktım. Doktoru görür görmez:

— Aman doktor, dedim, bir yabancı çavuş hasta... Yâni zührevî hastalık kapmış. Malûm, gizli tutulmasını istiyor. Onun için size getirdim.

Doktor :

— Pekâlâ. Biraz beklesin... dedi.

Hemen salona, çavuşun yanına indim.

— Malûm ya, burası Müslüman evi, dedim. Nâmahrem var. Paraları hazır, pasaportları ver, gidip paraları alayım...

Yüreğim de hopluyordu. Fakat çavuş, hiç tereddüt etmeden pasaportları verdi.

Salondan çıktım. Merdivenlerden çıkacağım yerde, tabiî aşağı indim. Kapının önünde bekliyen otomobile atladım:

Kendi kendime, arkamdan gelse de, buralarda otomobil yok, diyordum.

Pansiyona uğradım. Çantamı alıp soluğu rıhtımda aldım. Pasaportların içinden kendiminkini cebime yerleştirdikten sonra, diğerlerini yırtıp denize fırlattım.

Hiç güçlük çıkarmadan pasaportu vize ettiler.

(Piyer Loti) ye kapağı attım.

— Oh... Kurtuldum, diyordum.

Vapur çımaları aldı; hareket etti.

Levent Şahverdi Arşivi

Güverteye çıktım. Kanapelerden birine uzandım.

Çavuşun bana oynamak istediği oyunu ben ona oynamıştım...

Doktorla karşılaşınca, ikisinin de ne hale geleceklerini, nasıl bir pandomima olacağını düşündükçe gülmekten kendimi alamıyordum.

İngiliz Subayı: «Siz Seyahat Edemezsiniz... Sizi Tevkif Ediyorum...» Dedi.

Seyahatim o gece neşeli geçti. Mükemmel Fransız şarabını çektim. Yatağıma uzandım. Sızmış denecek kadar derin bir uykuya dalmışım.

Bilmem, aradan kaç saat geçmiş, saat kaç olmuştu, kapı vuruldu. Kalktım. Kamarot:

— Pasaportunuzu hazırlayın. İtilâf polisi pasaportları kontrol ediyor.

Dedi. Bende birdenbire uyku sersemliği filân kalmadı. Garsona sordum:

— Neredeyiz?

— Çanakkalede.

Şafak sökmüştü. Elimi yüzümü yıkadım, giyindim.

Kontrol polisleri İngiliz, Fransız, İtalyan polisleri idi.

— Pasaport!

— Buyurun!

Dedim. Önce Fransız polisi baktı, İngiliz polisine verdi, iri boylu İngiliz polisi bir bana baktı, bir de pasaporta... Benimkini diğer pasaportların yanına koymadı. Ayırdı. Başka kamaraya geçtiler.

Bu vaziyet hiç hoşuma gitmedi; içime bir ürküntü geldi.

Herkesin, kamarasından ayrılmaması tembih edilmişti.

Bir kaç dakika sonra, ayni polis, yanında bir subayla geldi.

Subay bana:

— Siz seyahat edemezsiniz. Benimle beraber karaya çıkacaksınız ve mevkufsunuz...

Demesin mi?... Yüzüne bakakaldım. Anlamadığıma hükmederek bu defa fransızca olarak:

— Siz ingilizce bilmiyor musunuz? dedi.

Levent Şahverdi Arşivi

— Biliyorum. Ne söylediğinizi anladım. Yalnız, anlıyamadığım bir şey varsa, o da, beni niçin tevkif etmek istediğinizdir.

— Bunu ben de bilmiyorum.

Fazla konuşmanın hiç bir faydası yoktu. Böyle zamanlarda her zaman dilimin ucuna gelen:

— Öp babanın elini!

Sözünü gayriihtiyarî yine mırıldandım.

Süngülüler Arasında Askerî Hapishanenin Karanlık Hücresine Atıldım

Kadın ve erkek yolcuların merhametli bakışları arasında, muhafızlarla birlikte polis motörüne bindik. Çanakkale iskelesine çıktık. Burada muhafızlarım iki iken dört süngülü daha ilâve edildi!..

Askerî hapishanenin karanlık hücresine atıldım.

Üzerim, eşyalarım, inceden inceye aranıldı. Eşyalarım arasında boks eldivenlerimle idman topum nazarı dikkati çekiyordu.

Gözlerim karanlığa alışınca her tarafı yokladımsa da firara müsait bir nokta bulamadım.

Artık düşünmeğe lüzum yoktu; çünkü faydasızdı.

Karnım acıkmağa başladı. Vapurda kahvaltı etmek kısmet olmamıştı. Kapıyı vurup bir şey tedarik edip yemenin mümkün olup olmıyacağını sormak üzere iken kapım açıldı.

İki süngülü neferle bir çavuş içeri girdi. Beni aldılar.

Bir yazıhaneye götürüldüm. Yüksek rütbeli bir subay masa başında oturuyordu. Beni karşısına diktiler. Subay sordu:

— İsminiz?..

— Pasaportta yazılı!

Böyle cevap vermekten maksadım, vaziyetin ne merkezde olduğumu anlamaktı.

Subay, hiddetli hiddeti yüzüme baktı:

— Bu pasaport sizin mi?

— Üzerinde resmimi görüyorsunuz! Ben size sual somak mevkiindeyim: Beni niçin tevkif ettiniz, niçin sebepsiz yolumdan alıkoydunuz?

— Size cevap verecek vaziyette değilim. Esasen, bu benim va-

Levent Şahverdi Arşivi

zifem de değildir. İstanbul'a iade edileceksiniz. Üzerinizde bulunan para ve eşyalarınızı teslim alıyoruz. Lûtfen şuraya imza ediniz.

Uzatılan kâğıdı imzaladım.

— İstanbul'a ne zaman göndereceksiniz?

— İlk vasıta ile...

— Eğer bu ilk vasıta akşama kadar sürerse, siz, benim ölümü gönderirsiniz!...

Subay hayretle yüzüme bakıyordu. Sözüme devam ettim:

— Çünkü, ancak daha bir kaç saat açlığa tahammül edebileceğim!...

Deyince, subay kahkahayı bastı:

— Ben de sizi intihar edecek zannettim.

— Amma yaptınız ha... Siz beni o kadar budala mı sandınız? Teessüf ederim.

— Öyleyse merak etmeyin... dedi.

Bir kâğıda bir kaç satır karaladı, çavuşa verdi.

— Buyurun! dediler.

Tekrar hücreye götürüldüm.

Büyük bir lûtufta bulundular: Kapının iki tarafında nöbetçi olmak şartiyle kapıyı açık bıraktılar. Karnımı da doyurdular.

Ertesi sabah, erkenden hücreden çıkardılar. Süngülü muhafızlarla liman dairesine geldik. Teslim tesellüm muamelesi ikmal edildi. Açıkta duran büyük bir İngiliz vapuruna bindirildim.

Kamaraya kapattılar.

Vapur hareket etti.

«Enver Paşayı Kaçıran Sen Misin?» Dedi ve Tabancayı Alnıma Dikti!

Muhafızlarımla epey ahbap olmuştuk. İkisi de babacan adamlardı, harpler görmüş askerlerdi. Hele benim boksör olduğumu öğrenince ahbaplığımız büsbütün ilerledi.

Kaçmak daima zihnimde yer etmişti. Fakat deniz üzerindeydik; nereye ve nasıl kaçabilirdim?...

Nihayet, yine İstanbul'a tornistan!

Vapur rıhtıma yanaşınca herkes çıktı; beni en sonra çıkardılar. Bir otomobil geldi. Bindik.

Levent Şahverdi Arşivi

Tünel sokağında bir apartımanın önünde indik. Bu apartımanın alt katında bir daireye girdik.

Burası, işgal kumandanlığının en mahrem bir dairesiymiş. Beni, masanın üzerinde tabanca duran, kırmızı yüzlü bir yüzbaşının karşısına diktiler.

Yüzbaşı, muhafızlara işaret etti; onlar çekildiler.

Odada üç subay vardı.

Yüzbaşı, önündeki bir tomar kâğıdı bir müddet tetkik ettikten sonra, başını kaldırdı. Sert bakışlı gözlerini gözlerime dikti, gürleyen bir sesle:

— İsminiz ne? dedi.

Ben kararımı vermiştim. Vaziyeti kavrayıncaya kadar işi aksiliğe dökecektim. Ben de sert ve kesin bir ifade ile cevap verdim:

— İsmimi niçin soruyorsunuz? Eğer, ismimi ve hüviyetimi bilmiyorsanız, ne cesaretle beni tevkif ederek seyahatime mâni oldunuz?...

Der demez, subay, ok gibi yerinden fırladı. Hiddetten yüzü kıpkırmızı olmuştu:

— Benimle eğleniyor musun? Soracaklarıma cevap ver. Aldığım raporlar hep aleyhinde. Enver Paşayı ve maiyetini kaçıran sen misin? dedi.

Tabancayı alnıma dikti.

Bu vaziyet karşısında gayriihtiyarî güldüm:

— Bırak bu şakaları... dedim. Ben, senin doğduğun memlekette büyüdüm. Memleketinizin kanunlarını senin kadar bilirim. Değil elindeki tabanca ile beni öldürmek, senin kanunların sana bir sinek öldürmek hakkını bile vermemiştir! Onun için bu tehdidin bana vız gelir. Otur da konuşalım. Sen pekâlâ benim kim olduğumu biliyorsun.

İçimden: «Şu çavuşa bir oyun oynayım da görsün!»

Diyordum. Baktım, biraz evvel gözlerinden şimşek çakan subay sözlerimi dinledikten sonra birdenbire sâkinleşti.

Yerine oturdu.

— Enver Paşayı mı soruyorsunuz?

— Evet.

Kararımı vermiştim: Blöflere başlıyacaktım. Yapacağım komp-

Levent Şahverdi Arşivi

loları da hazırlamıştım. İllâ ki şu menhus Giritli çavuşu belâya sokacaktım.

— Bunu benden neye soruyorsunuz?... Ben bu işde yalnız değilim ki... Ben arada bir vasıtayım. Asıl işi yapan sizin çavuşunuz! Ona sorun!...

— İzah et... tafsilât ver de vaziyeti aydınlat!

— Tafsilâtı mafsilâtı şu: Çavuşla on bin liraya pazarlık ettim. Rusya'ya giden bir vapurla onları kaçırdı. Şimdi bu heyet Rusya' dadır. İzahatı çavuştan isteyiniz. Anlaşmamız mucibince bir pasaport da bana verdi. Ben kaçarken yakaladınız. Ben, budalalık ettim: Rusya'ya gideceğime Fransa'ya gitmeğe kalktım. Çünkü, orada sevdiğim bir kadın var. Zaten bir işe kadın parmağı girerse artık o işten hayır beklememeli! Bu yüzden başıma iş açtım. İşte mesele bundan ibaret.

Subay, piposunu yaktı; düşünüyordu. O zamana kadar ayakta idim.

— Otur! dedi.

Oturdum. Bir sigara ikram etti. Kendi kendime:

— İşler değişiyor.

Diye düşündüm. Subay, piposundan bir iki nefes çektikten sonra:

— Maalesef, dedi, tahkikat bitinceye kadar sizi serbest bırakamıyacağım ve ihtilâttan menedeceğim. Dışarısı ile temas ederseniz işleri büsbütün aleyhinize çevirirsiniz.

— Pekâlâ...

Oradan tekrar muhafızlarla otomobile bindim.

Beni Deliğe Tıktılar... Acaba Beni Öldürmek İçin Bir Tabuta Mı Soktular?...

Şimdiki Kallavi sokağına geldik. Orada, Londra otelinin yan tarafında bir çıkmaz vardı. Bu çıkmaz sokakta bir ahşap binanın içine girdik. Bu bina, orada hâlâ mevcuttur.

Kapıdan içeri girince, İngiliz polisi elbisesi giymiş bir takım insanların rumca konuştukları işitiliyordu.

Merdivenden çıktık. Bir yazı odasına girdik.

Levent Şahverdi Arşivi

Burada kısa boylu, menhus suratlı, esmer, üzerinde İngiliz başçavuşu üniforması olan bir adam oturuyordu.

Beni getiren muhafıza gayet kötü bir ingilizce ile sordu:

— Bu Kim? Rus mu?

— Hayır, galiba Türk...

İhtiyar, abus suratlı adam bu defa bana dönerek türkçe:

— Adın ne?... dedi.

— Hangi adım?... Evrakta yazılı!

Herif, garip garip yüzüme baktı.

Teslim tesellüm muamelesi yapıldı. Muhafızlar gitti.

Burada, artık, resmî lisan olan ingilizce yok oldu; rumca konuşuluyordu. Bütün gardiyanların devşirme Rumlar olduğu anlaşılıyordu.

Beni konuşuyorlardı. Kimi İttihatçıların casusu, kimi: Enver Paşanın fedaisi diyor; hülâsa, her kafadan bir ses çıkıyordu.

Ben de artık bundan sonra gelecek belâlara karşı mücadele için mâneviyatımı hazırlamış haldeydim.

Üstümü başımı aradılar. Merdivenlerden indirdiler. Ancak bir insan sığabilecek kadar dar, bir gardrop gibi ince uzun ve son derece fena kokan bir deliğe soktular.

Burada bir elektrik lâmbasından başka bir şey yoktu.

Kapıyı kapadılar, gittiler.

Etrafıma baktım. Ancak bir insan boyu bir hücredeyim. Her taraf çıplak bir tahtadan ibaret.

Sanki artık dünya ile alâkam kesilmiş, canlı olarak tabuta sokulmuştum;

Kuru döşeme tahtalarının üzerine uzanmaktan başka çare yoktu.

Uzandım. Biraz dalmışım.

Birdenbire kapım açıldı. Kapı ile beraber gözlerim de açıldı.

Türkçe bir hitap:

— Al vire... yemek...

Yemek dediği bir parça konserve et ile bir dilim ekmek, biraz da su!...

Böylece günler geçmeğe başladı.

Levent Şahverdi Arşivi

Güneş yüzü gör. ..gim için gecenin gündüzün farkına varamaz olmuştum.

Menhus Suratlı Zindancı Elinde Kırbaçla Göründü

Bu, geçirdiğim belâların en sunturlusu idi.

Herkes, şimdi, benim Paris'te daldan dala sektiğimi sanıyordu.

İlk günler, 24 saatte bir, bir bardak su veriyorlardı; sonraları bunu da kestiler.

— Acaba beni yavaş yavaş öldürmek için böyle tabuta mı koydular? diyordum.

Susuzluktan ağzım, boğazım kurumuştu; tahammülüm kalmadı. Kapıyı yumruklamağa başladım. Bir yandan yumrukluyor, bir yandan da avazım çıktığı kadar bağırıyordum.

Nihayet, kapı açıldı. Menhus suratlı müdür, elinde bir kırbaçla göründü:

— Hayvan herif! Ne patırtı ediyorsun?

Diye, açtı ağzını, yumdu gözünü...

Bu adamın (Todoropulos) isminde, Kıbrısta hapishane müdürlüğü yapmış, senelerdenberi bu zindancılık mesleğinde bulunmuş, her türlü vahşeti kanıksamış, insanî hisleri körleşmiş bir Rum olduğunu sonradan öğrendim.

Bana bu zindandan daha ağır gelen bu sözler mücadele azmimi ve kararımı büsbütün takviye etti.

Günler, geceler böylece geçmekteydi. Beni ne çağıran vardı, ne de bir tek kelime soran...

Nihayet, her zamanki gibi başımı iki elimin arasına alıp düşündüğüm bir anda kapım açıldı. Zindancının menhus suratı göründü:

— Al şu fırçayı, şu kovayı, buraları yıka!...

Diye bir emir savurdu.

— Ben mi? dedim.

— Evet, sen! Ne yüzüme bakıyorsun, eşek herif!

— Hademelik yapmadım. Böyle şey elimden gelmez. Hem ben, henüz hüküm yemiş bir mahpus değilim...

— Vire burası hapishane... Yapacaksın. Geçti o zamanlar!...

— Yapmıyacağım!...

— Yapacaksın!...

Levent Şahverdi Arşivi

Silâhlar Göğsüme Dayandı, Kelepçeler Elime Takıldı...

Elini kaldırarak üzerime yürüdü. Zayıf, titrek eliyle yüzüme bir tokat attı.

Bu tokat, filhakika, bende bir rüzgârdan fazla bir tesir yapmamıştı. Fakat, bu tokadı murdar bir zindancının elinden yiyişim beynimde bir top güllesi tesiri yarattı.

Ayni zamanda, belindeki anahtarlar gözüme ilişti.

Sağ yumruğumu çenesine indirdim.

Habis ruhlu zindancının yumruğu yemesiyle yere yıkılması bir oldu!

Hemen elimi belindeki anahtarlarla tabancasına attım. Fakat, patırtıya koşan kendisi gibi kara yürekli, ayni ruhta yaratılmış maiyeti ellerinde tabancalarla geldiler.

Silâhlar göğsüme dayandı. Kelepçeler elime takıldı.

Tekrar hücreye tıkıldım.

Yirmi dört saat böyle kaldım.

Bir aralık, baktım, bir fevkalâdelik var: Bir takım sesler geliyordu.

Kapım açıldı. Kelepçelerimi açtılar. Dışarı çıkardılar. Berber gelmiş.

Hakikaten, saçım sakalım hayli uzamıştı.

O gün gördüm: Mevcudumuz on kişi kadar vardı... İkisi Karadeniz uşağı... Diğerleri Avrupalı ecnebiler... Bir tanesi bugün bile unutamadığım bir tip. Zekâ ile parlayan bir çift göz... Sarı bir beniz... Âdeta «ihtilâlciyim» diye bağıran bir yüz... Beni konuşturmuyorlardı.

Traş olduk.

Yedi Kişi Üzerime Çullandı

O gencin gözleri hep bende idi... Gülümsüyor, bu zekî jesti ile bana «Cesur ol!» demek istiyordu.

Bizim zindancının bu gence çok müsamahakâr davrandığı belli oluyordu.

Traştan sonra, bu fevkalâdeliğin mânası anlaşıldı: Teftiş varmış...

Büyük rütbeli bir İngiliz subayı teftiş ediyordu. Sıra benim

Levent Şahverdi Arşivi

hücreme geldi. Müfettiş zindancıya niçin tevkif edilmiş olduğumu sordu. Zindancı da bunu bilmediği için türkçe olarak bana sordu.

Zindancı bozuk ingilizcesi ile kekelerken, ben ingilizce olarak:

— Affedersiniz, dedim, bu adam bu formayı giymiş ama, daha İngiliz lisanını iyi öğrenememiş! Müsaade ediniz de ben anlatayım. Niçin tevkif edildiğimi bilmiyorum. Yalnız bildiğim bir şey varsa «inquisition» (*) -tahkikat- mezaliminin bir eşi olan bu cenderede zulüm görmek kaderimde varmış! Onun için buradayım!

Müfettiş, benim fasih ingilizceme hayret eden bir tavırla hem güldü, hem de sordu:

— Ne millettensiniz?

— Türküm...

— Hayret! Türkler ingilizceyi çok iyi telâffuz ediyorlar, o halde...

— Evet efendim, Yalnız ingilizceyi değil, her lisanı gayet iyi telâffuz ederler.

İsmimi defterine yazdı. Kapı kapandı.

Ortalık yine bir sükûnet aldı.

Saatler geçti.

Derin bir sükût içinde gözlerimi kapamış, dalmıştım.

Kapım açıldı. Yerimden fırlamağa vakit bulamadan yedi muhafız içeri daldı. Üzerime çullandılar. Üzerime çullanana bir kafa, bir iki yumruk attım. Yüzü gözü kanlar içinde geri çekildi. Ama, diğerleri ellerime kelepçeyi geçirmeğe muvaffak oldular.

İhtiyar zindancı, elinde bir kırbaç:

— Seni geberteceğim! diye vücudumun her tarafına kırbacını savurmağa başladı. Ağzı köpürmüş, salyaları akıyor, kudurmuş bir köpek gibi üzerime saldırıyordu.

Zindancı ile beraber maiyeti de dayak faslına iştirak ediyorlardı. Arka üzeri yere uzatılmış ve ayaklarım dahi bağlanmıştı. Bir aralık zindancı ayaklarımın hizasına gelmişti. Bacak idmanı yaparcasına herifin burnu budur deyip tekmeyi indirdim. Bağlı olan çift ayağın tekmesi müthişti.

Bir feryattır. Koptu. Zindancının yüzü gözü kan içinde kaldı. Burnundan, dişlerinden kan fışkırıyordu.

(*) Engizisyon: İspanya'da orta çağda sözde, katolik olmıyanlara, dinsizlere işkence yapan din mahkemesi ve teşkilâtı.

Levent Şahverdi Arşivi

Beni Kırbaçlıyan Zindancıya Teşekkür Ederim!...

Bağlı ayakların tekmesi mükemmel bir iş gördü, nihayet defolup gittiler. Ama, ben de bitik bir haldeydim.

Elimdeki kelepçe eski sistemdi. Acele ile sıkmamışlardı da... Kolaylıkla ellerimi çıkardım.

Kırbaç, tekme darbelerinden vücudum yara bere, üstüm başım toz toprak içindeydi. Biraz silkinip temizlenmeğe başladım.

Bu arada şu noktayı kaydetmeliyim ki, elim kolum bağlı olarak yediğim bu tekmelere, bu kırbaç darbelerine ve bu mel'aneti temsil eden ihtiyar zindancıya ben alenen teşekkür ederim. Bu sözüm belki hayret edilecek; belki de, «garip bir lâf!» diye dudak bükülecektir. Fakat, hayır, ne hayret edilsin, ne de dudak bükülsün Bunun için kısa bir misal vermem kâfi gelecektir, sanırım:

İkinci Dünya Harbinin başında (*) Bükreş şehrinde tesadüf ettiğim meşhur bir İngiliz gazetecisi, o zaman Almanlar Londra'nın üzerine yağmur gibi bombalar atarken, birbiri arkasına yuvarladığı viskilerini neşeyle, sevinçle içerdi ve şöyle derdi:

«— Atılan bu Alman bombalarının İngiltere'ye yaptığı hizmet çok büyüktür: Tehlikeli bir uykuya dalmış olan bir milleti uyandırıyor!»

Muhakkak ki, ben, bunun tecrübesini, nefsimde, Birinci Dünya Harbinin sonunda bu mahpeste gördüm!

Eğer bu ihtiyar zindancı kırbaçlamak yerine bana çikolata ikram etseydi, esir olmuş, istiklâlini kaybetmiş bir milletin nasıl inim inim inliyeceğini anlıyamazdım!

Ve... o günden itibaren:

— Aman, işgal esnasında yapılan mezalim biraz devam etsin ki, düşman elinde esaretin ne demek olduğu iyice anlaşılsın, temennisinde bulunmağa başladım!.

Zalim zindancıya nasıl teşekkür etmiyeyim? Bu cahil adam, zulüm yapmak isterken iyilik yaptığının farkında olsaydı, dayak yerine beni Löbon'un pastalariyle beslerdi!.

İşte böylece, Millî Mücadeleye katılmaya Kallavi çıkmazındaki zindanda karar verdim.

(*) İngiliz Kemal'in İkinci Dünya Harbi Maceraları.

Levent Şahverdi Arşivi

Bir Zindan Arkadaşı

Bir numaralı düşmanım çavuş; iki numaralı düşmanım da zindancı idi!

Giritli çavuştan olduğu gibi, ihtiyar zindancıdan da intikam almağa ahdetmiştim. Her şeyi unutmuş, bunu düşünüyordum.

İki gün sonra, yanımdaki hücrede bir patırdı oldu; kulak verdim. Oraya yeni bir mahpus getirmişlerdi. Bir arkadaş... Muhakkak ki o da benim gibi mazlûm olacak.

Buna biraz da memnun olmuştum. Çünkü, hiç olmazsa yanıbaşımda bir arkadaş bulunduğunu düşünerek müteselli olacaktım.

Bir ara, komşumun rusça şarkılar mırıldandığını işittim.

Demek ki Rus. Acaba beyaz mı, kırmızı mı?

Şarkılarını hazin hazin devam ettiriyordu. Demek keyfi yerindeydi!

Şarkıların arkası kesilince tahtaya vurdum: «Tak tak!»

Öteden ayni cevap! «Tak tak!» O da tahtaya vuruyordu. Rusça bir şeyler söyledi. Ben fransızca:

— Hoş geldiniz, dedim.

Bu defa o da mükemmel bir fransızca ile mukabele etti:

— Ben sizden evvel geldim. Yalnız odamı değiştirdim.

Ve kendisiyle alâkadar oluşumdan dolayı gayet nazikâne teşekkür etti.

Aradaki Tahtadan Bir Delik Açtık...

Bu, yüzünü görmediğim arkadaşın çok nazik bir kimse olduğu konuşmasından anlaşılıyordu.

— Kimsiniz? diye sordum.

— Geçen gün, traş olurken beni gördünüz ve dikkatle baktınız. İşte o ben'im... Rus'um.

— Beyaz mı, kırmızı mı?

— Canım, beyaz, kırmızı ne demek? Şimdi bir Rusya vardır, o da Bolşevik Rusya'dır.

— Affedersiniz. Burada âdet oldu da...

— Siz nesiniz?

— Türk'üm.

— Niçin buradasınız?

— Daha belli değil. Ya siz?

Levent Şahverdi Arşivi

— Ben... Anlatması çok uzun... Bolşeviğim... İsviçreden geliyorum... Transit geçiyorum.

— Amma transit ha. Burası transit yeri mi?

— Benim için öyle.

— Aman yavaş konuşalım.

— Korkma! Bayıldım sana... İyi döğüşüyorsun. Zindancının ağzını burnunu darmadağın etmişsin!

— Arkadaş buraya bak. Yoksa sen numara mı yapıyorsun? Hafiye misin, nesin? Buraya geldin benim ağımdan lâf mı kapacaksın?

Kahkahayı attı:

— Bravo! Çok zekîsin. Evet, hapishanelerde böyle şeyler olur, amma, ben onlardan değilim.

— Peki amma burada sinekler bile birbirini görmüyor, sen zindancının ağzını burnunu nereden gördün?

— Ha... Benim aram onunla iyidir. Daha doğrusu keramet bende değil... Rus altınlarında! Onun için bazan buluşur, konuşurum. Şimdi anladın mı? Hücremi değiştirip buraya, senin yanına gelmem de sana karşı içimde bir sevgi uyanmış olmasındandır.

— Teşekkür ederim. Kusura bakma... Ah, keşke, birbirimize şöyle serbestçe konuşabilsek. Belki de buradan mezarı boylayacağız.

— Ah sen ne kadar kötümser olmuşsun! Daha dur bakalım. Neyse, şimdi senin orada konserve tenekesi var mı?

— Var.

— Onunla şu aralık tahtayı bir parmak kadar aç bakalım. Ben de buradan yardım ederim.

İki tahta arasını hafif hafif kesmeğe başladı. Ben de teneke kutu ile uğraşıyorsam da olmuyordu; bu arkadaşın elinde çakı olduğu anlaşılıyordu.

Bir parmak kalınlığında ve uzunluğunda delik açıldı.

Delikten baktım. Solgun benizli, kıyafeti gayet kibar, saçları sarı, uzun ve kıvırcık; âteşîn bakışlı bir genç... Ve... hakikaten ilk gördüğüm, dikkatimi çeken delikanlı. Bana:

— Sigara içer misin?

— Karnın aç mı?

Levent Şahverdi Arşivi

— Çikolata ister misin? diye üstüste sualler sordu.

Hayret ettim:

— Ne dedin, ne söylüyorsun dostum? Alay mı ediyorsun? Burada adama su bile vermezler. Yoksa içeri girerken senin üstünü başını aramadılar mı?

— Aradılar, azizim, aradılar amma, paranın fethedilemiyen kalelerin kapısını açtığını bilirsin!

— Bilmez olur muyum? Bilirim amma...

Fazla ileri gitmedim. Demek yolunu bulmuş, işini uydurmuş. Bana ne!

Artık, zindan arkadaşım, çikolata, kuru üzüm, mükemmel bisküit vesaire delikten uzatıyordu. Bunlardan bir kısmını yiyor, bir kısmını saklıyordum.

Gece ile gündüzün farkında olmadan, sadece elektrik ışığının aydınlattığı hücrelerde günlerimiz, gecelerimiz, geçip gidiyordu.

Herif Bana Yirmi Tane Sarı Altın Vermesin Mi?

Bir gün, —belki de gece!— uykuya dalmış ve sersemlemiş bir halde iken, zindan arkadaşım:

— Arkadaş! Arkadaş! diye seslendi. Doğruldum.

— Hayrola?

— Ben bugün gidiyorum.

— Nereye?

— Rusya'ya!

— Yok canım! Nereden biliyorsun gideceğini?

— Biliyorum. Beni oraya iade ediyorlar.

— Aman arkadaş, aklımda iken sana bir şey soreyim: Burası ne gibi mevkuflara aittir?

— İhtilâftan men'i lâzım gelen her türlü siyasî suçlulara mahsustur. Maksat —kabil olsa— dışardaki havayı bile insana teneffüs ettirmemektir!

— Ya!

— Benim, ihtiyacım olmıyacak bazı şeylerim var. Bunları sana vereyim. Belki senin ihtiyacın olur.

— Teşekkür ederim.

Levent Şahverdi Arşivi

Bakiye kalan çikolata ve saireyi verdikten sonra, yirmi tane sarı Rus altını da vermesin mi?

Siz bendeki hayreti, hayretle beraber sevinci seyreyleyin artık.

Biraz sonra, ayak sesleri arasında, zindan arkadaşımın gittiğini anladım...

Ne yalan söyliyeyim? Bu arkadaşın gittiğine, serbest hayata kavuştuğuna sevinmekle beraber, müteessir de oldum. Çünkü, yine yalnız kalmakla yeniden zindana atılmış gibi oldum.

Giderken, üzerindeki ufak çakıyı da bana vermişti. Altınları üzerimde mümkün olduğu kadar saklı yerlere yerleştirdim. Cebimde bir tek altın bıraktım.

Takriben kırkıncı günü idi ki, kapımı açtılar.

Süngülü, hakikî İngiliz askerler ile —mutad veçhile— bir de çavuş, beni aralarına alıp Kallavi sokağındaki bu zindandan çıkardılar.

Dışarı çıkar çıkmaz temiz havayı bol bol teneffüs ettim. Gözlerim güneş ışığını unutmuş olmalıydı ki, birdenbire kamaştı. Başım döner gibi oldu. Bunu farkeden bir nefer koluma girdi.

İleride bekliyen otomobile girdik. Harbiye okulunun önünde indik, odalardan birine girdik. Bir komutan, iki subay ayrı ayrı masalara oturmuşlardı.

Komutan, işaret etti; süngülüler çekildi. Sonra bana:

— Otur! dedi.

Bir müddet bazı evrakın tetkikiyle geçti; her halde bunlar benim evrakım olacaktı. Sonra komutan söze başladı:

— Hakikî hüviyetinizi söyler misiniz?

Ben, kararımı çoktan vermiş bulunuyordum. Mücadeleye girişmiştim. Ortada, ilkönce mağlûp edilecek iki düşman vardı: Biri Giritli çavuş, diğeri zindancı!

Plânım hazırdı; fırsat da bu fırsattı! Cevap verdim:

— İsmim ve hüviyetim sizce malûm. Mesleğime gelince boksörlüktür.

— Olabilir. Lâkin, burada, tahkikat evrakınızda sizin «komite reisi» olduğunuz görülüyor. Enver Paşa ve arkadaşlarını kaçırmışsınız. Mütareke ahkâmına mugayir ve işgal kuvvetlerine karşı bazı hareketlerde önayak oluyormuşsunuz. Bir ihtilâl çıkarmağa teşebbüs ediyormuşsunuz.

Levent Şahverdi Arşivi

Saçmasapan, aslı astarı olmıyan şeylerdi bunlar. İşgal kumandanlığının daha şimdiden böyle saçma ihbarlarla uğraşmağa başladığını görünce, Andolu'da başlıyan istiklâl dâvasında muvaffak olacağımıza imanım büsbütün kuvvetlenmişti.

Komutan sordu:

— Arkadaşlarınız nerede?

İşte bu sual, bir ordu genel kurmayının, düşmanın bamtelini bulup da taarruz kararını vermesi gibi bana da hemen taarruz kararını verdirdi.

— Hangi arkadaşlarım?

— Komiteci, ihtilâlci arkadaşlarınız!

— Bu arkadaşlar komiteci, ihtilâlci olabilirler, amma, bugün için değil. Kendilerini çok severim. Mert insanlardır. Yakalandığımı haber verdim. Derhal kaçmalarını söyledim. Şimdi uzaktadırlar. Belki de Rus hududunu aşmışlardır!

Komutanın, bu aslı astarı olmıyan ithamının gayri mevcut, hayalî âzalarını bile bile kabul ettim ve bu kaçma, Rus hududuna yaklaşma hikâyesini uydurdum.

Bunu, sırf iki düşmanımı, çavuşla zindancıyı yok etmek maksadiyle yapıyordum.

Komutanın yüzü kıpkırmızı oldu:

— Demek hem itiraf ediyorsunuz, hem de kaçırdığınızı söylüyorsunuz?

— Evet, ortada bir cürüm yok ki, saklıyayım!

— Kaçırma cihetine inanamıyacağım. Çünkü, siz gayet sıkı bir surette ihtilâttan menedilmiş bulunuyordunuz. Hiç kimseyle temasınızın olmasına imkân yoktu.

Yapmacık bir jest ile biraz alay eder gibi gülümsedim.

Komutanın kaşları çatıldı. Gözleri ateş püskürmeğe başladı. Ben de hemen rolümü değiştirdim. Sahte korku emareleri göstermeğe başladım. Şaşkın ve ürkek bir hal aldım.

Bunun üzerine komutan işi kurnazlığa vurdu. Birdenbire tatlılaştı. Eğer bu kaçırma vasıtasını, zindandan ne suretle hariçle temas ettiğimi söylersem bana çok yardım edeceğini, bende büyük bir cürüm görmediğini söyledi.

Levent Şahverdi Arşivi

Benim müteredditt jestlerim, korku vaziyetim devam ediyordu. Başım önümde idi!.

Nihayet, yine çekingen bir tavırla başımı kaldırdım:

— Komutanım, bana bir fenalık yapmıyacağınıza ve yardım edeceğinize askerce söz verir misiniz? dedim.

Hiç tereddüt etmeden şu cevabı verdi:

— Eğer söyliyeceklerinizi isbat ederseniz söz veririm.

E... Artık, benim her iki düşmana karşı taarruza geçmenin zamanı gelmişti. Söze başladım:

— Birincisi, bildiğiniz gibi çavuşla anlaştık. Çavuşla, sevdiği kız yüzünden kavga etmeden evvel çavuşun temin ettiği pasaportlarla birinci İttihatçı kafilesi kaçtı. Beş Haziran tarihinde yapılan bu pasaport işini tetkik ediniz, iş meydana çıkar. İkinci meseleye gelince... Zindandan haber gönderdim ve arkadaşlardan her gün gizliden gizliye yemek ve saire alıyordum.

Komutan ayağa kalktı:

— İsbat edebilir misin?

— Elbette! Siz de biliyorsunuz ki, içeri girerken üzerimde toz bile bırakmadılar. Sıkı bir yoklama var.

— Evet; bu hususta emir kat'îdir.

— Öyleyse buyurun benim muhabere isbatım.

Cebimden Rus'tan aldığım yiyecek, çikolata, sigara, çakı vesaireyi çıkararak masanın üzerine koydum.

Komutan ayakta idi; suratı kıpkırmızı olmuştu.

— Nasıl oldu?. Nasıl?. Nasıl?. diye bağırdı.

— Nasıl olacak komutanım?... Bunu görüyor musunuz?... diyerek, Rus altınını masanın üzerine attım ve:

— Altın her kaleyi açar! dedim.

Sabırsız sabırsız:

— Rica ederim, izah et! dedi.

— Bu uzun boylu izahata muhtaç bir şey değil, komutanım, dedim. Bu sarı maden, siz de bilirsiniz ki, bazan orduların fethedemediği kaleleri yıkar. Değil ki, sizin pek mahrem bir zindan zannettiğiniz bu zulüm yerini!

Komutan şaşkın şaşkın yüzüme bakıyordu. Sözüme devam ettim:

Levent Şahverdi Arşivi

— Bu sarı maden, koymuş olduğunuz mütareke ahkâmını, İstanbul'a girip çıkmanın sıkı kontrolünü, nihayet, herkesten esirgediğiniz, kıskandığınız «Laissez passer» nizi kolayca temin ettiği gibi, sizce ehemmiyetli görünen, bence hiç öyle olmıyan komiteci ileri gelenlerini ve Enver Paşanın maiyeti zannettiğiniz şahısları elinizden kaçırdı. Yalnız, bu sarı madenin bir kabahati oldu, benim başımı sizinle belâya soktu. Bu işten kârlı çıkan bir müstemleke çavuşunuzla bir müstemleke zindancınızdır. İkisinin de cepleri doldu. Birer servet kazandılar!

Sözümü bitirince, komutan sâkin bir tavırla, bana bir sigara ikram etti ve şöyle söze başladı:

— Buraya bak... Seni bu işten büsbütün kurtarmak benim elimde değildir. Yalnız, bu itirafın vaziyetini hafifletecektir. Şimdi, ortada bir cürüm yok. Amma, malûm ya, askerî kanunların hüküm sürdüğü ve sıkı yönetim bulunan işgal edilmiş bir memlekette-yiz. Az bir zaman için seni İstanbul'dan uzaklaştırarak, rahat bir yere gönderirim. Yalnız, henüz sözlerini bitirmedin zannederim?

— Ne gibi?

— Bu sarı maden kimlerin cebine girdi?

Korkak bir vaziyet aldım:

— Aman komutanım, siz benim ölümümü istiyorsunuz, galiba! Eğer, ben, bunları söylersem, beni bu akşam zindanda sağ bırakırlar mı sanıyorsunuz? Hayır, hayır... Gencim... Daha yaşamak istiyorum.

— Çabuk söyle. Seni bir daha bu adamlarla karşılaştırmam, söz veriyorum.

Ben, hep korkak ve çekingen vaziyetimi muhafaza ediyordum.

— Rusya'ya kaçmak için vizeleri, pasaportları getiren çavuş adam başına ikişer bin lira aldı. Bana, zindanda muhabere imkânı, hariçten yiyecek, içecek ve irtibat temin eden zindan müdürü (ismi malûm) de benden bol bol para almış, buna mukabil de işimi kolaylaştırmıştır... der demez, Komutan, orada bulunan iki subaya dönerek:

— Vay hain vay! Demek istihbaratımız doğru imiş.

Hemen telefona sarıldı. Zindancının, zindandaki yazıhanesin-

Levent Şahverdi Arşivi

de derhal sıkı bir arama yapılmasını, kasasının, üstünün başının dikkatle aranmasını, her tarafın iğneden ipliğe gözden geçirilmesini emretti. Emir verdiği yer, her halde işgal polis müdürü.

Sonra nöbetçileri çağırdı. Bana:

— Haydi, sen git, aşağıda istirahat et, dedi.

Masanın üzerine attığım altın orada kalmıştı.

— Affedersiniz komutanım... Bu altından bende bir tane kalmıştı. Onu bana iade eder misiniz?

— Ha... Evet... Tabiî... Buyurun... dedi.

Paramı iade etti.

Nöbetçiler, beni aşağıdaki bir odaya serbestçe bıraktılar. Çay, yemek ve saire ikram edildi.

Ben, sevinçten yerimde duramıyacak bir halde idim de, belli etmiyordum.

— Bakalım, bu benim ilk millî mücadele taarruzum muvaffakiyetle neticelenecek mi? diyordum.

Sakın, benim, zindan arkadaşıma ihanet ettiğim zannedilmesin! Bu arkadaş çoktan gideceği yere varmıştı. Bu cihetten müsterihtim. Bana verdiği bu silâhlarla taarruza geçtiğimi ve muvaffak olduğumu duyarsa, muhakkak ki, çok sevinecekti.

Bulunduğum odada epeyce bir müddet kaldıktan sonra, nöbetçiler beni tekrar alarak Komutanın odasına çıkardılar.

Bir de baktım, başta bizim ihtiyar zindancı olmak üzere gardiyanlar, üzerlerinden üniformaları alınmış, elleri kelepçeli vaziyette Komutanın karşısında sıralanmış duruyorlar.

Hepsinin yüzleri sapsarı olmuştu. Perişan bir halde idiler.

Beni görünce şaşırdılar, afalladılar ve mel'anet dolu gözlerini bana çevirdiler.

Komutan, zindancının yanına geçmemi işaret etti. Menhus suratlı ihtiyarın yanında yer aldım.

Gayriihtiyarî gözüm masanın üzerine kaydı: Burada sekiz, on tane Rus altını duruyordu! Anlaşılan, arama esnasında ele geçirilmiş olacak...

Komutanın masasının arkasında bir ayna vardı. Arkasını dönmüş, bir takım kâğıtları karıştırıyor gibi yaparken, gözlerini bize dikmiş olduğunu farkettim.

Levent Şahverdi Arşivi

Bu vaziyet kaçırılır mı? Hemen, sözde zindancı ayağıma vurmuş da benden iyi bir şahadet istiyormuş gibi bir vaziyet ihdas ettim, ayağımı çektim. Kendisine ters bir cevap verir gibi yaptım.

Bu jestlerim komutanın gözünden kaçmadı; birdenbire yüzünü bizden yana döndü. Nöbetçiyi benim yanımdan ayırıp kapının yanına dikti. Diğer arkadaşlarını dışarı çıkardı.

Bana:

— Ne istiyordu senden? dedi.

Hemen cevabı bastım:

— Size her şeyi itiraf etmemem için yalvarıyordu.

Zindancı ağzını açıp bu iddiamı reddetmek isterken Komutanın bir işareti üzerine nöbetçi susturdu. Komutan bana masadaki paraları gösterdi:

— Bu paralar sizin mi?

— Evet, efendim.

— Nasıl oldu da bu adamın eline geçti?

— Dışarıdaki arkadaşlara bırakmıştım. Onlar da, benimle muhabereyi temin etmek için icap ettikçe birer ikişer zindancıya veriyorlardı. Zindancı ile aramızdaki pazarlık böyleydi.

Herif ağzını açmak istiyordu. Komutan zindancıya döndü:

— Bu paraları bundan almadın mı?

— Hayır!

— Pekâlâ nereden, kimden aldın?

Komutanın bu suali zindancıyı berbat bir vaziyete soktu. Yüzü yemyeşil oldu. Cevap veremiyordu.

Cürüm sabit olmuştu.

Bilâhare öğrendim ki, zindancının maiyeti de, onun, Rus genci ile fazla konuştuğunu, pek lâübali olduğunu, ona dışarıdan öteberi getirdiğini söylemişler. Nihayet, herifçioğlu Arapyan hanındaki tevkifhaneye gönderildi. Ondan sonra da çavuş tevkif edildi.

Komutan, bu işler olup bittikten sonra bana teşekkür ederek verdiği sözü unutmıyacağını vâdetti.

Tekrar Kallavi sokağındaki zindana geldiğim zaman, hayret ettim: Bütün gardiyanlar değişmiş, gidenlerin yerine hep öz İngiliz-ler gelmişti.

Levent Şahverdi Arşivi

Çanakkale'ye, Tel Örgülü Kampa Sevkediliyorum...

Ertesi gün, iki muhafız ile beraber sabahleyin beni zindandan çıkardılar.

Otomobil ile rıhtıma indik. Bir askerî vapura bindirdiler. Bu seferki seyahatim lüks kamarada değil. Ambarda, hususî surette, parmaklıklı, hücre gibi bir yere kapadılar.

Bu parmaklığın içinde iki kişi daha vardı.

— Oh... Ne âlâ... Yalnız değilim... Hiç olmazsa iki lâf edecek arkadaş var... dedim.

Kapılar kilitlendi.

Yalnız kalınca parmaklığın içinde bulunanlar birbirimize bakıştık. Kim olduklarını sordum. Biri bir vatandaş, diğeri sivil bir Alman subayı idi.

Evvelâ vatandaşla konuşmağa başladım. Biçâre adamın gözleri ağlamaktan kızarmıştı ve hâlâ ağlıyordu.

İhtiyar bir adamdı bu... Elinde bir tesbih, besmele çekip duruyordu. Halinden dindar bir adam olduğu anlaşılıyordu.

— Ne oldu arkadaş? Üzme kendini. Merak etme, Allah yardımcın olur, dedim.

Türkçe konuştuğumu görünce:

— Allâhım, sana çok şükür! Bir dindaşımı yanıma gönderdin, diye ellerime sarıldı.

Sordum:

— Nerelisin?

— Kadıköylüyüm. İcra memuruyum. İsmim Ahmet'tir. Beni bütün Kadıköy'le Üsküdar tanır.

— Suçun nedir de buralara düştün?

— Kadıköyünde bir evim var. Kiracım da bu heriflerin (işgalcilerin demek istiyordu) yanına polis hafiyesi girmiş. Kira vermez, evi harap eder. Mahkeme kararı aldım. Evin tahliyesi için. «Vay! Bana bunu yaptın ha!» diye bana kin bağladı. Bir gün camie vaaz dinlemeğe gitmiştim. Yanımda Müslüman Hintli askerler vardı. Onlarla konuşuyordum. Bu mel'un herif bunu görmüş. «Müslüman Hintli askerleri isyana teşvik ediyor!» diye beni jurnal etmiş. Haberim yokken, bu vaziyette bir de resmimi çekmiş. Ne

Levent Şahverdi Arşivi

dersin oğlum bu işe? Bir türlü derdimi anlatabilip de yakamı kurtaramadım.

Bizim bu konuşmamıza bakan Alman subayına döndüm. Türkçe konuştum; bilmediğini söyledi. Fransızca cevap verdi. Memleketine dönmek için saklanan, fakat bilâhare ele geçen bir Alman subayı imiş.

Seslerden, vapurun hareket ettiği anlaşıldı.

Yemekler geldi. çok iyi bir insandı. İngilizce konuştuğumu anlayınca benimle çok alâkadar oldu. İhtiyarın ağladığını görünce üzüldü. Bana:

— Söyleyin bu ihtiyara, dedi. Korkacak bir şey yok. Çanakkale'deki (siyasî suçlular) kampına gidiyorsunuz. Tel örgünün içinde, açık havalı bir yerdir. Orada serbest vakit geçireceksiniz. Söyle ağlamasın...

Bu sözleri ihtiyara tercüme ettim. Bundan Alman subayı da memnun oldu. Fakat, icra memurunu susturmak mümkün mü? Adamcağız çocuklarını, ailesini düşünerek mütemadiyen ağlıyordu.

Nihayet, vapurumuz Çanakkale'ye geldi. Bizi ambardan çıkardılar. Teslim tesellüm formaliteleri bitti. Çanakkale'nin epeyce ilerisinde, bir ovada, (Paşa Çiftliği) civarında, elli metre alanında, etrafı tel örgülerle çevrilmiş, her köşesinde silâhlı Hint nöbetçileriyle muhafaza edilen bir kampa soktular bizi.

Anadolu'ya Kaçmağa Karar Verdim...

Bulunduğumuz yerde sekiz kadar çadır vardı.

Biz içeriye girer girmez etrafımızı on beş kadar mahpus çevirdi. Bunların hepsi Rus'tu. Kimisi doktor, kimisi şair, kimisi âlimdi. Hepsi Bolşeviktiler. Bunlar, Doğu memleketlerinin muhtelif yerlerinden getirilmiş ileri gelenler idi.

Bunların arasında bir de ne göreyim? Benim zindan arkadaşı Rus da orada değil mi?

Sarıldık, kucaklaştık. Hapishane arkadaşları arasında öyle bir yakınlık oluyor ki, kırk yıllık ahbap gibi sarmaş dolaş olduk.

Bizim bu halimizi gören diğer Ruslar, arkadaşlarına rusça bir

Levent Şahverdi Arşivi

şeyler sordular. Beni nereden tanıdığını sorduklarını, benim hakkımda tafsilât, izahat istediklerini anladım.

Bu arkadaşa, zindancıya yaptığımı anlattım. Çok memnun oldu. Ben anlattıkça ellerini birbirine vuruyor, beni alkışlıyordu.

Zindancı hakkındaki hikâyem bittikten sonra, sordum:

— Hani sen memleketine gidiyordun?

— Evet. Hepimiz gidiyoruz. Burada topladılar. Buradan bizi değiştirecekler. Burası fena yer değil. Görüyorsun ya... Her gün güneş banyosu yapıyoruz. Adetâ köy hayatı geçiriyoruz. Her halde yakında gideceğiz.

Biraz daha dereden tepeden konuştuktan sonra, biz Ahmet efendi ile beraber çadırımıza girdik.

Ben kararımı vermiştim: «Burada durmam! Kaçarım!» diyordum. Amma nasıl?

Hele bakalım!

Ertesi sabah, etrafı gözden geçirmeğe başladım. Telin dört tarafında süngülü nöbetçiler bekliyordu. İşaretlerinden bunların Müslüman olduklarını anladım.

Bizim Ahmet Efendi gıda hususunda çok zahmet çekiyordu. Malûm kendisi çok dindardı; verilen yemeklerin domuz yağı ile piştiğini zannediyor, yemiyordu! Yalnız ekmek yemekle iktifa ediyordu. Bir kaç defa kendisine:

— Ahmet Efendi, böyle yemek yemeden olmaz. Gıda alamaz, zayıf düşer, hasta olursun... dedimse de para etmedi.

Ahmet Efendi, beş vakit namazını ihmal etmezdi. Namaz kılarken, Müslüman Hindli askerler ona bakarlardı.

Bunlardan biri, bir gün bana sordu:

— Arkadaşın Müslüman mı?

— Evet... Onun için bu yemekleri yemiyor. Açtır. Yalnız ekmek yiyor...

— Ya!.

Bu konuşmayı müteakip, Hintli asker gitti. Bir de baktım, biraz sonra, elinde bir torba ile çıkageldi. Torbayı telörgüden içeri attı. Biz de alıp çadıra girdik. Torbanın içinden çıkan şeyler pideler, süt kutuları, velhasıl Ahmet Efendinin yiyeceği şeylerdi...

Levent Şahverdi Arşivi

Hintli Müslüman askerlerden bu yardımı görünce gözlerim açıldı...

Acaba bu yardım başka türlü olamaz mıydı? Meselâ kaçmamız için...

Bu fikrimi zindan arkadaşıma açmağa karar verdim.

Bir köşeye çekildik.

— Arkadaş, dedim. Görüyorsun ya, bizim ihtiyar çok Müslüman...

— Evet...

— Nöbetçiler de Müslüman...

— Evet...

— E... Benim işim ne burada?

— Yani... Ne demek istiyorsun?

— Demek istiyorum ki, ben burada sıkıldım. Kaçacağım! Beni Anadolu bekliyor... Böyle bir teşebbüste bana yardım eder misiniz? Sen ve arkadaşların?

— Anladım. Elbette, elbette... Memnuniyetle...

— Teşekkür ederim...

— Yalnız size ne gibi bir yardımımız dokunabilir?

— Bizim arkadaşla hareketlerimize bigâne kalın. Şimdilik bu kadar yeter. Olmaz mı?

— Hay hay...

Arkadaşlarının yanına gittk. Çadırda toplandık. Fransızca konuşuyorduk. Maksadımı anlattım. Hepsi tasvip ettiler. Benden her türlü yardımı esirgemiyeceklerine söz verdiler. Kendileri firar etmek istemiyorlardı. Çünkü nasıl olsa memleketlerine iade edileceklerdi.

Yalnız, Alman subayı yanıma sokularak, firar derken, kendisini de beraber almamızı rica etti. Kabul ettim.

Muhafızlarımız, yanımızdaki askerler hep Hint Müslümanları idi. Böyle olması işe yarıyacaktı.

İlk aklıma gelen çare, bunların din duygularına müracaat etmekti. Bunun için de birinci plânda Ahmet Efendiden istifade edecektim.

Levent Şahverdi Arşivi

Şu Tepelerin Arkasına Bak... Orada Milletimizin İçine Gireriz...

Fakat, tuhaf değil mi, plânımın tatbiki hususunda Rus şahsiyetleri ile hiç bir müşkülât çıkmadan anlaşabildiğim, aramızda bir birlik tesis edebildiğim halde, Ahmet Efendi ile anlaşmak hiç de kolay olmadı. Maamafih adamcağız da haklıydı: hayatında ilk defa başına böyle bir şey gelmişti.

O akşam, çadırda meseleyi açmak istedim. Söze şöyle başladım:

— Ahmet efendi...

— Ne var evlât?

— Benim burada canım sıkıldı!

— Benim de sıkıldı, amma, ne yaparsın... Keyfimizden oturmuyoruz ki burada...

— Öyle amma... İnsan, burada uyuşup kaldıkça kalır...

Derdi depreşmiş gibi başını iki yana salladı:

— Elden ne gelir!

— Ben bir şey düşünüyorum.

— Ne düşünüyorsun?

— Buradan seni de beraber alıp kaçacağım!

Adamcağız, beni birdenbire çıldırdı zannetti. Gözlerini açarak yüzüme tuhaf tuhaf baktı.

— Ne diyorsun oğlum?... Delirdin mi sen? Aklını başına topla, diye beni okuyup üflemeğe başladı.

— Aman Ahmet Efendi, dedim. Bırak şimdi bunları. Benim aklım başımda... Gayet de iyi düşünüyorum. Bırak şimdi duaları da beni dinle... Etrafımızı görüyor musun? Hep Müslümanlar içindeyiz... Bunlar bizi buradan kolayca kaçırırlar... Suya sabuna dokunmadan seninle buradan kaçarız. Şu tepelerin arkasına bir bak. İş oraya varmakta. Ondan sonra serbestçe milletimizin içine gireriz.

Bu sözlerim onu biraz düşündürdü. Yüzünden, gözlerinden biraz aklı yatar gibi olduğunu farkettim. Sözümün arkasını kesmedim:

— Eğer bu Müslüman askerler burada olmasaydı, bu düşün-

Levent Şahverdi Arşivi

düğümü yapamazdık. Amma, Müslüman Müslümana daima yardım eder. Onun için bu Hintli Müslümanlardan faydalanacağımız muhakkak.

— Aman oğlum, maazallah, bu adamlar bizi mahvederler sonra!

— Sen merak etme.

— Evlâdım, benim çoluk çocuğum var. Senin gibi yek at, yek mızrak değilim. Ben, sana yardım ederim amma, kendim burada kalırım. İhtiyarım; bu, dağlarda bir gece kalsam, ölürüm.

— Pekâlâ Ahmet Efendi, sen bana yardım et.

— Ne yapacaksın?

— Yarın, sabah namazı beraber kılacağız... Sabah ezanını ben okuyacağım. Sen de imam olacaksın, namaz kıldıracaksın olmaz mı?

— Estağfurullah... Estağfurullah... Ezan okumasını biliyor musun?

— Yarım yamalak!

— Olmaz. Evvelâ onu öğren!

— O halde bana öğret. Hani, eksiklerim varsa, tamamla.

— Ne zaman?

— Bu gece. Yavaş sesle beraber bir kaç defa okuruz. Mesele kalmaz.

Ahmet Efendi ile mutabık kaldık. Diğer arkadaşlara gidip vaziyeti anlattım. Sabahleyin çadırdan çıkmamalarını söyledim.

Askerlerin «Allah... Allah...» Sesleri Etrafa Yayıldı...

Gece de, Ahmet Efendi ile ezanı bir kaç defa tekrar ettik. Mükemmel okuyabilecek vaziyette idim.

Ertesi sabah Ahmet Efendi, bana, güzel bir abdest aldırdı. Şafakla beraber: «Allahü Ekber... Allahü Ekber...» diye avazım çıktığı kadar ezan okumağa başladım.

Bir de baktım; çadırlarından fırlıyan Müslüman Hint askerleri tel örgünün etrafına toplandılar.

Ezanı bitirip de, bizim Ahmet Efendi, tatlı, güzel bir sesle:

Levent Şahverdi Arşivi

— Allahü Ekber, diye namaza başlayınca, telin dışarısındaki Hintliler de sıralanıp namaz kılmağa başladılar:

Ahmet Efendi bu manzarayı görür görmez aşka geldi; öyle hazin hazin Kur'an okumağa başladı ki, askerlerin:

— Allah! Allah! sesleri etrafa yayılıyordu.

Bendeki sevinci tarif edemem.

Namaz bitti. Dualar edildi.

Hintliler telin etrafına doldular.

İçlerinden birisi sordu:

— Siz niçin burada hapsedildiniz?

Hemen onları heyecana getirecek şekilde cevabı yapıştırdım:

— Biz Müslümanız. Bir suçumuz, kabahatimiz de yok. İftiraya uğradık. Bir takım dinsiz imansızların iftirasına... Aman bizi buradan, bu kâfirlerin elinden kurtarın...

Ufak bir galeyan başlar gibi oldu.

Maksada vâsıl olmak üzere iken kuvvetli, keskin bir düdük sesi işitildi. Askerler, hep, koşa koşa çadırlarına gittiler.

Meğer, bizim bu halimizi, uzaktan kumandanları seyrediyormuş!

Hintli askerler biraz sonra gelerek, bize torbalarla yiyecek attılar.

Öğle ve akşam namazlarını yine ayni şekilde kıldık. Fakat, Hintli askerlerden tele yaklaşan olmadı.

Ertesi sabah kalkınca bir de ne göreyim? Çadırlar değişmiş. Nöbetçiler başka... Yine Hintli, fakat Mecûsilerden.

Fena halde canım sıkıldı. Benim kadar diğer arkadaşlar da müteessir oldular.

Ahmet Efendi:

— Oğlum, bırak şu sevdayı da, mukadderatımız ne ise onu bekliyelim! diyordu.

Fakat, ben kararımı vermiştim. Mutlaka kaçacaktım!

Firar Plânının Tatbiki Ve Firar

Bir kaç gün böyle geçti.

Yine bir sabah oturmuş, etrafı tecessüsle gözden geçiriyordum.

Levent Şahverdi Arşivi

Ruslar, battaniyeleri çıkarıp tellere asmışlar. Ortalıkta bir temizlik faaliyeti vardı. Gözüme bir şey ilişti: Tellere asılan battaniyelerden bazılarının uçları yerlere değiyordu. Bu, bana bir fikir verdi. Etrafımızdaki tel örgüleri iki tane idi. Aralarındaki mesafe bir metre kadardı. Bu araya dikenli tel konulmuş. Her köşede de ihtar levhaları asılıydı; bu levhalarda: «Telden başınızı uzatmak yasaktır! Ateş edilir!» ihtarı yazılıydı.

Şöyle bir düşündüm: Bu, yere sürünen battaniyeler bir kaç tane olursa, ben bunların arasına girersem, arkadaşlar da nöbetçileri meşgul ederse ufacık bir delik yapar, buradan sıyrılıp kaçarım...

Olur mu, olur!

Hemen zindan arkadaşımın çadırına koştum. Anlattım. Beraberce tetkik ettik. Mükemmel olur. Ama, yüzde doksan da beynime kurşunu yerim! O da hesapta var!

Ne yapalım. Yâ kısmet.. deyip, bu işe karar verdim.

Toplanıldı. Tatbik cihetini prova ettik. Bir kaç defa battaniyelerin arasına girdim.

Nöbetçiler görmediler! Âlâ...

— Benimle beraber gelecek kim?..

Alman subayı:

— Ben! dedi.

Ertesi gün yine temizlik başladı.

Ruslar, ağız armoniği çalıyorlar. Nöbetçiler hizalarında oynuyorlardı. Nöbetçiler de bittabiî bunları seyrediyorlardı.

Battaniyelerin arasına girdim. Toprağı kazmağa başladım. Bir hayli uğraştım, fakat geçebilecek kadar bir delik açmağa muvaffak oldum.

Akşam, güneş battıktan sonra, süvari muhafızları devriye gezerlerdi. Marifet, süvari muhafızları devriyeye çıkmadan firar etmekti.

Çadırda Ruslarla vedalaştık.

Ne olur ne olmaz. Ahmet Efendiye bizim evin adresini verdim. Çünkü, kaçayım derken kafama kurşunu yeyip orada kalmak da var.

Ahmet Efendi, habire dua ediyordu.

Levent Şahverdi Arşivi

— Sen git, çadırına yat.. dedim.

Tekrar tekrar dualar ederek gitti.

Ruslar, hâtıra defterlerine imza ettirdiler.

Bu yol, yüzde doksan ölüm yolu idi.

Alman subayına:

— Hazır mısın? dedim.

— Hazırım!

— Bak, şu tepeyi görüyor musun? «Paşa Çiftliği» nin arkasındaki tepe... Orada buluşacağız. Seni ancak on beş dakika beklerim...

Vakit saat gelmişti.

Arkadaşlar çalgı çalıyorlar, hora tepiyorlardı.

Battaniyenin arasına girdim. Toprağa yapışmış gibi sürüne sürüne başımı delikten çıkardım.

Bu andaki heyecanımı hiç bir zaman unutamam... Ha şimdi kurşun geldi, ha şimdi gelecek, korkusu...

Yavaş yavaş belim, ayaklarım delikten geçti.

Sürüne sürüne telden epeyce uzaklaştım. Kulağım kiristeydi. Her an bir silâh sesi, bir kurşun vızıltısı işitebilirdim.

Bu sırada önüme ufak bir çukur çıktı. İçine daldım. Vücudum toprakla beraber.

Toprak üzerinde sürünmekten ellerimden kanlar akıyor, elbisemin toprağa sürülen kısımları parçalanmış, dizlerimden kanlar sızıyordu.

Sürünerek ilerlemeğe devam ederken başımı geriye çevirdim. Epeyce ilerlemiştim.

Bir hendek daha... Doğruldum... Büküldüm... Büküldüm... Koşmağa başladım...

Önüme bir fundalık çıktı. Fundalığın içine daldım.

Etrafımı dinledim. Hafif hafif osidonya sesleri geliyordu. Bu sesler bana:

— Haydi, haydi... Kurtuldun... Yolun açık olsun!.. demek istiyordu.

Fundalıklar içinde yuvarlana, düşe kalka, koşar adım yol aldım. Tepeyi tuttum. Paşa Çiftliğinin tepesi...

Levent Şahverdi Arşivi

— Oh... Artık peşimden ordu çıkarsalar bulamazlar beni!..

Alman subayını bekliyeceğime söz vermiştim. Onu beklemek üzere fundalığın içine oturdum.

Gece olmuştu. Etrafta sükûnet... Yalnız, haşeratın sesleri işitiliyordu.

Bekledim. Ne gelen var, ne bir ses... Eğer bu arkadaşın başına bir hal gelmiş olsaydı, silâh sesi duyacaktım.

Tahminimden fazla beklemiştim. Daha fazla beklemek doğru değildi. Muhakkak, ya vazgeçti, yahut başka bir aksilik zuhur etti, dedim.

Dağ yolunu tuttum.

Nereye gidiyordum?..

Onu da bilmiyordum.

Yalnız bildiğim bir şey varsa, iç Anadoluya doğru ilerliyordum...

Gecenin karanlığı, sessizliği içinde ilerlerken bir çatırtı veya bir hayvan sesi beni kuşkulandırdı. Arkamdan süvariler geliyormuş gibi hissê kapıldım çalılar arasına saklandım...

Etrafı dinliyordum.

Yavaş yavaş yükselen ayın ışığı gelen korkunç seslere karşı imdadıma yetişti. Etrafı kolaçan ettim. Gelen giden yoktu.

Hayli yol almış bulunuyordum. Yorgunluk, heyecan, toprakta sürünme ve dikenli tellerin ellerimde, dizlerimde açtığı yaraların sızlaması beni epeyce sarsmıştı.

— Ha gayret!

Diyor, boyuna yol alıyordum. Yorgunluğuma bir de uykusuzluk inzimam etti.

Yüksekte bir tepeye çıkıp çalıların arasına girdim. Yere uzandım. Derin bir uykuya dalmışım.

Kızgın bir güneşin sıcaklığı ile gözlerimi açtığım zaman öğle vakti olduğunu anladım. Kendimi yokladım. Bu uzun uyku ve istirahat benim aylardanberi bulamadığım bir istirahat oldu. Vücudum eski kuvvetini bulmağa başlamıştı.

Geniş, geniş nefesler alıyordum. Artık kurtulmuştum. Serbesttim. Sevincim gitgide artıyordu. Korku, heyecan, sonra kurtuluş...

Levent Şahverdi Arşivi

Eğer o anda bana binlerce liralık bir ikramiye çıksaydı bu kadar sevinmezdim. Her an beynime bir kurşun yemek tehlikesi içinde firara muvaffak olduğum için ipten, kurşundan kurtulmuş bir idam mahkûmunun hali vardı bende.

Tepeden indim. Ufak bir dereden akan suda güzelce yıkandım. Yaralarımı, berelerimi temizledim.

Paraca sıkıntım olmayacaktı. Zindan arkadaşım Rustan aldığım ve elbisemin muhtelif yerlerine sakladığım altınlar üzerimdeydi.

Bir ses... Kulak verdim. Uzaktan bir araba sesi geliyordu. Ve... arada bir insan sesi:

— Dehh... Dehe... Oha...

Kararımı verdim. Sesin geldiği tarafa doğru yürümeğe başladım.

Bozuk bir araba yoluna çıktım. Bir kağnı geliyordu. Bekledim. Araba ile karşı karşıya gelince arabacıya seslendim:

— Merhaba ağam...

— Merhaba!

— Hemşerim, bu yol nereye gider?

— Köye... Sen nereye giden?

Arabacının bu suali beni biraz duraklattı. Ne diyeyim? Mutlaka bir şey uydurmalı...

— Memlekete gidiyorum. Esaretten geliyorum.

— Hele bir sigara yap bakalım...

Köylü arabasını durdurdu. Tabakasını uzattı.

Çimenliğe oturduk. Köylü:

— Daha gelenler var mı?

— Var, amca, yoldalar...

— Memleket neresi?

— Bursa...

Karnım adamakıllı acıkmıştı. Sordum:

— Burada köy var mı? Biraz yiyecek bulsam...

Deyince, bütün Anadolu köylüleri gibi, bu köylü amca da, hemen kağnısından heybesini indirdi. Peynir, pide, karpuz ile karnımı doyurdu. Yemek üstüne birer sigara da içtik. Ondan sonra:

Levent Şahverdi Arşivi

— Nah şu yoldan git... Dönemece gelince köy karşına çıkar. Haydi yolun açık olsun.

Dedi. Kağnısını sürdü. Ben de, köylünün dediği yolu tuttum, köye vardım.

Hele Dur, Oğul!...

Ne yalan söyliyeyim, içime bir korku düştü. Köylülerin yüzlerine bakamıyordum. Sanki beni tutup «Bu yaban da kim?» diyerek jandarmaya teslim edeceklermiş gibi bir his vardı içimde.

Karşıma bir ihtiyar kadıncağız çıktı. Benim perişan halimi ve yabancı olduğumu görünce:

— Oğlum, dedi, nereden geliyon böyle?..

— Esirlikten nine, esirlikten!

Kadıncağız, hemen yanıma koştu:

— Ah evlâdım, Ahmedim'den mektup geldi. Acaba o da senin olduğun tarafta mı? Sen neredeydin?

— Nine, ben Hindistan'da idim.

İhtiyar köylü kadın ağlamağa başladı:

— Kalabalık mıydınız?

— Evet anne... çok kişiyiz. Muhakkak senin Ahmed'in de çıkagelir. Merak etme. Oğlun mu senin?

— Oğlum ya... İki de yavrusu var. Büyüdüler onlar...

Ben derdimi unuttum, kadıncağızı teselliye başladım.

Ayrılıp yürümek isterken:

— Hele dur oğul, şuracıkta dur... dedi.

Koşarak kulübemsi evine girdi. Bu temiz Türk köylüsü kendi derdi içinde bir garip yolcuya yardım lüzumunu unutmadı: Bir torba içinde ekmek, peynir, yumurta gibi nevale getirdi.

Torbayı omuzuma attım; köyün içine girmekten sarfınazar ederek ihtiyar kadının gösterdiği yoldan Lâpseki yolunu tuttum.

Nevalem vardı. Ağır ağır yürüyordum. O günü böylece yollarda, dağlarda geçirdim.

Henüz kurtuluş sevincinin verdiği tatlı sersemlik zail olmamıştı.

O geceyi de, Çanakkale'yi kuşatan dağların arasında geçirdim.

Levent Şahverdi Arşivi

Sabah erkenden mükemmel surette kahvaltımı yaptım. Sahil boyunca indim. Çanakkale Boğazının sert rüzgârı esiyordu.

Deniz boyundan ilerledim. Lâpseki yolunda idim.

Epeyce bir mesafe katettikten sonra yolun üzerinde bir çeşme gördüm. Elimi yüzümü yıkayıp su içerken nal sesleri duydum. Baktım, tırıs adımlarla iki süvari geliyordu.

Eyvah!.. Hem de Çanakkale tarafından...

Dikkat ettim. Başlarında kalpak vardı.

İstifimi bozmak doğru değildi.

Çeşmeye geldiler. Hayvanlarını suladılar.

Baktım, hiç de fena niyetli insanlar değildiler.

Ceketimi omuzuma atıp yollanacağım sırada, bir tanesi:

— Merhaba Hemşerim! dedi.

— Merhaba!...

— Nerelisin? Yabancıya benziyorsun...

— Bursalıyım. Esaretten geliyorum.

— Geçmiş olsun.

— Eyvallah efendim.

Diğeri söze karışmıyordu; bizi dinliyordu.

— Şimdi nereye gidiyorsun?

— Lâpseki'ye gideceğim. Oradan da vasıta bulup memlekete...

— Çok âlâ... Bu yol seni Lâpseki'ye götürür. Daha iki saatlik yolun var. Lâpseki'ye varınca Çerkes Lûtfi Beyin hanını sor ve oraya gel... Sana bir vasıta bulup memleketine yollarız.

Onlar yollarına devam ettiler. Altlarında hayvan olduğu için, sürdüler hayvanları, biraz sonra gözden kayboldular.

Ben de, tabanlara kuvvet, iki saat sonra Lâpseki'ye vardım.

Düşündüm: «Bu adamlar fena insanlar değil» dedim. Çerkes Lûtfi Beyin hanını buldum.

Milli Mücadele Sahasında İlk Temas

Halbuki, Çerkes Lûtfi Bey, benimle konuşan zatın, tâ kendisiymiş! Beni görünce:

— Ben de seni bekliyordum... dedi.

Yukarıya, odasına çıktık. Kahve içtik. Biraz şundan bundan lâf etti.

Levent Şahverdi Arşivi

Bana handa bir oda açtırdı. O geceyi istirahatle geçirdim. Ertesi gün, hiç dışarı çıkmak niyetinde değildim. Kılık kıyafetimi düzeltmek ihtiyacında idim. Bir aralık Lûtfi Beye:

— Yollarda üstüm başım kalmadı.

Dedim. Eline bir Rus altını sıkıştırarak ilâve ettim:

— Bir kat külot elbise ve ayakkabı, çamaşır istiyorum. Şunları bir himmet edersen, pek memnun olurum.

Lûtfi Bey gülümsiyerek:

— Anladım... dedi.

Ölçümü aldı. Gitti. Biraz sonra bir külot elbise, çamaşır, ayakkabı, bir de kalpak ile çıkageldi. Tepeden tırnağa giyindim.

Şimdi bir tek eksiğim vardı: Silâh...

Fakat, bunu söylemeğe cesaretim yoktu.

Diğer altınları da çıkardım. Oldukça param vardı.

Akşam oldu. Lûtfi Bey odasında mükemmel bir rakı sofrası hazırlatmış. Beni dâvet etti.

Masanın başında, yolda kendisiyle beraber gördüğüm arkadaşı ile bir diğeri daha vardı. Onları bana takdim etti. Birisi için:

— Çanakkale'de «Paşa Çiftliği» sahibi!... dedi.

Ben biraz titredim. Diğeri için:

— Avukat Hamdi bey [*]...

Yedik, içtik. Ben, içkide pek ihtiyatlı davranıyordum. Onlar ısrar ettikçe:

— Az içki kullanırım. Alışık olmadığım için dokunuyor.

Diyordum. Bu muhabbet esnasında bana, hiç bir sual sormadılar. Dereden tepeden konuşuyorlardı; ben de pek ender söze karışıyordum.

Bu konuşmalarda, Biga'da millî hareketin başladığını, halkın silâhlanıp devlet idaresini ele aldığını, Biga'nın işgal mıntakası dışında olduğunu anladım. Kendi kendime:

— Oh... Ne âlâ... Benim de aradığım bu... dedim.

O gece geç vakit, dağıldık. Odama çekildim. Ertesi gün güzel bir beygirle bir silâh satın alıp Biga yolunu tutmağa karar verdim. Gece rahat bir uyku uyudum.

[*] Bilâhare milletvekili olmuştur.

Levent Şahverdi Arşivi

Beni Yakalıyana Yüz İngiliz Lirası Verilecek...

Sabahleyin çok erken kapım vuruldu. Lûtfi Bey erkenden geldi. Hoşbeşten sonra:

— Azizim, sende esaretten gelen bir insan hali yok! dedi.

Lûtfi Bey, ne köylü arabacı gibi, ne de ihtiyar köylü nine gibi saf bir insandı. Zekî, açık fikirli bir adamdı. Sözlerime inanmadığı belliydi.

Sözüne devam etti:

— Senin başından bir kaza geçtiği muhakkak. Merak etme. Biz mert, erkek insanlarız. Dün akşamki arkadaşlarım da böyledir. Bana itimat edebilirsin. Vaziyetini anlat da icabına bakalım.

Lûtfi Beyin yüzü de sözlerini teyit ediyordu. Bu adam, her haliyle bana itimat telkin etmişti.

— Evet, Lûtfi Bey, dedim, esaretten gelmiyorum. Daha beter: Düşman zindanından geliyorum. Buyurun, isterseniz beni teslim edin!...

Lûtfi Bey elimi tuttu. Diğer eliyle omuzuma vurdu:

— Müsterih ol yavrum. Ben her şeyi anladım.

Cebinden bir kâğıt çıkardı:

— Al, oku...

Matbu olan bu kâğıtta resmî bir ilân vardı. Benim ve Alman subayının isimleri ve eşkâli yazılıydı. Yakalıyanlara veya bulunduğumuz yeri ihbar edenlere yüz İngiliz lirası mükâfat vâdediliyordu.

Alman subayının kaçmağa muvaffak olduğunu, fakat, bulunacağımız tepeye gelemiyerek ertesi gün Lâpseki şosesinde, o zamanın mutasarrıfının emriyle jandarmalar tarafından yakalanarak tekrar İngilizlere teslim edilmiş olduğunu bilâhare öğrendim.

Bana verdiği kâğıdı okuduktan sonra Lûtfi Beyin yüzüne baktım. Bu bakışımla demek istiyordum ki:

— Haydi, ne duruyorsun? Yüz İngiliz lirası bu... Beni teslim et, al paraları...

Lûtfi Bey ne demek istediğimi anladı:

— Oğlum, değil yüz İngiliz lirası, milyon olsa, benim ve arkadaşlarımın nazarında kıymeti sıfırdır. Bir Türk gencinin kıymeti-

Levent Şahverdi Arşivi

ne paha biçilmez. Yalnız, dikkatli olalım. Çünkü, bu yüz İngiliz lirası vaadi, bazı sütü bozukları çileden çıkarmış. Çanakkale'den etrafa bazı kimseler yayılmış, harıl harıl seni arıyorlar. Bunlardan bir kaç tanesi Lâpseki'ye kadar gelmiş. Çanakkale'den, Lâpseki jandarma komutanlığına telgrafla haberler verildiğini de anladım. Fakat, hiç merak etme. İhtiyatlı ol. Ben, her şeyi halledeceğim... dedi, gitti.

Beni acı bir düşünce almıştı:

— Yarabbi! diyordum, bunca mihnet ve meşakkatten sonra tekrar zindana düşmek mukadder mi?

Bu düşünceler arasında Lûtfi Beyin hayali gözlerimin önüne geliyordu:

— Ya, o da İngiliz liralarına tamah eder de beni ele verirse!..

Fakat, böyle de olsa, artık ne yapabilirdim? Muhakkak han sarılmıştır...

— Dur bakalım gelecek ne gösterecek?

Deyip, mukadderâtımı Lûtfi Beyin hattı hareketine bağlayıp beklemek kararını verdim.

Yarım saat sonra, Lûtfi Bey, yanında genç bir jandarma subayı ile gelmesin mi?

Jandarma subayını görünce gayriihtiyarî bende şafak attı.

Gözüm, jandarma subayının belindeki tabancaya gitti. Eğer aksi bir hal olursa, işi yumruğa döküp tabancasını almağa karar verdim.

Lûtfi Bey, rengimin sarardığını görünce:

— Ne o evlât, dedi, seni jandarma subayına teslim edeceğimi mi zannettin? Neden böyle rengin attı?... Merak etme... Bu Bey Lâpseki jandarma kumandanıdır. İkimiz de, şu anda, burada sana yardım etmek emeliye bulunuyoruz.

Sonra subaya öndü; beni göstererek:

— Böyle bir gence nasıl kıyılır da düşmana teslim edilir? dedi.

Subay, dikkatle yüzüme bakıyordu. Hayretle:

— Sen bu vaziyete nasıl düştün? dedi. Ben senin İstanbul'da İngiliz şampiyonu ile son maçını seyrettim.

Biraz kaçamaklı surette başımdan geçenleri anlattım.

Levent Şahverdi Arşivi

— Merak etme kardeşim, dedi, filhakika, seni yakalamak için bize emir verdiler. Lâkin, şansın varmış; Lûtfi Beye tesadüf ettin de mesele aydınlandı. Yoksa biz de az kaldı bir hatâya düşüp sonra vicdan azabı çekecektik. Şimdi, senin burada kalman hem bizim için mes'uliyetli, hem de senin için tehlikelidir. Derhal buradan uzaklaş. Bunu Lûtfi Bey temin edecek...

Elimi sıktı:

— Yolun açık olsun... Çanakkale hududunu geçtin mi, işgal mıntakası dışındasın. Serbestsin ondan sonra... Hiç merak etme...

Bu mert Türk subayının bu hareketi beni ne kadar mütehassis etti, tarif edemem. Gerçek bir Türk evlâdından da ancak bu beklenirdi.

Jandarma subayı gittikten sonra, Lûtfi Bey, bir kadın maşlahı ile başörtü ve saire getirdi. Beni kadın kıyafetine soktu:

— Şimdi bu kıyafetle şehirden çıkarsın. Fakat, yalnız değil. Yanına bir köylü kadın vereceğim. O kadınla beraber gideceksin. Kadın seni bir köye götürecek. Orada Çerkes Neşet çetesi var. Seni onlara teslim edecek. O çete ile beraber Biga'ya gideceksiniz.

Lûtfi Bey, sözünü bitirdikten sonra, elime bir de mükemmel tabanca tutuşturdu. Bir hayli de mermi verdi. Bedelini sordum. Fedakâr vatan evlâdı güldü. Kendisine verdiğim elbise bedelini de iade etti.

Bu Lûtfi Beyin, İstiklâl Savaşımızda unutulmaz hizmetleri olmuştur.

Hanın avlusuna indik. Elbiselerim heybemdeydi. Boş küfeli iki eşek ile bir köylü kadını bizi bekliyordu.

Lûtfi Beyle pek samimî ve hararetli, unutulmaz bir vedalaşmadan sonra, rehberim olan köylü kadını ile merkeplere binerek yola koyulduk.

Maşlahımın altında, silâhım daima elimde hazır ve parmağım tetikteydi. İcap ederse derhal ateş edip çarpışmağa başlıyacaktım.

Elhamdülillâh böyle bir şey olmadı; ovaya çıktık.

— Deh... çüş...

Diye diye yol aldık ve köye vardık.

Beni pek sıkan kadın kıyafetinden hemen sıyrıldım. Elbiselerimi giydim. Silâhımı da belime taktım.

Levent Şahverdi Arşivi

Çerkes Neşet çetesi henüz köye gelmemişti.

Yine rehberim köylü kadının delâletiyle bir eve misafir olduk.

Gece oldu. Bana verilen odaya çekildim.

Fakat gözüme bir türlü uyku girmiyordu. Hep:

— Yolcu yolunda gerek!

— Kaçan kurtulur!

Diye düşünüyordum. Nihayet, sabahı beklemedim. Gece yarısı köyden ayrılıp Biga'nın yolunu tuttum.

Çok şükür, yolculuğum hiç bir ârızaya uğramadı.

Sabah, şafak sökerken, Biga gözüktü.

Artık işgal mıntakası dışındaydım.

Levent Şahverdi Arşivi

DÖRDÜNCÜ KISIM

MİLLÎ MÜCADELE

Millî Mücadeleye Katılış Ve Biga Müftüsü İle Başbaşa...

BENİM doğrudan doğruya ve bilfiil «Millî Mücadele» ye katılışım ise buradan başlar.

Biga, o güne kadar hiç görmediğim bir şehir... Param vardı. Giyiniş tarzım bir çeteci hissi veriyordu.

Temiz bir hana indim.

Yalnız bir eksiğim vardı: Hüviyetimi tesbit eden bir vesikam yoktu.

Lûtfi Bey, kendisinden ayrılmadan evvel, bana, tanıştığı ve itimat ettiği Biga müftüsüne hitaben bir tavsiye mektubu vermişti.

Kendime biraz çeki düzen verdikten sonra, müftüyü bulmak üzere handan çıktım.

Şehir içinde herkes işiyle gücüyle meşguldu. İstanbul'da görülen işgal kuvvetlerinin türlü çeşit neferlerinden burada eser yoktu. Ne bir tek yabancı nefer, ne de bir tek yabancı subay.

Çarşıya girdim. Kalabalık. Arada bir süvari çetelerin dolaştığı görülüyor.

Demek ki, burada millî kuvvetler var.

Hele bakalım...

Müftülük dairesine girdim. Müftü Mehmet Efendi makamında. Nûrânî bir sima... Karşısındakine hürmet telkin eden bir insan..

— Buyurun, oğlum, dedi.

Oturdum. Yalnızdık. Mektubu verdim.

Okudu. Lûtfi Beyi çok sevdiğini, tam bir Türk evlâdı olduğunu söyledi.

Lûtfi Beyden, geçmiş işlerden bahsetmemesini, Sivas'tan geldiğimi yazmasını rica etmiştim. Konuştuğumuz gibi yapmış...

Levent Şahverdi Arşivi

Müftü :

— Hoş geldiniz oğlum, dedi. Size elimizden ne gelirse yapa-rız. Konaklıyacak yer buldunuz mu?

— Buldum efendim.

— Âlâ...

Lûtfi Beyin mektubu beni teşkilât için gelmiş bir murahhas durumuna soktu. Ben de hiç bozmuyordum.

Müftü Efendi:

— Oğlum, dedi, bu akşam evimde hem akşam yemeği yeriz, hem de sizi bir arkadaşa takdim ederim.

Müftünün bu sözüyle: «Burası resmî dairedir. Fazla konuşmağa müsait değildir. Biz bize kalınca görüşürüz» demek istediğini anladım. Akşam üzeri buluşmak vaadiyle ayrıldım.

Şehir içinde, kahvelerde tepeden tırnağa silâhlı, omuzlarında mavzerleri asılı çeteler yer yer göze çarpıyordu.

Bir kahveye oturdum. Bana kahve getiren kahveci çırağına, bunlardan tavla oynamakta olan birini göstererek sordum:

— Bu adam kim?

Çocuk, yüzüme tuhaf tuhaf bakı. Bu bakışından, nasıl olup da bunu bilmediğime hayret ettiği anlaşılıyordu.

— «Kara Hasan» amcanın çetesinden... cevabını verdi.

— Ya.. dedim. Demek Kara Hasan isminde bir çete reisi var?..

Şehri dolaşırken, bir hanın önünde bir kalabalık gördüm.

Durdum, buranın «Kara Hasan Çetesi» nin karargâhı olduğunu anlamak güç olmadı. Süvariler, nöbetçiler... Muntazam bir teşkilât...

Akşam oldu.

Müftü Efendi ile buluşup evine gittik.

Biraz sonra, bir zat daha geldi. Bu zat da Biga'nın maruf bir tüccarı. Aslen Boşnakmış. Yaşlı, dindar bir zat.

Yemek yenildi. Kahveler içilirken Müftü Efendi söze başladı:

— Efendim, nedir niyetiniz? Biga'da kalmak mıdır?

Ben esasen, kararımı vermiştim: Biga'da silâhlı bir kuvvet var. Acaba bu kuvvet daha geniş bir hale getirilemez mi? Acaba bu kuvvetlere önayak olamaz mıyım?.. Niçin olmasın? Pekâlâ olur

Levent Şahverdi Arşivi

bu işler! Biga'da kalırım. Kendime Sivas'tan gelme bir teşkilâtçı süsü veririm. Bu kuvvetlere nüfuz ederim. İşi toparladıktan sonra, Sivas'ta bulunan Mustafa Kemal Paşa'ya vaziyeti bildiririm; oradan alacağım talimata göre hareket ederim.

Kafamda tasarlamış olduğum bu hareket hattını esas tutarak söze başladım :

— Esasen, buraya gelmemden maksat şudur, efendim: Buradaki silâhlı kuvvetleri tesbit ederek bir düzene bağladıktan sonra Sivas ile irtibat peyda etmek, orada bulunan Mustafa Kemal Paşa'dan alınacak talimata göre hareket etmek.

Müftünün gözleri parladı:

— Çok âlâ... Çok âlâ...

Dedi ve arkadaşını göstererek:

— Esasen biz buranın vaziyetini bildirdik. Burası keşmekeş halindedir. Devlet makamının kuvveti ve idarî nüfuzu kalmamıştır. Şehir, Kara Hasan'ın kumanda ettiği bir çete tarafından idare ediliyor. O şekilde ki, kendi kendilerine muhakeme bile yapıyorlar. Bütün köylü, şehir halkı bu idareye zahîr. Köylü silâhlıdır.

— Bu kuvvet ne kadar acaba?

— Halihazırda silâhlanmış, süvari olarak, iki yüz kişidir. Lâkin bunlar, Kara Hasan'ın dâveti olunca, dört beş bin kişi olabilir. Allaha çok şükür, İstanbul hükûmeti buralara tesir edemiyor. Mutasarrıfımız da soğukkanlı bir insan olduğu için, aklıselim ile hareket ediyor.

Bu devre henüz İstanbul'un müttefiklerce resmen askerî işgal altına alınmamış bulunduğu zamanlara rastlıyordu. Yâni 16 Mart 334 ten önceki, fakat yine karışık, felâketli, vahim ve vatanın yer yer yangınlar ve işgal fecaatleri, iç hiyanetler içinde bulunduğu anlardı. Bir yanda, Mustafa Kemal, Erzurum ve Sivas Kongrelerini yapmış bulunarak sağlam bir millî hükûmet teşkiline ve Anadolu'nun kalkınmasına, millî bir cephe birliği tesisine dehâsının bütün imkânları ile çalışıyor, bir yandan da işgal devletlerince, hem de Yunanlılarca millî kuvvetleri ezmek ve millî bünyeyi yok etmek yolunda şahlanıyor, bütün tahribini göstermekten geri kalmıyordu.

Levent Şahverdi Arşivi

Bilhassa ben hapiste iken, «İstanbul hükûmeti», «Anadolu hükûmeti» diye fiilî bir ikilik olmuştu;

— Müftü Efendi, dedim. Kara Hasan ile tanışmak isterim. Ne zaman kabil olur?

— Yarın Cuma namazından sonra, karargâh ittihaz etmiş olduğu hana gider, orada görüşürüz.

Ertesi gün Cuma namazında buluşmak üzere ayrıldık.

Gazeteleri okuyup, son umumî vaziyet hakkında fikir edinmek benim için çok mühimdi. Ertesi gün ilk işim İstanbul gazetelerine dikkatle bir göz gezdirmek oldu. Neler de neler... Anadolu'ya hücum!.. Ali Kemal'in hezeyanları...

Kâfi derecede vaziyeti kavradım.

Cuma namazından sonra camide Müftü ile birleştik.

Dua edilirken bilhassa dikkat etmiştim: Oh ,hele şükür.. Padişah... Halife... lâfları kimsenin ağzından çıkmamıştı. Sadece :

— Allah milleti düşmandan kurtarsın...

Diye dua edilmişti. Bundan Müftü Efendinin büyük rolü olduğu pek tabiî idi.

Çete Reisi Kara Hasan'la Tanışıyorum

Camiden çıkarken, Müftünün yanında esmer, pehlivan yapılı, yirmi sekiz, otuz yaşlarında, omuzunda gümüşlü bir filinta bulunan bir adam vardı. Onun yanında da altı muhafız...

— Bu mutlaka Kara Hasan'dır... dedim.

Vatanın hakikî evlâtları böyle zamanlarda meydana çıkar. O günlerde Biga'nın vaziyeti çok nazikti. İstanbul'a yakın, idaresiz kalmış büyük bir mutasarrıflık... Her taraf silâhlı... Henüz Sivas'a bağlanmamış, fakat Ferit Paşa hükûmetine de boyun eğmemiş mühim bir kuvvet var. Kendi kendime :

— Artık her şey ciddileşti. Aç gözünü, göster kendini... diyordum.

Caminin avlusunda idik. Müftü Efendi, Kara Hasan'ı göstererek :

— Kara Hasan'ı tanıyor musun? dedi.

— Hayır efendim...

Levent Şahverdi Arşivi

Dedim. Müftü Efendi, bu başlangıçtan sonra takdim merasimini icra etti. El sıkıştık ve hemen çetenin karargâh ittihaz etmiş olduğu hana doğru yürümeğe başladık.

Kara Hasan'ı geçtiği yerlerde, sanki mutasarrıf veya büyük bir kumandan geçiyormuş gibi herkes ayağa kalkıyor, hürmetkâr bir vaziyet alıyordu. Bu, biraz tuhafıma gitmedi değil...

Hana geldik.

Takdim esnasında, Müftü, Kara Hasan'ın yanında bulunan bir zatı:

— Suphi Bey...

Diye tanıtmıştı. Gerek Kara Hasan, gerek Suphi Bey, belli etmeden dikkatlerini benim üzerimde topluyorlar, kendilerine önem vermez bir şekilde, Müftü ile samimî, sıkıfıkı konuşuşum tecessüslerini tahrik ediyordu.

Suphi Bey, hiç konuşmuyordu, ama, kurnaz, zekî bir adam olduğu belliydi.

Kara Hasan'ın ise, pek saf, cahil, fakat çok cesur bir insan olduğu ilk bakışta göze çarpmaktaydı.

Hanın üst kattaki bir odasına çıktık.

Müftü Efendi bir işaret yaptı; odada yalnız dördümüz kaldık:

Müftü, Kara Hasan, Suphi Bey ve ben...

Müftü Efendi hemen söze başladı; Sivas'tan gelen haberleri; Balıkesir, Saruhan, Aydın, Salihli cephelerinde Yunan kuvvetlerinin durdurulduğunu, bir avuç kahramanın muazzam bir ordu ile boy ölçüştüğünü anlattı.

Dikkat ettim. Kara Hasan metînane dinliyordu. Lâkin Suphi, kaşını gözünü oynatıyordu. Kara Hasan da bazan gözlerini Suphiye kaydırıyordu. Bu da gösteriyordu ki, Kara Hasan'ın akıl hocası Suphi Beydi.

Nihayet, Müftü sözünü bana getirerek Kara Hasan'a sordu:

— Bu delikanlı buraya niçin geldi, biliyor musunuz?

— Hayır efendim.

— Sizlere Sivas'ın selâmını getirdi. Dindaşlarımız, kardeşlerimiz, tâ... İç Anadolu'da Mustafa Kemal Paşa'nın başkanlığı altında, düşmanla mücadele için plânlar, hazırlıklar yapıyorlar. Bu genç

Levent Şahverdi Arşivi

buraya onlar tarafından gelip soruyor: «Sizler ne yapacaksınız? Elinizi, kolunuzu bağlayıp seyirci mi kalacaksınız, yoksa mücadeleye atılan vatandaşlarımıza, kardeşlerimize yardım edecek misiniz?» Ne cevap verelim?..

Sükût... Hiç kimsede ses yok.

Esasen, Kara Hasan, bu gibi suallere cevap verecek malûmatta olan bir adam değildi. O, yalnız, müthiş bir silâhşördü. Fakat, Suphi Bey oldukça tahsil görmüş, zekî bir adamdı. O söze başladı:

— Biz silâhlandık, köylerimizi ve şehri muhafaza ediyoruz. Âsâyişin idamesini sağlıyoruz. Bunun dışında İstanbul'dan bize bir emir gelmediği için başka bir harekette bulunmuyoruz.

Demesin mi!..

Eyvah! dedim, galiba, bu adamla biraz uğraşacağız.

Bu lâflar üzerine Müftü, Suphi Beyin yüzüne sert sert baktı. Suphi Bey sözü değiştirdi:

— Elbette yardım edeceğiz. Ama, acaba bu işler kolay mı?.. Koca üç devletin ordularına bir avuç insan ne yapar?

Der demez hemen söze atıldım:

— Arkadaş, ne söylüyorsun? Öyleyse, senin memleketle hiç alâkan yok! İç Anadolu'da ne olduğunu biliyor musun? Kâzım Karabekir Paşa'nın muazzam bir ordu ile geldiğini duymadın mı?

Sonra Müftüye döndüm:

— Hocam, bu ne lâkayıtlık! Keşke buraya yalnız geleceğime, beş yüz, altı yüz atlı alıp gelseydim.

Suphi Beye:

— Arkadaş, sen merak etme. Herşey tıkırında gidiyor. Mustafa Kemal, Çanakkale'de, nasıl ki son dakikada muvaffak oldu, bu mücadelede de muvaffak olacaktır. Yalnız milletin mâneviyatını sağlamlaştırmalı. Bunu siz yapacaksınız... Bakınız, koca bir mutasarrıflığın vebalini boynunuza almışsınız... Eğer, bu iş olmazsa, korkarım pek yakında adamı sorguya çekerler, ha!..

Bol keseden bir tehdit savurmuştum...

Mustafa Kemal'e Telgraf Çekiyoruz

Benim, birdenbire şahlanıp savurduğum bu tehdit, daha doğrusu bu «blöf», Kara Hasan ve Suphi Bey üzerinde garip bir tesir

Levent Şahverdi Arşivi

yaptı. Müftünün yüzünde de bir tebessüm belirdi. Bu tebessüm beni tebrik eder gibi bir mâna ifade ediyordu.

Ben artık açılmış, tutacağım yolu bu blöfle tâyin etmiş bulunuyordum. Vaziyete hâkimdim artık.. Müftü Efendiye:

— Lûtfen bana bir kâğıt kalem!

Dedim. Getirdiler, yazmağa başladım:

Mustafa Kemal Paşa Hazretleri

Sivas

«Biga'daki kuvvetlerin rüesasiyle temas ettim. Pek yakında neticesini bildireceğim. Bu arkadaşlar size selâm ve hürmetlerini arzederler.»

Böyle bir telgraf yazdıktan sonra Müftüye, Kara Hasan'a, Suphi'ye de imzalattım. Bu benim elimde bir senet oldu. Kara Hasan'a:

— Bir adam gönderip telgraf müdürünü buraya çağırtır mısınız?..

Dedim. O vaziyete hâkim Kara Hasan heme ayağa kalktı.

Dışarıda, kapının önünde bekliyen adamlardan birine emir verdi:

— Telgraf müdürünü bul, hemen al, buraya getir!

İlk önceleri bana önem vermiyen Suphi Beyin, benim tam bir komitacı tavriyle vaziyete hâkim oluşum karşısında hayrete düştüğünü görüyordum. Benim bu adamla bozuşmak hiç işime gelmezdi. Bunların elinde iki yüz, üç yüz silâhlı kuvvet vardı. Bu silâhlı kuvvetleri elde etmek lâzımdı. Ondan sonra kuvveti arttırmak, yedi sekiz bin kadar silâhlı kuvvet temin ettikten sonra Çanakkale üzerine yürümek, bütün köyleri ayaklandırmak. Çanakkale'deki silâh depolarına hücum ederek silâhları, cephaneyi ele geçirmek, mücahitlere silâh temin etmek pekâlâ mümkün olabilirdi. Niçin olmasın?..

Telgraf müdürü, yüzü sapsarı bir halde geldi:

— Buyurun Beyim.. dedi.

Odada Müftüyü görünce biraz telâşı kayboldu.

— Size, gecikmesi, halinde idamla cezalandırılacak bir telgraf

Levent Şahverdi Arşivi

vereceğiz. Sivas'ta bulunan Mustafa Kemal Paşa'ya çekiliyor. Önemini anladınız, değil mi? Cevaplıdır. Bir an evvel yerini bulmalıdır. Siz de takdir edersiniz ki, bir vatan işidir bu... «Makine başında» der, cevabını alırsınız.

Telgraf Müdürü:

— Pekâlâ efendim, dedi emir buyurursunuz. Vazifemizdir.

— Cevabını burada bekliyorum.

Adamcağız telgrafı alıp hemen seğirtti.

Suphi Beye döndüm:

— Ağabey, ben biraz sert konuşurum, kusura bakma.. Öyle alıştım. Kafkas cephesinde çarpışanlar biraz sert olurlar. Çünkü, havası serttir oranın!

«Ağabey» deyişim hoşuna gitti. Kendisine hürmetkâr olacağımı anladı.

Müftü ile ayağa kalktık. Suphi Beyle Kara Hasan karargâhta kalmamı istediler. Bir oda tahsis ettiler. Bu da benim işime geldi.

Kara Hasan:

— Bey, bu akşam çorbayı beraber içeriz. Sen artık bizimsin, dedi.

— Hay hay efem.. dedim.

Müftü ile beraber çıktık. Müftü:

— Tebrik ederim seni evlâdım, dedi. Bu adamlara hulûl etmek kolay iş değildir.

— Affedersiniz, Müftü Efendi, bu adamlar hakkında bana biraz malûmat verir misiniz?

— Kara Hasan çok cesur bir adamdır. Seferberlikte bir çok cephelerde harp etmiş, nihayet, bir subay ile geçimsizlik yüzünden firar ederek eşkiyalık yapmağa başlamıştı. Avenesi de çok müthiş adamlardı. Harp bitince bu vaziyet karşısında şehre indiler. Şimdi şu gördüğünüz şekilde şehrin muhafazasını sağlıyorlar. Ama, cehaletlerinden çok ileri gidiyorlar. O derece ki, muhakeme yapmak, hükümler vermek gibi aşırı hareketlerde bulunuyorlar.

— Ya Suphi Bey?..

— Suphi Bey aslen İstanbul'ludur. İyi bir aile evlâdıdır. Ba-

Levent Şahverdi Arşivi

bası vaktiyle Biga'da mutasarrıflık etmiş olduğu için Biga'lı sayılıyor. Hayatı iyi değildir. Sabıkalıdır. Katillikten hapishanelerde yatmıştır. Kaçakçılık ve saire gibi işlerle iştigal etmiş. Şimdi Kara Hasan'ın akıl hocasıdır. Kara Hasan pek cahil bir insan olduğundan Suphi onun cehaletinden istifade ederek istediğini yaptırıyor.

— Kuvvet kimdedir?

— Kara Hasan'dadır. Bütün köylü ve avenesi kendisine âdeta taparlar.

— Pekâlâ... Teşekkür ederim.

— Şimdi ne yapacaksınız?

— Yapılacak iş gayet basit. Mustafa Kemal Paşadan talimat gelecek, ona göre hareket edeceğiz. Bu, elde bulunan silâhli kuvvetler, bugün için mühim bir kuvvettir. Bunlar böyle başıboş bir halde bırakılırsa, bir gün milletin başına belâ olur. Bugün, her eli silâh tutan insan memleket için bir kuvvettir...

— Çok doğru, oğlum.

Bir Gözü Yeşil, Bir Gözü Siyah, Meşhur Eşkiya Kürt Mehmet Çavuş

Biraz daha dereden tepeden konuştuktan sonra Müftü benden ayrılıp evine gitti. Ben de karargâhtaki odama yerleştim.

Yemek zamanı geldi. Sofraya oturduk.

Sofrada bir adam daha vardı. Bu, hayret edilecek derecede korkunç yüzlü biriydi. Bir gözü yeşil, bir gözü siyahtı.

Kim olduğunu öğrendim: Meşhur şaki Kürt Mehmet Çavuş!..

Sofrada yemek yerken bu adam benimle, Kara Hasan ve Suphi Beyden fazla meşgul oldu. Ele avuca sığmıyan bir adam... On senedir eşkiyalık ediyormuş... Adam kesmek, parça parça doğramak onun için tavuk kesmekten daha önemsiz işlerden olduğu her halinden belli oluyordu.

Kahveler içilirken Kürt Mehmet Çavuş birdenbire Suphi Beye:

— A Beyim, dedi, daha tüyü tüsü yeni terlemişlerle yola çıkarsak vay geldi başımıza!

Vay anasını! Bu taş bana idi! Bu lâfın altında kalmak, di-

Levent Şahverdi Arşivi

ğerlerine karşı temin ettiğim nüfuza halel getirecekti. Suphi Bey, bıyık altından gülüyordu.

Hemen atıldım:

— Mehmet Çavuş, dedim. Sen bilir misin, bir söz vardır: Halep oradaysa arşın burada! Dört jandarmaya karşı kurşun atmak, sıkıyı görünce kaçacak delik aramak... Bunu, benim memleketimde mahalle çocukları oyun diye oynar. Haydi, ben elli silâhlı ile Çanakkale'yi basacağım; yüreğin söylüyor mu? Ben sana çetecilik nedir göstereyim. Var mısın bu işe?.. Bunları yapacak gençlerdir. Kartaloza kaçtıktan sonra mahalle kahvesinde cart curt atmak zamanı gelir. İnşallah yakında iş başında görüşürüz!..

Benim böyle yüksekten atmam tesirini gösterdi. Mehmet Çavuş hayran yüzüme baktı. Kara Hasan'a döndü:

— Ulan Hasan, senin gördüğün gibi, İstanbul'lu mahallebi çocuğu değil! dedi.

Ne Mehmet Çavuş, ne de Kara Hasan bu bahis üzerinde daha fazla durmadılar. Şundan bundan, daha samimî, daha lâübalî konuşmağa başladık.

Hırsız Var!... Eli Bağlı Adamı Karılar Da Döğer!...

Bir aralık hanın kapısında bir gürültüdür koptu. Kara Hasan kapıyı açıp bağırdı:

— Ne var, ne oluyor?

— Hırsız var.

İki gece bekçisi ve bir kaç avene ite kaka iri vücutlu bir adamı getirdiler.

Gece, bir eve girmiş, ufak tefek eşya çalmış. Tatar yüzlü, iri kemikli bir adamdı bu. İlk bakışta fena bir insana benzemiyordu. Aç kalmış ihtiyaç içinde hırsızlık yapmış olabilir. Lâkin burası nedir? Polis karakolu değil. Anlaşılıyordu ki, şehirde hükûmet, mahkeme, inzibat hep Kara Hasan'da...

Baktım, herifin gözleri dönmüş. Emindim ki, kolları bir serbest kalsa ortalığı altüst edecekti.

Kara Hasan:

— Ulan, utanmıyor musun kalıbından, hırsızlık ediyorsun? dedi.

Levent Şahverdi Arşivi

Hasan bu suali sorarken kafamdan gayri ihtiyarî şu düşünce geçti: Kara Hasan dağlarda eşkiyalık ederken, basıp soyduğu köylerde jandarmanın eline düşseydi, kendisine ayni suali soracaklarını acaba şimdi aklından geçiriyor muydu?

Herif birdenbire hepimize küfürler savurarak:

— Burası neresi be?.. dedi. Jandarma karakolu mu? Nerede kaldı sizin erkekliğiniz?.. Ne korkuyorsunuz? Elimi ayağımı tutacak daha adamınız yok mu?

Kürt Mehmet Çavuş ayağa kalktı. Herife bir tokat attı.

Mehmet Çavuş ufak yapılı bir adamdı. Eğer herifin kolları serbest olsaydı, muhakkak, Mehmet Çavuşu lâstik top gibi tutar, pencereden aşağı atardı. Tokatı yeyince güldü:

— Eli kolu bağlı adama karılar da tokat atar!

İşte bana mühim bir fırsat zuhur etmişti. Benim tecrübelerim, bu gibi vaziyetlerde en küçük bir fırsatı kaçırmama dahi müsaade etmiyordu.

Bu tam bir fırsattı. Kara Hasan'ı, Suphi Beyi, Mehmet Çavuşu mat etmenin zamanı gelmişti.

Ayağa kalktım:

— Durun, dedim. Bu adamın hakkı vardır. Mehmet Çavuş, sen, silâhsız olarak bununla başedemezsin. Kara Hasan, sen de!. Bu adam hepimize hakaret etti. Fakat onu elleri kolları bağlı olarak dövmek bize yaraşmaz.

Kara Hasan:

— Çok doğru, Beyim! dedi.

Sözüme devam ettim:

— Silâhı yok ki, silâh ile bu hakareti temizliyelim. Siz bunu bana bırakın, ben nasıl yapılacağını bilirim...

Belimden silâhımı çıkardım:

— Al Mehmet Çavuş sende dursun!

Sonra adamı tutanlara döndüm:

— Bunu aşağı, hanın avlusuna götürün. Hanın kapısını da kapayın. Ben geliyorum.

Bizimkiler merakla bakıyorlardı. Suphi Bey sordu:

— Ne yapacaksın?

Levent Şahverdi Arşivi

— Ne mi yapacağım?... Bu adam şurada hepimize hakaret etti. Elleri, kolları serbest bırakılırsa, içinizde onu silâhsız yumrukla hakedecek var mı?

Suphi Bey:

— Görmüyor musun yahu?.. Herif domuz gibi!..

Mehmet Çavuşla, Kara Hasan da tasdik ettiler.

Mehmet Çavuşa döndüm:

— Çavuş, dedim. Ben hem silâhlı hem de silâhsız dövüşürüm. Mademki adam bize: «Ellerimi bıraktırın da size göstereyim!» dedi. Şimdi aşağıda ellerini serbest bıraktıracağım. Ondan sonra siz seyredin bakalım, ne olacak!.

Hep beraber aşağı indik. Avluda toplanmış olan bütün çete efradı merak içindeydi Herife :

— Bana bak arkadaş! dedim. Sen: «Ellerimi bırakın, gösteririm size!» gibi bir takım lâflar ettin ve: «Eli bağlı adamı karılar da döver!» diye bize hakaret ettin. Şimdi senin ellerini bıraktıracağım. Eğer bana yapacağını yapamazsan, sana, şurada yatırıp ibreti âlem için yüz sopa vurdururum! Benimle dövüşmekte serbestsin. Dövüş, yoksa halin harap olur. Anladın mı?

Kendisini tutanlara:

— Bırakın şunun ellerini! Siz de şöyle açılın, dedim.

Herif serbest kalınca yüzüne bir tokat attım. Esasen yapacağımı evvelden tasarlamıştım. Gözlerini açtı. İki eliyle gırtlağıma sarılmak istedi.

Hey gidi bizim meslek hey... Boksörlük her yerde işime yarayan bir şeydi. Başımı yana çekip midesine bir direkt, çenesine benim meşhur sağ yumruğumu indirdim. Mükemmelen yerlerini bulan yumruklar acemi kavgacının nakavt olmasına kâfi geldi: Yere yuvarlandı, bayıldı!

Herifçioğlu yerde upuzun yatarken, ben, lâkayt bir tavırla Mehmet Çavuştan silâhımı aldım:

— Yüzüne biraz su dökün. Biraz sonra kendine gelir. Cezası neyse verirsiniz! dedim.

Mehmet Çavuş elini omuzuma koydu:

— Cin misin be çocuk sen? dedi.

Levent Şahverdi Arşivi

Tekrar odaya çıktık. Ben, maksadıma nail olmuştum. Bütün çete efradının nazarında büyük bir nüfuz kazanmıştım.

Bu hâdise ağızdan ağıza yayıla yayıla, kahvelerde söylene söylene pek mübalâğalı bir şekle de sokuldu.

— Mustafa Kemal Paşanın adamı bir yumrukta adam öldürüyormuş!..

Denmeğe başladı.

Mustafa Kemal Paşadan Talimat

Mehmet Çavuşla artık samimî olmuştuk. Handa odalarımız yanyana idi. Beraber yer, beraber içerdik.

Gelelim çektiğimiz telgrafın cevabına: Mustafa Kemal Paşadan beklediğimiz cevap gelmişti: «Talimat postadadır.» deniyordu. Derhal bir kongre yapıp neticesini bildirmemizi emrediyordu. [*].

Hemen işe başladım. Müftü Mehmet Efendi ile çalışıp bir idare heyeti yaptım. Müftü Efendi reis, Eşref, Ahmet ve Halim Bey âza idi. Ben de Biga'nın Sivas delegesi olmuştum.

Gençlerden bir propaganda teşkilâtı kurdum. Böyle zamanlarda silâhın ne kadar lüzumu varsa, propaganda da o kadar lüzumludur. Ferit Paşa hükûmetinin nüfuzuna mâni olmak için bu teşkilât pek mühimdi.

Her gün gelen başka başka haberleri bu gençler vasıtasiyle kahvelerde, şurada burada yayıyordum. Kâzım Karabekir Paşanın kumandası altındaki bir ordunun Salihli, Saruhan, Aydın cephelerine gelmek üzere olduğu, Mustafa Kemal Paşanın emir ve kumandasında bu kuvvetlerin, zamanı gelince, yâni Anadolu'daki teşkilât tamamlanınca tabiî Biga havalisinin de içine katılacağı, düşmanı İzmir'den, İstanbul'dan, Adana havalisinden tard edip esaslı bir millî hükûmet kurulacağı her gün bu gençler vasıtasiyle yaydırdığım haberler arasındaydı.

Bu propaganda sistemi köylere varıncaya kadar kurulmuştu.

[*] Bu telgrafı, — hâtıratımın sonunda da bahsedeceğim gibi — diğer telgraflar ve muhabere mektupları ile birlikte «Erkânı Harbiyei Umumiye Karargâhına» bilâhare teslim ettim.

Levent Şahverdi Arşivi

Sivas'tan Bir Telgraf

Bir sabah odamın kapısı vuruldu. Suphi Bey, elinde bir telgrafla içeri girdi:

— Bunu Müftü Efendi göndermiş. Sivas'tan geliyor... dedi.

Baktım, telgrafın altında Mustafa Kemal imzası vardı. Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyetlerinin Sivas'ta ilk kongreyi akdettikleri haberi veriliyordu. Cevaben, tebriklerimizi arz ile Biga'da dört bin süvarinin silâhlı olarak hazırlanabileceğini ve bir an evvel teşkilât hakkında bir program ve talimat yollanmasını telledik. Biga Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi sıfatiyle Müftü Mehmet, millî kuvvetler kumandanı sıfatiyle Kara Hasan ve Suphi, Biga delegesi olarak de ben telgrafı imza ettik.

Telgrafın bu suretle imza edilmesi, gerek Kara Hasan, gerek Suphi Beyi memnun etmişti.

Köyleri dolaşıyordum. Hepsi silâhlı, lâkin teşkilât yok.

Kürt Mehmet Çavuş artık benim emrimde idi. Bu nazik noktada çok dikkatli ve ihtiyatlı olmak lâzımdı. Mehmet Çavuşun maiyeti ve nüfuzu Kara Hasan'ınkinden daha kuvvetli idi.

Benim Mehmet Çavuşla olan bu samimî vaziyetimi Kara Hasan anlamazdı. Lâkin, cin fikirli bir adam olan Suphi Bey bundan bir çok mâna çıkarabilirdi. İşte bunun için dikkatli olmak gerekti.

Filhakika, ben de yalnız değildim. İcap ederse bana zahîr olacak kuvvet bulmuştum

Garip Bir Tesadüf: Bir İngiliz Subayı İle Karşılaşma!

Talimat geldi.

Talimat esaslarına uygun olarak idare heyeti Müftünün başkanlığında çalışmağa başlamıştı.

Mustafa Kemal Paşa ile daima muhabere ediyor, emirler alıyordum.

Bir gün, yine köylerden gelirken, çete efradından birine rastladık. Elindeki filintayı göstererek, yolda tesadüf ettiği maiyeti ile beraber bir İngiliz subayının kendisini çevirip durdurduğunu ve silâhının mekanizmasını aldığını, sebebini sorduğu zaman bunun

Levent Şahverdi Arşivi

bir İngiliz tüfeği olduğunu söylediğini, bu vaziyeti anlatmak için Kara Hasan'a gitmekte olduğunu anlattı.

Mehmet Çavuş:

— Keselim şu herifi, dedi.

Ben:

— Dur Mehmet Çavuş, dedim, acele etme... Kesmekten daha iyi yapılacak şeyler var... Ben yapayım da sen seyret...

Mehmet Çavuşun bana inancı çok kuvvetli idi. Teskin ettim onu:

— Bırak... Hele o İngiliz subayı şehre girsin.. dedim.

Şehre geldik. Vak'ayı Kara Hasan'a anlattık.

— Efe, dedim, ben bu adama bir iş yapacağım ki, bütün halk seyretsin. Bak ne yapacağım, dinle de anlatayım: Sen, şimdi bütün kuvvetleri burada topla ve seferber hale koy. Ben, Mehmet Çavuşla İngilizin konakladığı hana gideceğim. Siz, bütün kuvvetlerle hanın önünden geçeceksiniz. Geçidin ardı kesilmeden arkadan dolaşıp yine geçeceksiniz. Yâni bu kuvveti her halde bir kaç binden fazla göstereceksiniz! Sonra, karargâhın önünde bir miktar kuvveti muntazam bir şekilde dizeceksiniz. Bu sırada ben İngilizi getirip askeri ve nizamî şekilde mekanizmayı ona taktıracağım. Yâni, tarziye verdireceğim. Anladın mı?

Kara Hasan vaziyeti kavramıştı.

İngilizin hangi hana indiğini öğrendik: Hüseyin Beyin hanına.

Mehmet Çavuşla doğru İngiliz irtibat subayı olan bu yabancı subayın yanına gittik.

İkimiz de baştan aşağı kadar silâhlı idik.

Bizi kabul etti. Bir de tercüman vardı. Tercüman sordu:

— Bu efendilerin arzuları nedir?

Tercümanın ingilizcesi gayet kötü idi. Ben fasih bir ingilizce ile:

— Tercümana lüzum yok... Yalnız görüşelim! dedim.

Benim Londra ağzı ile ingilizce konuşmamla bu çete kıyafetimin hiç münasebeti yoktu. Buna yalnız İngiliz subayı şaşalamadı. Mehmet Çavuşun da ağzı açık kaldı. Çünkü, o güne kadar bir ecnebi lisanı ile konuşmak fırsatı zuhur etmemişti.

Levent Şahverdi Arşivi

Mehmet Çavuşu, millî kuvvetler Biga Alay Kumandanı diye takdim ettim ve sordum:

— Siz kimsiniz?

— Çanakkale irtibat subayı.

Biz bunları konuşurken, silâhlı süvari kuvvetler muntazam surette geçmeğe başladı. Subay pencereden baktı:

— Bunlar nedir?

— Doğu cephesinden gelmekte olan kuvvetlerin öncüleri!

Zavallı genç subay şaşalamıştı.

— Demek burası silâhlı? diye mırıldandı.

— Tabiî, dedim, siz galiba yolunuzu şaşırdınız. Burası millî hudutlar... Mütarekeye tâbi olmıyan bir şehirdir. Siz buraya nasıl geldiniz? Şimdi bizim esirimiz sayılırsınız!

Der demez, yüzü sapsarı kesildi. Ben sözüme devam ettim:

— Hem, siz ne yaptınız? Bir neferimizin silâhının mekanizmasını almışsınız.

— Evet, bu, İngiliz silâhıdır.

— Olabilir. Bizde şimdi İngiliz, Rus, Fransız her türlü silâh var. Kumandanın emri üzerine, siz, şimdi burada nezaret altında bulunmaktasınız!

— Demek burası Kuvayı Milliye şehirlerinden?

— Elbette. Ne zannediyorsunuz? Ben, size samimî bir tavsiyede bulunayım: Derhal gidip kumandana tarziye veriniz ve aldığınız mekanizmayı da iade ediniz. Yoksa...

Mehmet Çavuşu gösterdim:

— Bu adamlarla başa çıkamazsınız! Ancak, dediğim gibi hareket ederseniz, ben sizi serbest bıraktırırım. Söz veriyorum.

Adamcağız buna çoktan razı idi.

— Pekâlâ... dedi.

Oradan beraberce çıktık. Karargâha geldik.

Karargâhın önündeki caddede çeteler sıralanmıştı.

Kara Hasan'ı çağırttım. Vaziyeti anlattım.

İngiliz subayı, bütün efradın işitebileceği bir sesle, bir yanlışlık olduğunu söyliyerek tarziye verdi ve silâhının mekanizması alınan nefer çağırılarak mekanizma takıldı.

Levent Şahverdi Arşivi

Ben, İngiliz subayının sözlerini tercüme ederek tekrar ettim.

Bu merasimden sonra, İngiliz subayını ve üç kişiden ibaret maiyetini beraberime aldım, şehirden çıkardım.

Ayrılırken, ingilizceyi nerede öğrendiğimi sordu.

— İngiltere'de... dedim.

Elini sıktım! hayvanımı mahmuzladım.

Biz Bu Mekteplilerle Başa Çıkamayız...

Bu hâdise ve muvaffakıyet, bütün şehrin mâneviyatını yükseltmeğe yardım etti. Yalnız, bir kişi vardı, düşünüyordu. O da, her halinde müstereddit olan Suphi Beydi! O akşam bana:

— Allah vere de bu işte zarar görmesek! dedi.

Gayri ihtiyarî gülerek başımı salladım:

— Yahu Suphi Bey, dedim, sen ne kadar mâneviyatı bozulmuş bir adamsın!

Mehmet Çavuş, Kara Hasan'a döndü:

— Hasan... Hasan... Gördün mü şehir uşağını nasıl fonfin, fonfin... diye herifin dilinden konuştu da bu işi yaptı.

Sonra bana sordu:

— Allahaşkına bu lisanı nerede öğrendin?

— Okulda!

Suphi Beye döndü:

— Suphi Bey, biz bu okumuşlarla başa çıkamayız. Nafile orada mırıldanma! dedi.

Teşkilât İlerliyor...

Müftü Mehmet Efendinin başkanlığında kurulan idare heyeti ağır ağır yürüyordu.

İstanbul'daki Ferit Paşa hükûmetinin mikropları Biga'da da millî hareketin uyandığını duymuşlardı. Kurduğum istihbarat ajanlarından haber aldığıma göre, Biga'nın içindeki mikroplar, para koparmak, türlü entrika çevirmek maksadiyle Biga'nın Kemalist kuvvetler tarafından yavaş yavaş istilâ edilmekte olduğunu, Ferit Paşa hükûmetine ballandıra ballandıra, uçura uçura bildiriyorlardı.

Köylerin silâh mevcudu aşağı yukarı tesbit edildi.

Kara Hasan, Kürt Mehmet Çavuş ve Suphi Beyin vaziyetleri

Levent Şahverdi Arşivi

ve şahsiyetleri günden güne ehemmiyet kesbediyordu. Fakat, daima, çekimser bir durum alan Suphi Bey, beni biraz ürkütüyordu.

Müftünün riyasetindeki Müdafaai Hukuk Cemiyeti idare heyeti kurulmuş ise de, silâhlı kuvvetler henüz bu cemiyetin emrine girmiş değildi. Yalnız Müftü Mehmet Efendinin şahsî nüfuzu cemiyetin yegâne silâhı idi.

Benim duygularım, muvaffak olacağımıza imanım günden güne kuvvet buluyordu.

Sivas'tan talimat almak ve muhabere devam etmekte idi. Ben de vaziyeti olduğu gibi yazıyordum.

Bir sabah, pazarda dolaşırken, biri hafifçe kolumu çekti.

Bir de ne göreyim? Bize meydan okuyan, sonra benim iki yumrukla ağzının payını verdiğim hırsız Tahsin değil mi?

— Ne o Tahsin? dedim. Hayrola... Sen daha buralarda mısın?..

— Evet Beyim. Nereye gideyim? Düşman içine mi?

— Düşman içi neresi?

— İstanbul.

Hayret ettim. Hırsız olsun, yankesici olsun, bu hareketlerinin vatan ve milletseverlikle hiç bir alâkası olmadığını, bu adam bana, bir defa daha gösterdi.

— Aferin arkadaş, dedim. Senin böyle düşünmene çok memnun oldum.

— Beyim, biraz görüşmek isterim seninle.

— Ne o? Hayrola... Yoksa benden intikam mı almak istiyorsun?

— Hayır. Vallahi değil. Bilâkis, seni çok sevdim. Bende satılacak, sizin işinize yarıyacak ve memlekete faydası olacak silâh var.

— Silâh mı var?

— Evet.

— Ne silâhı?

— Mavzer ve cephane.

— Ne kadar? Göreyim şunları.

— Buyurun, dedi.

Arabaların konakladığı bir hana girdik. Bir öküz arabasının içinde, üstü örtülmüş on tane yeni mavzer ve dört sandık cephane.

Levent Şahverdi Arşivi

Hayret ettim. Çünkü hayret edilecek bir şeydi. Bu kadar silâhı ve cephaneyi nereden bulmuştu bu adam? Neyse, orasını araştırmadan evvel sordum:

— Kaç para istiyorsun bunlara?

— Vallahi Beyim, ne verirsen ver. Ben bunları size para karşılığında vermek istemem amma, malûm ya... Harçlık lâzım. Ben size bunlardan daha da getiririm.

Adamın kolundan tuttum:

— Arkadaş, dedim, gel seninle tenhada şöyle biraz konuşalım.

Beraberce kıra çıktık. Bir bostana girip oturduk.

— Bana bak, dedim, doğru söyliyeceksin. Yalansız konuşacağız.

— Elbette beyim.

— Her silâhın memleket için bir hazine kıymetinde olduğu bir zamandayız, değil mi?

— Şüphesiz.

— Anlat bakalım. Bu silâhları, cephaneyi nereden buldun?...

— Efendim, malûm ya... Sanatım icabı... Geceleri bir yolunu bulup Çanakkale'de işgal askerleri tarafından muhafaza edilen depolardan battaniye, kaput ve saire aşırıyorum, köylülere satıyorum. Bu sefer yine girdim bir depoya. Baktım ağzına kadar binlerce silâh ve cephane dolu. Gördüğünüz kadar aşırabildim; size getirdim. Memleket için lâzım olur beyim. Biz ne kadar doğru yoldan yürümesek, yine vatan evlâdıyız. Memlekete hizmet boynumuzun borcudur.

Bu adam, bilmiyerek, zannettiğinden çok daha fazla bir hizmette bulunmuştu. Binlerce silâh... Aman Yarabbi! Oradan bunları kaldırabilsek! diye düşünüyordum.

— Haydi kalk, dedim. Yürü. Silâhları karargâha götürelim.

— Nasıl götüreceğiz?

— Kolay. Sen hana gidersin. Silâhları arabadan çıkarmadan, olduğu gibi, arabasiyle karargâha getirirsin. Hiç bir şeyden çekinme. Merak etme.'

Ayrıldık. Karargâhımız olan hanın önünde arabayı beklemeğe başladım.

Levent Şahverdi Arşivi

Biraz sonra öküz arabası gözüktü.

Kapıdaydım. İşaret ettim.

İçeriye girdi.

Silâhları, cephaneyi odama taşıttım.

Adamcağıza bir sarı Rus altını verdim. Memnun oldu, teşekkür etti. Ayrılırken:

— Bana bak, dedim, sen sakın ortadan kaybolma. Yarın beraber Çanakkaleye gideriz. Bana bu silâh depolarını gösterirsin. Olmaz mı?

— Başüstüne efendim.

— Sabahleyin saat beşte yola çıkarız. Ben sana hayvan tedarik ederim.

Aramızda ertesi gün yapacağımız işleri böylece konuştuktan sonra ayrıldık.

O gece, Kara Hasan ve Kürt Mehmet Çavuşla konuştum. Silâhları, cephaneyi gösterdim.

— Daha böyle binlerce silâh temin edeceğim! dedim.

Sözlerimi hayret ve sükûtla dinlediler.

Ertesi gün, bana çok yakınlık gösteren çetecilerden seçtiğim beş kişi ile, önümüzde rehber olarak, hırsız, fakat, vatansever adam, yola koyulduk. Çanakkale'nin yolunu tuttuk.

Tebdili kıyafet etmek için köylü şalvarı, çarık ve saireyi yanıma almıştım.

Yolculuğumuz ârızasız geçti.

Çanakkale uzaktan gözüktüğü zaman, arkadaşlarımı emin bir yere bırakarak, kılavuzumuzla beraber kasabaya indik.

Benim için bu tehlikeli bir iş, hattâ tedbirsizlik sayılsa da, bu depoları keşfetmek, yerlerini görmek daha mühimdi ve mutlaka bu tehlikeyi göze almak lâzımdı.

Talihim yardım etti. Hiç bir müşkülât ile karşılaşmadan silâh depolarını tesbit ettim. Bir de kroki çizdim. Bu depolar gayet zayıf bir şekilde muhafaza ediliyordu. Binlerce silâh, ancak dört nöbetçiye bırakılmıştı.

Vaziyeti bu suretle tesbit ettikten sonra orada fazla kalmadan hemen Biga'ya arkadaşların yanına döndük.

Levent Şahverdi Arşivi

Mustafa Kemal Paşanın Kumandasında Düşmanla Sonuna Kadar Mücadele Edeceğimize Yemin Eder Misiniz?.

Bu seyahatimiz iki gün kadar sürmüştü.

Müftü Efendi beni görünce:

— Aman neredesiniz oğlum? Aramadık yer bırakmadık, dedi.

Müftü Efendinin beni böyle aramasına göre her halde mühim bir şey vardı; sordum:

— Hayrola hocam?

— Acele bir telgraf geldi.

Telgrafı elime tutuşturdu: Sivastan, Mustafa Kemal Paşadan geliyordu. Vaziyetin günden güne nazikleşmesi ve yakınlığı itibariyle Balıkesirdeki (Reddi İlhak Cemiyeti) ve 61 inci Fırka Kumandanı Miralay Kâzım Bey (Kâzım Özalp) ile irtibat peyda etmemiz emrediliyordu. Telgraf (Mustafa Kemal) imzasını taşıyordu.

Müftü, beni bulmadan, telgrafı açmamıştı. Ben açıp okuduktan sonra ona da gösterdim. İdare Heyetini topladık. Derhal, mezkûr makamlarla irtibat temin etmeğe karar verdik. Benim Balıkesir'e gidip bu irtibatı sağlamam kararlaştı.

Mustafa Kemal Hazretlerinden bu telgrafı aldığım sıralarda iç âlemimizin de gerçekten en buhranlı devirlerini yaşamakta olduğu ve İstanbul'daki hükûmet, Meclisi Meb'usan ile Heyeti Temsiliyenin arasında anlaşmazlığın en gergin halini aldığı ve vatanın genel kaderi üzerinde bulutlu bir havanın günden güne ağırlığını hissettirdiği hâdiselerin inkişafından anlaşılıyordu. Bilhassa Mustafa Kemal Paşa Hazretleri ile Kâzım Karabekir, Ali Fuat, Refet Paşalar ve Rauf Bey arasında sıkı bir faaliyet muhafaza edildiği görülüyordu.

Biga'dan ayrılmadan evvel her şeyi sağlama bağlamak niyetinde idim.

Kara Hasan'ı, Kürt Mehmed'i, Suphi Beyi topladım. Bu toplantıya Müftü Efendi de dahildi. Maksadım bir sadakat yemini merasimi yapmaktı.

Bir masanın üzerine Kur'anı Kerimi koyduk.

Yemin ettirmek vazifesi Müftü Efendiye düşüyordu. Ayağa kalktık. Mütfü Efendi söze başladı:

Levent Şahverdi Arşivi

— Oğullarım, burada toplanmamızın sebebi malûm. Vatanı düşmandan temizlemek gayesiyle teşekkül etmiş olan Müdafaai Hukuk Cemiyetine ve onun intihap ettiği reis Mustafa Kemal Paşaya sadık kalarak ve elele vererek Mustafa Kemal Paşanın kumandasında düşmanla sonuna kadar mücadele edeceğimize yemin eder misiniz?

Kara Hasan hafifçe sarardı. Elini Kur'anı Kerime koydu:

— Yemin ederim, dedi.

Onu, diğerlerinin andiçmesi takip etti.

Oh... Geniş bir nefes aldım. Telgrafı gösterdim.

— Arkadaşlar, dedim, ben, bu telgraf üzerine Balıkesire gidiyorum. İrtibat meselesini görüşeceğim.

Mehmet Çavuş :

— Yanına kaç kişi verelim, beyim? diye sordu.

Güldüm:

— Be Çavuş, beni daha anlamadın mı? Ben işimi yalnız görürüm!

Bana ne çete lâzımdı, ne de silâhlı kuvvet. Bana yalnız Tahsin yeterdi.

Yattığı handa Tahsin'i buldum.

— Tahsin, dedim.

Hemen yerinden fırladı.

— Sen Balıkesir'e gittin mi? Yolları bilir misin?

— Bilirim beyim.

— Yalnız senin bildiğin yollar herkesin bildiği yollar olmasın. Anladın mı? Balıkesir'e gideceğiz amma, dağ yollarından...

— Merak etme beyim. Ben seni götüreyim de gör. Vallah ordu peşimize düşse bulamaz. Amma, hayvanlar kavi olacak.

— Korkma. Benim hayvanım iyidir. Sana da sağlam bir hayvan buluruz.

Gece yola çıkmayı kararlaştırdık. Böyle hareket etmekten maksadım, bu seyahati gizli tutmaktı. Çünkü, yollarda, Ferit Paşa hükûmeti taraftarlarının pususuna düşmek tehlikesi yüzde doksandı. Bunun için herkese bir hafta sonra hareket edeceğimi söylüyordum.

Levent Şahverdi Arşivi

Tahsin'e güzel bir hayvan buldum. Gece, yemekten sonra, hareket edecektik. Şehir dışındaki bostanda buluşacaktık.

Kürt Mehmet Çavuş'a:

— Şayet ben ortadan kaybolursam, Kara Hasan'a, Suphi Beye söyle, hiç merak etmesinler, dedim.

Mehmet Çavuş güldü:

— Yine bir şeytanlık var galiba beyim. Peki... Emir emirdir.

Beni İdama Mahkûm Etmişlerdi...

Tahsin'le buluştuk. Yol nevalesi, her şeyimiz tamamdı.

Gecenin karanlığında Balıkesir yolunu tuttuk. Yolda Tahsin:

— Beyim, dedi. Neden böyle kaçak gibi gidiyoruz?

— Anlamadın mı be Tahsin? Dost var, düşman var... Her zaman bir pusuya düşmek ihtimali vardır. Ona göre hareket et.

— Merak etme. Hakkından geliriz.

Biraz yol aldıktan sonra:

— Tahsin, dedim, ben fikrimi değiştirdim. Evvelâ Bandırma'ya gideceğiz.

— Anladım beyim... Beni şaşırtıyorsun?

— Yok canım. Sebebini sonra anlatırım.

Böyle ihtiyatlı hareket etmekte çok haklı idim. Çünkü, geçeceğimiz Manyas köylerinin ekserisi, seenlerdenberi, sarayın ileri gelenlerinin maiyetlerine ait köylerdi. Tabiatiyle, bunların ekserisi, İstanbul hükûmetinin lehine, Kemalistler aleyhine ayaklanmağa medar olacak halife ordusunu teşkil ettirmeğe çalışan elemanlardı.

Benim Biga'daki faaliyetim çoktan bunların kulaklarına gitmişti ve aldığım gizli haberlere göre beni idama mahkûm etmişlerdi; fırsatını düşürür düşürmez vuracaklardı. Bundan başka bütün işgal kuvvetleri polis teşkilâtı, esrarengiz bir surette firarımdan sonra beni aramakta idi.

Tahsin'e itimadım vardı; yolda sordum:

— Şimdiye kadar eline yüklü para geçmedi mi?

— Geçmez olur mu? beyim... Hem de binlerce...

— Peki, artık çalıp çırpmağa tövbe edip niçin bir iş güç sahibi olmağa çalışmıyorsun?

Levent Şahverdi Arşivi

Başını salladı:

— Ah beyim... Çok haklısın. Artık ben de böyle yapacağım. Böyle dağlarda bayırlarda sürünmek yeter artık...

— Sen nerelisin?

— Manyas'lıyım beyim.

— Mademki tövbekâr olmak ve namus dairesinde çalışıp memleket faydalı olmak istiyorsun, o halde bana yemin et ve söz ver, dedim.

Teredütsüz:

— Peki, dedi, ve ilâve etti:

— Öyleyse beyim, bana bundan böyle Durmuş de. Çünkü, benim adım, hakikatte, Manyas'lı Durmuş'tur.

Diyerek «Durmuş» luktan «Tahsin» liğe nasıl geçmiş olduğunu ve maceralarını anlatmağa başladı. Ben onun maceralarını dinlerken uzaktan köpek sesleri gelmeğe başladı. Sesler gitgide yaklaşıyordu. Asıl hüviyeti ile Durmuş:

— Aman beyim, dikkat! Burada çiftlik vardır. Köpekler saldırırsa sakın ateş etme. Başımız belâya girer... dedi.

Durmuşun bu sözlerinin üzerinden çok zaman geçmedi; köpekler müthiş havlamalarla, üzerimize saldırdılar. Şafak ta sökmeğe başlamıştı. Bereket versin beygirler köpekleri yaklaştırmıyordu.

Bir aralık köpeğin biri Durmuş'un bacağına sarıldı. Baktım, olacak gibi değil. Durmuş'un tavsiyesine rağmen silâhımı çektim, havaya bir kaç el ateş ettim.

Silâh sesleri üzerine çiftlikten iki kişi koştular. Bunlar, çiftliğin ya çobanları, yahut yanaşmaları filândı. Köpekleri savdılar amma, Durmuş'un bacağından da kanlar akıyordu.

Çiftlikte misafir kabul edilen odaya iltica etmek mecburiyeti hâsıl oldu.

Koşup gelen adamlar bize bir oda gösterdiler. Atlarımızı da dama çektiler.

İlk iş olarak Durmuş'un bacağını pansıman yapıp sardım.

Bize kahvaltı çıkardılar. Biraz bir şey yedikten sonra kahvelerimizi içerken, orta yaşlı, sakalını makasla kırpmış bir adam yanımıza geldi. Üzerinde tekkelerde şeyhlerin giydiği sarı abadan uzun

Levent Şahverdi Arşivi

bir setre vardı. Çiftliğin kâhyası imiş. Türkçe konuşuş tarzından Çerkes olduğunu anladım.

— Nereden geliyorsunuz? Kimsiniz? Muhakkak yolunuzu şaşırdınız. Çünkü şose aşağıda kalır, dedi.

Ben, gayet tabiî, inandırıcı bir tavırla cevap verdim:

— Evet efendim. Yolumuzu şaşırdık. Ben buralara ilk defa geliyorum. Kiminle müşerref oluyorum?

— Ben Yusuf... Safer Beyin çiftlik kâhyasıyım [*]. Siz kimsiniz?

— Henüz daha tahsil hayatındayım. Yolcuyuz. Balıkesir'de akrabalarım var. Oraya gidiyorum.

Yusuf Bey, yüzüme dikkatle baktı:

— Pekâlâ, dedi, biraz istirahat ediniz. Burada evinizde gibisiniz. Geceyi burada geçirir, sabah serinliğinde yolunuza devam edersiniz.

Çıkar Tabancanı Vur Beni Beyim!... — Belinden Bıçağı Çıkarıp Dilini Kesmeğe Kalkışmasın Mı?...

Hayvanlarımızın da istirahate ihtiyaçları vardı: kabul ettik. Bize gayet temiz iki yatak serildi; uzandık.

Durmuş'a benim kim olduğumu söylememesini sıkı sıkı tenbih etmek aklıma gelmedi değil. Fakat bu hareketim, daha yeni tanımış olduğum ve her huyunu bilmediğim bu adamın üzerinde bir korku ve şüphe uyandırır, diye düşündüm. Yatarken:

— Durmuş, fazla gevezelik etme sakın. Sana benim kim olduğumu sorarlarsa, iyice bilmiyorum, beni yol göstermek için yanına aldı, de, dedim.

— Amma, beyim, burada korkacak bir şey yok. Ben seninle iftihar ederim.

— Hayır, sana şimdi uzun uzadıya anlatamam. Sen benim dediğimi yap.

— Başüstüne.

Lâfı burada kestim. Uykuya daldım.

---

[*] Ben, o zaman, Safer Beyin kim olduğunu bilmiyordum. Halife kuvvetlerinin başına getirilen (Anzavur) un erkânıharbiyesi vazifesini gören bu zat olduğunu pek çok sonra anladım.

Levent Şahverdi Arşivi

Sabahleyin gözlerimi açtığım zaman, Durmuş yatakta yoktu.

Kalktım. Kapıyı açtım. Dışarı çıktım. Çeşmede elimi yüzümü yıkadım. Etrafıma bakındım. Kimseler yok.

Ahıra koştum: Hayvanlar ahırda idi.

Bir kaç defa hafif sesle:

— Durmuş... Durmuş... diye bağırdım.

Cevap yok.

Tekrar odaya girdim. Yarım saat kadar böyle geçti.

Bir ayak sesi.

Durmuş çıkageldi.

Dikkat ettim: Yüzünde eski neşesi yoktu. Düşünceliydi.

Sordum:

— Nereye gittin Durmuş?

Gözlerini önüne eğdi. Sonra mahçup bir tavırla başını kaldırdı:

— Çıkar tabancanı, vur beni Beyim.

— Hayrola? Sen delirdin mi?

— Keşki deli olsaydım! Sen cezamı vermezsen ben vereceğim! dedi.

Belinden bıçağını çıkardı. Dilini kesmeğe kalkışmasın mı?

Yerimden fırladım. Elinden bıçağını aldım.

— Ne oldu? Çabuk anlat! dedim.

Yüzü renkten renge girerek anlatmağa başladı:

— Sabahleyin sen uyurken ben kalktım. Çeşmede elimi yüzümü yıkarken çiftlik kâhyası beni çağırdı. Seni sordu:

— Bu zıpır adam kimdir? İyi bir mala benzemiyor! dedi. Herifin bu sözü kanımı beynime sıçrattı.

— Sen ne dedin?

— Bu hakarete tahammül edilir mi? Ulan, dedim, o senin gibi bir milyon uşağa değer. O, millet fedaisi Mustafa Kemal Paşanın çete reisi! dedim.

Durmuş bu sözleri söylerken, kurşunla vurulmuşa döndüm. Muazzam bir pot kırdığı anlaşılıyordu. Sözüne devam etti:

— Herif bunları işitince gözleri açıldı. Yanındaki iki çobana, çerkesçe: «Çabuk benim hayvanımı hazırlayın. Ben köyden gelinceye kadar odayı kapat. İçerideki adamı dışarı çıkartma» dedi.

Levent Şahverdi Arşivi

Ben istifimi bozmadım. Anlamamazlığa geldim. Kâhya hayvanına binip gitti. Bu vaziyet karşısında ne yapacağımı kararlaştırmıştım. Çobanlar, evvelâ, hayvanların olduğu ahırın kapısını kapatmağa giderlerken, arkalarından koştum. Fırsatını getirerek ikisini de bıçakladım. Ellerini bağladım.

— Nerede bunlar şimdi?

— Şu kulübenin içinde!

Hemen kulübeye gittim. Doğru idi. İki çoban kanlar içinde, elleri bağlı, yerde yatıyorlardı. Bu halde bırakılsalar muhakkak ölecekler. Bir kova su getirip yaralarını yıkadım. Bir şeyler bulup sardım.

Durmuş'un elinde silâhı vardı. Çobanlar benim bu iyiliğime hayran hayran bakıyorlardı.

— Söyleyin bana, dedim, burası kimin çiftliği?

— Padişahımızın şamdancıbaşısı Safer Beyin çiftliği, cevabını verdiler.

İşi anladım. Biz ökseye basmış bulunuyorduk. Durmuş'a:

— Haydi, bunları yattığımız odaya götürelim, dedim.

Tekrar ellerini ayaklarını bağladık. Bizim odaya götürdük. Birini benim yatağa, birini Durmuş'un yatağına koyduk. Üzerlerine kapıyı kilitledim.

Durmuş'a :

— Olan oldu, dedim. Hemen hayvanları hazırla.

Hayvanlar hazırlandı. Durmuş'a sordum:

— Bu adam hangi yoldan gelir acaba? Köyün yolu hangisi?...

— Şurası beyim.

Durmuş'un gösterdiği yoldan ilerledik.

Hayvanları bir hendeğe indirdim. Bir de ne göreyim? Kâhya, beş silâhlı adamla yaya olarak geliyordu.

Saklandığımız yerin epeyce ilerisinde adamlar etrafa dağıldılar. Anlaşıldığına göre, bunlar dağılıp gizlice bizi basacaklar. Pusu kuruldu. Şimdi kâhya, aklı sıra, geceledigimiz odaya gelecek. Biz gitmek isterken yol gösterir gibi yapacak, pusuya düşürecek. Eli-

Levent Şahverdi Arşivi

miz kolumuz bağlı, doğru Safer Beye teslim edileceğiz. Fakat kâhya evdeki pazarın çarşıya uymadığını görecektir. Durmuş'a :

— Hiç kımıldama! dedim. Ayağından çorabını çıkar. Herif geçerken alaşağı edeceğiz. Çorabı gırtlağına basacağız. Ses çıkarmasın. Üst tarafını ben hallederim, dedim.

Evvelce çiftlikte tedarik ettiğim ipi hazırladım. Kâhya tam önümüzden geçerken fırladık. Yaşasın benim her zamanki «sağ kroşe!» Yâni, sağ yumruğumu çenesine indirerek hemen boyunduruğu taktım. Durmuş, o müthiş kokulu çorabı herifin ağzına tıkamıştı. Kâhya efendi «gık» demeden bayılmıştı. Hemen gizlendiğimiz yere getirdim.

Durmuş'a:

— Koş, dedim. Çalıların arasından, kendini göstermeden çiftliğe yaklaş. Tabancanla havaya beş altı ateş et ve görünmeden yine buraya gel.

— Başüstüne Beyim, dedi.

Çalıların içinde kayboldu. Dediğim gibi, biraz sonra, altı el silâh sesi duyuldu.

Pusuya girmiş olanlar, ellerinde mavzerleri, çiftliğe doğru koşmağa başladılar.

Durmuş yanıma geldi. Kâhyayı, silâhını aldıktan sonra, yolun üzerine bıraktık. Hayvanlara atladık. Dörtnala oradan uzaklaştık.

Bu suretle bu mühim tehlike atlatılmış oldu.

Bandırma yolunu tutmuştuk. Durmuş yolda:

— Beyim, yaşa Beyim... Kuzum, beni artık yanından ayırma, diyordu.

Söz verdim. Memnun oldu. Sordum.

— Sen çerkesçeyi nerede öğrendin?

— Ben Çerkesim Beyim. Bilmez olur muyum?

Yolculuğumuz hâdisesiz geçti.

Nihayet, Bandırma uzaktan gözüktü.

Şehre girdiğimiz zaman Durmuş'a:

— Aman Durmuş, dedim. Katiyen artık boşboğazlık yok. Soran olursa, «Çanakkale'deki Paşa Çiftliğinin sahibi «Ârif Bey» dersin. Anladın mı?

Levent Şahverdi Arşivi

— Anladım beyim. Artık sen hiç merak etme.

Hayvanlarla beraber Durmuş'u hana yerleştirdim. Kendim de Bandırma'nın en iyi bir oteline yerleştim.

Evlâdım, Seni Buraya Allah mı Gönderdi?..

Biraz istirahat ettikten sonra, Bandırma'yı şöyle bir gezeyim, dedim.

Gezerken, önünde «Mütekaidini Askeriye» yazılı bir kahve gördüm.

— İşte, buranın vaziyetini anlamak, fikir edinmek için işime yarayacak bir yer, dedim ve içeri daldım.

Bir kahve söyledim. Kahveyi orta yaşlı bir adam getirdi. Ben, kahveyi, kahve garsonuna söylemiştim. Bu zatın getirmesi biraz tuhafıma gitti.

— Aman efendim, zahmet buyurdunuz, dedim.

Muhatabım, zarif bir şekilde gülümsedi:

— Beis yok efendim. Bendeniz bahriye emeklilerinden Hasan. Kahve benimdir. Ne yapalım efendim. Cemiyetimiz çok fakir. Bizim kahveyi aynı zamanda cemiyet odası yaptı.

— Çok âlâ, Hasan Bey...

Hasan Beyin, ilk bakışta hamiyetli, temiz, namuslu ve vatansever bir insan olduğu anlaşılıyordu. Bu zatı biraz daha iyi anlamak için fikirlerin öğrenmek istedim. İstanbul gazetelerinden birini elime aldım. Şöyle bir göz gezdirdim. Ali Kemal'in başmakalesini okurken, başımı sallıyordum. Hasan Bey dayanamadı:

— A oğlum, okuyacak başka yazı bulamadın mı? Al şunu oku, dedi.

Ve Balıkesir'de çıkan (İzmire Doğru) isimli gazeteyi uzattı. Baktım, imtiyaz sahibi Necati... (rahmetli, eski Millî Eğitim Bakanı). Başyazarları Necati ve Vasıf Beyler. (eski Millî Eğitim Bakanı ve Moskova Elçisi, rahmetli).

Hasan Beye:

— Demek siz bu gazeteyi Ali Kemal'in gazetesine tercih ediyorsunuz... dedim.

Hasan Bey güldü:

Levent Şahverdi Arşivi

— Elbette... Bu İstanbul gazetelerinde, bilhassa Ali Kemal'in gazetelerinde çıkan yazılar bir Türk yazarının elinden çıkan yazımıdır?

Fırsat, bu fırsattı. Acaba burada da bir Müdafaai Hukuk Cemiyeti tesis edilemez mi? diye düşündüm. Hasan Beyin ağzını aramağa devam ettim:

— Peki Hasan Bey, amma, siz burada boş oturuyorsunuz. Pek âlâ biliyorsunuz ki, düşman cephesinde, koca devletler karşısında bir avuç Türk var. Onlar da kırık dökük silâhlarla göğüslerini muazzam ve muntazam kuvvetlere karşı germektedirler. İçeride, cephe gerisinde de kardeşlerinin çalışmaları muntazam kuvvetler temin etmeleri lâzımdır. Bunlar temin edilinceye kadar, onlar bütün müşkülâta rağmen düşmanı oyalıyacaklardır. Fakat, burada, böyle bir hareket ve teşebbüs göremedim.

Merak ve alâka ile beni dinliyordu. Sözün arkasını kesmeden devam ettim:

— Ben Sivas'tan geliyorum. Mustafa Kemal Paşanın emrindeyim. Merkezi Sivas'ta olan Müdafaai Hukuk Cemiyeti talimatnamesini size taktim edeyim. Bu teşkilâtı burada da kurmak basit şeydir. Hiç zorluğu yoktur.

Hasan Bey, sabrı tükenmiş gibi heyecanlı bir sesle:

— Evlât, dedi. Seni buraya Allah mı gönderdi? Allahtan başka bir şey isteseydim keşki. Fakat, bugün bizim için bundan daha kıymetli ne olabilir? Pekâlâ... Açık konuşalım evlâdım. Burada mı kalacaksın?

— Hayır,. Aldığım emre göre, Balıkesir'e gidiyorum.

Telgrafı gösterdim. Bunu göstermekten maksadım, Hasan Beya itimat telkin etmekti.

— Çok âlâ, dedi. Burada bir kaç arkadaş daha var. Bu akşam onlarla birlikte bir toplantı yapalım. Bir karar verelim.

Bu konuşmadan sonra Hasan Beye, biraz istirahat etmek ihtiyacında olduğumu söyledim. Ayrıldım.

O akşam toplandık. Toplantıda bulunanlar arasında — hatırımda kaldığına göre — Balıkesir ileri gelenlerinden (bilâhare Millet Vekili olan) Mehmet bey de vardı.

Toplantı neticesinde, Hasan Beyin benimle beraber Balıkesir'e

Levent Şahverdi Arşivi

gelmesi, orada temaslarda bulunduktan sonra Bandırma'ya dönerek faaliyete geçilmesi kararlaştı.

Ertesi gün Hasan Bey ile yine buluştuk. Bandırma'daki Kumandan, Yusuf İzzet Paşa imiş. Üç tane muazzam deponun silâh dolu olduğunu da Hasan Beyden öğrendim.

Hasan Beyi yanıma aldım. Bu depoları uzaktan şöyle bir gözden geçirdim. Gerçekten, bu depolarda mühim miktarda silâh ve cephane olduğu anlaşılıyordu. «Memleket içinde böyle silâh depoları var da düşman karşısında silâh ve cephane sıkıntısı çekiliyor. Bu ne mantıksız şeydir! Acaba sebebi nedir? Her halde bir şey olacak». diye düşünüyordum. Hasan Beyden sordum. Sebebi anlaşıldı. Buradaki devlet adamlarının, İstanbul hükûmetine mi, Mustafa Kemal Paşaya mı katılmak gerektiği hususunda müteredditt olmalarından ileri gelen bir vaziyetti bu. Kendi kendime :

— Bu kararı verecek, bizzat milletin kendisi olacaktır, dedim.

Hasan Beyden, ertesi gün birlikte Balıkesir'e hareket etmek üzere ayrıldım.

Kâzım Özalp'ın Nezdinde...

Durmuş'u buldum. Handa oturuyordu. Sadakatle parlayan gözlerini gözlerime dikti:

— Emret Beyim. Şimdi ne yapacağız? dedi.

— Durmuş, dedim Sen burada kalacaksın. Ben trenle Balıkesir'e gideceğim. Bir kaç gün orada kalacağım. Hayvanlara iyi bak. Unutma... Ben Paşa Çiftliği sahibiyim. Anladın mı?

— Anladım Beyim. Sen hiç merak etme...

Para verdim.

— Ben gelinceye kadar ye, iç rahatına bak.

Vedalaştık.

Ertesi gün Hasan Beyle, Balıkesir trenine atladık.

Balıkesir'e vardık. Otele yerleştik. Hasan beye istirahat etmesini söyledim.

— Ben gelir seni çağırırım, dedim.

Onu otelde bırakıp çıktım.

Aldığım talimat gereğince, evvelâ Kâzım bey (Kâzım Özalp) ile görüşmem lâzımdı. Kumandanın dar bir sokakta, ahşap bir binada olan karargâhına gittim.

Levent Şahverdi Arşivi

Burası ufacık bir bina idi. Boş denilecek derecede mobilyasızdı.

Gayet şık, üzerindeki elbisenin düğmeleri pırıl pırıl parlayan genç bir yaver beni karşıladı. Biga'dan geldiğimi, Kumandanı görmek istediğimi söyledim.

Gitti. Biraz sonra geldi:

— Buyurun, dedi.

Ufak bir odaya girdim. Gayet basit bir yazı masası başında oturan Kâzım Beyin yanında uzun boylu, kavi bünyeli, sivil elbiseli bir zat vardı.

Beni oturttu. Sigara ikram etti. Kahve söyletti. Söze başlamak istedimse de, yanındaki zatın kim olduğunu bilmiyordum. Kumandan da takdim etmeyi unutmuştu.

— Biga'dan geliyorum. Görüşebilir miyiz? dedim.

Ne demek istediğimi anlayan Kâzım Bey:

— Affedersiniz. Sizi tanıştırmayı unuttum: (Reddi İlhak Cemiyeti) âzasından ve (İzmir'e Doğru) gazetesi yazarı Vasıf Bey, dedi.

— Tanıştığımıza memnun oldum. Talihim bana bugünlerde gülüyor. Hep aradıklarımı bir arada buluyorum.

Genç, uzunca boylu, keskin bakışlı ve yeşile kaçan gözlerinin hâlelendirdiği nurlu bir zekâ ve iman taşıyan komutanın yanında ilk defa tanıdığım Vasıf bey de birdenbire ruhumu kavramıştı. İri yapılı, uzun boylu, gür ve davudî sesli, gerçekten mücahit ve mücadele ruhlu olan Vasıf beyin yanında tam bir ferahlık duyarak konuşmağa başladım. İlkönce genel vaziyeti ve Biga'daki Millî Mücadele durumunu belirttim. Sonra, Kâzım Özalp'a, Mustafa Kemal Paşadan aldığım telgrafı gösterdim.

— Sizinle irtibat temin etmekliğim lâzımmış. Ben, bunun için buraya geldim. Bu irtibatın ne suretle temin edileceğini, ne suretle hareket edeceğimi bilmiyorum. Bu hususta İdare Heyetim ile temas ve saireyi sizden rica edeceğim, dedim, işi bağladım.

O akşam yemeği komutanla beraber yedik. Yemekte Necati beye (merhum Millî Eğitim Bakanı) takdim edildim. Esmer, karayağız, ilk bakışta muhatabına tesir eden bir delikanlıydı. Sonra ayağında futbol ayakkabıları olduğu halde biri yanımıza geldi.

Levent Şahverdi Arşivi

— Bizim birader... Hüsnü... İzmir futbol şampiyonudur... dedi (Hüsnü; eski Sarıyer Kaymakamı).

Hüsnü Beye dikkat ettim. Yaman bir sporcu olduğu her halinden belliydi. Bende, «Eğer burada kalırsam, bu delikanlı ile iyi bir arkadaş olurum,» kanaatini edindim.

Hasan bey, söylediğim gibi, otelde istirahatte idi.

Ertesi gün, Balıkesir Reddi İlhak ve Kuvayı Milliye Cemiyetinin heyeti merkeziyesi olan ve hükûmet konağının yanında büyük bir binada, Kumandan Kâzım beyin delâletiyle, Heyeti Merkeziye âzalarının toplantısında âzaya takdim edildim.

Heyeti Merkeziye âzasından hatırımda kalan isimler şunlardır: Reis Hâcim bey (İzmir mebusu), âzaları: Vasıf, Necati, Vehbi (eski Balıkesir Milletvekili ve Millî Eğitim Bakanı), Hulûsi, eşraftan Osman Bey (Gönen Belediye Reisi ve Milletvekili), Abdülgafur Hoca (bilâhare Milletvekili olmuştur), Muhasebeci ve âza: Âdil (şimdiki İzmir Vilâyeti Hususî Muhasebe Müdürü Âdil).

Hatırımda kalanlar bunlar... Hepsinin de çok ciddî, cesur, enerji sahibi insanlar olduğu ilk nazarda anlaşılıyordu. Hepsinin mâneviyatları yüksekti. Sanki cephelerinde yığın halinde orduları varmış gibi vaziyetlerinden emin idiler, hayret ettim.

Böyle bir heyet içinde vazifenin ehemmiyetini derhal kavramıştım.

Şimdi içimde bir endişe vardı: Acaba bu işi başarabilecek miydim? Böyle mukaddes, vatanî bir vazifede mevcudiyet gösterebilecek miydim? Gerçi, şimdiye kadar bir çok bâdireler atlatmıştım. Artık ölüm bana bir oyuncak gibi geliyordu. Her gün, her an ölümle oyun oynamak benim için bir eğlence olmuştu. Ufak büyük, atıldığım her işde muvaffak olmuştum. Tecrübem, kuvvetim vardı, cesaretim de yerindeydi. Bundan sonra da muvaffak olamamaklığım için hiç bir sebep bulamıyordum.

Fakat, bu seferki ötekilere benzemiyordu. Bir milleti temsil eden bir heyet huzurunda idim. Buradaki kararlardan, vaitlerden dönemezdim. Buna kani idim. Maamafih, azmime, ahdime güveniyordum. Toplantıda:

— Efendiler, dedim. Ben, size, yalnız, elimde Mustafa Kemal Paşadan bir telgrafla gelmedim. Hâlen elimde, silâh, cephane ve

Levent Şahverdi Arşivi

bütün teçhizatı ile üç yüzü süvari, mütebakisi piyade olmak üzere dört bin kişilik bir kuvvet var. Bandırma'da, henüz gelirken yeni kurduğum Müdafaai Hukuk Cemiyetinin Reisi de beraberimde buraya gelmiştir. Bandırma, Çanakkale havalisi emrinize âmade olabilecek bir kabiliyette. Bütün bunların hazırlığını yaptıktan sonra buraya gelmiş bulunuyorum.

Hepsinde hayretle takdiri birleştiren bir dakika hâsıl oldu. Yüzlerinde: «Acaba bu kimdir?» ifadesi okunuyordu.

Sözüme devam ettim:

— Benim, şahsan kim olduğumu, tabiîdir ki, bu telgraf size anlatamaz. Ben kimim? Bunu sizlere anlatmak bir kelime ile de olur, kocaman bir kitap halinde de...

Reis Hâcim Bey, iri pehlivan vücuduyla doğruldu. Beni çok dikkatle dinliyordu ve Kumandana bir şeyler mırıldanıyordu. Ben devamla:

— Bunu, hususî surette, yarınki toplantımızda anlatmak mecburiyetinde olduğumu bilmiyor değilim, dedim.

Vaktin gecikmesi üzerine ertesi gün toplanmak üzere toplantıya son verildi.

Vehbi Hoca yanıma geldi. Elimi tuttu:

— Başınızdan çok şey geçmişe benziyor... dedi.

Vehbi Beyin, her zaman olduğu gibi, gayet tatlı ve siyasî bir gülüşü vardır ki, bugün bile hiç gözlerimin önünden gitmez.

Hâcim beyin de eniştem Reşat beyin mektep arkadaşı olduğunu öğrendim.

Dâvamız Büyük ve Mukaddes Bir Dâvadır...

Kumandan Kâzım Bey, beni yanından ayırmıyordu. Ertesi günkü İdare Heyeti toplantısı bilhassa benim için olmuştu. Hasan Beye, kat'iyen otelden ayrılmamasını, haber gönderirsem derhal gelmesini rica etmiştim.

Kuvayı Milliye karargâhında yapılan İdare Heyeti toplantısında kapıdan içeri girdiğim zaman bir gün evvelki şahıslardan maada bir kaç kişi daha vardı. Kumandan Kâzım Bey de toplantıda hazır bulunuyordu.

Levent Şahverdi Arşivi

Buyur ettiler. Şöyle bir etrafa göz attım. Burada anlatacağım mahrem işlerin görüşülemiyeceğine kanaat getirdim.

Kumandan Kâzım Beyin yanında oturmuştum. Bir kâğıt parçasına şunları yazdım, kimse farketmeden Kumandanın eline tutuşturdum:

«Kumandan, ben burada mahrem ve askerî işlerden bahsedemem.»

Kumandan başiyle beni tasdik etti.

Kararımı vermiştim; içimden: «Durun Beyler, dedim, size ben, Biga'da yaptığım gibi hayalî bir konferans vereyim» dedim.

İstiyordum ki, söyliyeceğim sözler bütün şehre yayılsın. Çünkü benim kanaatime göre o zaman en mühim mesele halkı takviye, maneviyatlarını yükseltmekti. Bu, İstanbul'daki Halife ve Ferit Paşaların Anadolu şehirlerinde yapmakta oldukları Kemalistler aleyhindeki propagandaya karşı bir silâhtı.

Reis Hâcim Bey:

— Buyurun... Sizi dinliyoruz, dedi.

Söze başladım:

— Muhterem reis ve âza beyler... Benim burada söyliyeceklerimi, bütün memleket halkının bilmesi âcizlerinin arzusudur. Tabiîdir ki, bütün Balıkesir halkını buraya toplamak mümkün olamıyacağı için, şu anda köylerden gelen varsa lûtfen buraya çağırmanızı ve beraberimde getirdiğim Bandırma Müdafaai Hukuk Cemiyeti İdare Heyeti Reisi bahriye emeklilerinden Hasan Beyin bu meyanda çağırılmasını rica edeceğim.

— Hay hay... Buyursunlar...

Sesleri...

Adamlar gönderildi. Hasan Bey geldi. Diğer taraftan, o gün köylerden şehre inmiş köylüler de celbedildi.

Salonun içi dolmuştu. Benim de istediğim olmuştu.

Kumandan Kâzım Bey, zekî bakışları ile ve iman dolu gözleriyle gözlerimin içine bakıyordu. Bir çok komitacılık tecrübeleri görmüş olan bu asker, işin sonunu bekliyordu.

Ayağa kalktım. Kendi kendime: «Göster kendini!» dedim. Maç yapmak için ringe çıkar gibi söze başladım:

Levent Şahverdi Arşivi

— Efendiler, Sivas Heyeti Merkeziye Reisi Mustafa Kemal Paşanın emriyle huzurunuza gelmiş bulunuyorum. Doğu vilâyetlerinde Kâzım Karabekir Paşa ordusunun kahramanca vazife ve icraatının sona ermekte olduğunu elbette duymuşsunuzdur. Yeşil Ordu namiyle, bu ordunun yakında buralara, yâni cephemize yetişeceğine emin olabilirsiniz. Pek yakın kasabalarda silâhlı ve teçhizatlı millî kuvvetler emrinize âmade bir vaziyettedirler. Bu kuvvetlerle irtibat temin etmeğe ben memur edildim. «Silâhımız yok!» diye gece gündüz düşünmeğe sebep yoktur. Merak etmeyin. Ben size şimdilik, yâni ordular yetişinceye kadar silâh ve mühimmat temin ettim. (Kumandan Kâzım Beyi göstererek:) Bu ciheti mahrem olarak Kumandan beye ifşa edeceğim. Usul de böyledir, zannederim.

— Evet... Doğru...

Sesleri. Devam ettim :

— Biga idare heyetinin başında Müftü Mehmet Efendi bulunmaktadır. Bandırma idare heyeti reisi Hasan Bey işte burada, aramızdadır. Kendisini takdim ederim.

Hasan beyi takdim ettiğim zaman alkışlar başladı. Ben yine devam ettim:

— Dâvamız pek büyük, pek mukaddes bir dâvadır. Ve bunda muvaffak olacağımıza, gezip dolaştığım yerlerde milletin yüzde yüz emin olduğunu gördüm... Evet, yüzde yüz muvaffak olacağız!..

Sözümü burada kestim. Toplantıda konuşmalar başladı. Doğu vilâyetlerindeki kuvvetlerden, Mustafa Kemal, Kâzım Karabekir Paşalardan bahsediliyordu.

Toplantıya son verildi, dağıldık.

Efendiler... Ben Bir Zindan Kaçağıyım...

Eminim ki, sözlediğim sözler o gece şehirde ve köylerde, kahvelerde, şurada burada, halkın ağzında ballandıra ballandıra anlatılmağa, konuşulmağa başlanmıştı. Hem de yüzde iki yüz ilâve ile... Binaenaleyh, benim için maksat hâsıl olmuştu.

Herkes dağıldıktan sonra Kumandan Kâzım beye:

— Kumandan Bey, dedim. Sizin mahrem kimselerinizi toplayalım da, asıl meseleye gelelim.

Levent Şahverdi Arşivi

— Evet, dedi. Hemen yapalım bu toplantıyı...

Vehbi, Hâcim, Vasıf, Necati ve Gönenli Osman Beylerden mürekkep —bittabi Kumandan Kâzım Bey dahil— bir toplantı yaptık.

Bu zevata işin hakikî veçhesini anlatmak üzere şöyle söze başladım :

— Beyler, biraz evvel söylediklerim, hep benim hayal mahsulüm ve propaganda sistemimdir. Şimdi, ben size kendi hüviyetimi anlatayım da işe esasından başlayalım. Öyle bir kalabalık içinde, benim, size hüviyetimi açıklıyacağımı, şüphesiz, siz de beklemezdiniz. Salonu kalabalık görünce, biraz daha kalabalıklaştırılmasını temin ederek işi propagandaya döktüm. Haklı değil miyim?...

Vehbi Bey, yine o meşhur gülüşüyle :

— Tabiî... Tabiî... dedi.

Sözüme devam ederek onlara hüviyetimi şöyle açıklamağa başladım:

— Efendiler, ben bir zindan kaçkınıyım... Düşman zindanından kaçan bir adam!... Yakalanmam için, işgal kuvvetleri tarafından mükâfat vâdedilmiştir.

Başımdan geçen bütün macerayı anlattım. Beni öyle bir merak, dikkat ve alâka ile dinlediler ki, hiç unutmam, Vehbi bey, hiç bırakmadığı namazını unuttu. Anlattıklarım bidayetten itibaren değildi. Dünya harbinden ve ondan evvelki maceralarıma temas etmedim. Bunları çok kapalı geçtim. İşgal günlerinden başlıyan kısımları anlattım.

Maceralarımın hikâyesini bitirdikten sonra sözü şu neticeye bağladım:

— İşte efendiler, dedim, ben geçtiğim yerlerden boş geçmedim. Size Çanakkale'deki silâh depolarının anahtarını, Biga'daki silâhlı kuvvetleri temin ettim. Fakat, şu noktayı asla gözden uzak tutmamalıdır ki, iyi bir teşkilât kurulmazsa ve bu kuvvetler bir disiplin altına alınmazsa, her an aleyhe dönmeleri ihtimali vardır. Çünkü, etraf, Manyas köyleri hep Halife ve Ferit Paşa taraftarları ve propagandacıları yuvasıdır. Bandırma'da silâh depoları ağzına kadar silâh doludur. Bandırma teşkilâtı ufak bir himmetinizle vücuda gelir. Bu, müsbet bir netice verirse, İstanbul'dan gelecek tehlike önlenir.

Levent Şahverdi Arşivi

Ben, Nasıl «İngiliz Kemal» Oldum?...

Benden sonra söz alan Vehbi Bey, ifaya dâvet edileceğim hizmet ve vazifelerde asıl hüviyetimin gizli kalması ve ismimin değiştirilmesi lâzım geldiğini söyledi. Bilhassa işgal kuvvetleri ile karşılaşmam ihtimali vardı. Hakikî ismim artık onlarca malûm ve kayıtlı bulunduğundan, kendi ismimi kullanmam tehlikeli idi.

Bu mahrem toplantıda idare heyeti âzaları benim için yeni bir isim arıyordu. O dakikada Galatasaray okulundaki yetimlerden çok sevdiğim arkadaşım Kemal'in ismi aklıma geldi.

— İsmim Kemal olsun, dedim.

Hâcim Bey:

— Pekâlâ... dedi.

Vehbi Bey yine gülerek:

— Canım, dedi, yalnız Kemal kâfi değil, (İngiliz Kemal) olsun!...

İşte hüviyetimi merak edenler bilmelidir ki, (İngiliz Kemal) böyle İngiliz Kemal olmuştur. Ve bana, bu ismi veren Balıkesir Reddi İlhak ve Kuvayı Milliye Cemiyeti İdare Heyetidir... Şimdi anlaşıldı mı?

Hakkımda merak ve tecessüs gösterenlere artık kim ve neyin nesi olduğumu inşallah anlatabilmişimdir!

O günden itibaren bütün Millî Mücadelede ve bu mücahede faaliyetlerinde İngiliz Kemal diye anıldım.

Kumandan Kâzım ve Vehbi, Vâsıf Necati, Necatin Beyin kardeşi Hüsnü Beylerle çok samimî olduk.

Söz sırasında:

— Sen ne malın gözüsün! diyorlardı.

Ben de:

— Ne mal olduğumu size zamanla gösteririm! cevabını veriyordum.

Nihayet, idare heyeti beni resmen Biga'ya murahhas tâyin etti. Hasan beye de talimat verildi.

Bulgar komitacılariyle çarpışa çarpışa büyümüş olan, sert bakışlı, azim ve irade sahibi bir kumandan olan Kâzım Bey, beni teşçi etti.

Levent Şahverdi Arşivi

Kuvayı Milliyenin veznedarı Âdil Bey bir sabah bana geldi. Param olup olmadığını iskandil ediyordu. Zindanda, Rus gencinden almış olduğum altınlardan ancak dört tane kalmıştı. Kaçamaklı cevap verdim.

Hareketim kararlaştı. Tekrar Biga'ya gidiyordum.

Program, Biga'da teşkilâtı yapıp toplayabildiğim kuvvetlerle Balıkesir'i resmen ziyaret ve bu kuvvetleri cepheye yollamaktı.

Veda günü Vehbi Bey yanıma yaklaştı. Param olup olmadığını sordu. Yüzüne, baktım nasıl para istiyebilirdim? Kumandan Kâzım beyden tutun da idare heyeti ve karargâhtaki bütün arkadaşlar parasızdı. Koca bir cephe, milletin, köylünün nafakasından keserek verdiği iane ile temin ediliyordu.

— Teşekkür ederim, dedim, henüz paraya ihtiyacım yok.

Vedalaştık. Hasan beyle beraber trene binerek Bandırma yolunu tuttuk.

«İnsan, mukadderatın esiridir» derler. Ne doğru söz!

Kıbrıslı çavuşun intikamından, zindandan, hapis ve zulümden kurtulmak için tam Avrupa'ya giderken, kalbim, orada yine mesleğim olan boksörlükle çalışarak şöhret ve şampiyonluklar kazanmak heyecaniyle çarparken, talihim beni türlü türlü maceralara sürükledikten sonra hayalimdan dahi geçirmediğim bu topraklarda bir vatan hizmetine sevk etmiş bulunuyordu.

Bandırma'ya geldik. İlk işim Durmuş'u bulmak oldu.

Beni görünce boynuma sarıldı. Gözlerinden yaş geldi.

— Ah, beyim, dedi. Çok merak ettim. Geceleri gözüme uyku girmedi...

— Neye?...

— Başına bir şey gelir mi, diye meraklandım.

— Yok canım. Sen şehre git, şu lirayı sarrafta bozdur. Bir kendine, bir de bana köylü şalvarı ve saire al... Yâni ikimiz de köylü kıyafetinde seyahat edeceğiz.

Durmuş gitti. Hasan beye uğradım. Hasan bey, eşraftan Mehmet beyle faaliyete başlamışlardı.

— İnşallah yakında görüşürüz, dedim.

Vedalaştık.

Levent Şahverdi Arşivi

Bugünlerde siyasî hava da bütün gerginliğini almış, İstanbul fiilen askerî işgal altına alınmış, Damat Ferit bütün hiyanetini ele almıştı.

Otele döndüğüm zaman, Durmuş, köylü elbiselerini tedarik etmişti.

Otele hesabını verip ayrıldım. Durmuş'un hanına geldim.

Kıyafetimi değiştirdim. Mükemmel bir köylü olmuştum. Durmuş da öyle...

Bandırma'da bir işgal kumandanlığı mümessili olduğunu öğrendim. Rıhtıma geldim. Biraz ileride, üzerindeki bayraktan belli olan işgal mümessilliğini gördüm. Bu vaziyet karşısında Yusuf İzzet Paşanın gayet temkinli hareket etmesinin sebebini anladım.

Para Dolu Bir Cüzdan Aşırdım...

Vapur iskelesinde bir köylü gibi dolaşıyordum. İstanbul'a yük ve yolcu alan bir vapur vardı. Birisi,

— Hemşeri... hemşeri... dedi.

Baktım, çoluk çocuğu ile İstanbul'a hicret eden bir aile.

— Ne var? Ne istiyon?

— Biraz eşya var, vapura götürür müsün?

Konuşmalarına kulak verdim. Bozuk bir fransızca ile:

— Aman kurtuluyoruz... Fransa'ya, medeniyet diyarına gidiyoruz...

— Paris'te iş çok...

Filân gibi lâflar kulağıma geldi.

İçimden:

— Ulan bezirgân, dedim. Senelerce bu memlekette ceplerini doldurdun, şimdi niçin memleketi hor görüyorsun? Gidiyorsun... Uğurlar olsun, ama, ben sana şimdi gösteririm! diye düşünerek adamın sualine cevap verdim:

— Götüreyim... Bir lira ver...

— İki valiz var. Bir lira çok... Yirmi beş kuruş olmaz mı?

— Peki, öyle olsun, ama, iki valizden başka bir şey götürmem.

Valizleri aldım. Vapura girdik.

Adam yanımda idi. Bizim yankesicilik sanatına göre dirseğimle

Levent Şahverdi Arşivi

ceplerini yokladım. Ceketinin sol cebinde şişkin bir cüzdan vardı. Valizleri kamaraya getirdik. Yirmi beş kuruşunu almakla beraber kalabalıktan istifade ederek, ufak bir dümenle adamın cüzdanını çarptım!...

Soluğu handa aldım. Durmuş, beygirlerimizi hazırlamıştı. Hemen Biga yolunu tuttuk.

Yolda cüzdanı açtım: Amerikan dolarları, İngiliz banknotları ile bir sürü de Türk parası vardı. Kendi kendime:

«— İşte bezirgân başı, dedim. Bu, sana bir ders olsun. Bu toprakta kazandığın paraları başka memlekete kaçırmanın cezası! Bu paralara, senin Fransa'daki ihtiyacından ziyade, benim, memleket uğruna yapacağım mücadelelerde ihtiyacım var... Ve bana, bu, helâl bir ganimettir...»

Bu seferki Biga yolculuğumuz hâdisesiz geçti.

Biga'ya geldik. Karargâha yerleştim.

Kara Hasan, Kürt Mehmet Çavuş ayni nakaratta idiler. Suphi Bey daima düşünceli, daima çekimser vaziyette.

Sistemli bir surette işe başladım.

Müftü Mehmet Efendinin şahsî, dinî ve mânevî nüfuzu teşkilâtımızın ilerlemesi için çok faydalı oluyordu.

Nihayet, Belediyede bir kongre akdettik.

Köylerden mümessiller geldi.

Müşkülâtla karşılaşmıyor değildik. Bu müşkülât, halifeci namı altında dini ileri sürenler ve Ferit Paşa bendegânlarından geliyordu.

Buna rağmen, artık vaziyet dev adımlariyle inkişaf ediyordu.

Bir yandan, Ferit Paşa mikropları Biga ve havalisine dolmuşlardı. Halifenin emirlerini köylüye, ahaliye telkin etmeğe çalışıyorlardı.

«Kemalistler haindir; dinsizdir. Padişahımız ve Halifemiz Efendimiz hazretlerinin emirleri ve Şeyhülislâmın fetvası mübahtır!» diye ellerinde fetva ve fermanlar olduğu halde halkı aleyhimize çevirmeğe uğraşıyorlardı.

Kemalist ve halifecilik cereyanları doğmuştu.

Kongre akdinden sonra, benim plânım şu idi:

Kara Hasan ve Kürt Mehmet Çavuşun kumandasındaki kuv-

Levent Şahverdi Arşivi

vetleri Bandırma yoliyle Balıkesir'e, oradan da cepheye göndermek. Bu arada Bandırma'daki silâh depolarını boşaltıp Balıkesir'e nakletmekti.

Buna karar verilmişti.

Dört yüz muntazam, silâhlı süvari toplandı. Şehirde resmigeçit yapıldı. Ezanlar okundu. Müftü, o tarihî, muazzam duasını okudu.

«Allah, padişahımız efendimize ömürler versin!...» yerine: «Allah, düşman ile çarpışan mücahitlere, onların kumandanlarına ve Başkumandanı Mustafa Kemal Paşaya uzun ömürler versin, muvaffakiyetler ihsan eylesin» duasına yürekten «Âmin...» sesleri ayyuka çıktı.

Bu duayı protesto etmek istiyenler de çoktu. Fakat, kervan yürüyordu.

Bandırma ve Balıkesir'e Hareket... Yolda Başımızdan Geçenler...

Duadan sonra, kurbanlar kesildi ve dört yüz kişilik silâhlı süvari kuvvetiyle yola çıktık.

Kara Hasan başta, Suphi Bey de onun yanında.

Kürt Mehmet Çavuşla Boşnak Rahmi (meşhur çetecilerden) de benimle beraberdi. Durmuş da emirberimdi.

Durmuş'un bütün kabahatlerini Kara Hasan'a affettirmiştim.

Pür neşe yol alıyorduk.

Neşeyle cenk naraları atarak yol alırken Biga gözden kayboldu.

Bir köyde konakladık Manyas hududunda idik...

Buraları, harp senelerinde, Kara Hasan çetesinin ve Kürt Mehmet Çavuşun faaliyet sahası idi. Çerkes çeteleri ile aralarındaki zıddiyet pek müthişti. Kara Hasan, Çerkes çetelerinin himayesindeki köyleri basar, onlar da Kara Hasan çetesinin himayesindeki köyleri basarlardı.

Bu tafsilâtı bana veren, evvelce jandarma başçavuşluğu yapmış olan Abdullah Çavuştu.

Konakladığımız köy, Kara Hasan'ın köylerindendi. Bir kaç gece evvel, köye, Manyas çeteleri baskın yapmış, bir hayli hayvan götürmüşlerdi.

Levent Şahverdi Arşivi

Suphi, Kara Hasan, Mehmet Çavuş, köy odasında mırıltı kabîlinden bir sesle bir şeyler konuşuyorlardı.

Ortada bir dolap dönmekte olduğunu hissettim.

Ertesi sabah, hareketimiz esnasında, öncüler, keşifçiler ayrıldı.

Kara Hasan, kumandasını sertleştirmişti.

Âdeta bir harp vaziyeti almıştık.

Suphi Beye :

— Ne oluyoruz? diye sordum.

Suphi :

— Kemal Bey, sen kumandaya karışma... Seyre bak... Sen, bizi Balıkesir'e götürmüyor musun? Biz de geliyoruz. İşte o kadar. Alt tarafı bize aittir. Bizim buralarda sorulacak suallerimiz vardır...

Manyas'ı gösterdi:

— Köylerimizde bu adamlar ne hayvan bıraktı, ne çift çubuk. Anladın mı?

Demesin mi?..

Sükût etmeyi muvafık buldum. Hoş, eğer:

— Aman, mesele çıkarmıyalım. Biz ne yağmaya çıktık ne de intikam almağa...

Desem, kim dinler?.. Boşuboşuna kendimi küçük düşürmüş olurum.

— Siz bilirsiniz... deyip sustum.

Edinciğe geldik.

Hayret!...

Ben, ahaliyi bizi istikbale gelecek sanıyordum. Meğer, halife mikropları buralara bizden evvel haberler götürmüşler: «Mustafa Kemalci çeteciler geliyor; köylerinizi basacak, yağma edecekler. Silâh başında bulunun!» diye propagandalar yapmışlar. Manyas çeteleri toplanmış. Fakat Kara Hasan'ın istihbarat teşkilâtı olan köyler bunu haber alıp Kara Hasan'a bildirmişler... Hasan da tertibatını almış, plânını yapmış. Yâni, biz her an, her dakika savaş vaziyetinde imişiz de haberim yok!..

Bunları, Boşnak Rahmi'den öğrendim.

Edincik'te Kara Hasan'a bunları söyleyince güldü :

Levent Şahverdi Arşivi

— A Beyim, bizim erkânıharplik, senin erkânıharpliğine benzemez! Sen şimdi seyre bak!.. dedi.

Kara Hasan'ın bu sözleri karşısında mahçup olmadım değil. Bu benim ilk yediğim darbe olmuştu. Sesimi çıkarmadım.

Çeteler, Edinciğin içine dağıldılar.

Bir çok aileler evvelden kaçmışlardı.

Kara Hasan, çeteler dağılmadan evvel, efradına sert bir emir verdi:

— Mala, ırza; mukabele görmeden cana dokunan olursa göreceği ceza, beynine yiyeceği kurşundur. Neşet'in ahırını basın, Al Osman'dan aldığı kısrağı alın. Yoksa, Neşet'in bineğini, ikisi de oradaysa, ikisini de alın!...

Demişti. Boşnak Rahmi'ye sordum:

— Neş'et kim?

— Kim olacak... Bizimkilerden Al Osman'ın köyünü basan, hayvanını alan çete... O da şimdi malını geri alacak...

Kendi kendime :

— Eyvah, dedim. İşler benim düşündüğüm gibi gitmiyor. Bakalım ne olacak?..

Biraz sonra, Al Osman, iki hayvanla geldi. Anlaşılan biri kendi atı, biri de Neşet'in kısrağı idi.

Kara Hasan sordu:

— Ulan Osman... Damda başka bir şey yok muydu?

— Yoktu. Hepsi kaçmış...

Kara Hasan kahkahalarla gülüyordu.

İstirahat edildi.

Gece yola çıktık.

Bir müddet yol aldıktan sonra bir tepecik arasına girmiş bir çiftlik gözüktü.

Etrafta galeyan... Şah İsmail'in çiftliği...

Meğer, Şah İsmail, senelerdenberi eşkiyalık eden meşhur bir çete imiş. Mühim kuvvetlerle faaliyet edermiş. Bilhassa, Biga havalisinde çok zararlar yapmış.

Suphi Bey bağırdı:

— Hasan... Hasan... Bak millet ne diyor... Şurası Şah İsma-

Levent Şahverdi Arşivi

il'in çiftliği... Yağma edelim şu hainin çiftliğini... Bu adamdan millete hayır gelmez...

Okuyucularım, her halde Şah İsmail'i inkılâp tarihinden veya hayattan tanıyacaklardır. Endam aynasında erkek güzelliğinin bütün şartlarını haiz bu palabıyık, hemen hemen Güney Marmara kıyılarının şekavet kralı idi. Astığı astık, kestiği kestik olan bu dağların kralı en nihayet katil ve cinayetten suçlu olarak tevkif edilebilmiş ve İstanbul Ağır Ceza Mahkemesinde muhakeme edilirken öğretmen Şevket tarafından mahkeme salonunda vurulmuştu. Bunun içindir ki, arkadaşlarımız :

— Yağma edelim şu hainin çiftliğini, bu adamdan millete hayır gelmez.

Derlerken haksız değildiler. O hem dağların kralı bir şaki idi, hem de Millî Mücadele kuvvetlerinin bağrında açan hain bir çıbandı.

Suphi Beyden, ilk defa burada :

— Bu adamdan millete hayır gelmez...

Sözünü işittim.

Kara Hasan'ın gürleyen sesi gecenin sükûnu içinde müthiş akisler yaptı :

— Haydi yürüyün be!..

Der demez silâhlar patladı.

Çiftlik yağma ediliyor!

Önünü almak değil, söz söylemek tehlikeli! ..

Sonradan anladım ki, bu, bir yağma değil, bir nümayiş imiş...

Çiftlikten Şah İsmail'in hayvanını aldılar; başka bir şey olmadı.

Bandırma'ya Muntazam Bir Kıt'a Halinde Girdik...

Nihayet, Bandırma'ya geldik.

Bandırma'ya muntazam bir süvari kıt'ası halinde girdik.

Bu, millî bir kuvvetin Bandırma'ya ilk girişiydi.

Şehrin içinde bayraklar çekilmişti.

Bu manzara, bahriye emeklisi Hasan Beyin ve idare heyeti azasının başarılı faaliyetlerini gösteren bir mâna ifade ediyordu.

Kadın erkek, çoluk çocuk sokaklara dökülmüşler; kadınlar :

Levent Şahverdi Arşivi

— Yaşasın arslanlar... Yaşasın Mustafa Kemal Paşa!..

Diye bağırıyorlardı.

İhtiyar kadınlar ellerinde su testileri, ayran güğümleri, efrada ikram ediyorlardı.

Ortalıkta millî bir bayram şenliği vardı.

Kara Hasan'ın ve diğer arkadaşlarının bu coşkun ve samimî tezahürattan gözlerinin yaşardığını gördüm.

— Gördün mü Hasan, dedim, millet sizi nasıl halâskâr diye karşılıyor?..

Başını salladı. Gözlerinin içinde memnuniyetini ifade eden bir parıltı vardı.

Kara Hasan etrafa süvari gözcüleri çıkardı.

Hanlara yerleştik.

Baktım, Kara Hasan, emniyet tertibatını pek mükemmel alıyor .Bu suretle hareket etmekte şüphesiz çok haklıydı.

Benim iki mühim düşüncem vardı :

1 — İşgal mümessili olan subay ne vaziyetteydi?

2 — Ordu Kumandanı Yusuf İzzet Paşanın vaziyeti?

Kara Hasan, Suphi, Kürt Mehmet Çavuş ve emekli Hasan Bey, Kuvayı Milliye idare heyeti binasında toplandık.

Bandırma eşrafı, âzalar... Derken :

— Kaymakam Bey geliyor!..

Dediler. Yusuf İzzet Paşa, bizimle temas etmek istemiş, bu maksatla kaymakamı göndermiş.

Toplantıdan sonra, Kaymakam Seyfullah Beyin delâletiyle Ordu Kumandanı Yusuf İzzet Paşaya takdim edildim.

Paşa beni makamında kabul etti. Yanında yaveri ve erkânıharbiyesi da vardı.

Beni görünce hayretle yüzüme bakmağa başladı. Anlaşılan beni, yaşını başını almış, Kara Hasan tipinde evvelce eşkiyalık etmiş biri sanıyordu.

Söze başladı :

— Oğlum, bu kuvvetin başında sen mi bulunuyorsun?

— Evet efendim... Ayni zamanda Biga'nın Sivas murahhasıyım...

Levent Şahverdi Arşivi

— Burada çok kalacak mısın?

— Neden sordunuz Paşam? Merak edecek bir şey yok. Ben siyaset nedir bilirim. Merak etmeyiniz. İşgal irtibat mümessilini resmen ziyaret etmeden gitmiyeceğim.

Deyince, Paşanın gözleri açıldı :

— Aman evlâdım. Bunları karıştırma! dedi.

— Ziyaret etmemek, çok kabalık olur. Paşam...

Paşanın maiyeti gülüyordu. Bu gülmeler beni teşçi etti.

Paşaya :

— Merak etmeyiniz. Hiç bir Hâdiseye sebebiyet vermiyeceğimden emin olabilirsiniz...

Dedim. Müsaade rica ederek ayrıldım.

Kürt Mehmet Çavuş ve ufak bir müfreze ile işgal mümessilliğine gittim.

Mümessil yoktu. Ziyaret defterine: «Kuvayı Milliye Biga Kumandanı Kemal» diye imza ettim.

Bu, bir tatlı alaydı.

Döndüm; idare heyetine geldim. Hasan Bey ile yapılan işler hakkında görüştük. Balıkesir ile daima temasta imişler.

Hana geldiğim zaman bir de ne göreyim?.. İşgal mümessili subay iadei ziyaret için gelmiş!

Allahtan olacak, içeri girmeden, kapının aralığından baktım. Zira, bu işgal subayı, benim zindanda ifademi alan subaydı.

Baktım, Mehmet Çavuş, subayın karşısında nargilesini tokurdatıp duruyor...

Hemen gizlendim. Herifçioğlu gittikten sonra meydana çıktım.

Çeteler yolumuza Pusu Kurmuşlar...

Kara Hasan her tarafa istihbarat ajanları gönderiyordu.

Manyas havalisi silâhlanmış.

Meşhur, Halife ve Ferit Paşanın fedaisi Anzavur, Şah İsmail çiftliği hâdisesi üzerine alelâcele İstanbul'a gitmiş...

Kara Hasan'ın adamlarından muntazam haberler alıyorduk. Bir jandarma neferi geldi :

— Jandarma Kumandanı Abdullah Bey sizi görmek istiyor... dedi.

Levent Şahverdi Arşivi

— Buyursun... dedim.

— Hayır. Çok mahremmiş. Sizinle yalnız konuşmak istiyor. Sizi makamında bekliyor.

— Pekâlâ...

Dedim. Kara Hasan'a Kürt Mehmet Çavuş'a söyledim. Tertibat aldılar; gittim.

Meğer, aldığımız tertibat beyhude imiş.

Yüzbaşı Abdullah Bey :

— Aman gel kardeşim, dedi, vaziyet kötüleşiyor. Anzavur Manyas'a geçmiş. Size pusu kurmuş. Haberiniz var mı?

— Tabiî... Haberimiz olmaz mı? Biliyoruz.

Dedim. O sözüne devam ederek tafsilât verdi. Darıcalı Hasan çetesi, Manyaslı Şevket çetesi, Anzavurun oğlu Kadri çetesi, yolumuzun üzeri olan Ayvalıderede pusuda imişler.

Jandarma Kumandanı, bu izahatına ilâveten maiyeti ile bizimle beraber hareket edeceğini söyledi.

Kendisine teşekkür edip ayrıldım.

Kara Hasan'a vaziyeti anlattım.

Silâh Depolarını Boşalttık...

Burada asıl maksadımı unutmadım. Bu, silâh depolarındaki silâh ve cephanenin Balıkesir'e nakli işiydi.

Kara Hasan'a :

— Haydi bakalım... dedim. İş başına... Buradan ayrılmadan evvel yapılacak iş var.

— Nedir o?..

— Silâh depolarını boşaltıcağız.

Meseleyi anlattım :

— Balıkesir'e hediye götüreceğiz.

Hanlardaki beygir arabalarını topladık. Kahvelerden, hanlardan adamları kaldırdık. Kadın, çoluk çocuk hep beraber yola çıktık.

Doğru depolara...

Kapıları kırdık!..

Hiç mukavemetsiz, ahalinin de yardımiyle silâhları, makineli tüfekleri, cephane sandıklarını arabalara doldurduk.

Levent Şahverdi Arşivi

Kadınlar :

— Allah size yardım etsin...

Diye dualar ederek silâhları taşıyorlardı.

Arabalar doldu. Her şey yolunda.

Bandırma'yı terkettik.

Kara Hasan yerinde duramıyordu :

— Allah... Yarabbi... Bana bunu gösterdin. Yıllardan beri beklediğim gün geldi... diyordu.

Kara Hasan; Manyaslı Şevket, Darıcalı Hasan, Şah İsmail çeteleriyle yıllardanberi çarpışmış, ezelî düşman idiler.

Silâh yüklü arabalar ufak bir kuvvetle Balıkesir yolunu tuttu.

Biz de Manyas'ı taraya taraya gitmek kararıyle yola çıktık.

Gönen'e uğrayacaktık.

Ben, Balıkesir'le, 61 inci Fırka Kumandanı Kâzım Beyle Bandırma'dan muhabere ettim.

Müthiş Bir Çarpışma!...

Nihayet, pusu kurulan Ayvalıdere'ye gelmek üzere iken keşif kolları çarpışmağa başladılar.

Aman Yarabbi! Bu vatan haini Ferit Paşa mikropları milleti birbiriyle çarpıştırmağa muvaffak olmuşlardı.

Öyle bir çarpışma ki, bu iki kuvvet, düşmana karşı birleşse, çok faydalı olacağı halde, böyle kardeş kardeşe birbirlerinin imhası için saldırmaları müthiş, o nisbette de hazin bir manzara arzediyordu.

Muhakkak ki, Ayvalıdare çarpışması, Türk tarihinde asırlardanberi görülmemiş bir hâdise, bir milletin ikiye bölünüp, kendi vatan topraklarına girerek yürümekte olan düşmanı unutarak, bu topraklarda birbirleriyle yaptıkları ilk kardeş kavgası idi.

Ben, Boşnak Rahmi ile yanyana siperde yer almış ateş edeken:

— Ah.. diyordum; bir mucize olsa da, birbirlerine arslan gibi saldıran bu kan kardeşlerini bir araya getirsem, memleket topraklarını çiğniyen asıl düşmana saldırtsam... Bu vaziyeti yaratan Ferit Paşa mikroplarını da yakalayıp birer birer ağaç dallarına assam!..

Levent Şahverdi Arşivi

Hem böyle düşünür, hem kurşun atarken — eminim bir milimetre ara ile — kulağımın dibinden bir kurşun vızıldayıp geçti. Bunun verdiği sersemlikle başım toprağa yıkıldı.

Boşnak Rahmi :

— A more Beyim, ne yapıyorsun bre Allahaşkına!..

Diye bağırarak, beni ayaklarından bir çekişte çukura indirdi.

— Elhamdülillâh... diye mırıldandı :

— Az kalsın bir kaza oluyordu.

— Aldırma, dedim. Ben, ölümle oyun oynamağa çoktan alıştım. Bunu galiba Azrail de anladı da o da benimle oyun oynuyor!..

Kara Hasan'la Kürt Mehmet Çavuş'un gürleyen sesleriyle verdikleri emir, silâh seslerine bir kat daha dehşet veriyordu.

Her iki taraf da yağmur gibi kurşun yağdırıyordu.

Bir an geldi, karşı tarafın daha üstün bir kuvvet olduğu anlaşılmağa başladı. Çünkü, Ferit Paşa taraftarları :

— Padişahımız efendimiz hazretlerinin emir ve fermanları budur...

Diye Manyas köylerini kışkırtmışlar, silâhını kapan o tarafa yardıma koşuyordu.

Nihayet, Bandırma Jandarma Kumandanı Yüzbaşı Abdullah Bey, maiyeti ile birlikte imdada yetişti; ateş hattına girdi. Bir an :

— Ah bir makineli tüfek olsa!..

Diye düşünürken, bir de baktım, genç, uzun boylu gayet kibar bir tipte, fakat gözleri ateş saçan bir subay, arkasında iki neferi ile ve bir neferde makineli tüfek, diğerinde cephane sandığı olduğu halde süratle gelip aramıza katıldılar. Hem, bunlar öyle bir anda geldiler ki, kuvvetlerimizin çevrilmesi tehlikesi başgöstermiş bulunuyordu.

Bu kahraman subayın Kuvayı Milliye menkıbeleri dillere destan olmuştur. Adı Nurettin'dir. Makineli bölük kumandanı diye kendini takdim etmişti.

Derhal mevzie girdi ve ateşe başladı.

Faaliyete geçtiğini gördükleri, fakat, nereden geldiğini bilmedikleri bu makineli tüfek mucizesi Kara Hasan, Kürt Mehmet Çavuş ve diğer arkadaşların mâneviyatını yükseltti :

— Hücum!.. Hücum!..

Levent Şahverdi Arşivi

Emirleri ve :

— Allah Allah!..

Sesleri ayyuka çıktı.

Ben müteessirdim. Çünkü, bu şecaat, hakikî düşmana karşı gösterilmesi gereken bir şecaattı.

Meğer Anzavur'un Oğlu Kimmiş...

Çarpışmanın sekizinci saati idi, karşı taraf ric'ate başladı. Kaçan çetelerin arkasını takip etmedik. Hasım çetelerin bu ric'atini ancak iki neferden ibaret maiyeti ile makineli tüfek bölük kumandanının sağlamış olduğunu kimse imkâr etmedi.

Yaralılar toplandı.

Karşı tarafın yaralıları sorguya çekilirken, Anzavur'un bu çarpışmada bulunmadığı, oğlu Kadri'nin bulunduğu anlaşıldı.

— Anzavur'un oğlu kimdir?

Diye sordum. Kim çıksa beğenirsiniz?.. Benim, Beşiktaş kulübünde boks dersi dersi verdiğim sivri kafalı Beşiktaşlı Kadri değil mi?..

Bu çocuğun bana karşı büyük bir hürmeti vardı. Hey gidi hey.. İnsanlar, hiç umulmadık zamanlarda birbirleriyle ne vaziyetlerde karşılaşıyorlar!..

Nihayet, oradan Balıkesir yolunu tuttuk.

Balıkesir'e, muntazam bir kuvvet halinde dört yüz süvarinin girişi pek muhteşem oldu.

Halk, sokaklara dökülmüştü.

Her kafadan bir ses çıkıyordu :

— Yeşil Ordu...

Durmuş ve diğer silâhlı kuvvetlerle yola çıkan, Bandırma'daki mühimmat depolarından aldığımız silâh ve cephane Balıkesir'e varmıştı.

Hâcim ve Vehbi Beyler çok memnundular.

Getirdiğimiz dört yüz silâhlı kuvvet konakladıktan sonra, idare heyeti, kongre halinde bir toplantı yaptı.

Biga'lıları takdim ettik.

Levent Şahverdi Arşivi

Kumandan Kâzım Bey (Kâzım Özalp) beni çok sevmeğe başladı. İtimadını kazanmıştım. Boş vakitlerinde beni yanından ayırmazdı. Hâcim, Diş Tabibi Kenan Beylerle Necati, Hüsnü ve Vâsıf Beyler de dahil olmak üzere sarsılmaz ve ayrılmaz bir birlik hâsıl etmiştik.

İdare heyeti bana ufak bir tahsisat da bağlamıştı.

Esasen benim param vardı. Bandırmalı adamdan harp ganimeti diye çarptığım ve helâl olduğuna inandığım dolarları, sterlingleri bozdurmuştum. Bunlar, üç bin Türk lirası tutmuştu. Bu paradan çok bir şey sarfetmemiştim. Zindan arkadaşım Rustan aldığım altınların mukabili de bin lira kadardı. Dört bin lira...

Bu para, benim Millî Mücadeleye girişimde ilk sermayem olmuştu.

Tabiî, ben, bu paralardan hiç kimseye bahsetmedim. Hiç bir arkadaşa bu hünerimi ifşa etmedim. Yoksa... bana verilen tahsisat ancak bir kahve parası tutarındaydı.

Fakat, ne yapsınlar? Kimsede para yoktu. İdare heyeti muhasebecisi Âdil Bey daima bundan şikâyet ederdi Ne kumandanın, ne âzalardan kimsenin şahsî parası yoktu.

Dramalı Rıza İle Karşı Karşıya...

Biga'nın vaziyeti karmakarışıktı.. Halifeciler, Ferit Paşacılar fazlalaşmış. Oradaki silâhlı kuvvetin ne olacağı belli değil.

Başlangıçta daima çekimser vaziyette olan Suphi Bey, bu, Kara Hasan'ın akıl hocası, gitgide korkulu bir hal almağa başlamış...

Elimde bulunan, Çanakkale'deki silâh depolarının krokisini evvelce kumandana vermiştim. Gayet mahrem olarak, bu depoların basılıp boşaltılmasına karar verilmiş.

Bu iş, kumandan tarafından o kadar gizli tutulmuş ki, bundan benim bile haberim olmamıştı. Çünkü bu, yalnız kumandan Kâzım Beyin salâhiyetine mevdu bir işti.

Salihli cephesinde Çerkes Etem'le hiç bir zaman uyuşamıyan Dramalı Rıza'yı, maiyeti ile beraber oradan alıp bu işe memur etmiş.

Levent Şahverdi Arşivi

Dramalı Rıza ile karşılaşmamız çok tuhaf oldu.

Kumandan Kâzım Beyin çağırması üzerine Balıkesir'e gelmiş olan Dramalı ile karşı karşıya gelince :

— Vay Beyim! dedi. Ben seni Paris sokaklarında zevku safa ile ömür sürüyor sanıyordum. Demek sen de düştün buraya ha!..

Diye sarıldı boynuma. Sarmaş dolaş olduk.

Bizim bu halimizi gören arkadaşlar, hayretle bakakaldılar, ve aramızdaki bu derin samimiyetin nereden geldiğini Dramalı Rıza'dan sorup anladılar. Çünkü, ben, maceralarımı anlattığım zaman Birinci Dünya Harbi içinde Teşkilâtı Mahsusadaki vazifemi, Dramalı Rıza ile çete arkadaşlığımı, Lavrens'in peşinde koştuğumuz, doğu ve güneydoğu illerinden nasıl hüsranla döndüğümüzü, anlatmamış, kapalı geçmiştim.

Dramalı Rıza ve Kaymakam Hamdi Bey, maiyeti ile beraber Biga'ya yollandılar. Ben, Rıza'ya hareketinden evvel :

— Rıza, kardeşim, dedim, bu Kara Hasan, senin işittiğin ve zannettiğin gibi bir adam değildir. Gayet mert, cesur, hakikî bir vatan evlâdıdır. Katiyen hain olamaz. Dikkat et! Yalnız cahildir. Görgüsü azdır. Fakat, iyi bir arkadaştır. Senin ümit ettiğinden fazla cesurdur. Sözlerimi unutma Kara Hasan'la zıt vaziyete girme...

Dramalı Rıza ateşli bir komiteciydi. Sözlerimi sonuna kadar dinledikten sonra :

— Bana bak.. dedi. Dur.. şimdiki ismini unuttum. Neydi o? İngiliz Kemal ha?.. Ben siyasetçi değilim. Eğer bana «Eyvallah» derse, ne âlâ... Yoksa, ben kendim «Eyvallah» dedirtmesini bilirim. Biraz da Hamdi Beye söyle ...

Hamdi Bey, Rıza'dan on kat daha kabına sığmıyan bir adamdı. Mülkiyeden mezun. Kaza kaymakamlarında bulunmuş. Bütün ömrü Bulgar çeteleriyle mücadele ile geçmiş yaman bir adam...

Nihayet Hamdi Bey ve Dramalı Rıza, maiyetleriyle Biga'ya hareket ettiler.

Levent Şahverdi Arşivi

İzmir Düşmana Resmen İlhak Olunacak!..

Ben Kumandan Kâzım Beye ve İdare heyetindeki Vehbi Beye mırıldanmağa başladım. Böyle boş, işsiz güçsüz, bir tembel hayatı yaşamağa alışık olmadığımı ihsas ediyordum.

Tam bu sırada İzmir'den, Balıkesir'e bomba gibi patlayan bir haber geldi: İzmir düşmana ilhak ediliyor!

İlhak için nümayiş ve şenlik hazırlıkları yapanlar varmış... Bütün kiliselerde dualar, şehirde donanma yapılacak.. İzmir halkı arasında büyük bir keder ve matem havası esmekte... Ve saire Ve saire...

Kumandan Kâzım Bey, her zamanki gibi, karargâhtaki makamında idi. Asabiyetten yerinde durup oturamıyordu.

Bana gelince, bu haberi duyar duymaz gözlerimde şimşekler çaktı, beynimde kıvılcımlar parıldadı.

Düşündüm. Kararımı vermekte gecikmedim.

— İşte, benim beklediğim günlerden biri... Ben böyle günlerde kendimi göstermeliyim. Benim saham, ihtisasım bu gibi hâdiselerde rol oynamakta...

Diye düşünüyordum.

Kumandana :

— Bu ilhak haberinin o kadar telâş edilecek bir şey olmadığını sanıyorum.

Dedim ve ilâve ettim :

— Buna karşı elbette yapılacak bir şey bulunur.

Kumandan Kâzım Bey sert bakışlarla gözlerimin içine baktı:

— Ne gibi Meselâ?

— İdare Heyetine gidelim. Bu mevzu üzerinde arkadaşlarla bir görüşme yapalım.

Kumandan Kâzım Beyle İdare heyetine gittik.

Hâcim Beyin riyasetinde âzalardan Vehbi, Vâsıf, Necati Beyler ve Hoca Gafur Efendi ve saire ile bir toplantı yaptık.

Levent Şahverdi Arşivi

İzmir'e Beyanname Ve Bomba Dağıtmağa Gidiyorum...

Vatanın perişan haliyle esasen yaralı olan kalbler, bu haber üzerine büsbütün teessüre boğulmuştu.

Bu nümayişe ne ile mukabele edilecek?

Protesto...

Kimden kime karşı ?

Hücum...

Hangi kuvvetle?..

Nihayet, kumandana işaret ettim: söz istedim. Verildi.

— Efendiler, dedim, benim noktai nazarım şudur: Bu nümayişe yegâne karşı koyma çaresi «Anadolu İhtilâl Komitesi» diye bir hayalî komite namına beyannameler hazırlatıp bunları İzmir içinde dağıtmaktır. Bundan maksat da şudur: Bu beyannamelerde, şayet İzmir'i düşmana ilhak için nümayiş yapılmağa kalkışılacak olursa, Anadolu İhtilâl Komitesinin hemen faaliyete geçeceği, bütün müesseseleri tahrip edeceği, konsolosların öldürüleceği ve ahali arasında katliâm yapılacağı bildirilecektir. Şimdi :

— Bu beyannameleri hazırlamak kolay; fakat bunların dağıtılmasını kim başaracak? diyeceksiniz...

— Evet...

— Kolay iş değil...

— Bunun için esaslı bir plân hazırlamak lâzım...

Sesleri yükseldi.

— Müsaade ederseniz, dedim, askerî bir mahiyeti haiz mahrem bir iş olan bu hususiaki fikirlerimi, Kumandan Beyle görüşeyim...

Âzalar bu teklifimi tasvip ettiler.

Kumandanla, oradan çıktık, karargâha geldik.

Kumandan, gayet soğukkanlı olarak :

— Söyle bakalım, Kemal, dedi, seni dinliyorum.

Plânımı anlatmağa başladım:

— Gayet basit, bir sandık içine tahrip kalıpları ve bombalar koyacağız. Ayni zamanda bu sandığın içine beyannameleri yerleştirip üstüne yumurta istif edeceğiz. İzmir'de itimat ettiğimiz bir tüccara yumurta gönderiyormuş gibi sandık buradan İzmir'e gider...

Levent Şahverdi Arşivi

Bana «Almağa gelecek şahsa verilsin» diye bir de mektup verirsiniz. Benim sizden istediğim bu kadar...

Ben, İzmir'de beyannameleri, bombaları, tahrip kalıplarını kiliselere, konsolosluk kapılarına, büyük müesseselere, bankalara, ve diğer yerlere koyacağım. Beyannamelerde :

«Bu bombaların icabında patlatılması için her türlü tertibat alınmıştır» diye yazılacak. Bir tedhiş hareketi yapacağız...

Zaten, bu ilhak ve nümayiş meselesi işgal devletlerinin kararı ile olacak bir şey değildir. Ve biz bu türlü hareket etmekle işgal devletlerine Yunanlılara karşı hakkı kelâm vermiş olacağız. Esasen İzmir işgali, işgal devletleri arasında daima muhalefetle karşılanmakta idi. İzmir'de işgal devletlerini temsil eden İstiryadis, burada hiç bir karışıklığa meydan vermiyeceğine dair işgal kuvvetlerine teminat vermiş bulunmaktadır. Eğer biz böyle bir tedhiş hareketi gösterirsek, Yunanlıların bu ilhak talepleri ve bu nümayişleri tabiatiyle işgal devletleri tarafından mevsimsiz olduğu ihtar edilerek önlenecektir. Bu suretle biz de maksadımıza muvaffak olmuş olacağız.

Kumandan beni dikkatle dinliyordu.

— Kemal Bey, dedi, bu işi başarabilecek misin?

— Kumandan... Ben böyle ve daha mühim işler başardım. Merak etmeyiniz.

— Yakayı ele verirsen sonu nedir, biliyor musun?

— Merak etmeyiniz, dedim ya... Benim ölümle oyun oynadığımı Azrail de anladı artık...

Kumandan beni düşündüğü için buna pek razı olmak istemiyordu. Fakat, ısrarım karşısında kabul etti.

Vâsıf Beyi çağırttık. Mesele konuşuldu.

Ertesi gün, (İzmire Doğru) gazetesinde Necati, Hüsnü, Vâsıf ve Esat (İzmir milletvekili) Beylerle toplandık. Beyannameler, gazetenin matbaasında bu arkadaşlar tarafından dizildi, basıldı.

Sandık hazırlandı. Bomba ve tahrip kalıpları konuldu. Beyannameler ve yumurtalar istif edildi.

Bunu tatbik etmekten ziyade İzmir'e sokmak mesele idi. Rahmetli Vâsıf Bey tarafından kaleme alınan beyannameler pek

Levent Şahverdi Arşivi

müthiş bir ifade ile yazılmıştı.

Hiç unutmam... Vehbi Bey dindar bir zattı. O gece beni kolumdan tuttu. Hoca Gafur Efendinin evine götürdü. Hocaya beni okuttu, üfletti. Bana dinî ve mânevî bir kuvvet vermek istiyordu.

Kumandan mektubunu hazırlamıştı. Bu mektup, İzmir'de tanıdığı bir tüccara hitaben yazılmıştı. Geçmiş gün, bu tüccarın ismini şimdi hatırlamıyorum.

Ertesi gün her şey hazırdı.

Vehbi Bey, muhasebeci Âdil Beye bir şeyler söyledi. Anlamadım.

Biraz sonra iş anlaşıldı: Bana para vermek istiyorlardı. İçimden güldüm!.

Âdil Bey, elleri titreyerek elime otuz lira sıkıştırdı. Ne demeli? Kabul ettim.

Tebdili kıyafetim pek mükemmel oldu. Bir gazete satıcısı kıyafetine girdim. Bir sürü risale, mecmua ve İstanbul gazeteleri koltuğumda idi.

Vâsıf Beye Vasiyetnamemi Bıraktım...

O zaman Bandırma-İzmir hattı bir Fransız kumpanyasında idi. Trenler, Saruhan'a kadar millî emniyet memurlarının, Saruhan'dan sonra Yunan memurlarının idaresinde idi.

Yumurta sandığını furgona verdim.

O gün çıkan (İzmire Doğru) gazetesini de koltuğuma yerleştirdim. Sabahleyin erken gelen İzmir postasına bu suretle girdim. Yalnız, Vâsıf Beye —ne olur ne olmaz diye— vasiyetnamemi ve üzerimdeki paranın bir kısmını mühürlü bir zarf içinde bıraktım.

Trendeki gazete satıcılığım fevkalâde gidiyordu.

Saruhan'da (İzmir'e Doğru) gazetelerini bıraktım.

Hududu geçtik. Yunan memurlarının idaresindeki mıntakaya girdik.

— İstanbul gazeteleri!

Diye bağırdığım zaman ilk müşteri bir işgal polisi oldu.

Gazeteleri muayene etti. Hepsi İstanbul gazeteleri. En başta

Levent Şahverdi Arşivi

Ali Kemal'in Peyam gazetesi... Ve ..... Alemdar'ı gibi Halifeci, Ferit Paşacı gazeteler.

Elimde böyle halifeci gazeteleri görünce işgal polisi müsaade etti ve böylece, müşkülâtsız Karşıyaka'yı buldum.

Trenden indim.

Ayni vaziyette İzmir'e çıktım.

Basmahane'ye inip furgon memurundan yumurta sandığını almak a helecanlı olmadı. «Acaba şüphelendiler mi?» diye kuşkulanmaktan kendimi alamıyordum.

Sandığı hamalın sırtına verdim. Doğru, Kumandan Kâzım Beyin (Kâzım Özalp) vermiş olduğu adrese, Hisaraltı civarındaki tüccara götürdüm.

İtiyarca bir zat olan bu tüccara :

– Efendim, size Balıkesir'den bir emanet getirdim.

Ieyip sandığı indirttim. Tüccar sordu:

– Nedir o?

– Yumurta sandığı Beyim... Ben gazeteciyim. Yarın sabah sizden alacaklarmış. Bana öyle söylediler.

Zavallı adam, kemali sâfiyetle, sandığı dükkânın kapısının yanına koydu. Ben de hemen oradan uzaklaştım.

İşin birinci faslı güzel bitti.

Gelelim ikinci fasla: Bu sandığı nereye koymalı?

Otele?.. Olmaz...

İzmir'de kimseyi tanımıyorum.

Başdurağa geldim.

İyi niyet sahibi insanın işi dürüst gider... derler ya, doğru... Burada bir aşçı dükkânına girdim. Ufak bir aşçı... Bir de baktım, İstanbul'dan tanıdığım Filibeli Naci karşımda...

Yumurtaların Altından Bombalar Çıkınca...

Filibeli Naci, Bulgaristan'dan firar etmiş bir vatandaştı. Birinci Dünya Harbinde bir aralık bomba, silâh tamirciliği yapmıştı. Mükemmel bir sanatkâr olmakla beraber iyi komiteciydi.

Birbirimizi görmekten doğan bir memnuniyetle hoşbeşten sonra Naci sordu :

Levent Şahverdi Arşivi

— Bu ne hal yahu?...

— Ne yapayım kardeşim. Şimdi tüccarlık yapıyorum. Öyle eskisi gibi şık giyinmek olmuyor. Yumurta getiriyorum.

— Âlâ...

— Sen ne iş yapıyorsun?

— Ben Salepçi hanında bir oda tuttum. Ut, keman, saat tamir ediyorum.

— Çok iyi...

— Gel bir kahve içelim.

Handaki odası mükemmel, tam benim istediğim gibi bir yer...

Kahvelerimizi içerken :

— Yumurta sandıklarının ikisini sattım. Bir tane kaldı.

Dedim ve ilâve ettim :

— Onu da birine bıraktım. Şimdi senden bir ricam var : Ben gidip diğer sandıkların paralarını alacağım. Al şu lirayı, bir arabaya bin. Şu mektupla git sandığı al gel de bu akşam seninle bir âlem yapalım. Biraz gezelim, olmaz mı ?

— Nasıl olmaz, dedi, elbette olur.

Kalktı. Kumandanın mektubunu verdim. Naci'yi bir arabaya koydum. Ben de, civar kahvelerden birine girdim.

Aradan biraz zaman geçti. Bir de baktım, bizim Naci, sandığı arabaya atmış, önümden geçiyor.

İçim rahat etti.

Artık tebdili kıyafet etmek zamanı gelmişti.

Çarşıdan bir kasket, hâkî bir pantalon, bir İngiliz subayı pardesüsü, yâni bir İngiliz subayı kılığına girmek için ne lâzımsa aldım.

Kararımı verdim: Naci'ye açılacağım.

Naci, memleketini seven bir insandı. Hem de bu işlerin acemisi değildi.

Paketlerle Naci'nin odasına geldim.

Akşam olmuştu.

Sandık odada idi.

Naci yemek hazırlıyordu.

Levent Şahverdi Arşivi

— Sandığı aç kardeşim, bir kaç yumurta al da meze yapalım. Ben de gideyim rakı alayım.

Dedim. Rakı almak için sokağa çıktım.

Dönüp geldiğim zaman; bir de baktım, Naci'nin yüzü sapsarı olmuş; şüphe, korku, tereddüt karışık bir nazarla bana bakıyordu.

Gözüm sandığa ilişti. Meğer bizim arkadaş, sandıktan yumurtaları alırken, elini biraz derinlere götürmüş, bombaları, tahrip kalıplarını görünce donakalmış!

— Naci, dedim. Ben, zaten bunu senden saklıyacak değilim. Sen, eğer benim bildiğim eski komiteci Naci isen otur karşıma konuşalım. Yook, değilsen...

Cebimden kibriti çıkararak ve bombalardan birini elime alarak sözüme devam ettim.

— Burada ikimiz de uçarız!

Diye bir tehdit savurdum. Naci:

— Yahu, deli misin? dedi. Yalnız, bunların ne maksatla buraya getirildiğini bana anlat.

Anlattım.

— Pekâlâ... dedi.

İçkiye başladık. Biraz keyif olduktan sonra:

— Haydi kardeşim, gel şimdi seninle şu bana lâzım olan yerleri tesbit edelim.

Dedim. Oturduk. Bomba ve beyannameleri koyacağım bankaları, müesseseleri, metropolithaneyi, Rıhtımda, Kordonboyundaki işgal mümessili İstiryadis'in evini, kiliseleri, konsoloshaneleri birer birer tesbit ettim.

Bir İngiliz Bahriyelisi Kılığına Girerek Beyannameleri Ve Bombaları Nasıl Dağıttım?..

Geceyi Naci'nin odasında geçirdim.

Ertesi gün, hiç sokağa çıkmadım. Ne olur ne olmaz diye.

Gece oldu. Karanlık bastı.

Sokaklarda zito sesleri, eğlence, çalgı... kıyamet kopuyor.

Bir İngiliz bahriyelisi kisvesine girdim. El çantasına bomba-

Levent Şahverdi Arşivi

ları, tahrip kalıplarını, beyannameleri doldurdum. Sandıkta bir kaç tahrip kalıbı bir kaç bomba kalmıştı.

Başdurak'tan, arka sokaklardan evvelâ kiliselerin kapıları önüne, pencerelerine, beyanname ve bombalar bıraktım. Bilâhare bankaların pencerelerine, kapılarına, ayni şekilde, evvelden tesbit etmiş olduğum müesseselerin icap eden yerlerine beyannameleri, bombaları yerleştirdim. İngiliz, Fransız, İtalyan konsoloshanelerinin kapılarına, pencerelerine de tahrip kalıplarını, beyannameleri koydum.

Kordon'daki İstiryadis'in evine gittim. Kapının önünde otomobili durmakta idi. Bir de Efzun nöbetçi vardı. Bununla beraber nöbetçiye görünmeden tahrip kalıbı ile beyannameleri atmak o kadar güç olmadı.

Fakat, asıl marifet işgal kuvvetlerini temsil eden İstiryadis'in hem ikâmetgâhı, hem de resmî makamı olan binanın içine girmekti.

— Adam sen de! Bu iş ya temiz olacak, yahut da hiç olmıyacak!...

Esasen, ben artık ölüme, ölüm tehlikesine kanıksamış bulunuyordum. Her şeyi göze almıştım. Hedefe vâsıl olmaktan başka bir şey düşünmüyordum. Tehlike esnasında hissettiğim tarifi kabil olmıyan helecanın, muvaffakiyetten sonra bana verdiği o tatlı sevinç benim en büyük mükâfatımdı...

Harekete geçtim. Kapıdaki Efzun nöbetçi bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu.

Kapı açıktı. Esasen, kapıdan girip çıkan da var. Benim kıyafetim de mükemmel bir İngiliz kıyafetiydi. Bu suretle nazarı dikkati celbetmeden içeri girdim.

Merdivenden çıktım. Kimse bir şey sormadı.

Birinci katta, köşede ufak bir kapı vardı. Bunun helâ olduğu belliydi. İçeri girdim. Yüksekteki pencereye beyannamelerle bir bomba ve bir tahrip kalıbı bıraktım.

Aşağıya indim. Merdivende ve salonda kalabalık vardı.

Dışarı çıktım. Bir ârızaya uğramadan bu iş de atlatılmıştı.

Eski Tayyare sinemasının önüne geldim. Tam sokağı dö-

Levent Şahverdi Arşivi

neceğim esnada güzel bir otomobil sinemanın önünde durdu. İçinden bir kordonlu subay ve iki genç kız çıktı.

Asker olan şoför, otomobilden atladı. Kapıyı açtı ve yolcularını teşyi etmekle meşgul olmıya başladı. Bu fırsattan istifade ederek ve gayet serî olarak ben bir tahrip kalıbı ile bir kaç beyannameyi otomobilin penceresinden içeri bırakıverdim ve İkinci Kordon'un dar sokaklarına daldım.

Bundan sonra, yollarda tesadüf ettiğim kilise ve okul binalarına beyanname, bomba ve tahrip kalıplarını dağıttım.

Yüküm bitmişti. Elimdeki çantayı parçalayıp bir viraneliğe fırlatıp attım.

O zamanki İzmir'in dolambaçlı yollarından doğru Naci'nin bulunduğu handaki odaya gittim.

Naci, beni görünce, sağ salim döndüğüm için sevincinden gözleri yaşardı.

— Çok merak ettim, dedi.

Uzun boylu konuşacak zaman değildi.

Balıkesir'e Bir İngiliz Subayı Olarak Dönüyorum.

Soyundum. Evvelce hazırladığım bir İngiliz subayının giymiş olacağı apoletli gabardin pardesümü, hâkî renkteki elbisemi, kasketi giydim. Elime kamış bir baston aldım. Velhâsıl mükemmel bir kıyafet tebdili yaptım. Hele başımdaki, üzerinde iki arslan işareti bulunan kasket, artık benim bir İngiliz subayı olduğumu anlatıyordu.

Naci, evvelce odada bırakmış olduğum bir miktar beyanname ile bombaları ne yapacağımı sordu.

— Sen bunları yok et ve yarın, her tarafta hasıl olacak neticeleri tesbit et. Al şu parayı da. Bu işleri yaptıktan sonra doğru Balıkesir'e gel. Ben oradayım.

Para verdim. Vedalaştık. Ayrıldım.

Kordon'da ecnebilerin devam ettiği bir bara girdim. Çoktanberi içmediğim, hasret kaldığım viskiyi üstüste yuvarlamağa başladım.

O gece sabaha kadar barda eğlendim.

Levent Şahverdi Arşivi

Bardan çıktım. Sabaha karşı hareket edecek olan Bandırma trenine bilet alarak kuruldum.

Müsterihtim. Yolda çevrilmekten korkum yoktu. Çünkü, ufak bir hüviyet varakası hazırlamış, bu küçük hüviyet defterine ismimi Wood diye yazmıştım. Bir vesikalık fotoğrafımı yapıştırmış, sabunla yaptığım (York - Şayr alayı) sahte mühürünü de basmıştım.

Evet, bütün bunları evvelden hazırlamış olduğum için müsterihtim.

Hoş, esasen trende bunlara hiç lüzum yoktu. Ben, ne olur, ne olmaz, diye düşündüm.

Tren hareket etti.

Yolda, kontrolörler selâm verip geçiyorlardı.

Aldığım İngiliz gazete ve mecmuaları okumağa daldım. Bir yandan da ağzımdaki pipoyu çekip duruyordum.

Sabaha karşı Saruhan'ı geçtik.

Bizim Kuvayı Milliye inzibatları mekik dokumağa başladılar. Bana bakıp bakıp geçiyorlardı.

Tam bu sıralarda bir de ne göreyim? Bizim vagona Akhisar Müftüsü ile Balıkesir Millî Eğitim Müfettişi gelmesinler mi?

Bunları bir çok defa umumî kongre toplantısında görmüştüm. Tabiî, beni tanırlardı. Ben, aldırmadım.

Yine gazeteleri okuyor, pipomu çekmeğe devam ediyordum.

Şüpheli nazarlarla yüzüme bakıyorlardı. Nihayet, Millî Eğitim Müfettişi dayanamadı. Gayet kötü bir fransızca ile gazetelerdeki havadisleri sordu.

Ne âlâ... Beni teşhis edememişlerdi. Makiyaj ve kıyafet tebdilimin fevkalâde olduğunu anladım.

Gayet kırık dökük ve bir İngilizin türkçe konuşmasını taklit ederek cevap verdim :

— Ben biraz türkçe biliyor...

— Ya... Çok âlâ... Nereye gidiyorsunuz?

— Balıkesir...

— İrtibat subayı mısınız?

— Hayır... Askerî mümessil...

O zaman, daha, Balıkesir'de işgal irtibat subayı vardı.

Levent Şahverdi Arşivi

Müfettiş, hemen propagandaya başladı. Yüksek sesle, sözde Müftü ile konuşuyor, sözlerini, sözde ona dinletiyordu. Halbuki, maksadı, söylediklerini bana işittirmekti. Askerî havadisler veriyor, cephelerimizin Yeşil Ordu ve Mustafa Kemal ordulariyle takviye edildiğinden, toplarımızdan, silâhlarımızdan bahsediyordu.

Ben de bunlara kulak verir gibi yapıyordum. Müftü ile Müfettiş bir işgal subayına mükemmel bir propaganda yaptıklarına kani bulunuyorlardı.

Nihayet Balıkesir'e geldik.

Kumandan Kâzım ve Vâsıf Beylerle Vâsıf beyin biraderi Esat Bey istasyonda bulunuyorlardı.

Polis bana doğru yürüdü. Kumandana, İngiliz subaylarının verdiği tarzda selâm verdim ve cebimdeki hüviyeti gösterdim.

— Askerî mümessil!...

Deyip yürüdüm. Polis de bana selâm verdi.

Hayret içindeydim: Bu pek yakın arkadaşlar dahi benim kim olduğumun farkında değillerdi.

Bir arabaya atlayıp doğru Merkez İdare Heyeti karargâhına gittim.

Kapıdaki nöbetçiler selâm verdiler.

Salona girdim.

Komedyama devam ediyordum. Vehbi Beye :

— İngiliz mümessili geldi.

Diye haber vermişler. Vehbi Bey, arkasından da Kumandan Kâzım ve Vâsıf Beyler geldiler.

Beni hâlâ teşhis edemediler. Şapkamı çıkardım. Elimi uzatıp:

— Merhaba arkadaşlar, Vazifemi yaptım, geldim.

Deyince hepsi şaşırıp kaldı.

Raporumu hazırlamak üzere odama girdim. Elbisemi değiştirip eski kıyafetime girdim. Raporumu yazdım. Kumandana vermek üzere salona çıktım.

Bir de baktım; Müftü Efendiyi, Vehbi Bey ve diğer âzalar etrafını almış... Müftü, trende İngiliz mümessiline yapmış oldukları propagandayı ballandıra ballandıra anlatıyordu. Müftünün haline gülmemek kabil değildi.

Levent Şahverdi Arşivi

Vehbi Bey dayanamadı :

— Yahu hocam, bu kefereyi görsen tanır mısın?

Dedi. Ben, karşılarında oturuyordum. Müftü ile hoca :

— İlâhi Vehbi Bey, nasıl tanımayız?..

Dediler. Kalktım, zavallıları gülünç vaziyetten kurtarmak için ellerini sıktım, kendimi tanıttım.

Gülüştük. Bu komedya da böyle kapandı.

Bilâhare İzmir'den gelen haberler, yaptığım işde tamamen muvaffak olduğumu ve beklenen neticenin alınmış olduğunu müjdeliyordu.

Bombaları ve beyannameleri şehrin içinde icap eden yerlere yerleştirdiğimin ertesi günü İzmir müthiş bir telâşla çalkanmış...

Her tarafta askerî tedbirler alınmış. «Anadolu İhtilâl Komitesi», ecnebi muhitini, konsolosluklarla diplomatik çevreyi birbirine katmış.

Bunu diğer haberler takip etti.

Yabancı devlet konsoloslukları, İstanbul'daki mümessillerine teller yağdırmağa başlamışlar.

Maksat hâsıl olmuştu. Benim zahmetim boşa gitmedi. İzmir'i ilhak nümayişi, düveli itilâfiye (*) tarafından önlendi.

Bir «Anadolu İhtilâl Komitesi» var...

Bu komite bir katliâm yapabilir.

Diye telâşa düştüler ve işgal altındaki yerlerde bir ihtilâl komitemizin varlığı ve bu komitenin icabı halinde varlığını göstereceği düşmanlara telkin edilmiş oldu.

Kiliselerde hazırlanan âyinler suya düştü.

O zaman, İzmir'in Türk mahalleleri gizli gizli asıl şenliklerini yapıyorlardı.

— Çok şükür, artık İzmir, düşmana ilhak edilemiyecek... diye sevinen Türk halkının sevinci cidden çok büyüktü.

Merkez İdare Heyetine bu hususta havadisler geldikçe, Vehbi Bey beni takdirleriyle okşuyordu. Hoca Gafur Efendi de dualarını eksik etmiyordu.

(*) Düveli itilâfiye: İşgal devletleri, İngiliz, Fransız, İtalyan kuvvetleri idi.

Levent Şahverdi Arşivi

Bir gün, karargâhtaki odamda oturmuş, makiyaj takımlarımı, elbiselerimi düzeltiyordum. Nöbetçi geldi :

— Beyim, dedi, bir efendi gelmiş; sizi görmek istiyor...

— Nerede?

— Dışarıda bekliyor.

— İsmi ne?

— Naci...

— Aman arslanım, al içeriye... Buraya gelsin...

Bir de baktım, bizim Naci. saç sakala karışmış bir halde çıkageldi.

— Hoş geldin kardeşim... dedim.

Oturttum. Titrek bir sesle :

— Hoş bulduk... dedi.

— Hayrola?... Bıraktığım bombalar ne oldu?

— Ne olacak, onları bir türlü kimseye emanet edemedim. Denize atıp imha etmek de istemedim; günün birinde lâzım olur, diye, Darülmuallimat Müdürü Naili (*) Beye teslim ettim.

Naci'yi istirahat için iyi ve emin bir eve yerleştirdim.

Balıkesir'de kaldı. Orada da saat ve musikî âletleri tamirciliğine başladı.

Unutulmaz Kahraman Hamdi Beyi Ayağından Beygire Bağlıyarak Sokaklarda Parçalıyorlar...

Damat Ferid'in Anadolu halkının başına «Halife ordusu» namiyle, musallat ettiği bir takım şakilerden ve serserilerden ibaret teşkilâtı günden güne kuvvetleniyordu.

Biga'da vaziyet karmakarışık bir hale gelmişti.

Diğer taraftan, Çanakkaledeki silâh ve cephane depolarına yapılan baskında, Kaymakam Hamdi, Dramalı Rıza ve maiyeti, diğer arkadaşlar pek mükemmel surette muvaffak olmuşlardı.

Köylüleri de seferber ederek, işgalcilere sezdirmeden ve şayanı hayret bir maharetle hiç bir hâdiseye meydan vermeden depoları bir gecede boşaltmışlardı.

(*) Naili Bey sonra İzmir Milli Eğitim Müdürlüğü yapmıştır.

Levent Şahverdi Arşivi

Lâkin Biga'da Kara Hasan, eminim ki, Suphi Beyin telkini altında kurmuş olduğu hâkimiyeti bırakmak istemiyordu.

Nihayet, ortalık karmakarışık oldu; Hamdi ve Dramalı Rıza'nın maiyeti ile Kara Hasan kuvvetleri arasında silâhlar patladı...

Kan gövdeyi götürmeğe başlamış.

O aralık ikinci bir serkeş daha meydana çıktı: Gâvur İmam!..

Bu da, Ferit Paşanın, doğrudan doğruya Anadolu'ya saldırdığı ikinci bir fesatçı kuvvet idi.

Kara Hasan, Dramlı Rıza - Hamdi Bey kuvvetlerinin çarpışmasından istifade eden Gâvur İmamcılar, millî kuvvetlere çok faik idiler.

Bunlar Hamdi Beyi, Kuvayı Milliyenin unutulmaz kahramanını ayağından beygire bağlıyarak sokaklarda gezdire gezdire parça parça ederek şehit etmeğe muvaffak oldular.

Dramalı Rıza ise, Çanakkale'den aldığı silâhları Balya'ya kaçırmak başarısını gösterdi.

Burada efkârı umumiyeye arzeylemeyi borç adettiğim bir şey varsa, o da şudur: Kara Hasan ve maiyeti hiç bir zaman ne Halifeci, ne Anzavurcu, ne de vatan haini idiler. Yalnız çok cahildiler ve bu cehaletlerinin kurbanı oldular.

Dramalı Rıza ve arkadaşları Balıkesir'den çekilirken Hamdi Beyin intikamını pek güzel aldılar. Kara Hasan ve Suphi Beyi sıkıştırıp öldürdüler.

Halife Ordusu Kumandanı Anzavur...

Biga, hiç bir zaman ne Gâvur İmamın, ne de Anzavur'un hükmü altına girmemiştir. Yalnız, fesatçı mikropların faaliyetleri, Hamdi, Kara Hasan ve Suphi'nin hayatlarına mal oldu.

Artık Anzavur'un kuvveti gittikçe artıyor, her tarafta ateşler tutuşturuyordu.

Yunanlılar cepheleri günden güne sıkıştırıyorlardı. Nihayet, Balıkesir öyle bir hale geldi ki, buradaki Kuvayı Milliyeciler düşman cephesine mi koşsun, içimizdeki düşmanlarla mı başa çıksın! İki ateş arasında kalmıştı.

Levent Şahverdi Arşivi

Lâkin, baştakiler, gayet soğukkanlı olarak, mâneviyatlarını bozmuyorlardı.

Bir gün «Sarı Kemal» geldi, dediler.

Omuzunda mavzeri, belinde bombaları, altın saçlı, mavi gözlü, çakı gibi bir yüzbaşı...

— Bu kimdir? dedim.

Saruhan cephesi kumandanı Balıkesir'li Yüzbaşı Kemal (*) cevabını aldım.

Yüzbaşı, Merkez İdare Heyeti odasında âzalarla münakaşa ediyor:

— Silâh, cephane isterim!

Diye bağırıyor, gözleri ateş saçıyordu. Bir avuç maiyeti ile düşmanın alaylarını durduran bu kahraman subayın silâh ve cephanesinin bitmiş olduğu anlaşılıyordu.

Vehbi Bey, Çanakkale'den kaldırılan silâhları beklediğini ve bunların yakında geleceğini bildirdi.

Vehbi Beyin müjdelediği, bu, Çanakkale'deki silâh depolarının boşaltılarak oradaki silâh ve cephanenin ele geçirilmiş olduğu haberi Yüzbaşı Kemal'i teskin ettiyse de, ertesi gün Biga'dan gelen haberler, umumî efkârı yine bulandırdı, altüst etti. Herkeste yeni bir teessür uyandırdı.

Dramalı Rıza, Çanakkale depolarından alınan silâhları Biga'da âsiler ve Halifecilerle Anzavur ve Gâvur İmamın ellerine düşürmemek için Balya'ya kaçırmağa muvaffak olmuşsa da orada kendisine pek çok faik olan bu millet ve vatan düşmanı kuvvetler tarafından muhasara edilmişti.

Kuvayı Milliye, dahildeki düşmanları olan bu sergerdelerle uğraşmakta iken düşman da bu fırsattan istifade ederek cepheyi sıkıştırmağa başladı.

Rahmetli Necati Bey (eski Millî Eğitim Bakanı), on sekiz kişilik bir kuvvetle Balya'ya, Dramalı Rıza'ya yardıma giderken, o da, yolda bir pusuya düştü.

Bunun üzerine Necati Beyin biraderi Hüsnü Bey (eski Sarı-

(*) General, Balıkesir'li Kemal...

Levent Şahverdi Arşivi

yer Kaymakamı) ve ben, Kuvayı Milliyenin ihtiyat kuvvetlerinden seçme elli kişilik bir kuvvetle oraya koştuksa da, Dramalı Rıza kuvvetleri son kurşunlarını atmış bulunuyorlardı.

Anlaşılan, hayatlarından ziyade bu silâhların millet düşmanlarının eline geçmemesini düşündüklerinden, bunları olduğu gibi ateşlediler.

Başka da yapacak bir şey yoktu.

Biz, müsademeye tutuştuğumuz zaman, Dramalı Rıza yanında kalan bir kaç kişi ile bu hainlerin çemberini yarıp bize iltihak etti.

Zavallı Rıza; o demir kalbli Rıza ağlıyordu.

Cephanenin, silâhların çatır çatır yanarak çıkardığı alevi gördükçe :

— Bu kadar can verdik, bu kadar uğraştık; kan döktük... Neticesi bu mu olacaktı? Ey Ferit Paşa, Allahtan dilerim, seni gebertmek bana kısmet olsun!...

Diyordu.

Karşımızdaki kuvvetler bizden de gördüğü tazyik üzerine ric' at ettiler.

Akbaş'taki deponun silâhları da, bunca fedakârlıkla elde edildikten sonra böylece mahvolmuştu.

Çanakkale ve Akbaş'taki cephaneliklerin boşaltılması o zamanın şartları içinde hem Türk kahramanlığını ve akıncılığını tebarüz ettiren bir hârika idi, hem de millî kuvvetler için bir can ve kan kaynağı hükmündeydi. Çünkü, Rumeli sahilinde ve Gelibolu yakalarında bulunan Akbaş'a gidebilmek, cephaneyi çıkarabilmek, vapura, yahut da sür'atli deniz motörlerine muhtaç bir işti. Halbuki Hamdi ve Rıza Beyler buraya salla geçmişlerdi ve İkinci Dünya Harbinde İngiliz ve Amerikalıların yetiştirdikleri komandos'ların en iyi ve en tipik örneğini bir hârika halinde vücuda getirmişlerdi.

Gece yarısı, Hamdi Bey, Akbaş cephaneliğine, Dramalı Rıza da Çanakkale cephaneliğine el koymuşlardı. Her iki cephanelikte de külliyetli miktarda silâh ve cephane vardı. Sivas'tan ve Mustafa Kemal Paşadan 61 inci Fırka Komutanlığına verilen bir şifreye nazaran bu cephanelerin Vrangel ordularına, yâni Beyaz

Levent Şahverdi Arşivi

Ruslara verilmesi işgal devletlerince derpiş ediliyordu. Hamdi Bey tam bir komandos heyeti gibi geceleyin maiyeti ile birlikte Akbaş'ı basınca muhabere ve muvasala hatlarını kesmiş, Fransız muhafızları esir etmiş ve bir yıldırım hiziyle 9 bin tüfek, 20 bin sandık cephane ve 60 makineli tüfeği Anadolu sahiline sallarla nakletti[illegible]mişti. Fakat, ne yazık ki, düşman elinden kurtarılan bu cephane ve silâhlar anavatan içinde Anzavur, Gâvur İmam ve saire gibi iç düşmanlar tarafından imha ettirilmiş ve çetin çarpışmalar sonunda kahraman Hamdi Bey de şehit edilmişti. Bundan sonradır ki, Anzavur «Ahmediye» cemiyetini tesis etmiş, Balıkesir ve Biga havalisinde tehlikeli roller ve cüretler göstermeğe başlamış, millî cephemizi arkamızdan vurmaya kalkışmış, Yunan ordusunun ileri harekete geçmesini kolaylaştırmıştı. Nihayet işte bu hâdiselerin cereyanı sırasındadır ki, «Balya» da toplanmış bulunuyorduk.

Yorgun ve bitkin bir haldeydik. Merhum Necati Bey de muhasaradan kurtulmuştu.

Düyunu Umumiye Kasasını Boşaltıyoruz...

Ben, kasabayı dolaşmağa çıktım. Gezerken, Düyunu Umumiye binasında kocaman bir para kasası gördüm. Vâsıf Beye:

— Silâhları kaybettik, dedim. Eğer bu kasadaki paraları da bırakırsak, Gâvur İmamın kesesine girer. Ondan evvel davranıp biz bu paraları alalım.

Karar verildi.

Balya Düyunu Umumiye Müdürünün huzurunda kasayı kırdık. Necati Bey, yed-i emin tâyin edildi. Kasanın içinde mevcut paraları alıp Balıkesir'e geldik. Merkez İdare Heyetine teslim ettik.

Balıkesir'e girerken Hüsnü Beyle konuşa konuşa yanyana gidiyorduk. Büyük bir kahvenin önünden geçerken birisi koşup yanımıza geldi. Beygirimin özengisini tuttu. Biraz ileride duran, üzerinde soluk, bej pardesüsü olan bir zatı göstererek :

— Bu zat sizi arıyor, Kumandan Beyi soruyor, dedi.

Hayvanı o tarafa sürdüm.

— Bizi arıyormuşsunuz? Ne istiyorsunuz? diye sordum.

Halinden öyle yabana atılacak bir tipe benzemiyordu. Gözlü-

Levent Şahverdi Arşivi

günün altından parlayan gözleri, mânalı mânalı bakıyordu. Sâkin bir tavırla :

— O... Maşallah! Sen burada ne arıyorsun? dedi.

Bu zat beni nereden tanıyordu? Her halde bir aile âşinası olacak...

— Demek beni tanıyorsunuz? dedim.

— Evet.

— Pekâlâ, siz ne arıyorsunuz burada?

Başını salladı. Anlaşılan, bu sallanan baştan epeyce şey geçmiş...

— İsminiz?..

— Celâl (*)...

— Çok âlâ... Mademki yabancı değilsiniz; size ne gibi bir hizmetim olabilir?..

— Beni Kumandan Kâzım Beye götürmenizi rica ederim, dedi.

Kâzım Bey ile Celâl Bey samimî idiler.

Misafir ettik.

Celâl Beyin başından epeyce macera geçmiş. İzmir'den, düşman içinden firarı hayli helecanlı olmuş.

Merkez İdare Heyetince Celâl Beye icap eden yardım yapılarak Ankara'ya gönderildi. (Bu karşılaşmada belki benim unuttuğum bazı noktalar vardır; kusura bakılmasın).

Anzavur Arkamızdan Vuruyor...

Cephe havadisleri çok kötü gidiyordu. Birinci Anzavur isyanı gelip geçmiş, Bursa ve diğer (Kuvayı Milliye) havalisinden gelen kuvvetler vaziyete biraz düzgünlük getirmişti. Fakat, Anzavurcular işi tekrar azıtıyorlardı. Anzavur İstanbul'dan yeni takviye almış, Gâvur İmam'la birleşmiş ve önemli bir kuvvet arzetmeye başlamıştı.

Malûmdur ki, Anzavur Ahmed'in Balıkesir kuzey mıntıkasında iki isyan hareketi vardır. Vahdettin'den ve Damat Ferit'ten paşalık ünvanını kopardıktan sonra Anzavur'un kuvayı inzibatiye or-

(*) Celâl Bayar

Levent Şahverdi Arşivi

dusu ile teşriki mesai edişi ve millî cepheyi geriden vurmak, millî hareketi durdurmak yolundaki teşebbüsü de isyanları gibi ordu birlikleri tarafından tard ve tenkil edilmiştir. Bu sıralarda zincirleme bir tarih sırası içinde Biga, Balıkesir, Bandırma, Düzce, Gerede, Geyve, Kirmasti, Karacabey, İzmit, Hendek, Bolu yer yer iç harp halindeydi ve memleket öbek öbek doğu, orta ve güney Anadolu'nun bir çok şehirleri de olduğu halde ihtilâl ve isyan yangınlarına boğulmuş haldeydi. Memleketin bu günlerinde Ali Fuat Cebesoy ve General Refet Bele, Bolu ve Kocaeli bölgesi isyanlarına karşı duran kuvvetlerin başındaydılar ve ayni zamanda Süleyman Şefik Paşanın bu bölgede toplanmış kuvayı inzibatiye ordusuna karşı harp etmek vazifesindeydiler.

İşte, memleketin bu şartlar içinde bulunduğu sırada her gün ard arda haberler geliyordu.

Kumandan Kâzım Beyin keyfi kaçtı. Düşünceli bir vaziyette...

İdare heyeti toplantısında, âzanın, alınan tedbirler hakkında sordukları sualleri cevaplandırmak Kumandanı bir hayli üzüyordu. İki tehlike vardı: Bir yanda düşman cephesi, öbür yanda arkadan vurulmak tehlikesi!

Karasinek, Salihli, Ödemiş, Aydın, velhâsıl Kuvayı Milliyeye tâbi köy ve kasabaların evlâtları çarpışıyor; hem düşmana karşı koyuyor, hem de arkadan vurmağa çalışan, vatan haini olmuş kardeşleri ile uğraşıyorlardı.

Bomba Gibi Patlıyan Bir Haber

İşte böyle bir anda idi; Balıkesir havalisi ve 61 inci Fırka Kumandanı Kâzım (Özalp) Beyin huzuriyle ve Hâcim Beyin riyasetinde toplanmış olan Kuvayı Milliye İdare Heyetine bir haber geldi. Ve bu haber bir bomba gibi patladı. Etrafa, şehre, kasabalara, köylere rüzgâr gibi yayıldı.

Bu kara haber şu idi :

Anzavur ve Gâvur İmam kuvvetleri, işgal kuvvetlerinin yardımiyle ve onlardan aldıkları askerî kuvvetle Bandırmayı işgal etmişti. Susurluğa dayanmış, Balıkesir'e doğru yürüyor! Önüne gelen köy halkını da silâhlandırarak beraberine alıyor...

Levent Şahverdi Arşivi

Kumandan başta olmak üzere, bütün İdare heyeti âzasının yüzleri heyecandan sapsarı kesildi. Hoca Gâfur ve Vehbi Beyler mutadları veçhile ağızlarından duayı eksik etmiyorlardı.

Halkta yayılan bu menhus havadis, ortalıkta panik tesiri gösteriyordu.

Kâzım Özalp'ın emriyle derhal alınan askerî tedbirler bu paniğin önüne muvakkaten geçti.

Bandırma'da Amerikan Mümessilliğim!

Böyle zamanlarda, diğer verdiğim kararlar gibi âni kararımı verdim. Bu kararım diğerlerinden daha mühimdi. Çünkü, tam, ana baba günü gelmek üzereydi. Kâzım Özalp'ın yanına yaklaştım. Yavaşça kulağına :

— Kumandanım, karargâha gidelim. Görüşeceğim var, dedim.

Zekî ve enerjik bakışlariyle maksadımı anladı. Kalktık. Karargâhtaki odasına çekildik.

Söze başladım :

— Anzavur gelmiş... Şöyle olmuş, böyle olmuş... Lâkin bunlar mübalâğa edildiği nisbette beni bir türlü tatmin etmiyor.. dedim.

Kumandan yüzüme baktı :

— Ne gibi?..

— Ben, gözümle görmediğim şeye, böyle zamanlarda kolay kolay inanmam. Anzavur'un kuvvetleri hakkındaki haberler bana pek mübalâğalı geliyor. İşgal askerleri de beraber deniyor. Bunlara, gözü kapalı inanmak doğru değil. Belki de bu gibi tertipli ve mübalâğalı haberlerle ortalığı paniğe uğratmak istiyorlar?

Kâzım Özalp, herkesi ve her şeyi dinlemenin ve fakat bildiğini yapmanın asıl olduğunu ifadelendiren bir kumandan tavrı ile ve büyük bir tevazu ile sordu:

— Peki, ne yapmalı?

Kendime hâs cesaretli, serbest, hattâ biraz da lâübali konuşma tarzımla şu kestirme cevabı verdim :

— Ne mi yapmalı? Benim buradaki mevcudiyetimin hikmeti bu gibi günler için değil midir? Müsaade ediniz, ben Bandırma'ya gideceğim. Ama nasıl gideceğim? Ne yapacağım? Orası bana ait....

Levent Şahverdi Arşivi

Yalnız siz bana müsaade edin. Ben bütün vaziyeti iyice anlar gelirim...

Kâzım Bey, elimi tuttu; takdirkâr bakışlarla gözlerime baktı:

— Kemal, dedi, eminim, sen bu işde muvaffak olursun. Dağınıklık ve teşkilâtsızlık içindeyiz. Mağlûp hissi içinde yaşayan bir askerî birlikte tabiî istihbarat servislerimiz de zayıf. Evet, bütün bunları anlamak ileri kararlarımız bakımından önemlidir.

— Müsaade ederseniz, bu işten ikimizden başka kimsenin haberi olmasın. Bu, benim için pek mühimdir. Ben gittikten sonra, benim yok olduğumu arkadaşlar açığa vurmasınlar ve bu arkadaşlar da benim nerede olduğumu bilmesinler.

Özalp teklifimi muvafık buldu. Kabul etti ve :

— Sana güveniyorum Kemal, diyerek icap eden askerî malûmatı verdi ve tesbit edilecek noktaları not ettirdi.

Ayrıldık.

Kumandana söz vermiş ve bu mühim vazifeyi üzerime almıştım ama, nasıl hareket edeceğime dair henüz bir plân hazırlamamıştım.

Nasıl hareket etmeliydim.

Düşman ordusunun içine girecek olsam, ona göre tebdili kıyafet etmek ve hüviyet edinmek kolaydı. Fakat, öyle bir düşmanın içine gireceğim ki, karşımda, belki, İstanbul'dan tanıdıkları, işgal kumandanları kapılarında, Medine dilencisi gibi, bir kaç kuruş aylık karşılığında milletini satan kimseler çıkacaktı.

Bütün bu müşkülâta rağmen, aşağı yukarı plânımı hazırladım. Tebdili kıyafet için eksik olan teferruatı çarşıdan aldım.

Bana bir Amerikan bayrağı lâzımdı. Bunu da Balıkesirde tedarik etmek imkânı var mıydı acaba?

Bizim Naci, tezgâhını kurmuş, mükemmel iş yapıyordu. Naci'nin dükkânına gittim. Aramızda şöyle bir konuşma geçti:

— Merhaba Naci...

— Merhaba... Ne haber yahu?... Ortalık yine bulandı.

— Öyle...

— Ne olacak? Bu herifler bir türlü rahat vermiyecekler mi? Günden güne işi azıtıyorlar.

— Naci... Sen bana bir Amerikan bayrağı yapar mısın? Biraz büyükçe olsun.

Levent Şahverdi Arşivi

Naci güldü :

— Ne o? Kötü havadisleri duydun da başının çaresine bakıyor, onun için bir Amerikan bayrağı mı hazırlıyorsun?

— Yok canım... Yalnız bu bayrak ile kendimi kurtaramam. Daha bir çoklarını yapmalıyım ki, kendimi kurtarayım

Gülüştük. Sözüme devam ettim :

— Bunu bu gece tamamlıyacaksın, olmaz mı? Daha doğrusu gece yarısından evvel senden bayrağı isterim. Çünkü, gece yarısı gidiyoruz.

Naci'nin gözleri açıldı :

— Nereye gidiyoruz?

— Sana ne! Her halde ölüme gitmiyoruz, korkma! Ölsen bile ne olur? Şehit olursun...

— Gidelim ama, kardeşim, nereye? Ne tarafa? Sonra, dükkânı ne yapacağım? Siparişler var...

Bir kâğıt aldım. Üzerine: «Dükkân, hastalık münasebetiyle bir kaç gün kapalıdır» diye yazdım. Naci'ye:

— İşte bunu kapıya asarsın.

Başını sallaya sallaya aldı:

— Pekâlâ ama, dedi, gideceğimiz yol neresi?

— Yüzde doksan ölüm yolu! Üst tarafını gece yolda anlatırım. Sen, yalnız benim dediklerimi yap. Bayrak gece saat ikide hazır olacak. Kaptan muşambasını ve silâhını al, ben, lâzım olan diğer şeyleri, bir kaç bombayı beraber getiririm.

Mutabık kaldık, ayrıldık.

O gece Merkez İdare Heyetindeki arkadaşlara, hattâ, Kumandan Kâzım Beye bile haber vermeden Naci'yi aldım. Balıkesir'den Bandırma'ya doğru uzanan şoseye çıktık.

Amerikan bayrağı pek mükemmel olmuştu.

Naci, çantamdaki siyah gözlüğü, kara kaplı büyük defteri, koloniyal şapkayı, misyonerlerin giydiği siyah pardesü ve saireyi görünce :

— Yahu, dedi, iyi, hepsi iyi ama, bunlar ne olacak?

— Sonra anlarsın, dedim. Şimdi yol alalım.

Bandırma'nın civarındaki Kapıdağı'nda Rum köyleri vardı.

Levent Şahverdi Arşivi

Bunlarda nam almış (Kırman) namında bir Rum eşkiyası vardı. Bu eşkiya âdeta Rum köylerinin muhafızı idi.

Plânım, Kapıdağı'ndaki Rum köylerine gitmek, oradan işe başlamaktı.

Naci gayet güzel rumca bilirdi. Rumca ve bulgarca konuştuğu zaman katiyen bu milletlerden tefrik edilemezdi. İngilizcesi de fena değildi.

Artık Naci'ye plânımı anlatmak zamanı gelmişti.

Ağır ağır yol alıyoruz. Söze başladım :

— Bana bak, Naci, Ben bu sefer pek delice bir iş yapacağım. Anladın mı? Vazifemiz, Bandırma'ya gidip Anzavur'un vaziyetini anlamak... Kuvvetini, silâhlarının ne kadar olduğunu, işgal kuvvetleri olup olmadığını anlıyacağız.

— Nasıl yapacağız bu işi ?...

— Gayet basit ve kolaydır. Sen, şu yaptığın bayrağa ve bu şekilde yola çıkmamıza lüzum yok, diyeceksin. Fakat, iş öyle değil. Anzavur, Susurluğa kadar gelmiş. Tren, Susurluktan sonra Anzavur'un adamlarının kontrolü altında Bandırma'ya gidiyor. Biz, bir istasyon evvel iner, geceyi bekler, ondan sonra Bandırma'ya gireriz, diyeceksin, değil mi?

— Tabiî, öyle olursa, bu zahmetlere hiç lüzum yok.

— Hayır arkadaşım. Kazın ayağı öyle değil. Ben yalnız askerî malûmat elde edecek değilim. Silâh atılmadan, kan dökülmeden Anzavur'u Bandırma'dan kaçıracağım. Ve bu vaziyet karşısında bozulmuş olan mâneviyatı takviye edeceğim... Anladın mı?

Naci, gözlerini dikmiş, yüzüme bakıyordu. Belki de çıldırdığıma hükmediyordu.

Sözüme devam ettim :

— Beni deli oldu zannetme Naci. Eskisinden çok daha akıllıyım. Ne söylediğimi ve ne yapacağımı biliyorum. Yalnız, senden ricam şudur: Ben ne dersem onu yap... olmaz mı ?

Naci müteredditi ve merak içinde :

— Canım, o ciheti merak etme. Sonuna kadar beraberiz... dedi.

Levent Şahverdi Arşivi

Sabaha karşı köyün birinde istirahat ettik. Sonra, Demirkapı geçidini geçtik.

Kapıdağ'a giden dağ yollarına saptık.

Nihayet, Rum köyleri gözüktü. Naci'ye:

— Dur bakalım, dedim.

Hayvanları mola ettirdik.

Çantamı açtım. Derenin kenarında aynayı karşıma aldım. Mükemmel surette bir Amerikan misyoneri kılığına girdim.

Naci, hayretle beni seyrediyordu.

Misyoner şapkasını da başıma geçirdim. Gözlük ve saireyi de ihmal etmedim. Naci'ye sordum :

— Nasılım? Bir kusurum var mı? Senin ingilizcen bana tercümanlık edecek derecededir. Şu silâhları filân çıkar, çantaya koy. Bayrağı da kolay alınır bir yere yerleştir. Ha şöyle... Şimdi bizim silâhımız zekâdır. Vazifemiz, hıristiyanlara burada, köylerde yapılan mezalimi, kiliselerde ika edilen tecavüzleri Amerikan hükûmeti namına ve Amerikan misyonerleri namına tahkik ve tetkik etmektir. Bu münasebetle Kapıdağı'nın meşhur eşkiyası olan Rum Kırman ile temas edeceğiz. Anzavur'la Kırman'ın temaslarına mâni olacağız. Bir taraftan da: «Kırman ve avenesi Türklerden intikam almak için Anzavur'la birleşmiş, Türk köylerini basıyor!» haberlerini yayacağız. Ondan sonra ne yapacağımızı bilâhare anlatırım.

Naci'ye çeki düzen verdim.

Köye girdik.

Çocuklar etrafımızı aldı.

Hayvanların üzerinde, benim biraz belim bükülmüş vaziyette, ağır ağır kiliseye doğru gidiyoruz. Çoluk çocuk, kadın erkek peşimize takılmış, arkamızdan geliyorlar.

— Hoş geldin papaz efendi! diyenler mi ararsınız; ben ingilizce konuştukça:

— Anglo, Amerikanos... diyenleri mi sorarsınız!

Kiliseye geldik.

Hayvanlarımızın yularlarını, eyerlerini tuttular; indik.

Hıristiyan mezhebinin lüzumlu esaslarını küçükken İngiltere'

Levent Şahverdi Arşivi

de öğrenmiştim. Cebimden istavrozu çıkardım, etrafı takdis maksadiyle salladım:

— Hoş geldiniz! seslerine karşılık olarak ingilizce:

— Hoş bulduk ey İsa'nın evlâtları! Nasılsınız? dedim.

Naci rumcaya tercüme etti. Hep bir ağızdan:

— Efharisto poli... sesleri geldi.

Kiliseye doğru yürümeğe devam ettik.

Rum Eşkiyası Kırman'la Karşı Karşıya..

Bizi üç Rum papazı karşıladı. Kilisedeki odalarına aldılar. İzaz ve ikram ettiler.

Ben ingilizce konuşuyorum, Naci sözlerimi rumcaya tercüme ediyordu.

— Fazla kalmağa vaktimiz yok, dedim, sizleri buralarda bile unutmıyan Amerikan kardeşleriniz namına geliyorum. Vaziyetinizi tahkik ve tetkik etmek üzere geldim. Amerikan hükûmetinin mümessili olarak karşınızda bulunuyorum.

Bunları söyler söylemez bayrağı çıkardım:

— Lûtfen bunu pencereye asınız! dedim.

Astılar.

— Şimdi çanları çalın. Herkesin şikâyetlerini, ihtiyaçlarını dinliyeceğim.

Kara kaplı defteri çıkardım, önüme koydum.

Gözüm Naci'de idi. Zavallı Naci, benim bu halime gülmemek için dişlerini sıkıyordu.

Başladım şikâyetleri dinlemeğe...

Aman Yarabbi! Neler anlatmıyorlardı, neler!... Köye taarruz edilmemiş, bir katliâm olmamış, kimsenin burnu kanamamış olduğu halde, sözde Türkler, yâni Kuvayı Milliye gelmiş, kesmiş, yakmış, yıkmış! diye anlatıyorlardı.

Köy papazı, bunları, bu ifadeleri, ahali namına, yazdı ve imza etti. Köy âyanına da imzalattım.

Henüz maksadım hâsıl olmuş değildi. Bana lâzım olan asıl Kırman'dı. Bu köy, Kırman'ın köyü idi.

Yemekler hazırlandı.

Levent Şahverdi Arşivi

Sokakta bir fevkalâdelik oldu... At sesleri... Koşuşmalar... Naci'nin yüzü sarardı. Ben:

— **Ne oluyor? Yoksa,** Türkler mi geliyor? dedim.

Papaz:

— Hayır efendim, bizim köylerin muhafızları...

— Türk jandarması mı?

— Ne münasebet! Köyün delikanlıları...

— Demek silâhınız var?

— Evet.

— Bol mu?

— Yunan adalarından gelen kayıklar getiriyor. Yunanistan'la daima münasebetimiz var.

— Pekâlâ... Kim idare ediyor bu kuvvetleri? Görmek isterim bu kahramanı...

— Hay hay... memnuniyetle... Emredersiniz.

Uşaklardan birine :

— Söyleyin, dedi, Kırman buraya gelsin.

Biraz sonra, tepeden tırnağa silâhlı, kıvırcık saçlı, kırmızı yüzlü, kuvvetli bir vücuda malik bir delikanlı geldi.

Şapkası elinde, istavroz çıkardı, oturdu.

Ben, daima ingilizce :

— Sizi takdis ederim, dedim. Böyle kargaşalık zamanlarda kiliseyi ve mensuplarını muhafaza ediyorsunuz.

Biraz durdum. Yine sözüme devam ettim :

— Velev ki Kuvayı Milliye aleyhine olsa bile, sakın hiç bir Türk kuvvetiyle birleşmeyin! Bırakın onlar birbirlerini yesinler. Bu, Allahın onlara verdiği bir derstir. Siz tarafsız kalın. Amerika hükûmeti sizi unutmuyor. Merak etmeyin... Harp gemilerimiz Bandırma'ya gelmek üzeredir.

Kırman cevap verdi:

— Geldi efendim. Limanın açığında demirlemiş harp gemileri var. Evet, bize Anzavur haber yolladı. Hep beraber Balıkesir'e hücum etmek için teklifte bulundu. Lâkin: «Biz köylerimizi silâhsız, müdafaasız bırakmayız!» dedik. Şimdiki halde bu hususta hiç bir karar vermiş değiliz.

Levent Şahverdi Arşivi

— Sakın ha! O zaman Türklerle birleşmiş olursunuz. Sonra, yapılan tahkikat neticesi, sulh konferansında verilecek tazminat kararından köyünüz istifade edemez! Tazminat almak hakkınız kalmaz!...

Sözlerimi eşkiya Kırman, köy papazı ve köy âyanı dinliyorlardı. Naci de tercümanlık vazifesini mükemmelen yapıyordu.

Bir aralık, âyandan biri, Anzavur ve Gâvur İmam kuvvetleriyle Adalardan ve İstanbul'dan gelecek silâhlı Rum çeteleri de Kırman kuvvetleri ile birleşerek ve Kırman'ın kumandası altında Balıkesir Kuvayı Milliyesini yok edip, Eskişehir'e kadar ortalığı temizliyeceğini, hıristiyan ordusunun müşkülâtsız Ankara üzerine yürüyüp Mustafa Kemal'cilerin ortadan kaldırılmasını kolaylaştıracağını ve bu projenin Gâvur İmam ve Anzavur tarafından teklif edildiğini ve hâlen, Bandırma'da başpapaz ve âyan tarafından tetkik edilmekte olduğunu söyledi.

Bu, onlar hesabına, yerinde bir düşünce ve proje idi. Elbette, bu millet ve kardeş düşmanlarından başka ne beklenebilirdi? Ben, burada bu köy âyanını aslâ kabahatli bulmadım. Çünkü, mensup oldukları ırk asırlardanberi bugünü bekliyordu. Lâkin, onlara bu teklifi yapan mel'unlara, tarih, ebediyen lânet edecektir.

Konuşmaya devam ettim :

— Peki... Tahminen ne kadar bir kuvvet toplanabilir?... Meselâ, diyelim, beş altı bin değil mi? Öyle kabul etsek bile kat'iyen muvaffak olamıyacaksınız. Çünkü unutmayınız ki, bütün Ege havalisi, Aydın efelerinin silâhlı kuvvetlerinin nüfuzu altındadır. Bunların başında gayet mahir kumandanlar vardır. Çok cesur çete reislerinin himayesindedirler. Meselâ Yürük Ali, Mehmet Efe, Gökçen Efe ve saire... Bunlarla kolay kolay başa çıkamazsınız. Hem, işgal kuvvetlerinin size bu hususta yardım edeceğini de sanmayın. Çünkü, yine unutmayınız ki, aralarında İzmir işgali hakkında ihtilâf ve muhalefet var. Siz bu sevdadan vazgeçiniz. Boşuna kan dökmüş, köylerinizin harap olmasına sebep olmuş olacaksınız. Sizi Anzavur aldatıyor. Bırakınız, onlar birbirleriyle çarpışsın... Siz seyirci kalın. İkisi de Türktür. Sonunda birbirleriyle dost, sizin düşmanınız olurlar.

Levent Şahverdi Arşivi

Toplantıdakiler sözlerimi tasdik ediyordu:

— Doğrudur...

— Neticeyi beklemek lâzım...

— Acele etmemeli!... sesleri yükseldi.

Bu konuşmadan sonra kilisede küçük bir âyin yapıldı.

Âyinden sonra papaza:

— Ben, en emin bir vasıta ile Bandırma'ya gitmek istiyorum, dedim. Lâkin trenle değil... Türklerin, benim orada bulunduğumdan haberleri olmaması lâzım. Hattâ, sizin de benimle beraber gelmenizi ve orada tahkikata yardım etmenizi rica edeceğim. Acaba, ücret mukabilinde, deniz tarikiyle bir vasıta bulamaz mıyım?

Papaz, kendisine böyle bir pâye verdiğime çok memnun oldu. Teklifimi kabul etti. Gururlanarak, diğerlerine, kendisi bu mühim vazifeden avdet edinceye kadar köyün asayişini dikkatle idare etmelerini ve bir hâdiseye meydan vermemelerini tembih etti:

Sonra, Kırman'ı çağırdı. Kulağına bir şeyler söyledi. Orada toplananlar, Kırman'ın, toplantının bitmiş olduğunu söylemesi üzerine dağıldılar.

Odada ben, Kırman, Naci ve papaz kaldık.

Papaz:

— Sahilde, gizli limanımızda, daima, bize ait bir yelkenli bulunur, dedi. Bu gemi ile, Yunan adalariyle irtibatımız temin edilir. En emin vasıta budur; bununla Bandırma'ya gideriz...

Atları orada bırakmak mecburiyeti hâsıl oldu.

— Öyleyse, artık bana lüzumu olmıyacak olan atları Kırman'a bırakıyorum! dedim.

Kırman, bundan çok memnun oldu.

Daracık dağ yollarından sahile indik. Ufak bir limanda küçük bir yelkenli duruyordu.

Papaz, ben, Naci sandala bindik.

Bize oraya kadar refakat eden Kırman'a veda ettik.

Yelkenliye çıktığım zaman hayret ettim: Mükemmel bir kaçakçı gemisiydi bu... Makineli tüfeği bile var!

Papaz beni kaptana takdim etti; fazla tafsilât vermedi.

Yelkenli açıldı. Rotayı Bandırma'ya doğru verdim. Bir iki vol-

Levent Şahverdi Arşivi

ta... Rüzgâr müsait... Pupa yelken... Sâkin, hâdisesiz bir yolculuk..

Nihayet, gecenin zifirî karanlığında Bandırma limanından içeri girdik.

Açıkta, İngiliz donanmasına mensup torpidolar vardı.

Yelkenlimiz limanın açığında demirledi. Sandalla rıhtıma çıktık.

Bandırma'daki Kiliseye Amerikan Bayrağını Astım!

Her taraf karanlık.

Şehirde korkunç bir havanın estiği belliydi.

Naci'yi artık yanımda tutmak istemiyordum; tanılır diye korkuyordum.

Papaz önde, ben arkada, doğru Bandırma başpapazının oturduğu kilisedeki evine gittik.

Kapı açıldı. Karşılandık. İçeri alındık.

Lâf açıldı; papaz harıl harıl anlatmağa başladı. Ben:

— Evvelâ bir tercüman isterim, dedim. Çünkü, artık tercümanımın gitmesi lâzım. İstanbul'da, karargâhta işi vardır.

Naci işi anladı. Para verdim Naci'ye... Bir kâğıda, mektup yazar gibi: «Sen, doğru geldiğimiz yere git. Bu geçenlere dair kat'iyen ağzından bir kelime dahi kaçırma. İlk trenle hareket et. Kendine manifaturacı süsü ver!» diye yazdım.

Naci gitti.

O akşam, başpapazın evinde istirahat ettik.

Sabahleyin izaz, ikram yerindeydi... Kahvelerimizi içtik. Bir tercüman temin edildi. Bandırma'da eczacılık yapan bir Rum...

Bana, kilisenin işleriyle meşgul olanlara mahsus binada bir oda verildi.

Mahut Amerikan bayrağını astım.

Kara kaplı tahkikat defterini masanın üzerine koydum.

Tercüman vasıtasiyle, katliâma uğramış, evleri yakılmış, bağları tahrip edilmiş (!) kimselerin ifadelerini almağa başladım.

Dinlediğim adamların bana anlattıkları, hiç şüphe yok ki, tamamen uydurma idi. Ne bir fert katledilmiş, ne de bir yer zarar

Levent Şahverdi Arşivi

görmüştü. Fakat, aman yarabbi! Uydurulan kanlı hikâyelere benim bile inanasım geliyordu.

Bana verilen ifadeler ne kadar kısa olursa olsun, daima ifade verenlerin hüviyetlerini, adreslerini tesbit ediyor, kendilerinden imza alıyordum.

Bunların içinde, senelerdenberi burada zengin olmuş tüccarlar mı, esnaf mı, dükkâncılar mı ararsınız... Neler var, neler... Öyle ya, Amerika hükûmeti, Türklerden tazminat alıp bu zarar görenlere taksim edecek! Kaçırılır fırsat mı bu?

Hey gidi hey!...

Saat on iki oldu. Ertesi gün devam etmek üzere paydos ettim.

Anzavur Beni bir Ata Bağlayıp, Sokaklarda Sürükliye Sürükliye Parçalamağa Yemin Etmişti.

Şimdi asıl maksadın temini yolunda işe başlamak lâzımdı.

Artık, Anzavur ile mülâkat yapmanın sırası gelmişti.

Tercümanım eczacı ile beraber kilise heyeti idaresinden iki kişi ayırttım.

Başpapaza :

— Buraya gelmekte ikinci maksadım, halifenin kumandanı ile de temas etmektir. Kendisinden, hiç bir hıristiyanın burnu kanamıyacağına ve mallarına, mülklerine dokunulmıyacağına dair teminat almaktır. Bunun için, tercümanım ile beraber gidip, kendisiyle muhakkak şimdi görüşmek isterim, dedim.

Heyet gitti.

Okuyucularıma, bu noktada şunu bilhassa belirtmek isterim ki, o anda duyduğum heyecan ve helecan dille, kalemle tarif edilir gibi bir şey değildir. Şu dakikada bile, bunları anlatırken, ayni heyecanı duyar gibi oluyorum. Zira her dakika ölümle oynuyordum. Tanınmak, teşhis edilme korkusu... Anzavur, ele geçtiğim takdirde bana vereceği ceza hakkında esasen hükmünü vermişti: «İngiliz Kemal'i» bir ata bağlayıp sokaklarda sürükliye sürüklüye parça parça edeceğine yemin etmişti.

Levent Şahverdi Arşivi

Ayvalıdere çarpışması olsun, diğer hezimetlerini olsun hep benden biliyordu. Bir çok defalar kulağıma gelen bu yemin küçük bir aksilik karşısında başıma gelebilirdi.

Diğer taraftan, işgal kuvvetleri kumandanlığı namına vâdolunan parayı almak için hâlâ geceyi gündüze katarak beni arayan mikroplar yeni vaziyeti anlamışlardı.

İngiliz Kemal...

İngiliz Kemal...

Diye bütün işgal polis kuvvetleri hep peşimde idi.

Bunları bilmiyor değildim. Buna rağmen, maneviyatım, azmim, vatana bağlılığım, hizmet etmek aşkım bu tehlikeleri bana unuttturuyor, kuvvetli, sarsılmaz bir imanla hareket ediyordum.

Benim, bu (Bandırma Amerikan Mümessilliğim) in bahsi Gazi Mustafa Kemal (Atatürk) ün İzmir'deki zafer nutuklarında geçmiştir.

Anzavur'la Karşı Karşıya...

Anzavur'a tarafımdan haber götüren heyet, üç çeyrek saat sonra geldi. Anzavur'un beni ziyarete gelmek üzere olduğunu haber verdiler.

Helâya gidip, silâhımı ve ufak bir el bombasını ceplerime yerleştirdim.

«Bir aksilik halinde, evvelâ Anzavur'u temizlerim, sonrasına Allah kerim!» diyordum.

Yine gelip yerime oturdum. İfadeleri tetkik etmekle meşgul iken nal sesleri işitildi. Tercümanım :

— Geliyor, dedi.

Hiç istifimi bozmadım. Pipomu yaktım. Koltuğa kuruldum...

Tercümana :

— Rica ederim. Yalnız kendisini kabul edebilirim. Maiyeti varsa lütfen dışarıda beklesinler, dedim.

Tercüman dışarı çıktı. Anzavur'un dışarıdaki maiyeti yirmi kişi vardı; pencereden gözüküyordu.

Kapı vuruldu.

— Buyurun, dedim.

Levent Şahverdi Arşivi

Anzavur göründü. Orta boylu, top sakallı, göbeklice, her ümmîye hâs olan bakışları ile büründüğü sırmaların ve padişahtan aldığı vaadlerin gururuna boğulu olan bu saray paşası ve millet haini karşısında heyecanımı zor zaptediyordum. Göğsünde pırıl pırıl yanan murassa bir Mecidiye nişanı vardı ve hemen onun altında sırmalı bir kordonla boynuna asmış olduğu kılaptanla altın işlenmiş Mushaf torbası duruyordu. Belinde de meşhur gümüş ve altın işlemeli kaması...

O: «Boynumda Kur'an, elimde ferman!» diyen ve dini âlet ederek cahil sergerdeleri peşine takan bir hâleti ruhiye içinde yanıma geldiğini âdeta belirtiyordu.

Belim biraz bükük vaziyette, ruhanî bir jestle :

— Buyurun, oturun, dedim.

Oturdu. Tercümanım ayakta idi.

— Hoş geldiniz, dedim.

Anzavur, hürmetkâr bir tavırla :

— Siz de hoş geldiniz, muhterem Amerikan hükûmetinin mümessili... dedi. Sizi hürmetle selâmlarım...

Tercüman bu sözleri tercüme etti. Derhal anladım ki, Anzavur karşımda çok küçüldü. Benden ricalarda bulunacağını sezdim.

Söze giriştim :

— Hükûmetimi temsilen buralara kadar gelmekten maksadım, işgal etmiş olduğunuz her hangi şehir, kasaba ve köyde Hıristiyan ahaliye zulüm, mallarını yağma, kiliseleri tahrip gibi hareketlerde bulunmamanızı talep etmektir. Aksi takdirde, derhal askerî kuvvetlerimiz harekete geçecektir. Bunu size tebliğ etmek için geldim.

Anzavur ayağa kalktı, elini göğsüne koydu, önümde eğilerek, adetâ ayaklarıma kapanır gibi :

— Bilâkis efendim, bilâkis, dedi. Hain Kemal Paşacıların elinde azap, işkence çeken, malları yağma edilen Hıristiyanların intikamını alacağım ve bu hainlerin şiddetle cezasını vereceğim. Adaleti yerine getireceğim. Merak buyurmayın efendim! Hiç bir Hıristiyanın burnu kanamıyacak. Mallarının, canlarının, namuslarının daima himaye edileceğine söz veriyorum. Esasen padişah efendimizin iradeî seniyeleri bu yolda olduğu gibi Müşir Zeki Paşa haz-

Levent Şahverdi Arşivi

retlerinin başkumandanlıklarında ve Süleyman Şefik, Kiraz Hamdi paşaların kumandası altında teşekkül ve şimdi Kocaeli cephesinde toplanan kuvvayı inzibatiye ordularının aldıkları kesin talimat da bu şekildedir. Hiç bir Hıristiyanın burnunun kanamıyacağına emin olabilirsiniz.

— Oturun, dedim.

Oturdu.

Aman Allah! Anzavur'un böyle ayaklarıma doğru eğilmesi o kadar tuhafıma gitti ki, eğer, o anda, benim İngiliz Kemal olduğumu anlasa, ne hallere geleceği gözümün önüne geldi. Gülmemek için dudaklarımı ısırdım!.

Anzavur, sözüne devam ederek :

— Ah, efendim, dedi. Bana yardım etmiyorsunuz. Eğer yardım etseniz, on beş gün zarfında hiç bir kıyı köşede dahi Kemalci namına hiç bir kimse bırakmam!

— Neden yardım istiyorsunuz? Kuvvetiniz buna müsait değil mi?

— Ne gezer efendim ne gezer... Silâhımız noksan... Paramız yok...

— Ya!

— Evet efendim.

— Pekâlâ, bu az kuvvet ile bu işe nasıl cesaret ediyorsunuz?

— Şimdiki halde biz tertipli ve hususî bir kuvvet halinde bulunuyoruz. İlk vazifemiz Mustafa Kemal ordularının Balıkesir cephesini gerisinden vurmak, vatanı Kemalistlerin ve İttihat ve Terakki kalıntılarının tahakkümünden kurtarmak, Hilâfet-i Âl-i Osmanî'yi sağlamaktır. Bu bakımdan ümidimiz var. Ayrıca Hıristiyan kuvvetlerle de anlaştık, bize yardım edecekler.

Zavallı Anzavur! Onu burada tepesinden vurmuştum, haberi yoktu!

— Ziyaretinizi iade edeceğim. Kuvvetlerinizi göreyim. İhtiyaçlarınızı not edip bana veriniz. Sonra daha mühim bir mesele var. Size bazı siyasî nasihatlerde bulunmak isterim. Sevr anlaşmasını tabiî biliyorsunuz? Yunanlılara bir hat çekilmiştir. Eğer, siz, şimdiki hududunuz olan Susurluk'tan daha ileri gidersiniz, işgal kuv-

Levent Şahverdi Arşivi

vetleri sizi geri çekilmeğe icbar edecektir: Çünkü Yunan ordusu vaziyeti kanlı bir ihtilâl olarak gösterecek, ileri yürümek isteyecek, bu da işgal kuvvetleri devletlerinin şimdilik işine gelen bir şey değildir. Eskişehir cihetlerine, yâni iç Anadolu'ya doğru hareketlerinize devam edebilirsiniz. Limanın dışında İngiliz donanmasını görmüyor musunuz? Bu donanma, bu maksad için buraya gelmiştir. Size tavsiyem, iç Anadolu'ya yürüyünüz. Sevr anlaşmasını, halifeniz, padişahınız imza etmiştir. Yanlış bir hareket yaparsanız, muvaffakıyet yerine muvaffakıyetsizliğe uğrarsınız...

Bu sözlerim Anzavur'u ikna etmeğe kâfi geldi. Teşekkür etti. Kendisinin bu cihetleri düşünmediğini söyledi.

Ben mahsus :

— Sizin büyük bir kumandan olduğunuzu işittim, dedim.

Aman efendim, bir gururlandı ki, sormayın...

Hemen ayağa kalktı. Kurumlu, çalımlı bir tavır aldı :

— Ben o Mustafa Kemal'e göstereceğim, dedi. İç Anadolu'ya yürüyeceğim. Ankara'yı yok edeceğim!

Filân diye cart curt atmağa başladı.

Elini sıktım. Sözüne devam etti :

— Sizlerden yardım isterim, yardım... Bakın o zaman ben neler yapacağım! dedi.

Kendisine yardım vaadinde bulundum.

Maiyeti ile beraber defolup gitti.

Başpapaz, kilise âyanı odaya girdiler.

— Efendiler, bu adamla sakın teşriki mesai etmeyin! dedim. Hıristiyanlar için bir tehlike olur. Bırakın kendileri birbirleriyle çarpışsınlar.

Köyde ortaya attığım sulh konferansında tazminat meselesini de tekrarladım. Hep birlikte karar verdiler: Tarafsız kalacaklardı.

Akşam üstü, saat beşte, Anzavur'a ziyaretini iade edecektim.

Akşama kadar bir kaç saat odamda meşgul olur gibi vakit geçirdim. Vakit gelince, hazırlandım. Başpapaz, tercümanım, kilise âyanından iki zat ile birlikte gittik.

Anzavur'un harp halinde dizmiş olduğu askerlerini gördüm. Silâhları derme çatma idi. Askerlerinin ise hep çapulcu güruhu oldukları hallerinden belliydi.

Levent Şahverdi Arşivi

Gayri muntazam bir askerî merasim yapıldı. Silâhlara dikkat ettim: Hep birbirini tutmıyan silâhlar... Rus tüfekleri, mavzer, İngiliz filintası... karmakarışık...

Demek bunların cephaneleri yok gibi bir şey... Çünkü böyle muhtelif silâhların cephanelerini tedarik etmek de güç olur.

Karargâhın önünde bir top vardı. Baktım etrafına... Mermisi yok!..

İçimden :

— Vay kerata herif vay! dedim. Blöfleri ile ortalığı korkuttu. Hani nerede Gâvur İmam'ın binlerce silâhlısı? Hani işgal askerleri? Meğer hepsi blöfmüş! Mikropların etrafa yaydıkları propaganda!

Anzavur, merdiven başında beni karşıladı. Yanında kaza kaymakamı da vardı. O kadar mağrur bir halde idi ki, yerinde duramıyordu.

Salonda biraz oturduk. Kahve içtik.

Tekrar aşağıya indik.

Zavallı Anzavur! Hakikaten, dedikleri gibi çok cahil ve saftı.

Kuvvetlerini teftiş ederken bana :

— Şu topu görüyor musunuz? dedi; kullanamıyorum, çünkü mermisi yok! Şu askerlerimi görüyor musunuz? Cephaneleri yok. Parasız pulsuz... İaşelerini temin edemiyoruz. Yardım edin bana, bakın neler yaparım.

Vaadlere başladım.

— Nasihatlerimi dinlediğiniz takdirde size âcilen yardım temin edeceğimi vâdederim, dedim.

Maksadım onu iç taraflara sürüklemekti. Nitekim istediğim oldu. İç Anadolu'ya sarkmak fikrini kafasına yerleştirdim.

Bundan gayem, onu düşman cephesinde uzaklaştırmak, düşmanla irtibatına mâni olmaktı.

O akşam, Bandırma'da, Rum kilisesinde, Yunan ordusu için büyük, muhteşem bir ruhanî âyin yapıldı. Amerikan mümessili sıfatiyle bana mükellef bir mevki ayrılmıştı. Zafer için dualar okundu. Kadınlar, çocuklar ince sesleriyle dualar ettiler.

Âyin hitam bulduktan sonra, başpapazın odasında daimî not

Levent Şahverdi Arşivi

defterimi tuumağa karar verdim. Hiç olmazsa bir fırsatını bulup notları kumandana gönderirim, diyordum.

Düşündüğüm gibi yaptım. Kumandan Kâzım Beye verilecek askerî notları hazırladım. Karşımdakilere :

— Görüyorsunuz ya... dedim. Bütün söylediklerinizi not ettim. Bunları bir zabıt halinde resmen Amerikan hükûmetine bildireceğim. Yakında, Amerikan gazetelerinde bu hususta yazıları okursunuz. Merak etmeyiniz, kurtuluş zamanınız çok yakınlaşmıştır.

Bu zavallılar, sevinçten ne yapacaklarını bilemiyorlardı.

Kadınlar ayaklarıma kapanıyor, haç çıkararak dualar ediyorlardı.

Artık ben vazifemi yapmıştım. Rum çetelerinin Anzavur'la birleşmelerini önlemiştim. Anzavur'u İç Anadolu'ya ve büyük muvaffakiyete (!) sevketmeğe muvaffak olmuştum. Onun oralarda imha edileceğine kani idim. Ortalığı altüst eden blöfü meydana çıkarmış, kuvvet namına başa çıkamıyacağımız bir şey olmadığını, hepsinin çapulculardan ibaret olduğunu anlamıştım.

Şimdi, en büyük maharet bu kadar külfeti, tehlikeyi göze alarak, elde etmiş olduğum malûmatı Kumandan Kâzım Beye bildirmekti.

İngilizler İşi Çaktı...

Kilisede ahali dağılmak üzere iken, kırmızı yüzlü, bana hiç yabancı olmıyan, hattâ, iyi tanıştığımız birisiyle yüzyüze, gözgöze gelmiyeyim mi? Bu, istasyon şefi Mösyö Parsiyal'di. (O zaman Bandırma hattı Fransız şirketine aitti). Bu zat, aslen İtalyan'dı. Kumandan Kâzım Beyin itimat ettiği bir kimseydi. Kumandanın iyi haber alan bir ajanı idi. Daima, Balıkesir'e karargâha gelir, kumandanla temas ederdi.

Beni görünce, tabiî tanıdı!

— Monsenyör (*) deyip haç çıkardı;

Ben de, bir papazın takdis ettiği gibi, baş ve küçük parmaklarımla elimi üç defa başından geçirdim. Çekildi; gitti:

— Oh!...

(*) Saygı değer peder manâsına gelir.

Levent Şahverdi Arşivi

İçimde bir ferahlık...

Müthiş bir varta atlatmıştım. Bir pot kırılabilirdi.

Herkes dağıldı.

Sokaklarda ayak sesleri azaldı.

Kararımı verdim: telgrafhaneye gidip, her ne pahasına olursa olsun, Kumandana vaziyeti bildireceğim.

Herkes çekilmişti. Tercümana da gidebileceğini söyledim.

— Ben biraz deniz havası almak için gezeceğim, dedim.

Adamcağız gitti.

Silâhımı ve küçük bombamı aldım.

Telgrafhanenin yolunu tuttum.

Tabancamı Çekerek Telgraf Memurunun Şakağına Dayadım...

Ahşap bir binada olan telgrafhanede kimseler yoktu. Sadece aşağı katta bir memur vardı. Üst kattaki telgraf odasına çıktım. Telgraf memuru makinenin başında meşguldü.

Usulca kapıyı kapattım.

Niyetim çok fena idi.

Memur beni görünce hayretle gözlerini açarak ayağa kalktı. Türkçe :

— Bir emriniz mi var? dedi.

Ben, İngiliz şivesiyle, bozuk, kırık dökük bir türkçe ile cevap verdim :

— Şimdi bana Balıkesir'deki kumandan lâzım... Askerî kumandan... Ben Amerikan mümessili... Siz biliyor?...

— Evet...

— Benim kurye kayboldu... Soracak... Kumandan... Ben... Amma, makine stop her taraf...

Memur anladı.

— Makine başında görüşeceksiniz.

— Evet...

Balıkesir'i aramaya başladı.

Biraz bekleme... helecan... nihayet, bulundu.

Sonra öğrendim ki, benim telgraf edişim Balıkesir'de şöyle karşılanmış :

Levent Şahverdi Arşivi

Memur :

— Amerikan mümessili, Kumandan Kâzım Beyi arıyor...

Balıkesir telgrafhanesine bildiriliyor. Kumandan o aralık, Merkez idare heyetinde, Vâsıf, Vehbi, Necati Beyler ve diğer âzalar toplantı halinde imişler. Ora telgraf memurundan gelen: «Bandırma'da Amerikan mümessili makina başında kumandanı çağırıyor», haberi, Merkez idare heyetinde bomba gibi patlamış. Hepsi birden telgrafhaneye koşmuşlar.

Memur :

— Kumandan, makine başında, emrinizi bekliyor.

Yavaş yavaş söylemeğe başladım :

— Amerikan kuryesi kayıp... Oralarda ise bildirilmesi... Ben Amerikan mümessiliyim... Dikkat ediniz!

Burada birdenbire silâhımı çekip, telgraf memurunun şakağına dayadım :

— Eğer bu vatanın hakikî evlâdı isen, ne söylersem olduğu gibi çek! Ben telgraftan anlarım... Yoksa, kurşunu beynine yersin! dedim ve ilâve ettim:

— Anzavur buradadır. Fakat izam edildiği derecede kuvvete sahip değildir ve başıbozuklardan mürekkeptir. Şehrin her tarafına yayılmışlar, çapulculuk ile meşguldürler...

Meğer, telgraf memurunu silâhla tehdit etmeğe lüzum yokmuş...

— Buna ne lüzum var Beyim? dedi. Ben zaten Kuvayı Milliyeciyim. Bütün kardeşlerim cephede... dedi.

Fakat, ne olur ne olmaz, silâhı elimden bırakmıyordum. Telgrafçılıktan anlamıyordum. Böyle davranmaya mecburdum. Bildiğim bir şey varsa, silâhım şaka götürmezdi. Devam ettim :

— Derhal, iki yüz kişilik bir kuvvet ile vakit kaybetmeden hücum ediniz. Mukavemet etmeden darmadağın olacaklardır. Vakit kaybetmek vaziyeti tehlikeye koyar. Anzavur elli kişilik maiyeti ile karargâhındadır. Diğerleri şuraya buraya dağılmışlardır. Hücum! Derhal hücum!

Bunu müteakip diğer askerî malûmatı da verdim.

İmza: Amerikan Bandırma Mümessili!

Levent Şahverdi Arşivi

Kumandanın, bu telgrafı çekenin ben olduğumu anlıyacağını sanıyordum; amma, böyle olmamış. Kumandan telgrafa cevaben hürmetlerini, teşekkürlerini bildiriyor ve Amerikan milletinin Türk dostu olan mümessilinin bu centilmenliğini unutmıyacağını ifade ediyordu. (Nitekim General Kâzım Özalp, bu vak'ayı unutmamıştır).

Kumandanın Amerikan mümessili ile görüştüğü, Amerikan hükûmetinin Kuvayı Milliye lehine hareket etmeğe başladığı, Amerikan mümessilinin Bandırma'dan Kâzım Beye pek kıymetli haberler vererek, vaadlerde bulunduğu halk arasında derhal şayi olmuş ve ertesi gün, (İzmire Doğru) gazetesinde (Amerikan ve Millî Hükûmet münasebatı dostluğu) diye Necati Beyin bir makalesi de çıkınca halktakı sevinç son dereceyi bulmuş. Dediğim gibi, benim bunlardan sonradan haberim oldu.

Gelelim maceranın devamına :

Telgraf memuru [*]makineyi bıraktı. Yüzüme hayran hayran bakıyordu. Ben :

— Biraz vahşiyane anlaştık zannedersem!

Dedim ve bombayı göstererek ilâve ettim :

— Arkamdan ufak bir hareketinizin neticesi berhava olmaktır!

Kapıyı kapadım. Merdivenden inerken, kiminle karşılaşsam beğenirsiniz? Çiftlikteki maceranın kahramanı... Hani şu Durmuş'la beraber ağzına çorap tıkadığımız çiftlik kâhyası! Anzavur'un yakını olan Safer Beyin kâhyası... Pürsilâh bir kabadayı olmuş. Yanında da Safer Beyin kendisi...

Safer Bey beni görünce yol verdi. Ben de şapkamı çıkarıp selâm verdim, geçtim.

Eğer, telgraf memuru bana ihanet ederse, bunlar şimdi beni yakalamak için merdivenlerden teker meker ineceklerdi.

Postanenin kapısında duraladım, Eğer hızlı ayak sesleri işitseydim, bombayı ateşleyip postaneyi ve içindekileri uçuracaktım.

---

[*] Bu zat, bilâhare Posta Telgraf Müdürlüğünün büyük bir memuru olmuştur.

Levent Şahverdi Arşivi

Allaha şükür, böyle bir şey olmadı. Memur demek sözlerinde samimî idi.

Talihim şimdiye kadar bana yaver olmuştu.

Misafir olduğum papazın kilisedeki evine geldim.

Kapıyı açtılar...

— Oh... dedim.

Sözde deniz havası almıştım.

Temiz bir yatak hazır...

Uzandım. Tatlı bir uykuya daldım...

Hayatımı Borçlu olduğum Mösyö Parsiyal...

Oda kapısının şiddetli şiddetli vurulması beni yatağımdan fırlattı.

Sabah olmuştu.

Üstümü başımı düzelttim. Gözlüğümü taktım. Silahım daima cebimde, emre âmade...

Kapıyı açtım. Bir de ne göreyim? Mösyö Parsiyal... Elinde bir telgraf kâğıdı. Bana uzattı. Fransızca :

— Monsenyör, şimdi acele olarak geldi.

Okudum: «Kemal, büyük tehlikedesin! Derhal bu binayı terket. Bandırma tünelinin içine gir! Beni bekle. İş çakıldı!».

Yazı fransızca yazılı idi.

Vaziyet mühimdi. Fakat, renk vermedim. Başpapaza :

— Hemen İstanbul'a avdet etmekliğim lâzım. Siz rahatsız olmayın. Evvelâ İngiliz irtibat subayını göreceğim. Onun için size burada veda etmek mecburiyetindeyim...

Rum başpapaziyle vedalaştık.

Kara kitabı alıp Mösyö Parsiyal'in arabasına atladım.

Meğer neler olmuş da benim haberim yok! İngiliz irtibat subayı, Bandırma'ya bir Amerikan tahkikat memuru geldiğini âmirlerine bildirmiş! Mesele İstanbul'daki Amerikan makamlarına aksetmiş. Dallanmış, budaklanmış. Nihayet, irtibat subayı malûmat almak üzere Bandırma Kaymakamlığına resmen müracaat etmiş...

Kaymakam, makamında yokmuş... İsabet...

İrtibat subayı, Mösyö Parsiyal'dan malûmat almak ümidiyle

Levent Şahverdi Arşivi

ona başvuruyor. Nihayet, sabahleyin erkenden beni ziyarete geleceği, vaziyetimi tetkik edeceği anlaşılıyor. Mösyö Parsiyal da bana gelip vaziyeti haber veriyor.

Ben, her şeyi düşünmüştüm amma, İngiliz irtibat subayını kale almamıştım. Bir Amerikan mümessili bir şehre gelir, orada üç gün kalır da, bu mahallin ecnebî resmî makamını, konsoloshanesini ziyaret etmez mi? Hem de müttefik iki devlet mümessili...

İşte bu cihet beni tehlikeye düşürmüştü.

Mösyö Parsiyal'a sordum :

— Şimdi ne olacak?

— Ne mi olacak? Sen, şimdi istasyonda arabadan inersin. Eşyaların bende kalsın. Saat dokuz buçukta İzmir'e hareket eden trende Fransız postasını götüren bir vagon vardır. Bu vagonda bir Fransız bayrağı bulunmaktadır. Ben, vagonda olacağım. Sen gider, tünelde saklanırsın [*]. Ben, cep feneri ile işaret veririm. Bu vagona atlarsın. Ancak böyle kurtulursun. Yoksa, sen de bilirsin ki, Anzavur ve İngilizler etrafı saracak. Muhakkak yakalanırsın. Bir saat sonra foyan meydana çıkacak, haberin olsun...

Uzun boylu düşünecek vakit yoktu. Vaziyet kötü idi. Hemen arabadan atladım. Tünelin yolunu tuttum.

Tünele girdim. Saklandım.

İngiliz Kemal'in Kellesini Getirene Beş yüz Altın Var!

Burada, Mösyö Parsiyal'dan daha sonra öğrendiğim bazı noktaları anlatmadan geçemiyeceğim :

Balıkesir'de umumî kongrelere gelen Bandırma'lı bir zat, Anzavur Bandırma'ya girince korkusundan galiba, Anzavur'cu olmuş! Topsakallı olan bu adam, o gün, ben Anzavur'la görüşürken, daima gözümün içine bakıyordu. Ben onu tanımıştım, fakat o beni tanıyamamıştı.

Amerikan İstanbul mümessili, İngiliz irtibat subayına, Bandırma'ya hiç bir Amerikan mümessili gönderilmemiş olduğunu resmen bildirmiş. Bandırma irtibat subayı beni aratmış. Sabahleyin erkenden İstanbul'a gittiğimi söylemişler. İş kaymakamlığa akset-

[*] Bandırma'yı bilenler, burada trenin geçtiği tüneli bilirler.

Levent Şahverdi Arşivi

miş. Bu topsakal, Anzavur'u evinde misafir etmiş. Kaymakam, Anzavur'a vaziyeti anlatmış. Anlatınca topsakallı zat :

— Şimdi tanıdım... Vallahi odur... demiş.

Kaymakam hayretle sormuş :

— Kim?

Topsakallı cevabı basmış:

— Kim olacak? İngiliz Kemal! Bu Amerikan papazı İngiliz Kemal'dir...

Anzavur bunu öğrenince deli gibi olmuş, hırsından ağzı köpürmüş. Her tarafa dehşet saçıyor :

«— İngiliz Kemal'i diri veya kellesini kesip getirene beş yüz altın var!» diye şehirde tellâlar çıkarıyor :

Yollar, her taraf bağlanıyor, zaten çapulcu olan avenesi, bu para vaadi üzerine seferber oluyor. Aramadık delik deşik bırakmıyorlar.

Herkesin ağzında :

— Amerikalı, (İngiliz Kemal) miş! sözleri dolaşıyor.

İşte, böyle bir zamanda tren hareket ediyor. Ben de tünelin içindeyim.

Tren, âheste âheste geliyor...

Bir elektrik lâmbası yandı.

Vagon önümde...

— Bismillâh, deyip, atladım.

Kapı açıldı.

Vagona girdim.

Mösyö Parsiyal'ı karşımda görünce yanaklarından öptüm:

— Hayatımı sana borçluyum, Mösyö Parsiyal, dedim.

Fakat, Parsiyal yeni ve fena bir haber verdi :

— Trenin içinde Anzavur'un adamlarından Kürt Tahir var. Maiyeti ile beraber, yolcuları birer birer arıyor!

Yine tehlikeli bir vaziyette idim.

— E... Ne olacak şimdi?

— Merak etme, dedi. Burası Fransa'dır. Yâni bu vagon Fransız postasıdır. Binaenaleyh buraya giremezler.

Kapıyı işaret etti. Bir de baktım, iki Fransız bahriyelisi süngülü olarak duruyorlar...

Levent Şahverdi Arşivi

İçim rahatladı.

— Ben seninle Kuvayı Milliye hududuna kadar geleceğim, dedi. Tehlike atladıktan sonra Bandırma'da çok işim var. Hem bakalım bu komedyanın sonu ne olacak? Bir kaç günden sonra size anlatırım.

Susurluğa vardık. Anzavur'cular treni terkettiler.

Kuvayı Milliye hududuna girdim.

Geniş bir nefes aldım.

Mösyö Parsiyal ayrıldı.

Tekrar kılığımı değiştirdim.

Birinci mevki vagona girdim.

İlk istasyonda, su içmek için trenden indim. Susuzluktan boğazım yanıyordu.

Bu sırada, İzmir Reji Müdürü Nazmi Bey, Mülâzim Ekrem Bey beni gördüler. Boynuma sarıldılar. Reji Müdürü Nazmi Bey:

— Çok korktuk, Kemal Bey... dedi. Nerede idiniz kuzum... Muvaffakiyetlerinizi haber aldık. Tebrik ederim.

Bunlara ayak üzerinde iki lâf ettikten sonra, tekrar trene bindim :

Nihayet, Balıkesir'e geldim.

Civardan gelen (Kuvayı Milliye) ciler, Anzavur'un tenkili için yola çıkmışlardı. Bu kuvvetler, Balıkesir tüccarlarından Hafız Beyin kumandasında hareket etmişlerdi.

Merkez idare heyeti derhal toplandı. Raporumu verdim. Başımdan geçenleri anlattım. Meğer, ben bunları anlatıncaya kadar, Bandırma'dan çektiğim telgrafı, kumandan da dahil olmak üzere, hepsi, hakikî Amerikan mümessilinin telgrafı zannediyorlarmış.

(İzmire Doğru) gazetesi: «Amerikan mümessilinin Türklük lehine ifa ettiği hizmete milletimiz ebediyen şükrandır» mealinde neşriyata devam etmiş. İşin mahiyeti anlaşılınca, başyazar Necati Bey :

— Gazetecilikte ilk defa bu türlü atlatıldım, dedi.

Neticede, daha millî kuvvetler yolda iken, raporumda ve müşahadelerimde verdiğim teminata uygun olarak Anzavur kuvvetleri ikinci hamlelerinde de darmadağın edildiler ve Anzavur İstanbul'a kaçtı.

Levent Şahverdi Arşivi

Halkın nazarında «Anzavur!... Anzavur!» diye günden güne büyüyen bu kâbusun tesiri sıfıra indi.

Fakat... Eğer fırsatını bulup da Rum çeteleriyle hakikaten birleşseydi, Kuvayı Milliyeyi büyük bir tehlikeye düşürecekti.

Çünkü, güzel düşünülmüş bir plândı bu. Plânın tahakkuku yalnız Balıkesir cephesini bozmakla kalmıyacak, Bursa, Eskişehir ve Ankara deyip dayanacaktı. Bunları, gerek halktan, gerek askerî kumandanlardan, gerek Kuvayı Milliyede çalışmış olanlardan o günleri yaşayanlar bilirler... Merkez idare heyeti Reisi Hâcim, Vehbi ve Kumandan Kâzım Beyler, o günlerin bu hâtıralarını her halde unutmamışlardır, sanırım...

Karargâhtaki odama çekildim.

Henüz yatağıma uzanmıştım, Hüsnü Bey geldi:

— Kemal, kardeşim, dedi. Geçmiş olsun. Bu sefer hakikaten büyük bir tehlike atlatmışsın.

— Aldırma Hüsnü Bey, aldırma, dedim; su testisi su yolunda kırılır! Bakalım, ölümle oynadığım oyun ne zaman sona erecek? Bakalım, kim kazanacak?

Gülüştük.

Vâsıf Beyin biraderi Esat [*] Bey de geldi. Bu, narin yapılı hassas delikanlı :

— Kemal, çekirge bir sıçrar, iki sıçrar, üçüncüsünde ele geçer... Korkarım sen de öyle olmayasın! diyor, bu sözleriyle her zamanki gibi beni düşündüğünü anlatmak istiyordu.

O gece rahatça bir uyku uyudum.

Ertesi gün, bütün Merkez idare heyeti âzası, başta Kumandan olmak üzere, hepsi beni hararetle tebrik ettiler. Kumandan Kâzım Bey, hakkımdaki takdir ve tebriklerini her vesile ile tekrarlıyordu.

İşte, Bandırma'daki (Amerikan mümessilliğim) in macerası da böyle sona erdi.

İngilizler Balıkesir'de Beni Tevkif Etmek İstiyor...

Balıkesirde bir işgal irtibat subayı bulunuyordu. Bu subay, Vâsıf Beyi ziyaret ediyor. Elinde bir tevkif müzekkeresi. İşgal polis kuvvetinin İngiliz Kemal'in tevkifini istediğine dair!

[*] İzmir Milletvekili Esat Çınar.

Levent Şahverdi Arşivi

— Bize bu adamı teslim ediniz. Böyle emir aldım! diyor.

Vâsıf Bey bu teklife gülüyor. Meseleyi Kumandan Kâzım Beye söylüyor. Kumandan ve idare heyetinde Vehbi Bey:

— Zaten bu işgal mümessilliği burada fuzulî bir şey. Bu iyi bir sebeptir, diyorlar, ve irtibat subayına:

— İngiliz Kemal, Kuvayı Milliyenin malıdır. Onu Kuvayı Milliyeden alıp işgal kuvvetlerine teslim etmek için ancak evvelâ Kuvayı Milliyenin teslim alınması gerekir. Bu da kolay iş değildir! cevabını veriyorlar.

Ve kumandan, burada işgal irtibat subayının meşgul olacağı hiçbir iş olmadığını bildirerek esasen, ötedenberi sinirlendiği bu subayın oradaki vazifesini lâğvettiğini kendisine tebliğ ediyor.

Bir de baktım, subayla maiyeti ertesi gün İstanbul'a avdet ediyorlar. Kendilerini teşyi için istasyona kadar ben de gittim.

— Sizinle beraber İstanbul'a gidemediğime ve size yol arkadaşlığı yapamadığıma çok müteessifim! diyerek biraz alay etmek hakkımdı; kendimi bu zevkten mahrum etmedim.

Arkadaşlar Arasında Aleyhimde Uyanan Şüpheyi Nasıl İzale Ettim?..

Kuvayı Milliye idare heyetinden aldığım otuz lira maaş, benim için ancak bir günlük masraftı. Fakat, onlar da ne yapsın? Bana verilen bu para, o vaziyete göre, idare heyeti için cidden bir fedakârlıktı. Çünkü güçlük, mahrumiyet yalnız silâhta değil, parada da vardı.

Benim, aldığım paradan, çok daha fazlasını sarfedişim, arkadaşların ve Kumandan Kâzım Beyin nazarı dikkatlerini celbetmiş. Buna bir türlü mâna verememişler.

Öyle ya... Pek de haksız değillerdi. Başka taraftan, meselâ ailemden filân para değil, mektup bile gelmiyordu. Zaten, ben, bu aile mensubiyeti faslını daima kapalı geçerdim. Hattâ, benim evvelce İngiltere'de bulunduğumu arkadaşlar bildiği halde, buna dair de fazla izahat vermediğim için, geçirdiğim maceraları, oradaki sergüzeştlerimi de bilmiyorlardı.

İşte bundan ötürü, elime verdikleri paradan, fazla para harca-

Levent Şahverdi Arşivi

dığımı gözlerinden kaçırmıyan arkadaşlarda, bana karşı, bazan bir tuhaflık hissetmiyor değildim.

Bazan, odamdaki kâğıtlarımın, eşyalarımın —farkedilir derecede— karışmış, karıştırılmış olduğunu görüyordum. Önceleri, bir türlü bunun sebebini anlıyamıyordum.

Bir gün Vehbi Bey, Hoca Gâfur Efendi, Kumandan, Vâsıf ve Necati Beyler idarede, bana:

— Yahu... Kemal... Aldığın paralarla bu elbiseler, bu masraf olur şey değil. Bunun hikmeti nedir?

Demesinler mi? Derhal, odamın karıştırılmasının ve bu arkadaşlardaki tuhaflığın sebebini anladım.

Haklıydılar. Çünkü, tebdili kıyafet için tedarik ettiğim elbise ve saireye hayli para gitmişti. Muhakkak ki içlerinden.

— Acaba Kemal, iki yüzlü kılıç gibi her iki taraftan mı kesiyor?... diye düşünmüşlerdi.

Kendilerine gülerek cevap verdim :

— Affedersiniz Beyler... dedim; kabahat bende oldu. Hakkınız var. Ne düşünseniz haklısınız. Bu merak ve tecessüsünüze ben müteessir olmadım, bilâkis memnun oldum. Çünkü, bu hususta benim bir sırrım var ki, onu size söylemeliydim. Ben bir para makinesi icat ettim. En müşkül anlarımda bu makine bana yardımcı oluyor.

Hem söylüyor, hem de alaylı alaylı gülüyordum. Buna kızmadılar değil. Fakat, ben sözüme devam ettim :

— Evet Beyler, belki inanmıyacaksınız, lâkin, ben size bunu göstereceğim ve ispat edeceğim. Belki bugün, belki yarın, belki de şimdi, meselâ yarım saatte kadar size bunun yalan olmadığını ispat edeceğim.

Dedim ve lâfı değiştirdim. Başka şeylerden konuşmağa başladık.

Balıkesir istasyonunun biraz ilerisinde güzel bir bostan vardı. Akşam üstleri arkadaşlarla oraya gider, biraz eğlenirdik...

Aynı günün akşamı Kumandan Kâzım, Vâsıf, Necati, Hüsnü Beylerle Kumandanın kardeşi, fırkanın mutemedi olan Hâcim Bey ve küçük kardeşi Kenan Bey hep birlikte bostana gidiyorduk. Ben,

Levent Şahverdi Arşivi

Hâcim Beyin yanında idim. Bir tarafımda da Kumandanla Necati Bey vardı. Arkadan diğer arkadaşlar geliyordu.

Şimdi, benim para makinesinin ne olduğunu ispat etmek lâzımdı. Bunun için her dakika fırsat bekliyordum.

Hâcım Bey ile şosede, yanyana hem yürüyor, hem de konuşuyorduk. Bir aralık hafif tertip kol dirseği ile (yâni yankesicilik usuliyle) Hâcım Beyin iki cebini de yokladım. Ceketinin iç cebinde şişkin bir cüzdan olduğunu anladım.

Tam istasyonu geçtik, başımı havaya kaldırdım:

— Allah Allah... Leyleklere de ne oluyor?... Şu hale bakınız... dedim.

Halbuki, havada leylek yoktu... Kargalar uçuşuyordu... Kâzım Özalp, Hâcim ve Necati Beyler kahkahayı koyuverdiler. Onlar bu kahkahaları atarlarken, ben de, Hâcim Beyin şişkin cüzdanını (koltuk altı usuliyle) çarptım.

— Yazık Kemal! Karga ile leyleği tefrik edemiyorsun. Kafanı kaldırıp bakmasan bile seslerine de mi dikkat etmezsin?... Leylek böyle mi bağırır?... diye gülüyorlardı.

Ben de sözde mahçup olmuş bir tavırla :

— İyice dikkat etmemişim... dedim.

İçimden de :

— Şimdi asıl alay sırası bende... diyordum.

Bostana yaklaştık. Bir ara, bir bahane ile geri kalıp, biçimine getirip cüzdana şöyle bir göz attım. Hep yüzlüklerle doluydu.

Sonra, bir kıvamına getirip Necati Beyi biraz gerilettim. Cüzdanı verdim. Hayretle yüzüme bakarken:

— Ses çıkarma! dedim.

Birdenbire zavallı Hâcim Bey titrek elleriyle ceplerini yoklayarak :

— Cüzdan... Cüzdan... Cüzdan... Buradaydı!...

Diye kekelemeğe başladı. Gözleri faltaşı gibi açıldı :

— Allah Allah... Allah... Allah Allah!...

Diye söyleniyor, bir yandan da harıl harıl aranıyordu. Diğerlerinde bir telâş, bir endişe.

Levent Şahverdi Arşivi

İşte bu aralık Vâsıf ve Hüsnü Beylerin cüzdanını, rahmetli Necati Beyin de saatini yürüttüm.

Hâcım Bey :

— Nasıl olur bu iş... Aklım ermedi.

Filân diye söylenirken, Necati Beye:

— Saatin kaç?

Dedim. Necati Bey elini saatine attı :

— Eyvah! Saatim yok!...

Derken Vâsıf ve Hüsnü Beyler de :

—Aman!... Cüzdan... Cüzdanım!.

Diye bağırıyorlardı.

Fazla üzmedim. Herkesin malını çıkarıp verdim :

— İşte Beyler... Benim icat ettiğim para makinesi faaliyete geçince böyle çalışır!...

Dedim. Bu işe kimsenin aklı ermiyordu. Hüsnü Bey:

— Kemal, nasıl oluyor bu?

Diye anlamak istiyordu. Ben de :

— Bekle; zamanı gelir, sana da öğretirim! dedim.

Benden bu hususta tafsilât istediler :

— Peki, dedim, anlatırım, ama burası yeri değil... Karargâhta izahat veririm.

Karargâha döndüğümüz zaman masanın başına oturuldu. Aynı arkadaşlar ve Vehbi, Gafur Hocalar da vardı.

— Beyler... dedim, ben bu hüneri öğrendim. Fakat, düşman içine girdiğim zaman ganimet olarak bundan istifade ederim. Aldığım parayı da bu uğurda sarfederim. Bugüne kadar elime geçen dört bin beş yüz lira parayı hep bu uğurda harcadım.

Bir yandan konuşurken, bir yandan da Hoca Gafur Beyin enfiye kutusunu ve Vehbi Beyin saatini çarptım.

Hoca Gafur efendi :

— Aman, enfiye kutum!

Vehbi Bey:

— Vay saatim!...

Derken kahkahalar yükseliyordu.

Nihayet, işte bu suretle — esasen beni iyi anlamış, tartmış olan — arkadaşların bu hususta düştükleri şüphe de zail oldu.

Levent Şahverdi Arşivi

Çerkes Etem Benimle Tanışmak İstiyor...

Ankara'dan gelen haberler artık iyi ve yolunda idi.

Büyük Millet Meclisi kurulmuştu.

Arkadaşlardan bazıları, başta Necati ve Hâcim Beyler millet-vekili oldular. Ankara'ya gittiler. İç Anadolu'da yavaş yavaş devlet teşkilâtı kuruluyor. Her tarafta Millî Hükûmet idaresi başlıyordu.

İşler dev adımlariyle ilerliyordu.

Anzavur, Gâvur İmam yine faaliyetlerine, melânetlerine devam etmekteydiler, fakat artık tesirleri yoktu. Çünkü artık Kuvayi Milliye demir gibi sağlam ve kudretliydi.

Bir gün karargâhta :

— Etem Bey geliyor...

Dediler. Her zaman ismini işittiğim Salihli cephesi kumandanı Çerkes Etem'i görmeyi çok isterdim.

Etem nihayet geldi. Uzun boylu, narin yapılı, yakışıklı bir adam... Yanında Manyaslı Şevket ve maiyeti vardı.

Vehbi Bey beni takdim etmek istedi:

— Aman sakın. Vehbi Bey, dedim.

Neden bilmem, içimde bir önsezi vardı.

Bir tehlike hissettim. (Okuyucular, biraz daha ileride, benim bu endişe hissedişimi takdir ve tasdik edeceklerdir.)

Vehbi Bey, Siyasal Bilgiler Okulundan mezun bulunmanın, muhtelif valiliklerin ruhunda yarattığı bir zarafetle kolumdan tuttu :

— Gel bakalım canım... Seni görmek, tanışmak istiyor.

Diyerek beni çekti; salona girdik. Vehbi Bey:

— İşte, dedi, sorduğunuz, görmek istediğiniz İngiliz Kemal...

Elimi sıktılar. Manyaslı Şevket dikkatli dikkatli yüzüme bakıyordu. Ayvalıdere çarpışmasını unutmamış! Çerkes Etem de mavimtrak gözleriyle tatlı tatlı bana bakıyordu.

Ben, bu gözlerde bir fenalık hissetmedim. Büyüklerine çok hürmetkâr olan bir tipti.

Çok durmadım; salondan çıktım.

Neden bilmem, bu görüşmeden içime bir sıkıntı geldi.

Levent Şahverdi Arşivi

Tekrar Bandırma'ya gidiyorum...
İşgal Kumandanının Yanında...

Günler geçiyordu.

Bazı hainlerle ufak tefek çarpışmalar oluyordu.

Bir aralık ortalık yine bulandı.

Düşman cepheyi fazla sıkıştırıyordu.

Böyle bir zamanda yine Bandırma'ya bir çıkarma haberi alındı. Hem bu sefer ne Anzavur, ne de Gâvur İmam... Doğrudan doğruya işgal kuvvetlerine mensup bir kuvvet!

Ne oluyoruz, kimse bilmiyordu.

Bu seferki belâ her halde daha müthişti ve şayialar pek mübalâğalı idi.

Gelen haberler birbirini tutmamakla beraber Anzavur'un bu sefer İzmit taraflarına saldırdığı, Bekir Sami kuvvetlerine hücum ettiği ve Bursa üzerine yürüdüğü bildiriliyordu.

İşgal kuvvetlerinin Bandırma'ya çıkması, Anzavur'un Bursa'ya yürümesi plânlı bir hareket gibi gözüküyordu. Bunun içindir ki kumandandaki telâş haklı ve yerindeydi.

Beni çağırdı :

— Kemal, dedi, ne dersin bu işe?... Yine ortalık karışmağa başladı.

— Kumandanım, dedim, gözümle görmediğim bir şeye pek önem vermem. Eğer emrederseniz Bandırma'ya gider, vaziyeti anlarım. Hem bu sefer zor bir iş değildir. Bir kaç günlük mesele... Benden, çabuk malûmat alırsınız...

Nihayet, bana tekrar yol göründü. Kumandandan talimat aldım.

Usulü veçhile kıyafetimi değiştirdim. Bu sefer bir tüccar kılığına girdim. «Askerî Müteahhit» diye ingilizce bir kart bastırdık.

(Hamparsum Manikyan — Askerî Müteahhit) diye bir kartvizit...

Trene atlayıp Bandırma'ya geldim.

Bu askerî müteahhitlikten maksadım, işgal ordusuna mensup herhangi bir kuvvet girdiği yerde sebze, et ve sair yiyecek madde-

Levent Şahverdi Arşivi

leri satın alır; bundan istifade ederek bu kuvvetin kumandan ve subayları ile temas edebilecektim.

Bandırma'ya vardığım zaman işgal askerleri vapurlarından çıkmışlardı. Karargâh yaptıkları binaya gittim. Kartımı verdim :

— Kumandanı göreceğim.

Dedim. Güzel ingilizce konuşmam derhal tesirini gösterdi. Hemen kabul edildim.

Kumandan ve diğer subaylar benim iyi ingilizce konuştuğumu görünce yanlarında alıkoydular.

Onlara şehri gezdirdim.

Korkum yoktu. Çünkü, Kuvayı Milliyeye mensup Bandırma'lı arkadaşların hepsi buradaydı. Herkes yerli yerinde idi...

Buradaki manzarayı, vaziyeti görünce anladım ki, bu, Bandırma'ya çıkarma veya Bandırma'yı işgal mahiyetinde bir şey değildi. Ancak, birkaç günlük nümayiş...

Bu işin, hele Anzavur ve Gâvur İmam'la hiç bir alâkası yoktu.

Hep bu mübalâğalı havadislerin, Ferit Paşa mikroplarının şaşırtıcı propagandaları olduğunu tesbit ettim; Kumandan Kâzım Beye bildirdim.

Hiç de yiyecek satın almadılar. Bu da ispat ediyordu ki, bir kaç gün kalıp gideceklerdir.

Raporumu yazdım; mütemmim malûmatı yolladım.

Lisanım sayesinde gerek kumandanla, gerek subaylarla içli dışlı olabilmiştim.

Bandırma'daki Türk subayları, Kuvayı Milliyedeki arkadaşlar hep oradaydılar. Hasan ve Mehmet Beylere, mümkün olduğu kadar silâhlı silâhsız bir kalabalığı, askerî bir vaziyeti andırır şekilde tepelere toplamalarını söyledim. Maksadım, işgal subayları ile gezerken tepelerdeki hareketleri göstererek Kuvayı Milliye ve Yeşil Ordunun yavaş yavaş toparlandıklarını, bu yabancı kuvvetlerin, Bandırma'yı işgal etmek üzere geldiğini sandıklarını, bu vaziyet devam ederse vahim hâdiseler zuhur edebileceğini söylemekti.

Nitekim ertesi gün sabahleyin şehrin cıvarındaki tepelerde bir çok kalabalık görünmeğe başladı.

Ben, hemen işgal kuvvetlerinin başında olan kumandana gittim :

Levent Şahverdi Arşivi

— Aman, galeyan var... dedim. Kemalistler akın etmeğe başladı. Çok kuvvetli oldukları tahmin ediliyor. Galiba yanlış anlamışlar. Sizin buraya işgal fikriyle değil, ufak bir nümayiş için geldiğinizi bilmiyorlar. Bakın şu tepelerdeki kalabalığa...

İşgal kuvvetleri kumandanı dürbünü aldı, bakmağa başladı. Hasan Bey cidden muvaffak olmuştu. Bütün tepeler insan kütleleriyle doluydu. Bir harekettir gidiyor.

Uzaktan bakınca manzara tam benim istediğim manzara idi.

İşgal kuvvetleri kumandanından ayrılarak hemen Hasan Beyi ve Bandırma Kuvayı Milliye Kumandanı Rıza Beyi buldum :

— Şimdi, derhal, işgal irtibat subayın gidiniz, dedim. Gelen bu işgal kuvvetlerinin derhal şehri terketmesini talep ediniz. Aksi takdirde, önüne geçilemiyecek hâdiseler vukua geleceğini, yâni Kuvayı Milliyenin hücum edeceğini söyleyiniz.

Meğer, Balıkesir Merkez idare heyetinden de işgal irtibat makamına ayni mealde bir protesto gelmiş. İşgal irtibat subayı da, Kuvayı Milliye idare heyetine bu askerî kuvvetin işgal maksadiyle gelmemiş olduğunu, ancak birkaç gün misafir kalmak üzere geldiklerini ve yarın avdet edeceklerini bildirmiş.

Bandırma idare heyetine de ayni suretle cevap verildi.

Bu işi de böylece atlattık.

Balıkesir'e döndüm.

Kahraman Efelerin Faaliyetleri

Gâvur İmam ve Anzavurcular almış yürümüşlerdi.

Bu defaki faaliyet sahaları İzmit, Adapazarı ve civarı idi. Plânları ise, buralardan başlayıp Bursa'yı elde etmek, bilâhare Eskişehir, Ankara üzerine yürüyüp Yozgat ihtilâlcileriyle irtibat peyda edip Ankara hükûmetini ortadan kaldırmak!...

İyi bir plân, ama, düşünmüyorlardı ki, karşılarında Kuvayı Milliye var... Bunlar sergerde zihniyeti ile çalışmıyorlar. Vatan için çarpışıyorlar. Yardımcıları evvel Allah, sonra sarsılmaz imanlarıdır.

Bekir Süleyman, Osman Beylerin kuvvetleri ve ayrıca General Ali Fuat Cebesoy ve General Refet Bele'nin komuta ettikleri

Levent Şahverdi Arşivi

birlikler Bolu ve Geyve'de bu soyguncularla ve Kuvayı İnzibatiye ile çarpışmağa başlamışlardı. Aydın, Ödemiş, Salihli, Saruhan, Ayvalık cephelerinden kuvvet alınamıyor, Balıkesir'deki ihtiyat kuvvetler de yerinde duruyordu.

Diğer taraftan efe diyarı olan Ege cephesinden Mehmet, Yürük Ali, Gökçen Efelerin her gün düşmana vurdukları darbelerin şanlı haberleri geliyordu. Meşhur Rumelili Parti Pehlivanın durmadan, dinlenmeden düşman içlerine, hattâ İzmir'in tepelerine kadar inen akıncıların getirdikleri esirler içinde yüksek rütbeli subaylar da görülüyordu.

Bu Parti Pehlivan olsun, diğer akıncılar olsun; tâ... Balkan harbinden beri tecrübe görmüş, âdeta, her biri bir otomatik harp âleti olmuş kimselerdi. Başlarındaki Parti Pehlivan vaktiyle Bulgarları titretmiş, şimdi düşmanlara kurduğu akıllara hayret veren harp tuzaklarında, tatbik ettiği harp fenninde, o zaman hiçbir Genelkurmayın duymadığı ve bugünün «sabotaj» ve «komandos» denilen çete teşkilâtının esaslarını tatbik ediyordu. Bu Rumelili çetecilerin gösterdikleri maharetli çete harplerini tasvir etmek için ayrıca bir kitap yazmak icap eder kanaatindeyim.

Saruhan'daki Yüzbaşı Sarı Kemal (General Kemal Balıkesir) in, Aydın, Ödemiş zeybeklerinin; Yürük Ali, Mehmet Gökçen Efelerin ve diğer isimleri hatırımda kalmıyan Balıkesir evlâtlarının savaşlarını, kahramanlıklarını tasvir etmek benim iktidarım dışındadır. Bunları şimdi düşünürken bile aklımı kaybedeceğimi sanıyorum.

Bu arala ben Balıkesir'de yine sâkin günler geçirmeğe başladım. En kıymetli malım olan boks eldivenlerim yatağımın başı ucundaydı. Bazan Hüsnü Beyle idman yapıyorduk.

İçimden daima bir his bana :

— Bu eldivenler yine lâzım olacak sana... Mesleğindir... diyordu.

Acaba memleket kurtulacak mı?

Hepimizin düşüncesi, zihinlerimizin yegâne meşguliyeti bu mukaddes düşünce, bu mühim mevzu idi. Azim ve imandan yana kimsede bir eksiklik yoktu.

Levent Şahverdi Arşivi

At Üstünde Silâhlı Bir Genç Kızla Bir Aşk Macerası

Böyle boş günlerden birinde hayvanla geziyordum. Köylere doğru giderken yolda bir at üzerinde genç, güzel, yirmi yaşlarında bir kıza tesadüf ettim. Ayağında —bugünün modası olan— külot bir pantalon, çizmeler ve omuzunda ufak bir filinta vardı. Başındaki örtünün altından dışarı fırlayan saçları dağınık bir şekilde omuzlarına dökülüyordu. Altındaki güzel hayvanın iki yanında heybeler sallanıyordu. Arkasına küçük bir erkek çocuğu binmiş, iki eliyle genç kızı sımsıkı tutuyordu.

Hayret ettim. Böyle genç, güzel bir kızın pürsilâh, yalnız başına bir küçük çocukla buralarda ne işi vardı?

Benim durakladığımı gören genç kız, bir ceylân gibi atının üzerinde doğruldu. Fevkalâde bir çeviklikle tüfeğini kaptığı gibi bana çevirmesin mi?

Şaşırdım kaldım. Ne diyeceğimi bilemedim.

Güzel, âhenkli, gür bir sesle bana :

— Ne duraladın?... Çabuk geç, yoluna devam et! dedi.

İri gözleri vahşiyane bir hal almıştı.

— Başüstüne bayan...

Dedim ve ilâve ettim :

— Hemşire hanım... Duraklamaktan maksadım, belki bir ihtiyacınız vardır, diye düşündüm.

— Hayır. Hiç bir şeye ihtiyacım yok. Yalnız, Balılesir'e daha ne kadar yol var? Onu söyleyin.

Konuşması gayet düzgün ve fasihti. İstanbul'lu olduğu anlaşılıyordu. Şüphe uyandıracak hiç bir hali yoktu. Bana çevirdiği silâhını hep ayni vaziyette tutuyor, cevap bekliyordu.

— Üç dört kilometrelik bir mesafedir... dedim. Eğer bir ihtiyacınız olursa Kuvayı Milliye karargâhına gider, beni İngiliz Kemal) diye sorarsınız. Size her türlü yardımda bulunurlar...

Bu sırada çocuk :

— Su isterim... dedi.

Eyvah... Su bende de yok... Neyse, kadın:

— Teşekkür ederim... Kimseye ihtiyacım yok.

Dedi. Sonra çocuğa döndü :

— Biraz sabret... Geldik...

Levent Şahverdi Arşivi

Deyip atını mahmuzladı. Dörtnala kalkan hayvan tozu dumana kattı. Güzelliği, fevkalâde nazarı dikkatimi çekmiş olan genç kız beni arkasında derin bir hayretle karışık merak içinde bırakarak uzaklaştı, gitti.

Çok merak ettim. Peşinden gideyim, diye düşündüm. Fakat, bu kadının şakası yok! Adama kurşunu zımbalayıverir.

Biraz bekledim. Sonra ağır ağır Balıkesir'e döndüm.

Karargâha geldim. İlk işim beni kimsenin sorup sormadığını öğrenmek oldu. Hiç kimse sormamış...

Tuhaf... Doğru imiş... Bu kadının gerçekten hiç kimseye ihtiyacı yok...

Merakım gittikçe arttı.

Kıymetli arkadaşım Naci, sâkin sâkin işiyle meşguldü. Oldukça da para kazanıyordu. Akşamları buluşuyorduk.

O akşam, Naci, işini henüz paydos etmişti.

— Naci, kardeşim, dedim.

— Ne var?...

— Bu akşam canım biraz rakı içmek istiyor. Kafaları çekelim... Olur mu?

— Olur ama, neden icap etti bu?

— Canım sıkılıyor.

Çarşıda ufak bir meyhane vardı. Karşı karşıya oturduk. Çakıştırmağa başladık. Bir aralık, Naci'ye, yolda tesadüf ettiğim bu garip kadından bahsettim.

Yüzüme, gözlerime dikkatli dikkati baktı:

— Ben sende bir fevkalâdelik seziyorum.

Dedi ve ilâve etti :

— Yoksa âşık mı oldun?

— Yok canım, dedim. Bizim gibi adamlara böyle günlerde âşık olmak ölümdür, ölüm... Deli misin sen?

— Bu, aşk hastalığı öyle bir şeydir ki, insanın yakasına haber vermeden yapıştı mı, yapışır. Bana da mı lololo, Kemal Bey?

Diye işi alaya döktü.

Ertesi gün otelleri, hanları el altından arattım. Kadından hiç bir eser yok!

Levent Şahverdi Arşivi

Merakım gün geçtikçe fazlalaşıyordu.

Kumandan Kâzım (Kâzım Özalp) Beyin küçük biraderi diş doktoru Kenan Beye meseleyi açtım. O da hayret etti... Velhasıl hiç bir izine tesadüf edemedim.

Günler geçti; ben de unuttum.

Bir gün pazar yerinde at ve merkep satılan mahalden geçiyordum.

Gözüm tellâlın elinde :

— Var mı arttıran?

Diye gezdirdiği bir hayvana ilişti. Dikkatle baktım. Bu, esrarengiz kadının o gün gördüğüm zaman bindiği güzel attı.

Tellâlın yanına gittim :

— Usta, bu hayvan kimindir?

Dedim. Tellâl şu cevabı verdi :

— Muhtar Recep Bey getirdi. Bir göçmen kadının imiş...

— Ya... Muhtar Recep nerede?

— Kahvede...

Diye gösterdi.

Kahveye gittim. Muhtar Recebi tanımıyordum. Kahveciyi çağırdım :

— Bir kahve yap, Muhtar Receb'e söyle... Biraz yanıma gelsin... dedim.

Muhtar Recep beni tanıyordu. Halbuki ben onu tanımıyordum. Orta boylu, tıknazca olan muhtar geldi, oturdu.

— Merhaba Kemal Bey... dedi.

— Merhaba... Bir kahve içer misin?

— Başüstüne Beyim... içeyim. Hayrola, bir emriniz mi var?

— Estağfurullah Receb Bey... Şu satılan atı merak ettim. Siz, kimin olduğunu biliyormuşsunuz!

— Evet efendim, bir göçmen kadınmış. Bizim mahallede, İzmir'lilerde misafir. Bana: «Hayvanı satıyorum!» dedi. Ben de bir iyilik olsun diye satılığa çıkardım.

— Hayvan güzel. Yok pahasına gitmesin...

— Doğru Beyim... Yazık olur.

— Haydi kahvelerimizi içelim de... Madem ki zavallı, garip bir kadınındır, biraz meşgul olalım.

Levent Şahverdi Arşivi

Kahvelerimizi içtik, kalktık.

Hayvanın başına cambazlar toplanmış, ucuza kapatmak üzere idiler.

Tellâl bağırıyordu :

— Yok mu arttıran?... Otuz beş lira...

Baktım, cevap yok... Hayvanı bir muayene ettim. Genç... Arap karışık...

— Kırk lira... dedim.

Arttırmağa başladılar :

— Kırk bir...

— Kırk beş...

— Elli...

— Elli beş...

Dedim. Karşımda arttıran zat beni tanıdı:

— Kemal al... dedi. Güzel hayvan...

Hayvan bende kaldı.

Ata ihtiyacım yoktu. Oldu bir defa... Paraları saydık. Tellala, hayvanı karargâha teslim etmesini söyledim.

Muhtar :

— Hele bak Beyim, dedi. İyilik edeyim derken hayvan sende kaldı.

— Ziyanı yok Receb ağa... Zaten hayvanım yoktu. Biz bunu aldık ama, ben atın sahibinden bir kâğıt almak isterim.

— Tabiî Beyim... Buyurun gidelim.

Mahalle içlerine girdik. Küçük, ahşap, kafesli bir evin önünde durduk.

Muhtar kapıyı çaldı. Kapı aralandı; muhtar sordu :

— Hanım nerede?

— (.....) Hanımı mı istediniz? [*].

— Evet. Atın sahibi... Hayvan satıldı. Lâkin bir kâğıt istiyorlar. Satın alan Bey burada...

İhtiyar bir kadın kapıyı açtı :

— Gel evlâdım, gel... Kemal Beymiş, Buyurun... Bak hele bizimki de evde yok.

---

[*] Bu hanımın ismini vermekte mazurum.

Levent Şahverdi Arşivi

Bu ihtiyar kadın kim? «Onunki» kim? Anlıyamadım.

İçeri girdik. Ufacık bir oda...

İhtiyar kadıncağız :

— Hoş geldin, Kemal Bey! dedi.

— Hoş bulduk nine...

— Kahve şekerli mi olsun?... Siz, Receb ağa, şekerli mi içersiniz?...

Ben :

— Zahmet etme, nine...

— A... vallahi olmaz. Bir kahvemizi içersin... Hele içmeden git de gör... Vallahi bizimki eve gelince öldürür beni!

— Nine, kimden bahsediyorsun? Burası kimin evi?

— Şerif ağanın evi...

Şerif ağa, her akşam toplandığımız lokantanın sahibi. Benim maceralarımı Balıkesir halkından bir çoklarının bildiği gibi o da bilirdi.

Nihayet :

— Nine, çağır şu hanımı da, bana hayvanı sattığına dair bir senet versin...

Dedim. İhtiyar kadın dışarı çıktı. Biraz sonra, yanında o genç, güzel kadın olduğu halde içeri girdi.

— Gel kızım, gel...

Aman yarabbi! O, benim gördüğüm vahşi tavırlı kadın ne kadar değişmiş. Bir kat daha güzelleşmiş... Başında, güzel saçlarını örten bir örtü...

Beni görür görmez, yüzünde bir değişme oldu. Gözleri yine vahşi bir güzellik aldı. Asabileşti. Anlaşılan, atını benim almam gururuna dokunmuş olacaktı.

Oturdu. Nine:

— Kızım, dedi, atın kısmeti varmış. Bak, Kemal Bey aldı. O, Balıkesir'in gözbebeğidir. Sen onu bilmezsin. Düşman, kâfir düşman bilir onu...

Diye gevezeliğe başladı. Ben hemen atıldım:

– Nine, bırak şu lâfları da hanım senedi versin. Gideceğim; işim çok...

Levent Şahverdi Arşivi

Dedim. Cebimden kâğıt kalem çıkardım. Senedi yazdım.

Senedi iyi yazamamışım. Genç kadın güldü. Bana:

— Senet iyi yazılmadı; müsaade edin de ben yazayım!...

Demesin mi?...

Başka bir kâğıda, güzel bir yazı ile kendisi yazdı; imza etti.

Ayağa kalktım :

— Ne zaman isterseniz, hayvan emrinize âmadedir. Karargâhtan alır, gezersiniz... dedim.

Güldü :

— Nasıl olur efendim...

— Pekâlâ olur. Bana şimdilik hayvan lâzım değil.

Sözü daha fazla uzatmadım :

— Müsaadenizle... Allahaısmarladık...

Deyip kapıdan çıktım.

Yolda giderken, bu kızın, bazan vahşi, bazan saf hareketleri, cesur bakışlı gözleri zihnimi altüst ediyordu. Öyle anlıyordum ki, kızcağız, harb felâketlerinin kurbanı olan binlerce Türk kızından bir tanesiydi.

Genç Kızın Acıklı Macerası

Daha sonra öğrendim ki, o, İzmir'in işgaline kadar öğretmenlik yapıyormuş. Babası Balkan Harbinde şehit olmuş. İki erkek kardeşi Çanakkale harbinde, ayni günde, ayni alayda şehit olmuşlar. Annesi bu felâketlere tahammül edemiyerek İstanbul'da vefat etmiş. Genç kız, tahsilini ikmal ettikten sonra, İzmir'de öğretmen olmuş. İşgali müteakip düşman boyunduruğuna, tahakkümüne isyana başlamış.

Bir akşam üstü, bir düşman çavuşu (lâkin yerlilerden!) peşine takılıyor. Adımlarını hızlandırıyor. Genç kız, Mezarlıkbaşından evine gitmek üzere dar bir sokağa sapıyor. Çavuş yanına yaklaşıyor. Anadolu şivesiyle, türkçe olarak lâf atıyor :

«— Küçük hanım, benden niçin kaçıyorsun?

«— Hele bak... Beni tanımadın mı?

«— İyi dikkat et. Ben sizin yabancınız değilim.»

Diye üstüste lâf atmakta devam ediyor.

Kızcağız buhranlar geçiriyor. Nihayet, herifin yüzüne bakıyor.

Levent Şahverdi Arşivi

Bir de ne görsün?... Evvelce mahalle bakkalının çırağı olan Kayserili Bodos!...

Biraz kızararak :

«— Affedersin Bodos. Tanıyamadım... Ne o? Sen bakkallığı bıraktın mı? diyor.

Bodos :

«— Tabiî efendim.. diyor. Artık bizimkiler geldiler!... Bakkallık filân olur mu? Bakın şimdi başçavuşum! Artık bana bakkal çırağı diyemezsiniz. Yakında küçük subay olacağım, Sonra, polis komiseri olacağım! Ah... O günleri bir görsem... Ama, yakında olacak, küçük hanım... Artık İzmir bizim oldu. Göreceksin, daha serbestlik, daha çok para olacak...

Kızcağız, hırsından morarıyor. Daha dün bakkal çırağı olan bu herifin ağzından böyle lâflar işitmek ona pek ağır gelir.

Kendini tutuyor. Cevap vermiyor.

Evinin önüne geliyor. Bodos :

— Yarın sizi gelip alacağım. Sinemaya götüreceğim !

Diyor. Genç kızcağız, artık bu lâfın altında kalamıyor :

«— Haydi, defol şuradan utanmaz! Ne biçim lâf bunlar! Deli misin sen?...»

Deyip evine giriyor. Kapıyı herifin suratına kapıyor.

Bodos, o günden sonra, kıza balta oluyor. Her gün peşini kolluyor. İlânı aşklar :

«— Ah küçük hanım... Daha ben bakkal çırağı iken sen benim rüyalarıma girerdin...»

Filân gibi lâflar... Tabiî yüz bulamıyor. Bu sefer tehditler başlıyor.

Genç Kız Bodos'u Kalbinden Vuruyor...

O sırada Bodos, işgal askerî polisi oluyor. Bu defa kızcağızın başına büsbütün belâ kesiliyor.

Genç kızın komşusu Huriye Hanımın kocası, Parti Pehlivanın akıncılarından biri, bazan, tebdili kıyafetle, gizliden gizliye, İzmir'e çoluğunun çocuğunun yanına geliyor. Huriye hanım, kızcağızın başına gelen belâyı biliyor. Kocası gelince meseleyi anlatıyor.

Genç kız, artık tedarik ettiği tabancayı yanında taşıyor, okula gidip gelirken silâhlı bulunuyor.

Levent Şahverdi Arşivi

Yağmurlu, pis bir havada, bir akşam geç vakit okuldan çıkıyor. Basmahane civarından geçerken, Bodos karşısına dikiliyor. Kızın üzerine atılıyor, belinden tutmak istiyor.

İşte bu vaziyet, bu çirkin tecavüz karşısında genç kızın gözleri dönüyor, kendinden geçiyor. Herifin elinden silkinip kurtulduğu gibi, çantasında taşıdığı tabancasını çıkarıyor. Bodos'un, çoktan hakettiği kurşunu kalbine yerleştiriyor.

Bodos kanlar içinde yere seriliyor.

Genç kız, doğru Huriye hanımın evine koşuyor.

Huriye Hanım, elinde tabancasiyle kızın perişan halini görünce şaşırıyor. Tesadüfen, kocası da evde bulunuyor. Genç kız vak'ayı anlatıyor. Kaçmaktan başka çare yok.

O akşam, Huriye Hanımın kocası, kızı alıyor, silâhlandırıyor. İzmirden kaçırıyor. Millî hudut içine kadar getirip bırakıyor.

Nihayet, Balıkesir şosesinde bana tesadüf ediyor.

Bunları bana, aramızdaki samimiyet ilerledikten sonra, bulunduğumuz bir çınar ağacının dibinde anlattı.

Bu genç kızla çok tatlı günlerimiz geçti. Bize acılarımızı unutturan çok tatlı günlerdi bunlar...

Günler Geçiyor, Hâdiseler Yürüyor...

İçteki düşmanlar da, hudutlardaki düşmanlar da taarruz halindeler. Her taraf dehşetli sıkıştırılıyor.

Cephede mühimmat yokluğu başgösteriyor. Dar günler içindeyiz.

Merkez idare heyeti verilen bir karar üzerine, cephe için kuvvet, silâh, cephane tedarik etmek üzere, Vehbi Beyin başkanlığında, Balıkesir milletvekili Hayrettin, Emin Beylerle birlikte yirmi kişilik bir kuvvetle Osmangazi'ye gittik. Bu kuvvet ve cephaneyi Bursa ve havalisinden tedarik edecektik.

Biz orada bulunduğumuz sırada, Çerkes Etem maiyeti ile beraber Osmangazi'ye geldi. Böyle nazik bir zamanda Çerkes Etem'in buralarda dolaşması tuhaftı.

Anladık: Çerkes Etem, Anzavur'un peşindeymiş.

Gece, maiyetindeki Manyaslıların garip garip, tuhaf tuhaf vaziyetler aldıklarını gördüm. Vehbi Beye :

Levent Şahverdi Arşivi

— Ben Manyaslıların vaziyetini pek beğenmiyorum. Bana çok tuhaf bakıyorlar. Gel, şunu Etem Beye bir soralım.

Vehbi Bey:

— Sen dur, ben sorarım... dedi.

Çerkes Etem'in yanına gitti.

Ben, ne olur olmaz diye, arkadaşlarıma uyanık bulunmalarını söyledim ve oturduğumuz binayı, on kişilik silâhlı ile —kimseye sezdirmeden— sardım. İnsan hali bu... Belki biz sarılabilirdik.

Vehbi Bey geldi. Hâlâ Ayvalıdere çarpışmasını benden biliyorlarmış. Bu çarpışmayı ben yaptırmışım.

Vehbi Bey bunu söyleyince kan beynime çıktı. Hiç korkum yoktu. Adamlarım etrafı tutmuşlardı.

Doğru Çerkes Etem'in yanına gittim. Oturduğu odaya girdim. Asabım bozulmuştu. Odadakilere :

— Beyler, ne oluyorsunuz? Böyle bir zamanda, bu millet bizden birbirimizle değil, düşmanla mücadele etmeyi bekliyor. Bu silâhları eski defterleri açmak, hesaplaşmak için takınmış değiliz...

Dedim ve tabancamı çekerek ilâve ettim :

— Eğer içinde bu düşüncede olan varsa, buyursun, meydan burada!...

Gözüm çok kızmıştı. Kıpırdayan olaydı, ateş etmeğe hazırdım.

Çerkes Etem gülüyordu:

— Yok Kemal Bey, yok, dedi. Sâkin ol. Hiç böyle bir şey yok...

Diye beni teskin etti. Fakat, Çerkes Etem, acaba sözlerinde samimî miydi? Bu hareketinde bir iyi niyet var mıydı?

Her ne hal ise, o iş böylece kaldı.

O akşam Bursa yoluna çıktık. Bursa'ya vardık.

Bekir Sami Bey ve diğer Kuvayı Milliye ileri gelenleri ile temas ettik.

Bu sırada, düşmanın üstün kuvvetlerle dehşetli bir taarruza geçtiği hakkında bir telgraf geldi. Bunu müteakıp memnuniyet verici bir telgraf daha alındı: Halife ve Ferit Paşanın sergerdeleri, —başta Anzavur ve Gâvur İmam olduğu halde— tamamen imha olunmuştu. Nihayet bu cahil kafalar mezarlarını kendi elleriyle kazmışlar, milletten doğan Kuvayı Milliyenin kurşunu ile cezalarını bulmuşlardı.

Levent Şahverdi Arşivi

Bursa ve havalisinde, silâhını kapan cepheye koşuyordu.

Burada işimizi bitirdikten sonra tekrar Balıkesir'e geldik.

Sanki, düşman, mahvolmuş olan Halife kuvvetlerinin intikamını alıyormuş gibi, elli, altmış bin kişilik son sistem, muntazam bir ordu ile bütün cepheye hücum ediyor. Kuvayı Milliyenin, mühimmatı noksan, derme çatma silâhlarla teçhiz edilmiş, lâkin imanı çok kuvvetli, ancak yedi sekiz bin kişi kadar bir kuvveti vardı.

Bu taarruz günlerinde Kuvayı Milliyenin gösterdiği cesaret, fedakârlık, kahramanlık her türlü sitayişin fevkindedir. En büyük âmirinden en küçük nefere kadar herkes fevkalbeşer işler görüyordu. Asker yerinde subay çalışıyordu.

Lâkin her şeyin bir haddi vardı. Fennin en son buluşlarını sürükleyip getiren bir düşmana karşı bundan fazla mukavemet edilemezdi.

Nihayet, cephe çözüldü. Bozgun denilen o âfet başgösterdi. Ric'at hazırlığına başladık.

O gece... emanetimde olan kızcağıza:

— Hazır ol!

Dedim ve ilâve ettim :

— Yine filintanı boynuna takacak, küçüğü arkana alacak zaman geldi. Fakat, bu sefer korkma. Yalnız değilsin... beraberiz... dedim.

Gözlerini bana dikti. Bu bakışlariyle :

— Seninle cehenneme olsa giderim, demek istiyordu.

Naci de hazırdı.

Kumandan Kâzım Bey (Özalp) cephedeydi. Harp sahasında çarpışıyordu.

Bu Kadını Burada Nasıl Bırakırız?...

Herkes müteessirdi. Fakat, müteessir olmanın hiç mânası yoktu. Evet, düşman biraz ilerliyecek. Ama, bununla ne o muzaffer olmuş, ne de Kuvayı Milliye mağlûp edilmiş sayılır. Asıl muzafferiyet bizde; çünkü düşmanı oyaladık. Arkamızdakilere bir devlet teşkilâtı kurmak için zaman ve zemin temin ettik. Onlar Ankara'da milî bir devletin temellerini attılar. Hem çok sağlam bir temel.

Levent Şahverdi Arşivi

Kuvayı Milliyenin esas gayesi hâsıl olmuştu. Ankara'da hükûmet kurulmuştu. Esasen böyle uzun bir cepheye hiç de lüzum yoktu. Maksada vâsıl olduk ya... Bir millî hükûmet ve ordu kurduk ya... Düşman, bunda gafil avlandığının kötü neticelerini sonra çekecektir.

Naci dükkânını kapattı. Bana :

— Yanımıza silâhlı kuvvet alacak mıyız?

Diye sordu. Ben :

— Hayır, dedim. Lüzum yok, Naci. Biz üç kişiyiz, kâfi...

Naci, hayretle yüzüme baktı:

— Üçüncüsü kim?

— Kim olacak?... Bu istiklâl harbinde yalnız erkekler mi harp ediyor? Erkekleriyle beraber Türk kadınları da çarpışıyor. Benim yanımda da bir muharip kadın var.

— Ha... anladım... anladım... İşimiz şimdi tamam; bu patırtıda bir de kadınla, çocukla uğraşacağım. Âlâ...

Diye serzenişte bulundu.

— Naci, yanılıyorsun... dedim. Artık buraya düşman girecek. Bu kadıncağızı burada bırakmak hangi vicdanın kârıdır?...

— Doğru kardeşim doğru... Vallahi parçalarlar... Pekâlâ... ne zaman yola çıkıyoruz?

— Daha vakti var. Tâ... düşmanı görünce. Yalnız sen hazır ol...

Merkez idare karargâhı, nahiyelerden gelen paralar, hesaplar getiren âzalarla dolmuştu. Muhasebeci Âdil bey, meşguliyeti en fazla olan bir şahıstı bu sırada... Paraların miktarı arttıkça artıyordu. Bankalardaki resmî paraları da aldık.

Evraklar sandıklara yerleştirildi. Her iş intizam içinde, yürüyordu.

Halkta soğukkanlılık var. Şaşkınlık ve taşkınlık alâmetleri yok...

Kuvayı Milliyeye mensup kimseler Bursa yolunu tuttular.

Muntazam bir çekilme...

Kumandan Kâzım Bey hâlâ cephede...

O, öyle kolay kolay harbi, çarpışmayı bırakacak adam değil.

Geri çekilme... Fakat, panik değil asla... Dövüşe dövüşe çekilme...

Levent Şahverdi Arşivi

Bir avuç insan binlerce insanla boğuşuyor.

İdare merkezi boşaltıldı. Evraklarla dolu sandıklar yola çıkarıldı.

Paraları Yatakların İçine Doldurarak Göç Eden Kafilenin Arasına Karıştık...

Muhasebe odasında muhasebeci Âdil Beyle Vehbi Bey kapanmış kalmış. Gizli bir konuşma var. Bunun ne konuşması olduğunu ben de bilmiyorum.

Bir aralık Vehbi Bey dışarı çıktı. Beni gördü. İşareti etti; odaya girdim.

Odanın içinde destelerle banknot dolu. Her taraftan gelen paralar burada toplanmış.

Vehbi Bey:

— Kemal, dedi, bunları nasıl götüreceğiz?

Evet, bu çok mühimdi. Bu paralar nasıl gidecek? Kumandan da yok ki, fikir alalım.

Benim kanaatim, gayet gizli olarak gitmesi merkezinde... Hattâ silâhlı kuvvet ve muhafaza ile dahi değil.

Muhasebeci Âdil Bey tir tir titriyordu. Kolay mı? Yekûnu on binlerce lira tutan bir para... Bundan, bu paraların âkıbetinden de mes'ul olan Âdil Bey...

Vehbi Beye fikrimi söyledim :

— Evet, Beyim, bu işe ne kadar silâhlı kuvvet koysak, ortalığı velveleye vereceğiz. Halbuki, nahiyeler merkezlerinden, şuradan buradan gelen bu kadar paranın elimizde bulunduğunu kimse bilmez. Buna eminim. Buna göre, bu para göze çarpmıyacak, gizli bir vasıta ile gitmelidir.

Anlattım :

— Paraları yatakların içine doldurup bir atlı arabaya koyarız. Bu yükten, arabanın üzerine koyacağımız kimselerin de haberi olmıyacak, ve... uzaktan, yine bizler bunu göze görünmeden muhafaza ederek sevkedeceğiz.

Fikrim kabul edildi. Paralar irili ufaklı yatakların içine yerleştirildi. Karargâhta göçmen arabalarından birine yükletildi...

Hoca Gafur Efendi de göçe hazır bulunuyordu. Hoca Efendi-

Levent Şahverdi Arşivi

nin hiç bir şeyden haberi yoktu. Çoluk çocuğu ile beraber arabaya yerleştirdik. Hoca efendi, böyle hazır bir araba bulunduğuna çok sevindi.

— Hocam, dedim, yalnız, benim eşyalarım vardır; müsaade edersin, değil mi?

Can ve gönülden tasvip eder bir edâ ile başını salladı :

— Elbet evlâdım... elbette...

Hoca efendinin de evinden eşyalarını yükledik.

Bir de, bize yabancı olmıyan bir arabacı bulduk. Vehbi Bey, Hoca Gafur efendi, Vehbi Beyin maiyeti, Naci, ben, öğretmen hanım hep beraber yolculuk hakkında konuşurken Vehbi Bey:

— Bu silâhlı bayan kim? diye sordu.

Cevap verdim :

— Bana emanettir. Şehit kızıdır. Sâlim bir yere kadar götüreceğim.

Dedim. Mânalı mânalı gülümsedi.

Yola çıktık.

Kumandan Kâzım Beyden hiç bir haber yoktu. O hâlâ düşmanla çarpışa çarpışa geliyormuş.

Yollar, göç eden aileler ve çoluk çocukla doluydu. Biraz ilerimizde Vâsıf ve Hüsnü Beyler gidiyorlardı.

Biz, Vehbi Beyle beraber, Kuvayı Milliye hazinesini götüren arabayı uzaktan takip ediyorduk. Yolumuz Bursa, oradan da Eskişehir, Ankara idi.

Bu minval üzere, Bursa ve Balıkesir'i ayıran köprüye geldik. Bu hududu ayıran bir nehir vardır.

Artık düşmana haylice uzaktaydık.

Burada mola verdik.

Hoca Gafur Efendi, bilmediği hazinenin üzerinde çoluğu çocuğu ile yan gelmiş oturuyor.

Silâhşör öğretmen hanımla yolculuğumuz çok tatlı geçti.

Bir kaç saat sonra Yüzbaşı Sarı Kemal Bey de geldi. Ağzından bir kelime almak imkânı yoktu.

Müteakiben Kumandan Kâzım Bey, kardeşiyle beraber otomobille gözüktü.

Köprüyü geçtik.

Levent Şahverdi Arşivi

On Silâhlı Süvari Karşımıza Çıktı...

Artık geride ne göçmen kütlesi, ne silâhlı kuvvet kalmıştı.

Biraz daha bekledik. Düşman öncüleri; tepelerden gözüktü. Geride kimse kalmamıştı. Köprü tahrip edildi.

Araba hayli ilerlemişti; hayvanımı sürdüm. Vehbi Beye yetiştim. Epeyce yol almıştık. Yüksek bir tepedeydik.

Cambazlı Hakkı çetesi buralarda dolaşıyormuş. Bu haber gelince Vehbi Bey yüzüme baktı. Ve bu sırada on silâhlı süvari tepelerden aşağı indi. Bir ses :

— Kemal Bey... Kemal Bey...

Bir de ne göreyim?... Cambazlı Hakkı!... Cambazlı ile hiç bir münasebetim yoktu. Yalnız bir ahbaplık...

Tatlı bir sesle :

— Merhaba Kemal Bey... dedi.

— Merhaba Hakkı Bey...

Dedim ve hemen Naci'ye yavaş bir sesle :

— Sen yoluna devam et, öğretmen bayanla beraber. Ben size yetişirim... diye fısıldadım.

Cambazlı Hakkı ile şundan bundan konuşmağa başladım. Bir ara :

— Kemal Bey, seninle biraz mahrem konuşmak isterim... dedi.

— Buyurun...

Dedim; hayvanlarımızı biraz ileri sürdük.

Cambazlı Hakkı çok eski bir çetecidir. Trablusgarp'lardan tutun, onun bulunmadığı hiç bir cephe kalmamıştır. Yaşını başını almış, çok tecrübe görmüş bir cengâverdi.

— Kemal Bey, sözlerime iyi dikkat et, dedi. Sen daha dünkü çocuksun...

Bu sözleri söylerken göğsünü, vücudunu açtı; kurşun yaralarından kalbura dönmüş bir vücut... Sözüne devam etti:

— Bak, bunlar leblebi beresi değil, kurşun yarası... Bu yaralar hep bu uğurda alınmış yaralardır. Sonunda yine biz fena olduk ve yine olacağız. Bunu bil... Çünkü zengin, paralı insanlar değiliz. Bu siyasettir; bu işler de olur biter. Eğer bizim gibi çeteler parasız

Levent Şahverdi Arşivi

olursak milletin maskarası oluruz. Ben böyle kaç defa maskara oldum. Sen henüz bu işlerde toysun! Beni iyi dinle...

— Dinliyorum...

Bu Paraları Taksim Edelim... Sonra Pişman Olursun...

— Benim bildiğim Balıkesir idare merkezinin yekûnu bir hayli kabarık bir parası olacak. Bu para, sonunda ötekinin berikinin elinde kalacak. Paranın nerede, kimin yanında olduğunu sen bilirsin. Gel, beraber alalım şu parayı taksim edelim. Buna razı olmazsan, Kemal Bey, unutma sözümü, sonra çok pişman olursun...

Cambazlı Hakkı bu sözleri söylerken, Hoca Gafur efendinin seyahat etmekte olduğu para yüklü araba yanımızdan geçiyordu.

Helecandan titredim.

— Ne diyorsun Hakkı Bey, dedim, eğer böyle bir paranın mevcudiyetinden benim haberim olsa, mesele yok... Bir lâhza düşünmezdim... Fakat, yok azizim, yok...

Bu sırada Hoca Gafur efendi, para yüklü arabayı önümüzde durdurmasın mı?... İçimden:

— Eyvah! dedim. Bu kurt herif bir şüphelenirse yandık!

Hoca Gafur selâm verdi :

— Şu namazımı şurada kılayım evlâtlar...

Dedi. Arabadan indi. Kollarını sıvadı. Abdestini aldı. Namaza durdu.

Yüreğim ağzıma geldi.

Vehbi Bey ve maiyeti biraz ilerideydiler. Şosenin köşesi Cambazlı Hakkı'nın adamları tarafından tutulmuştu. Geçenler hep bunların göz kontrolünden geçiyorlardı.

Bu sırada Kumandanın otomobili önümüzde durdu. Kumandan:

— Ne var, ne oluyor, Kemal Bey? dedi.

Gayet sâkin ve lâkayt bir tavırla cevap verdim :

— Hiç bir şey olduğu yok. Hakkı Beyle konuşuyoruz.

Sonra Cambazlıya döndüm :

— Haydi, yavaş yavaş yol alalım.

Dedim. Kumandan geçti gitti.

Cambazlının kuvveti hepimizden fazla idi. Köşeleri adamları tutmuştu.

Levent Şahverdi Arşivi

Konuşmağa devam ettik :

— Çok doğru Hakkı Bey, dedim. Ben bu işlerde tecrübesizim. Harp içinde başladım. Henüz sulh zamanını görmedim. Sulh zamanında bu çalışmaların, uğraşmaların neticesi ne olur, bilmiyorum. Siz, şüphesiz ki, benden çok tecrübelisinizdir.

— Oğul, ben öyle tecrübeler geçirdim ki... Uğraştım, çabaladım, sonunda postu zor kurtardım. Onun için, sen, benim dediğime bak! Eğer bu işlerin sonunda paran olmazsa, sürünürsün. Âleme maskara olursun! Benden söylemek. Fırsat bu fırsattır...

Dedi ve beni ikna etmek için daha çok şeyler söyledi. Fakat ben:

— Güzel söylüyorsun, ama, Hakkı Bey, dedim. Benim böyle bir paranın mevcudiyetinden haberim yok. Keşki bunu bana Balıkesirdeyken söyleseydin, işi araştırırdım. Buna rağmen şimdi de bunu anlamak o kadar güç bir şey değil. Bursaya varmadan anlarım. Siz beni Bursa yakınlarında bulun. Tekrar görüşelim.

Dedim ve ayrıldım.

Vehbi Beyin yanına gittim. Vaziyeti anlattım.

— Fakat merak edilecek bir şey yok, dedim. Çünkü herifi atlattım.

Arabayı öne aldık. Yol verdik.

Bursa'ya varmak üzereyken Cambazlı gözüktü.

Yanıma geldi:

— Ne haber?

Diye sorar sormaz cevabı yapıştırdım :

— Eyvah Hakkı!... Para kumandanın otomobilinde imiş. Önümüzden geçti de haberimiz olmadı.

Dedim. Cambazlı dişlerini sıktı; küfürü savurdu. Atını mahmuzlayıp gözden kayboldu.

O sırada silâh sesleri işitildi. Bir kaç atlının dörtnala bize doğru geldiğini gördük. Bunlar, o zaman jandarma kumandanı olan Hurşit Bey [*] ve maiyeti idi.

Hurşit Bey ve maiyeti ile birleştik. Kuvvetimizin yekûnu oldukça kabardı.

Hurşit Bey bir eşkiya pususuna düşmüş, kurtulmuş. Bu pusu-

[*] Hurşit Paşa.

Levent Şahverdi Arşivi

dan maksat, Merkez idare heyeti başkanı Vehbi Beyi dağa kaldırıp sözü geçen paraları ele geçirmekmiş! Derhal vaziyet aldık.

Bu, Cambazlı Hakkı'nın planı değildi. Hâlâ meçhul ve şüpheli kalmış başka bir tuzak...

Nihayet, bizim vaziyete hâkim olduğumuzu gören eşkıya, devam etmekte olduğu ateşi kesti.

Bu arada, otomobille geri dönen kumandan tekrar bize iltihak etti. Toplu bir silâhlı kütle halinde geldik. Bu şekilde Bursa'ya vâsıl olduk. Kuvayı Milliye hazinesini taşıyan arabanın üzerine yerleşmiş olan Hoca Gafur efendi ve ailesi de rahat rahat, bizimle beraber Bursa'ya vardı.

İşte şimdi burada, handa, arabada para olduğunu belli etmemek lâzımdı.

Hoca Gafur efendi, o geceyi ailesiyle birlikte banyolarda geçireceğini söyledi.

— Pekâlâ... dedim.

Bu sefer hoca telâşla :

— Aman evlâdım, eşyalarım ne olacak? dedi.

— Merak etme hocam, dedim, nöbetçi koyarız. Sen git, istirahat et. Yarın Eskişehir'e hareket edeceğiz.

Hoca, ailesiyle beraber kaplıcaya gitti.

Naci'yi bir kenara çektim:

— Naci, kardeşim, dedim. Bu geceyi arabada geçireceğiz. Çünkü, arabacıya itimadım yok. Eğer, araba boş kalırsa, arabaya müşteri çıkar. Herif de dayanamaz. Paranın fazlalığına kanar. Zavallı hoca buralarda kalır.

Naci'yi, arabayı, hayvanları adamlarımıza teslim ettim. Öğretmen bayanı kaplıcaya götürdüm. Banyosunu, istirahatini temin ettim.

O Gece (Yeşil Cami) nin Avlusundaki Sedde Oturup Düşündüklerim...

Bursa'daki manzara ana baba günüydü. Göç başlamıştı. Bursa Kuvayı Milliye Kumandanı Bekir Sami Bey, her şeyin muntazam bir halde olmasına gayret ediyordu.

Balıkesir Kuvayı Milliye idare heyeti dağılmamıştı, olduğu gi-

Levent Şahverdi Arşivi

bi mevcudiyetini muhafaza ediyordu. Faaliyette berdevamdı.

İçimizde en ziyade helecan geçiren, tir tir titriyen Kuvayı Milliyenin mutemedi ve muhasibi Âdil Bey... Zavallı arkadaş nasıl helecan geçirmesin?... Bütün o paralar ona teslim edilmişti. Bu paralar, şimdi bir hanın içindeki bir arabada duruyordu.

O gece, el ayak çekildikten sonra, Bursa'nın meşhur Yeşil Camiinin avlusundaki bir sedde oturdum.

Güzel, mehtaplı bir geceydi. Düşünmeğe başladım. Bütün başımdan geçenler, Azraille köşe kapmaca oynamalarım, atlattığım ölüm tehlikeleri gözümün önünden sinema şeridi gibi geçiyordu.

Bu arada; o tecrübeler görmüş, bir çok siyasî vartalar atlat mış, bu işler içinde vücudu kurşun yaralarından kalbura dönmüş, saçları ağarmış olan Cambazlı Hakkı'yı ve onun sözlerini hatırladım. O sözleri tekrar dinler gibi oldum.

— Kemal Bey... Kemal Bey... Sen daha bu işlerde acemisin! Çocuksun! Ben hürriyet için Enverlerle, Niyazilerle dağlarda, Trablusgarp çöllerinde, Dünya harbinde Kafkas cephesinde, buzların içinde, Selânik'te ve İstanbul'da ve diğer şehirlerde komitecilik, çetecilik yaptım. Hiç bir şeyin enini boyunu düşünmezdim; verilen emirleri yerine getirmek için ateşe atılırdım. Neticede, çiftim çubuğum da elimden gitti. On parasız kaldım. Böyle zamanlarda cephelerini dolduranlar, hanlar, apartımanlar, çiftlikler yapanlar «bey» oldular... «zade» oldular. İşte ben böyle hâneberduş kaldım. Aklım başıma geldi ama çok geç... Öyle hallere maruz kaldım ki, az kaldı kelleyi de verecektim. Düşmana olsa neyse... Dostlara! Oğul, gel şu parayı bulalım, taksim edelim. Yine dâvamıza devam ederiz. Böyle bir servetimiz olursa işin sonunda kimse bizi ezemez. Çünkü ihtiyacımız olmaz. Ben ihtiyarladım, sen gençsin. Allah bize muvaffakıyet ihsan eder, memleket kurtulur, ben de kendi hisseme düşen para ile bir çiftlik alırım, çekilirim. Sen de, istersen siyaset âleminde uğraşırsın ama, elinde paran olur. Muvaffakıyet kazanırsın. Eğer parasız kalırsan kimse yüzüne bakmaz. Herkes kendi işine bakar. Hattâ, eski dostlar da düşman olur! Aklını başına al. Unutma bu dediklerimi...

Bu sözler kulaklarımda çınlayıp duruyordu. Kendi kendime:

Levent Şahverdi Arşivi

— Nasıl olur? diyordum. Ben hiç istikbali düşünmeden, gözlerim kapalı, yalnız bana verilen vazifeleri yaparak, hayatımı bile hiçe sayıp ölümle oyun oynadıktan sonra bu arkadaşlar beni ihmal etmezler, unutmazlar... Hem, aramızda yemin var... Söz var... Yeter ki, Allah bize muvaffakiyet ihsan etsin, vatanı kurtardığımız günleri göreyim... Hayır Hakkı Bey, hayır... Yanılıyorsun!. Bu uğurda, icap ederse, canımı vermeyi göze aldığımı gören ve bilen arkadaşlarım, sonunda beni unutmazlar... Sen yanılıyorsun!.

Evet, Cambazlı Hakkı'nın, şu anda tekrar kulaklarımda akisler yapan sözlerine, telkinlerine kendi kendime işte böyle cevaplar veriyordum.

Ay kaybolmuştu. Rüyadan uyanır gibi oldum. Silkinip yerimden kalktım. Hana geldim. Paranın bulunduğu arabanın üzerine çıktım. Fedakâr Naci'nin yanına uzandım; uyudum.

Eskişehir'e Göç

Sabah oldu. Hoca Gafur efendi ailesi ile geldi. Yine ayni şekilde Eskişehir'e gitmek üzere yola düzüldük. Kumandan Kâzım Bey, bizi Eskişehir'de bulmak üzere ayrı hareket etti.

Yollar kalabalıktı. Göç fecaati göze çarpıyordu.

Hâdisesiz yol alıyorduk.

Bayan öğretmen silâhı omuzunda, yetim çocuk arkasında, saçları darmadağın, başörtüsünden taşarak omuzlarına dökülmüş.

Yorulmak bilmez, vaziyetten şikâyet etmez, azimkâr bir halde Eskişehir'e vardık.

Şehrin içi karmakarışık... Dükkânlar kapanmış...

— Allah Allah... Ne oluyoruz? Durun bakalım... Düşman daha Bursa'ya gelmedi. Telâş edecek ne var?...

Fakat, kime anlatırsın.

Balıkesir İdare heyeti, Eskişehir'de, Kumandan Kâzım Beyin başkanlığında toplandık. Karar verildi. Vehbi Bey bütün arkadaşlarla Kuvayı Milliyenin parası olan binlerce liranın salimen Eskişehir'e getirildiğini bildirdi ve nasıl geldiğini, ne gibi tehlikeler geçirdiğini anlattı.

Hoca Gafur besmelelerini çekiyordu.

Levent Şahverdi Arşivi

— Demek, siz beni buraya ölüm arabasiyle getirdiniz!. diyordu.

Vehbi Bey, Hoca Gafur efendiye beni göstererek:

— Bütün bu hayırlı ve helâl olan şeytanet Kemal'indir, deyip kahkahaları atıyordu.

Mutemet muhasebeci Âdil Beyin artık rahat rahat nefes aldığı görülüyordu.

Paralar idare heyeti tarafından teslim alındı.

Benim o güne kadar elde ettiğim harp ganimeti paranın tutarı 4200 lira idi.

Eskişehir'e geldiğim zaman ancak 200 lira param kalmıştı. İdare heyetinden aldığım 30 lira maaşı, Vehbi Bey bu toplantıda iki misli verdi.

Gülüyordum; Vehbi Bey niçin güldüğümü anlıyordu. Bu para benim ancak, kahve ve traş paramdı...

Ankara'ya Doğru...

İdare heyeti Ankara'da toplanmak üzere Eskişehir'de son toplantısını yaptı ve dağıldı.

Kumandan Kâzım Bey beni yanına aldı:

— Kemal, şimdi ne yapacaksın? dedi.

— Siz ne emrederseniz onu.. diye cevap verdim.

Kumandan kararını verdi:

— Buradan Ankara'ya gideriz. Orada vaziyeti tesbit ederiz.

İdare heyeti başkanı Vehbi Bey, bana iki aylık tahsisatımı vermişti. Bugün, Balıkesir (Reddi İlhak Cemiyeti) nin ve (Kuvayı Milliye) sinin son günü idi. Vâsıf, Hüsnü Beyler ve diğer arkadaşlar, Ankara'da buluşmak üzere dağıldık. Artık, bütün cephelerden gelen kuvvetler, Ankara hükûmet merkezinin ve Birinci Büyük Millet Meclisinin emrinde toplanıyorlardı. İmanı sağlam, mâneviyatı daha ziyade artmış olan millî mücadeleciler, Ankara'nın yolunu tuttular. Ötekiler ortadan kayboldular.

Naci ile karşı karşıya oturduk. Vaziyeti düşünüyorduk. Naci, mütessir görünüyordu; bense aksine... Niçin neşeli olmıyayım? Kuvayı Milliyenin mücadelesinden beklenen maksat ve netice hâsıl olmuştu. Zaferi biz kazanmıştık. Bu iyimser düşüncelerimi Naci'ye söyledim.

Levent Şahverdi Arşivi

— Nasıl olur? dedi. Vaziyeti görmüyor musun?

— Görüyorum, dedim. Sen, bu bozgunluğa ne bakıyorsun. Başını arkaya çevir de bak, ne var. Birinci Büyük Millet Meclisi kuruldu. Ankara, Türkiyenin devlet merkezi oldu. Mustafa Kemal başta ve yepyeni bir devlet hayatta... Biz, dağınık kuvvetlerle düşmanı oyalıyarak millî hükûmetin kurulmasını sağladık, gerek içte gerek dışta düşmanları meşgul ettik. Şimdi düşmanlar işi anladılar, amma, çok geç anladılar. Ve bu taarruza geçişleri, gafil avlandıklarını anlamalarının neticesidir. Fakat düşman asıl bunda gafil avlandı.

— Ne gibi?...

— Ne gibi olacak? Muazzam bir cepheye dağılmış gayri muntatazam kuvvetleri bu taarruzu ile bir araya toplattı. Cepheyi ufalttı. Şimdi hepimiz Mustafa Kemal Paşa'nın etrafında toplanıyoruz. Asıl harp şimdi... Millet, varlığını ve yaşamak hakkını haiz olduğunu bütün dünya milletlerine karşı ispat edecektir. İşte, şimdi bugün gelmiştir. Anladın mı?

Naci hayretle yüzüme bakıyordu:

— Yahu, sen amma değiştin, dedi. Böyle düşünceleri senden ummazdım. Boksörlük nerede, şimdi sen neredesin? Diplomat, yahut kurmay oldun çıktın...

Hem bunları söylüyor, hem de gülüyordu.

Evet, ben de buna şaşmıyor değildim. İnsan: «Ne oldum?» dememeli; «Ne olacağım?» demeli. Vaktiyle, gazeteyi elime aldım mı, yalnız spor sayfasını okurdum. Ne bir siyasî makale, ne de bir siyasî haber beni alâkadar etmezdi. Bu vaziyete geleceğimi rüyamda görsem; «Hayırdır inşallah...» derdim. Daha, hele bakalım, istikbal ne gösterecek?

Naci :

— Pekâlâ... Bu kadını ne yapacağız? dedi.

Şöyle bir düşündüm:

— Ne mi yapacağız? Ankara'ya götüreceğiz... Orada yerleştireceğiz. Öğretmenliğe devam edecek. Yeni doğan millî hükûmetin yeni usul öğretme ve terbiye programını öğrenecek ve öğretecek. Bir yeni nesil yetişecek...

Eskişehir'de Dramalı Rıza'yı çok aradım. Bütün arkadaşlarına

Levent Şahverdi Arşivi

sordum. Bir müddet evvel Anzavur'un peşine düşmüş olduğunu söylediler. Başka bir malûmat alamadım.

Anzavur ve Gâvur İmam nihayet ortadan kalktılar. Bilmem hangi çukurda kaldılar?

Bu hususta burada bir kaç söz söylemeden geçemiyeceğim:

Benim kanaatime göre, gerek Anzavur, gerek Gâvur İmam, gerek bunların etraflarına toplamış oldukları insanlar, vatan haini, düşmanla birleşip topraklarımızı düşmana satmış veya satmak emelinde olan insanlar değillerdi. Ben, onlara karşı böyle bir iddia ve isnatta bulunamam. Onlar, bu fena tıynette yaratılmış insanlar değildiler ve bize bu kötü maksatlarla karşı koymuş bulunmuyorlardı. Çok cahil, hattâ okuyup yazmaktan mahrum olan bu şahıslar, çok mutaassıp idiler. Saray terbiyesi almış, çocukluklarındanberi Padişahın ve sarayın «ihsanı şâhâneleri»ne nail olmuş kimselerdi. Sarayda, kimi şamdancıbaşı, kimi tüfekçibaşı ve saire olan bu şahıslar, işgal zamanında ortaya çıkan bazı şahısların mel'anetlerine âlet olmuşlardır. Mükemmel tahsil görmüş, mevki sahibi olmuş, konaklarında halayıklar, uşaklar, arabalar, arabacılar, atlar bulundurmağa, sarayın, dolayısiyle milletin sarı altınlarını bol keseden harcıyarak, daima emir vermeğe alışmış, bu saltanatlarından ayrılmamağa azmetmiş yüzleri maskeli haris insanların ellerinde istismar edilmişlerdir. O insanlar ki, bugün bile çoğunun mâzileri meçhul kalmıştır. Bu gibilerin, zekâ ve şeytanlıkları, siyasî entrikaları büyük rol oynamıştır. O devri yaşayanlar, bu şahısların, işgal kuvvetlerinin kumandanlarını bile kafese koyduklarını bilirler...

Onlar, bu zavallı, cahil ve mutaassıp saray muhafızlarını ve yaverlerini kolayca elde edip, onlara kumandanlık, paşalık pâyeleri verdiler. Biçareleri şaşkına çevirdiler. Ellerine padişah fermanı, boyunlarına Kur'an verdiler :

— Sizler, milleti kurtaracaksınız. Mustafa Kemalciler, padişah, din, millet düşmanıdırlar. Haydi görelim sizi... Gidin köylerden kuvvet toplayın. Dinimiz tehlikede! Padişahımız tehlikede!... Âsileri hâk ile yeksan edin!... diyerek bir milleti ikiye ayırmanın neticesi ne olacağını düşünmeden beyinleri işlemiyen bu cahil vatandaşları ortaya saldırdılar.

Levent Şahverdi Arşivi

Bir taraftan softa bozuntuları İstanbul camilerinde, Kuvayı Milliyeciler ve Kemalistler için:

«Kahrolsun!» diye feryat edip; padişah hakkında «Allah, padişahımız efendimiz hazretlerine ömürler ihsan etsin...» diye dualar ederlerken, bu cahil fedailer de Anadolu'ya hücum ettiler. Neticede saldırdıkları topraklar kendilerine mezar oldu!... Yoksa, bunlar bile bile düşmana vatan topraklarını satmağa kalkışan insanlar değillerdi.

Kahraman Dramalı Rıza'yı İstanbul'da Asmışlar...

Zavallı Dramalı Rıza'nın âkıbeti hakkında da nihayet haber aldık:

Bir çok müşkülât ve fedakârlıkla elde edilen Çanakkale deposundaki silâh ve cephaneyi, âsilerin ellerine geçmesin diye ateşliyen Dramalı Rıza, buna sebep olan Ferit Paşadan intikamını almak için yemin etmişti. Bu intikamı almak maksadiyle, İstanbul'a gitmiş, Ferit Paşaya suikast hazırlamış, —söylendiğine göre— yakınlarından biri ihbar etmiş; yakalanmış ve hemen idam edilmişti!

Bu havadisi alınca çok müteessir oldum. O esnada yanımda öğretmen bayan vardı. Gözlerim sulandı. Ağlamaklı bir sesle:

— Zavallı Rıza... diye mırıldandım.

Öğretmen bayan:

— Ne oldu, Kemal? dedi.

— Bir arkadaş hakkında fena bir haber aldım, dedim. İstanbul'da idam etmişler!

Elimi tuttu. Titriye titriye:

— Kemal... Allah seni korusun... Böyle devam edersen...

Dedi ve alt tarafını getiremedi sözün...

— Ne demek istediğini anladım... dedim. Senin sözünün alt tarafını ben getireyim: Böyle giderse, bir gün, ben de düşman elinde idam olacağım... değil mi?

İri gözlerinin kirpikleri arasından yuvarlanan birkaç damla yaş yanaklarını ıslattı.

Bana bu havadisi veren Çerkes Etem'di Dramalı Rızanın idam haberini söylerken, yüzünde, dudaklarında müstehzî bir ifade vardı. Çünkü, Çerkes Etem'le Dramalı Rıza ezelden birbirlerine düşmandılar.

Levent Şahverdi Arşivi

Hükûmet Merkezi Olan Ankara'ya Geliş...

Ankara'ya geldik.

Emanetimde olan öğretmen bayanla yetim çocuğu iyi bir ailenin yanına yerleştirdim.

Ankara keşmekeş içindeydi.

Şimdiki «Ulus meydanı» olan mahalden, elimde kırbaç, silâhlı bir süvari olarak geçiyordum. İçinde matbaa takımı ve hurufat yüklü olan bir çift atlı beygir arabasiyle karşılaştım. Bu yükün üzerine bir yatak, bir de halı serilmiş. Şişman, kırmızı yüzlü, kara bıyıklı, gözlüklü bir zat da arabada oturuyordu. Telâşlı bir hali vardı.

Hanlar, evler, her taraf gelen göçmenlerle dolu olmakla beraber eşyalarını arabalara yüklemiş, harekete hazır ahali de göze çarpıyordu.

Bu ihtiyat, mevsimsiz ve lüzumsuzdu. Çünkü, düşman Bursa'ya henüz varmamıştı ve ilerliyemiyordu. Bu telâşın nafile olduğunu rastgeldiğime anlatıyordum. Benim gibi diğer Kuvayı Milliye mensupları da halkı buna ikna etmeğe çalışıyorlardı.

Bir aralık, bir ses:

— Evlât! Arslanım.... Biraz bakar mısın?

Başımı çevirdim: Arabadaki zat... Yüzüne baktım. Kendi kendime:

— Ben bu zatı tanıyacağım ama, acaba nereden?

Diye düşündüm. Nihayet, hatırladım. Kendisini bir çok defa Dünya harbinde İstanbul Polis Müdürü Siyasî Şube Müdürü olan bizim enişte beyin (Reşat Beyin) yanında görmüştüm. Ama, ismini, ne iş yaptığını bilmiyordum.

Hayvanımı, arabanın yanına sürdüm.

— Vay Beyim, dedim, sizin burada ne işiniz var? Hayrola... Nedir bu telâş?... Bir şeye ihtiyacınız mı var?

Hafifçe gülümsiyerek :

— Beni tanımadın mı evlâdım? dedi.

Başımı salladım:

— Evet, dedim, size İstanbul'da, eniştemin yanında bir kaç defa tesadüf etmiştim. Fakat, isminizi, ne işle meşgul olduğunuzu bilmiyorum.

Levent Şahverdi Arşivi

Gözlüğünü düzeltip bana dikkatle baktı:

— Sen nesin şimdi? Subay mısın?

— Hayır efendim, Kuvayı Milliye mensubuyum.

— Ben gazeteciyim. İsmim Yunus Nadi...

Hatırladım. Üsküdarlı Yahya Kaptan ile, gazete makinesi ve sairesini İstanbul'dan binbir müşkülâtla kaçırmışlar.

Yunus Nadi Beyin arabaya yüklemiş olduğu bu matbaa malzemesinin üzerindeki oturuşu görülecek bir vaziyetti... Öyle bir mâna ifade ediyordu ki... Hiç unutmam... Silâhsız, müdafaadan âciz bir vaziyet ama, şikârına taarruz edecek olana karşı bir şahinin aldığı vaziyet gibi...

— Oğlum, dedi, duruşun ve bakışlarından ne demek istediğini anlıyorum. «Telâş etme...» diyorsun... Merak etme... Ben bu gibi vaziyetlerin yabancısı değilim. Hiç telâş etmiyorum. Nefsimin bir kıymeti yoktur. (Makineleri göstererek) Bunların kıymeti çoktur. Çünkü, millî dâvayı müdafaaya medar olacak gazetemin hurufatı ve makinesidir. Emin bir yere kurup neşriyatıma devam etmeğe hazırlandım. Anladın mı şimdi, oğlum?

— Peki, dedim, benden ne istiyorsunuz? Emriniz nedir?

— Vaziyeti bana anlat. Mübalâğasız... İçinde bulunduğun gibi...

Güldüm:

— A Beyim, vaziyet mükemmel... Düşman Bursa civarında durdu. Buralara dünyada gelemez. Emin ol. Ben, düşmanı artık bu kadar da düşüncesiz, budala zannetmiyorum. İşin siyasî tarafını ise, siz, benden daha iyi bilirsiniz...

— Aferin sana oğlum... Sen de benim gibi düşünüyorsun. Çok doğru. Bizim çocuklar beyhude yere telâş etmişler.

Arabacısına:

— Çek!... dedi.

Sonra bana dönerek:

— Kuracağım matbaaya gel, görüşelim... diye bir dâvette bulundu.

Mustafa Kemal (Atatürk) ün Huzurunda... Söz Mustafa Kemal'indir...

Ankara'ya yerleştik.

Naci, derhal bir dükkân buldu, faaliyete geçti.

Levent Şahverdi Arşivi

Bayan öğretmen, iyi bir ailenin yanında oturuyordu.

Balıkesir idare heyeti âzalarından Ankara'da bulunanlarla bir toplantı yaptık. Bu toplantıda Kumandan Kâzım Özalp'la aramda şöyle bir konuşma oldu:

— Kemal, şimdi harbe başlıyoruz, değil mi?

— Evet, Kumandan... Asıl harp, mücadele şimdi...

— Sen ne yapacaksın?...

— Bilmiyorum. Ne vazife verirseniz onu...

— Mustafa Kemal Paşaya senden bahsettik. Vâsıf Bey götürüp seni takdim edecek. Artık söz oranındır, değil mi?

— Evet, çok doğru...

Kalktık, Vâsıf Beyle beraber Mustafa Kemal Paşaya gitmek üzere çıktık. Şimdiki Ankara gar binasının bulunduğu yerdeki eski istasyon binası, Gazinin karargâhı idi.

İçeri girdik. Hiç tanımadığım şahsiyet ve subaylar... Bunların arasından bir ses :

— Ooo... Boksörün burada ne işi var?

Bu, genç bir süvari subayı idi. Beşiktaş kulübünden tanıdık. Yanında Galatasaraylı arkadaşlardan birkaçı... Durup konuşmağa vakit yok. Mustafa Kemal Paşa bekliyor.

Küçük istasyonun merdivenlerini çıktık.

İlk karşımıza gelen odada, esmer, ablak yüzlü, siyah gözlü, keskin bakışlı bir yüzbaşı oturuyordu.

Vâsıf Bey :

— Mahmutçuğum, İngiliz Kemal'i getirdim. Paşaya arzedebilir misin?... dedi.

Vâsıf Beyin Mahmut... diye hitap ettiği bu zat daha sonra Atatürk'ün en mahrem vazifelerinde bulunan Siirt Milletvekili Mahmut Beydi ve o zaman karargâhta emir subayı olarak vazife ifa ediyordu.

Daha sonra, Siirt mebusu iken, İş Bankası idare meclisi başkanı iken, Türkiyenin sayılı bir iş adamı ve nihayet gazeteci iken bir çok defalar gördüğüm, inceliğine, nezaketine daima hayranlık duyduğum merhum Mahmut Bey daha o zaman gerçek bir inceliğin mümessili idi.

Levent Şahverdi Arşivi

Mahmut Bey, büyük bir nezaketle :

— Hay hay... şimdi, dedi ve hemen Paşanın yanına gitti.

Bir kaç dakika sonra yanımıza geldi:

— Paşa sizi bekliyor, buyurun... dedi.

Biraz sonra, Mustafa Kemal Paşanın karşısındaydım.

Başında siyah bir kalpak vardı. Bir bakışta ruha nüfuz eder, keskin ve alevden bakışlı gözlerini gözlerime dikerek:

— Hoş geldiniz... dedikten sonra, yüzümü dikkatle sözdü.

Vâsıf Beye :

— Ben bu simayı tanıyacağım... dedi.

Derhal hatırlattım. Çanakkalede, Beşinci Ordu karargâhında tam isabet yapıp da patlamıyan otuz sekizlik merminin hikâyesini anlattım. Hatırladı. Gülüştük.

Meğer, benim bütün maceralarım, Biga'dan gönderdiğim telgraflar kendisine anlatılmış.

— Paşam, dedim, Biga'da bulunduğum sırada göndermiş olduğunuz emre göre Balıkesir'le irtibat peyda ettim. Şimdi diğer emirlerinizi almak için Vâsıf Bey huzurunuza getirdi.

Atatürk Yeni Vazifem Hakkında İzahat Verdi...

Gazi, zekâ ile parlayan o nâfiz bakışlı gözlerini gözlerime dikerek bana şu cevabı verdi:

— Balıkesir'le irtibat kurmanız isabetli olmuş. Hakkınızda aldığım malûmat, bende, sizden ilerde çok şeyler beklenebileceği kanaatini verdi.

Zile bastı; içeri girene :

— Bana Hamdullah Suphi Beyi bulun... dedi.

Kahvelerimizi içtik. Biraz sonra, içeriye, yüzünden enerji sahibi olduğu derhal anlaşılan, çok zekî bakışlı, başı açık, saçlarına fevkalâde bir itina gösterdiği ilk bakışta göze çarpan, güzel bukleli, gür, beyaz saçlı bir zat girdi. Oturdu. Vâsıf Beyle tanışıyorlardı. Gazi beni, Hamdullah Suphi Beye tanıttı:

— İşte, ismi geçen İngiliz Kemal...

Tanıştık. Hamdullah Suphi Bey, İstihbarat Umum Müdürü vazifesini görüyordu.

Levent Şahverdi Arşivi

Atatürk, Millî mücadele içindeki hayatımın kısa bir tablosunu Hamdullah Suphi Beye izah ettikten sonra, yeni vazifem hakkında talimat ve emirlerini söyledi ve :

— İşte, bu şekilde Kemal Beyi vazifelendirirsiniz... diyerek masasının başında ayağa kalktı.

Bu, kendileri için meşguliyetlerinin ayrıca devam edeceğinin, bizim için de vedâ zamanının işareti idi. Üçümüz de hürmetle Ata'nın elini öptük ve dışarıya çıktık.

Başyaver Salih, yaver Cevat Abbas, emir subayı (ki, o zaman bir nevi devlet başkanı genel kâtibi vazifesiydi bu) Mahmut Beye de vedâ ederek karargâhtan ve Vâsıf Çınar'dan ayrıldık.

Sokağa çıkmamızı müteakıp, Hamdullah Suphi Bey:

— Gel bakalım... Artık sen benim malımsın... dedi.

Beraberce, Ankara'nın o eski, dar sokaklarından birinde bulunan İstihbarat Müdürlüğüne gittik.

Müdürlük binası dediğime bakarak, sakın mükellef bir daire zannedilmesin... Dar bir sokakta, küçük bir evin, ufak tavanı basık odası! Eşyası iki sandalye, bir masa, bir kaç defterden ibaret... Müdürlük binasının manzarası, ilk nazarda, fakir bir manzara ifade ediyor idiyse de, defterlerin, evrakların güzel bir usul ile yerleştirilmiş olması iyi bir elin idaresinde olduğunu göze vuruyordu.

Düşman Cephesi İçine Girmem Kararlaştı...

Hamdullah Suphi Beyle karşı karşıya oturduk. Biraz şimdiki durumu görüştük. Hamdullah Suphi Beyin, ilerisini iyi gören bir şahsiyet olduğu neticesine vardım. Senelerdenberi Türkçülük ve Türk ocakları ile meşgul ve bu ocakların müessisi olduğunu esasen biliyordum.

Esas meseleleri konuşmağa başladık. Düşman cephe taarruzu nerelere kadar uzanacak? Acaba işgal devletleri bu taarruza hep bir arada karar verdiler mi? Yoksa aralarında ihtilâf çıkıp da taarruz tavsayacak mı? İstihbarat Müdüründe bu mühim meselelerin müsbet bir cevabı yoktu...

Benim, düşman içine girmem, bu hususlarda gerek askerî, gerek siyasî malûmat edinmem kararlaştı. Yâni, düşman cephesinin içinde bir tetkik seyahati yapacaktım.

Levent Şahverdi Arşivi

Çok âlâ! Görünüşte, sözde kolay bir iş. Fakat, mâkul düşünülürse, bu tetkik uzar da uzar... Hemen düşman işgal kumandanına gidip! «Efendim, ben Ankara'dan geliyorum. Mustafa Kemal Paşa anlamak istiyor: Taarruzunuz daha devam edecek mi?» diye sorulamaz ya! Zaman... ve paraya muhtaç işler...

Hamdullah Suphi Beyin yüzüne baktım... Üzerindeki elbiseye baktım. Etrafıma baktım. Nihayet, Ankara'nın vaziyetini gözümün önüne getirdim. Daha ne bir maliyesi, ne bir bütçesi var. Nereye baksan, kimin yüzüne dikkat etsen parasızlığı görmemek, anlamamak mümkün değil.

Düşündüm Hamdullah Suphi Beye ne diyeyim?

Fakat, Ankara'dan İzmir'e gitmek de mesele... Epeyce masraf ister...

Hamdullah Suphi Bey sanki düşüncemi yüzümden okumuş gibi bana bir yol rotası çizdi :

— Ankaradan Afyon'a trenle gidersiniz. Bu, paso ile olur. Afyon'dan Burdur'a Burdur'dan kamyon veya diğer vesaitle Antalya'ya, oradan da vapurla İzmir'e gidersiniz... Bunun için vallahi Kemal Bey, elimizdeki para pek cüz'î bir şey... Bununla idare etmek zaruretindeyiz, dedi ve yüz elli lira verdi!

Bereket versin, ben, düşman içine girdiğim zaman para düşünmüyordum. «Ganimet» sağ olsun! Yoksa, bu para ile, acaba İzmir'e kadar gidebilir miydim?

— Kâfi, Beyim, dedim. İdare ederim. Yalnız, benim sizden ricam, bana bir sahte nüfus cüzdanı tedarik etmenizdir. Yâni, Trablusgarp doğumlu olacağım. Böyle bir nüfus cüzdanı elimde olunca, bir İtalyan pasaportu almak zor bir iş değildir.

— Bakalım, bir teşebbüs edelim yavrum. [«Yavrum» kelimesini daima kullanırdı] dedi.

Ertesi gün buluşmak üzere ayrıldık.

Artık atlara ihtiyacım kalmamıştı; haraç mezat sattım. Naci'nin dükkânı var... Bayan öğretmenin rahatı yerinde... Yakında vazife alacak...

Alâ... Serbestim... Arkamda arayıp soracak kimsem yok... O gece Bayan öğretmenle vedâlaştık.

Levent Şahverdi Arşivi

— Beş on gün gelmiyeceğim, görüşemiyeceğiz... dediğim zaman, gözleri sulandı :

— Gitme, diyemem, her halde vatanımız için bir vazifeye gidiyorsundur, dedi.

Kendi servetinden (!) kalan parayı ve atların parasını cebime yerleştirdim. Silahımı temizledim.

Hamdullah Suphi Beyi buldum :

— Kısmetiniz varmış Kemal Bey, dedi, buyurun...

Elime «Trablusgarp, Mehmet Sait» isimli bir nüfus kâğıdı verdi. Eşkâl de bana uygun. Benim de istediğim bu kadardı. Vedâlaşıp Afyonkarahisar'a müteveccihen Ankara'yı terkettim.

Nizamettin Nazif'le Pantalonlarımızı Değiştik

Eskişehir'e geldim. Kahvelerden birine girdim. Oturdum. Kahvemi içerken bir de baktım, bir âşina... Başındaki siyah saçları bir filozof gibi darmadağınık, hali ve tavırlariyle, insanda, ilk bakışta bir ihtilâlci ve bir inkılâpçı teşiri yaratan bir genç... Bu, evvelce Beyoğlu âlemlerinde tanıdığım yazar Nizamettin Nazif'ti!...

Seslendim:

— Nizamettin Bey... Nizamettin Bey...

Başını çevirip beni görünce mânidar jestleriyle:

— Oo... Hayrola... Burada ne arıyorsun? dedi.

Lâtife olarak:

— Seni arıyorum, dedim. Cepheye gidip kurşun atalım diye...

Güldü. Cebinden bir kurşun kalemi çıkararak elinde salladı:

— Kurşunu ben bu silâhımla atıyorum azizim! dedi.

Yanıma oturdu. Dereden tepeden konuşmağa başladık.

Burada, üzerimdeki Kuvayı Milliye elbisesini değiştirmek lâzımdı. Ankara'da bıraktığım «tebdili kıyafet» elbiselerimin artık benim için modası geçmişti.

Üzerimdeki ceketin pek ziyanı yoktu. Fakat, ayağımdaki külot pantalonu mutlaka değiştirmek lâzımdı. Nizamettin Beye acele bir pantalon değiştirmek icap etmekte olduğunu hafifçe çıtlattım:

— Kolay be birader... dedi.

— Nasıl?...

Levent Şahverdi Arşivi

— Ben pantalonumu sana veririm, sen de pantalonunu bana verirsin...

— Olur mu?

— Elbette olur...

Kahveden çıktık. Münasip bir yerde pantalonları değiştik. Vedâlaştık, ayrıldık. O gitti yoluna, ben de koyuldum yoluma... Afyon'a vardım. Oradan Burdur'a geldim.

Yeni Maceralara Doğru. — İtalyan Tâbiiyetine Girdim.

Burdur'da bir kadının pansiyon şekline koymuş olduğu bir eve yerleştim.

Benim bu taraflara ilk seyahatimdi bu...

Pansiyon sahibi kadından malûmat almağa başladım: Burdur'da ve Antalya'da birer İtalyan mümessili varmış. Zaten, ben, buna ihtimal veriyordum.

İlk geceyi orada geçirir geçirmez, sabahleyin doğru İtalyan mümessilliğine gittim. Konsolos vazifesi gören mümessil beni nezaketle kabul etti.

Fransızca görüşüyorduk. Nüfus kâğıdımı gösterdim. Trablus'lu Abdullah Paşanın oğlu olduğumu, Avrupa'da tahsile devam ettiğimi söyledim. O zamanlar, İtalyan müstemlekelerinde doğanların tâbiiyet için İtalyan mümessilliğine müracaat etmelerine dair, işgal günündenberi ilân neşredilmekte olduğunu biliyordum. İtalyan tâbiiyetine geçmekte hiç bir mahzur görmediğimi söyledim. Genç bir İtalyan olan mümessil, bundan çok memnun oldu. Nüfusumu tetkik etti:

— Pekâlâ, dedi. Ben size, şimdi muvakkat bir tâbiiyet vesikası veririm. Burada kalacak mısınız?

— Hayır, dedim. İzmir'e gideceğim.

— Öyleyse, çok iyi... Bir de «Laissez passer» veririm. Bununla İzmir başkonsolosluğuna müracaat edersiniz, size pasaport ve tâbiiyet kâğıdını verirler. Fotoğrafınız var mı?

Fotoğraf verdim.

Beş, on dakika sonra, Trablusgarp'lı Abdullah Paşazade Mehmet Sait namiyle İtalyan tâbiiyetine girmiş bulunuyordum. Bu na-

Levent Şahverdi Arşivi

zik İtalyan mümessilinin bana bir de cemilesi oldu. Mümessillik postasını götürecek olan bir kamyon Antalya'ya gidecekti.

Mümessil :

— Buradan Antalya'ya araba ile gitmek çok müşkül... dedi. Bizim otomobilimiz gidiyor... Onunla gidiniz.

Şoförü çağırdı. Beni yanına almasını emretti.

Teşekkür ettim.

Pansiyonla hesabımı görüp, şoförün yanına atladım.

Bu gibi işlerde her fırsattan istifade etmek daima benim başta gelen plânımdı.

Şoför mükemmel türkçe biliyordu. Kendisi doğma büyüme İstanbul'lu imiş. Fakat, İtalyan tâbiiyetinde.

Şoförle derhal samimî ahbap olduk. Çok iyi bir çocuktu. Sözlerinden, doğduğu memleket olan İstanbul'u çok sevdiği anlaşılıyordu.

Antalya şosesinde hem yol alıyor, hem konuşuyorduk.

Yollar köylerden gelen, seferber olan askerlerle doluydu. Antalya - Burdur şosesi mühim bir seyahat yoluydu. Arabalar, yüklü hayvanlar; velhasıl, şose askerî sevkiyatın kalabalığından zor geçilir bir haldeydi.

Burada Bir Şeyler Dönüyor... Bakalım İşin İçinden Neler Çıkacak...

Otomobilimiz ufak bir kulübenin önünde durdu.

Şoför :

— Haydi buyurun, dedi. Biraz bir şey yiyelim...

Benim de istediğim buydu, biraz içki ikram edip samimiyeti biraz daha ileri götürmekti.

Bir bakkal dükkânı arkasındaki bahçede bir meyhaneye girdik. Bir masaya oturduk.

Tezgâhta, bu gibi bakkal veya meyhaneleri işletmeğe alışık olmıyan bir tip vardı ki, bu, dükkân sahibiydi. İki de ayni şekilde güzel, traşlı, temiz pâk garson... Hayret ettim.

Rumca konuşuyorlardı.

Temiz pâk, zarif kıyafetli garson yanımıza geldi. Şoförü tanı-

Levent Şahverdi Arşivi

yordu. Rumca hatırını sordu. Benim rumca anladığımı bilmiyorlardı. Şoföre kim olduğumu sordu. Şoför :

— İtalyandır... İzmir'e gidiyor... dedi.

Herif, beni şöyle bir süzdü. Ben, görmemezliğe, anlamamazlığa geldim. İçkileri ısmarladım. Yedik, içtik.

İçki esnasında aramızdaki samimiyet ilerliyordu. Biz yiyip içerken tezgâhtaki patron harıl harıl bir şeyler yazıyordu.

Hesabı görmek istedim. O kadar ısrar ettim; kabul etmedi. Garson da almadı.

Kapıdan çıkarken, tezgâhtaki adam iki mühürlü zarfı şoföre verdi. Bu zarflarla beraber, ayrıca çekmeceden çıkardığı bir deste banknotu da şoförün eline tutuşturdu. Ben, bunları şoför mahallinde otururken gözetledim. Kendi kendime :

«— Burada bir şeyler oluyor, ama, bakalım, işin içinden neler çıkacak?» dedim.

Az sonra, şoför yanıma geldi. Yerine oturdu.

Yola koyulduk.

Şoför arkadaşım çakırkeyif olmuştu. Bekliyordum; fırsatını bulup lâfı, bana pek garip görünen bu Rum meyhanecilere getirecektim. Nihayet :

— Çok garip oldu, dedim; yedik içtik, on para almadılar.

Şoför böbürlenir bir tavır takındı:

— Ne söylüyorsun vre kardeşim. Bu adamlar benden hesap almazlar, dedi.

Biraz sarhoşluğun tesiriyle başını iki yana sallıyordu. Sordum:

— Nereli bunlar? İstanbul'lu mu?

— Hayır... Midillilidirler...

— Burada iyi para kazanıyorlar.

Güldü :

— Vre bunlarda para çook... çook...

Biraz daha ağzını yokladım. Baktım, fazla konuşturamıyacağım.

Şoförün Alıp Verdiği Gizli Mektuplar

Bir müddet daha yol aldıktan sonra, otomobilimiz yine öyle bir bakkal - meyhane kulübesinin önünde durdu.

Levent Şahverdi Arşivi

İçerisi subay, asker ve çavuşlarla doluydu.

Bizim şoför bunların yabancısı değil.

Burada tezgâhta olan garson Anadolulu Rumlardan. Kırık dökük bir rumca ile bizim şoförle selâmlaştılar.

Oturduk. Tezgâhtaki garson yanımıza geldi.

Şoför, garsona:

— Bodos, bir şişe rakı getir buraya... dedi.

Garson, bana şöyle bir baktıktan sonra şoföre rumca sordu:

— Bu da kim?...

— İtalyan... Bizden... dedi.

Yedik, içtik.

Şoför, bir aralık, benim göremiyeceğimi zannettiği bir vaziyette, diğer bakkaldan almış olduğu zarflardan bir tanesini bu bakkala verdi. O da şoföre, katlanmış iki zarflı mektup verdi. Görmemezlikten geldim.

Para vermek üzere, elimi cebime attım. Şoför mâni oldu:

— Olmaz kardeşim, olmaz... Benden para almazlar...

Oldukça sarhoştu. Bu zarfları çok merak ediyordum... Böyle bir askerî sevkiyat güzergâhında iki Rum bakkalı nasıl olup da bırakmışlar? Bunların mükemmel bir casus şebekesi olduklarına kanaat getirdim. Ama, bunu nasıl anlamalı?

Bana bu sırrı açıklayacak, şoförün cebindeki zarflardan biridir!...

Otomobildeki vaziyetim, bu zarfları elde etmek imkânını vermiyordu. Biri iki defa yokladımsa da, kabil değil. İç cebine koymuş; jilet usulü çarpsam anlaşılacak...

— Hele bakalım, acele etmiyelim, dedim.

Antalya'ya geldik.

Vakit gecikmişti. Şoföre :

— Ben buranın yabancısıyım. Antalya'yı hiç bilmiyorum, dedim.

— Merak etme arkadaş, dedi, ben varım. Beraber gezeriz. Çok güzel yerdir. Güzel kadınlar var.

Otomobili garaja çekti. Postayı konsoloshaneye teslim etti. Koluma girdi:

— Gel bakalım, dedi, şimdi gidelim artık.

Levent Şahverdi Arşivi

Orada bir pansiyonda oturuyordu. Gittik. Soyunduk, dökündük. Yıkandık, temizlendik. Pansiyonda bana bir oda ayırttı.

Sivil elbise giydi.

Benim aklım zarflarda...

Bir İtalyan lokantasına gittik.

Herifin Ceplerini Karıştırmağa Başladım

Niyeti kurdum: Sarhoş edip zarfları ele geçirecektim.

— Şarap mükemmel, dedi. Şarap içelim.

— Bak arkadaş, dedim. Bu yemekte benim misafirim olmayı kabul edersen âlâ... Yoksa, ben oturmam...

Güldü :

— Peki, senin dediğin olsun.

Başladık içmeğe... İç babam iç... yalnız, ben ihtiyatlı davranıyordum.

Lokantadan çıktığımız zaman, şoför adamakıllı olmuştu. Çok neş'eliydi.

— Gel, dedi, seni bir yere götüreyim. Güzel kadınlar var.

Dar, karanlık bir sokak içine daldık.

Fırsat, bu fırsat... Ceketinin ceplerini yoklamağa başladım. Bir aralık parmaklarım iç cebinde bir zarfa ilişir gibi oldu. Cüzdanla beraber almak tehlikeli!.., Nihayet cüzdanın arasından zarfın birini çektim...

Fakat, çekip aldığım şeyin ne olduğunu bilmiyordum. Acaba benim istediğim zarf mı, değil mi? Yoksa, boşuboşuna mı zahmet ettim?...

Ahşap bir binanın içine girdik. Gerçekten burada genç, güzel kadınlar vardı. Sabaha kadar eğlendik.

Bir ara, fırsatını buldum; aldığım zarfı gözden geçirdim. Mühürlü bir zarf.

Meğer Bir Casus Şebekesi İle Karşı Karşıya İmişim...

Şafakla beraber evden çıktık. Bir viranelik önünden geçerken, usulca, zarfı bir taşın altına sokuşturdum.

Oh... Şimdi rahattım. Pansiyonda uykuya yattık.

Öğle üzeri uyandım.

Şoför yoktu. Erken kalkmış. Pansiyoncu kadına kendisini beklememi tembih etmiş.

Levent Şahverdi Arşivi

Bekledim. Geldi. Halinde biraz şaşkınlık alâmeti vardı. Mühürlü zarflardan birisinin yok olmasından neşesinin kaçmış olduğunu tahmin ettim. Şimdi, ben de merak içindeydim.

Pansiyoncu kadına, odasını iyi aramasını söylüyordu. O da arıyor ve İtalyanca konuşuyorlardı. Anlaşılıyordu ki, aranılan şey mühürlü zarf!

— Ben artık yolculuk için hazırlanayım, deyip evden çıktım.

Hareket edecek vapur, Mesajeri kumpanyasının (Piyer Loti) vapuru idi. Ertesi gün İzmir'e hareket edeceğini anlayıp biletimi aldım.

Gece önünden geçtiğimiz viraneliğe gittim. Taşa emanet ettiğim zarfı aldım. Şehrin dışına çıktım. Bir bostan kenarında zarfı açtım. Üzerindeki adres: (M. 33)...

Fakat, aksiliğe bakın ki, zarfın içinden çıkan mektup, şifre ile yazılmıştı. Baştan aşağıya rakam...

Hiç bir şey anlamadım, ama, tahminimde isabet vardı: Mühim bir casus şebekesiyle karşılaşmıştım.

Zarfı, yine ayni taşa emanet ettim. Ertesi gün oradan aldım.

Antalya Mutasarrıfının Nezdinde...

Mühim bir casus şebekesi karşısındaydım; bunu bulmuştum. Fakat, bununla meşgul olmak, diğer işlerimi sekteye uğratacak, geri bıraktıracaktı.

Kararımı verdim: Antalya mutasarrıfı Kemal Beye [*] gidip onun vasıtasiyle İstihbarat Müdürü Hamdullah Suphi Beye raporumu telle bildirecektim.

Mutasarrıflık dairesine gittim. Kemal Bey beni kabul etti. Hüviyetimi anlattım. Raporumu lûtfen şifre ederek bildirmesini rica ettim. Raporumda, bu şebekenin gözönünde tutulmasını, avdetimde bütün delilleri getireceğimi bildirdim.

O geceyi de İtalyan şoförü ile geçirdim. İleride bu adam bana çok lâzımdı. Kaçırmak istemiyordum. Eğlendik, gezdik. Antalya'nın hiç bir köşe bucağını bırakmadık. Sarhoş olunca düşünmeğe başlıyordu.

[*] Eski Cumhurbaşkanlığı Genel Kâtibi Kemal Gedeleç.

Levent Şahverdi Arşivi

Yine böyle bir an, düşünürken :

— Ne düşünüyorsun?... Neyin var? diye sordum.

— Ne olacak, dedi, dün akşam sarhoşlukla, konsoloshaneye ait bir kâğıdı kaybettim! Evin her tarafını aradım, bulamadım.

Hiç vaziyetimi bozmadım. Fevkalâde üzülmüş göründüm:

— Vah, vah! dedim. Dün akşam gittiğimiz evde, kadınlar, içinde para var zanniyle aşırmışlardır.

— Oraya da gittim. Kadınlardan ikisi yoktu.

— Gördün mü? İyi tahmin etmişim. Onlar çalmışlardır. Şimdi korkarlar, söylemezler. Çok mühim mi?

— Yok canım... Değil ama, olsun... deyip sözü kesti.

Anlaşılıyordu ki, bu İtalyan şoförü para mukabilinde bu şebekenin kuryesi olmuş!

Ertesi gün, vapura binmek üzere pansiyondan ayrıldım.

Şoför :

— Ben de vapura geleceğim... dedi.

Bence bir mahzur yoktu. Varsın gelsin:

— Öyleyse beraber gideriz, diye cevap verdim.

Akşam üstü beraberce (Piyer Loti) vapuruna bindik. Vapura girerken, şoför, üzerinde kalan diğer mektupları, merdivenin başında duran Fransız mektup kutusuna attı.

Vedâlaştık. Ben, tekrar geleceğimi, on beş gün sonra yine görüşebileceğimizi söyledim.

İş anlaşıldı. Mükemmel bir teşkilât. Keşmekeşten faydalanarak herifler ne kadar kolaylıkla iş görüyorlar!...

İçindekileri anlıyamadığım şifreli mektubu elimde bir silâh olarak kullanmağa karar verdim. Mühim bir aksilik olursa cevap hazır!

— Buyurun efendim. Ben size bir emanet getirdim diyebilirdim...

Vapur hareket etti. Kamaramda uzandım, düşünüyordum: Ne yapayım? İşe nasıl başlasam? Bir türlü bir plân çizemedim.

— Hele bakalım... İzmir'e varalım da, düşünürüz, dedim.

Kendime çekidüzen verdim.

Yemek salonuna girdim.

Levent Şahverdi Arşivi

Bu, benim için bir tetkik sayahati idi. Kararım, işimi çabuk bitirip esaslı bir teşkilât kurmaktı.

Salonda hem yemek yiyor, hem de etrafı şöyle gözden geçiriyordum. Bana yarıyacak kimseler yok.. Ne bir kadın, ne bir erkek, Hep, Fransa'dan gelen Ermeni, Rum aileleri...

Bu vaziyet canımı sıkmağa başladı. Böyle durumlarda öyle lüzumsuz kimselerle ahbaplık, yol arkadaşlığı etmeyi sevmem!..

İzmir'e kadar seyahatim çok sıkıcı geçti. Yemek yemek, uyumak...

Cebimde daha kâfi miktarda para vardı. Ama, acaba dönüşüm için yetecek mi? Bilmiyordum.

İzmir'de Düşman Şenlik Yapıyor...

İzmir'e geldim.

Elimdeki İtalyan pasaportu ile kontrolü ârızasız atlattım.

İzmir'in içinde şenlikler gırla gidiyor... Zafer bayramı!

Düşmanın bu bayram şenliklerini görmek, insana çok ağır geliyor.

Bir sürü yalan haberler, havadislerle halkı meşgul ediyorlar. Sözde bir gün Mustafa Kemal'i yakalıyorlar, ertesi gün, bütün kuvvetler teslim oluyor! Neler de neler.

Tenha otellerden birine girdim. Trabluslu Sait... İtalyan tebaası... Hüviyetim hiç şüphe uyandıracak gibi değil! Fakat, bu hüviyet benim işime gelmiyor. Çünkü, bu hüviyetle hiç bir ecnebî çevreye girmek mümkün olmıyacaktı. Esasen, vaziyet de aydınlanmıştı: Yapılan taarruz işgal devletlerinin tasvibi ve kararıyle yapılmış bir taarruz değildi. Düşmanın, bu taarruzun askerî noktai nazarlardan icap ettiğini ileri sürerek, kendiliğinden harekete geçmiş olduğu anlaşılıyordu.

Mevcut kuvvetlerine başka bir takviye kuvveti getirmiyorlar...

İzmir'deki Rumların yaygaraları, taşkınlıkları tahammül edilemez bir hal almıştı. Bu gibi şeyleri tesbit ettimse de, bu öyle parlak bir netice olmadı ve olamazdı.

Bu vaziye karşısında benim yapacağım bir tek iş vardı, o da, bu şifreli mektubu ait olduğu yere verip cevabını almaktı... Eğer

Levent Şahverdi Arşivi

buna muvaffak olursam, bir iş görmüş olacaktım. Kararımı verdim. Çünkü, benim için yapılacak başka bir şey yoktu... Aldığım vazifenin bir önemi kalmamıştı. Zira, gerek ecnebi gazete muhabirleri, gerek ecnebi diplomatları, bu taarruzun mahiyetini ve esasını açığa vurmuşlardı. Askerî cihette ise fevkalâdelik yoktu. Takviye ve taarruza devama dair ortada hiç bir emare görünmüyordu. Buna göre benim üzerinde duracağım yegâne iş kendiliğinden meydana çıkmıştı: Cepheye biricik askerî sevkiyat yolu olan Antalya - Burdur şosesi üzerinde düşmanın kurmuş olduğu casus şebekesini meydana çıkarmak! Bunun anahtarı da tesadüfen elime geçmiş olan bu şifreli mektuptu.

Yeni bir zarfı, eski zarfın haline koydum; adresteki harfleri yazdım. Mühürledim. Kırmızı mührü basarken çok dikkat edilmesi lâzımdı. Ah! Naci'yi böyle zamanlarda nasıl Aramam. O, bu gibi işlerin üstadı idi!

Zarfın üzerindeki harflerin askerî bir parola olduğu belliydi.

Düşman İstihbarat Bürosunda...

Zarf hallolduktan sonra, İzmir'in, şimdiki kolordu binası olan binanın karşısındaki o zaman işgal kumandanı Papulas'ın karargâh yapmış olduğu binaya gittim. İçeri girdim. Bir alay subay... Kadınlar, siviller doluydu.

Etrafıma baktım. Kolundaki kırmızı kordelâdan inzibat subayı olduğu anlaşılan bir subay gördüm. Yanına gittim, Selâm verdim. Mektubu gösterdim.

Bir zarfın üzerine, bir de bana baktı. Hem de pek dikkatli bir bakış...

Rumca :

— Oriste.. dedi.

Koridordan geçtik. Kışla cihetinde, önünde iki süngülünün nöbet beklemekte olduğu bir odayı gösterdi. Nöbetçilere de beni işaret ederek bir şeyler söyledi. Gitti. Bir de silâhsız asker vardı. Anlaşılan, emirber olacak... Bu asker içeri girdi. Bir kaç saniye sonra tekrar görünerek :

— Oriste kirye.. deyip odanın kapısını açtı, beni içeri soktu.

Levent Şahverdi Arşivi

İçeri girince anladım ki, burası genel kurmay istihbarat bürosu!..

İki masa... Üniformalarından kurmay oldukları anlaşılan subaylar... Ortadaki masada oturan subay, her halde şef olacak. Karşısındaki iskemleyi göstererek :

Yine rumca :

— Oriste kirye dedi.

Oturdum.

Yarım yamalak rumcamla teşekkür ettim.

Giyiniş tarzım, bıyıklarımın gayri muntazam şekli, kıravatsız gömleğim, elbisem, hülâsa şekli şemailim bir Araba pek benziyordu. Başımda, Antalya'da almış olduğum bir Arap takkesi vardı.

Subay, benim rumcayı kırık dökük konuştuğumu görünce konuşmasını türkçeye çevirdi. Mükemmel bir türkçe ile sordu :

— Ne arzu ediyorsunuz?

Ben, Arap taklidi ile cevap verdim :

— Vallahi subay efendi... Bir emanet var bende... Çok korktu... Antalya'da çok Kemalist var... Buyurun efendim... dedim.

Zarfı uzattım. Subay, zarfı alınca hemen yırttı. Mührüne dikkat etmedi. Oh... Ne âlâ! Çok memnun görünüyordu. İlâve ettim :

— Diğer zarflar efendim, postada dediler... Bu yetişmedi... Emanetullah efendim... Teslim ediyorum.

— Çok teşekkür ederim. Siz nerelisiniz? İsminiz?

— Ben efendim. Hacı Mehmet Sait... Trablusgarplı... Badem ticareti ile meşgul... Antalya'da bir dükkân var...

— Çok iyi... Ne zaman gideceksiniz?

— Sipariş alıp hemen gideceğim... dedim. Ve ilâve ettim :

— Eğer bir emriniz varsa, vazifem, siz ne verecek onu götürmek olacak efendim... Öyle söylendi...

Subay bir an düşündü :

— Yarın buyurun, cevabını alırsınız... dedi.

Ayağa kalktı. Arkasında duran kasaya döndü. İçinden para aldığını gördüm. Bana vermek istedi.

— Yok efendim, dedim. Ben fazlasiyle aldım...

Parayı almadım. Elini sıkıp dışarı çıktım.

Levent Şahverdi Arşivi

Hiç bir tarafa gözükmedim. Türk mahalleleri içerlerinde kahvelerde vakit geçirdim. Bir aksilik olmasından çok korkuyordum.

Ertesi gün sabahleyin, karargâh dairesindeki büroya gittim. Mektup hazırdı. Üzeri yine mühürlü bir zarf... Zarfın üzerinde P. T.S. harfleri yazılıydı... Zarfı koynuma soktum. Subay elimi sıktı:

— Mektubu getirdiğiniz yere verirsiniz.. dedi.

Gayet tabiî bir tavırla :

— Başüstüne efendim... Vazife.. dedim.

Dışarı çıktım. Koridora geldim. Oradan başımı hiç bir yana çevirmeden yürüdüm, çıktım.

Akşam üstü Capo-Çino vapurunun hareket edeceğini, Rodos ve Antalya'ya uğrayacağını anladım. Biletimi alıp müşkülâtsız vapura girdim.

— Zarfı açayım mı? diye düşünüyordum.

— Hayır. Bunu olduğu gibi Mustafa Kemal Paşaya raporumla gönderirim.. dedim.

Bir kaç gün vapur seyahatinden sonra Antalya'ya vardık.

Bizim polis kontrolü vapura geldi. Bak şimdi aksiliğe! Ben, işin bu tarafını hiç düşünmemiştim.

Bir sivil komiser ile resmî polisler, vapurun yolcu salonunda Antalya'ya çıkacak yolcuların pasaportlarını, hüviyetlerini tetkik ediyorlardı.

İşte şimdi plânın büyüğünü tatbik etmek lâzım geliyordu.

Vapur limana uzak demirlemişti. Muhakkak sandalla çıkmak lâzımdı. Polis tertibatı müthiş. Bir polis sandalı içinde iki polis çıkanları denizde bir defa daha kontrol ediyorlardı. Muhakkak karada da kontrol var!

Acaba, usulca sivil komisere kendimi tanıtayım mı?

Sivil Komiser Kulağıma Eğilerek: «İngiliz Kemal, Sen Bunu Yunan Polisine Yuttur!» Demesin mi?...

Hele dur bakalım; biraz tenhalaşsın...

Vapur tenhalaştı. Elimdeki İtalyan pasaportu ile ve Arap şivesiyle:

Levent Şahverdi Arşivi

— Komiser Bey, ben İzmir'den geliyorum. Antalya'da ticaret ile meşgulum... dedim ve pasaportu verdim.

— Hacı Mehmet Sait Efendi...

— Evet efendim. Trabluslu Hacı Mehmet Sait bendeniz..

Komiser, yanındaki memurlara :

— Yazın, dedi, Mehmet Sait... Babası Abdullah... Trablusgarplı... Tüccar...

Deftere kaydettiler. Pasaporta mühürü bastı, imzayı attı. Ben, çıkmak üzere harekete geçerken, komiser:

— Sait Efendi... Sait Efendi... diye arkamdan seslendi.

Döndüm. Yanına doğru yürüdüm.

— Sandal kalmadı galiba, dedi. Bizim sandal ile beraber çıkarız...

Bu bana biraz garip göründü. Ne yapalım, ne derse eyvallah diyecektim.

— Hay hay efendim, dedim.

Yolcu muamelesi de bitmişti. Sivil komiser :

— Buyurun... dedi.

Sandala bindik. Deniz oldukça fırtınalı idi. Ben Arap şivesiyle besmeleler çekerken, sivil komiser, kulağıma eğilerek, yavaşça :

— İngiliz Kemal! Sen bunu Yunan polisine yutturursun! demesin mi ?!...

Kendi kendime :

— Vay canına! demekten kendimi alamadım.

Halbuki ben, Türk polisini atlattığımı sanıyordum. Meğer ki, öyle bir polis komiserine çatmıştım ki, sormayın... Sonra bu zatla tanıştık...

Pehlivan yapılı, sarı bıyıkları ile heybetli bir tip...

Sustum. Dilim tutuldu. Mahçup olmadım değil...

Karaya çıktık. Karaya çıkıncaya kadar konuştuk. Ne fikirde bir insan olduğunu anladım. Bizdendi. Mert yürekli, gerçek bir Türk evlâdı idi. Sandalda : «Allahâısmarladık», dedim.

Karaya çıktıktan sonra bir kelime konuşmadan ayrıldım.

Şoförle kaldığımız pansiyona geldim. Madam beni görünce biraz telâşlandı.

Levent Şahverdi Arşivi

— Madam, bu gece sizde kalacağım, dedim.

Madam, ellerini uğuşturarak, menfi cevap verdi:

— Affedersiniz evlâdım. Yerimiz yok.

— Bizim arkadaş nerede?

— Haberiniz yok mu?

— Hayır. İzmir'de idim. Mal götürdüm. Şimdi geldim.

— Efendim, çok şeyler oldu. O kaçtı! Galiba İstanbul'a gitti.

— Ne oldu?...

— Blmiyorum. Rica ederim, gidiniz! Belâ istemem ben!...

— Aman madam, kuzum söyle, yoksa bizim arkadaş öldü mü?..

— Yok vre... Ölmedi. Ben de bilmiyor... Bir gece polisler burayı bastı, götürdüler! Bizim konsolos kurtardı. Yoksa geberecekti!...

Fazla söyletemedim. Hemen mutasarrıf Kemal Beye koştum. Kemal Bey beni görünce :

— Oh... Elhamdülillâh... dedi. Sağ salim geldin... Hiç durmadan doğru Ankara'ya... Seni bekliyorlar.

— Ne oldu? diye vaziyeti sordum.

— Çok şeyler oldu, Ankarada öğrenirsin. Dedi.

Ceplerimi yokladım. Cüz'i bir para kalmıştı. Kemal Bey, Ankara'ya kadar yol parası verdi. Bulduğum ilk vasıta ile yola çıktım. Ankara'ya vardım.

Atatürk: «Aferin!» Diyerek, Alnımdan Öptü...

Hamdullah Suphi Beyi makamında bulamadım. Büyük Millet Meclisine âza olmuş. Yerine Erzincan Milletvekili Necati Bey gelmişti.

Erzincanlı Necati Beyi ilk defa görmüştüm.

— Maşallah, dedi. Hoş geldiniz. Elhamdülillâh, sağ salim vardınız. Mustafa Kemal Paşa sizi bekliyor.

— Müsaade buyurunuz, dedim. raporumu yazayım.

Raporu yazdım. Vaziyeti olduğu gibi hikâye ettim. Necati Bey, beni, Mustafa Kemal Paşanın yanına götürdü. Ayni yer... İstasyondaki bina...

İçeri girdim. Gazinin karşısındayım.

Gür sesiyle :

Levent Şahverdi Arşivi

— Gel bakalım, Kemal... Merhaba...

— Merhaba Paşam...

— Nasıl seyahatin hâdisesiz geçti mi?

— Geçti Paşam. Yalnız, aldığım vazife İzmir'e gidinceye kadar ehemmiyetini ve randımanını kaybetti. Bu vaziyette, bu hüviyette orada iyi bir iş göremiyeceğimi anladım. Paşam, bu seyahatim, benim için bir tetkik mahiyetinde oldu. İkinci vazifemi nasıl ifa edeceğimi, ne şekilde çalışacağımı kavradım.

Raporumu takdim ettim. Okudu. Hiç unutmam, mültefit bir tavırla bir sigara ikram etti. Ayağa kalktı :

— Aferin Türk evlâdı!.. Diyerek alnımdan öptü. O dudakların temasını hâlâ alnımda hissederim.

— Muvaffak oldun Kemal, dedi. askerî sevkiyatın en mühim bir noktası olan bir yerde faaliyet eden bu düşman casus şebekesini buluşun şaheserdir. Vazifende muvaffak oldun.

— Paşam, size bir de, düşman genelkurmayının bir mektubunu getirdim...

Bu sözü söylerken, koynumdan mühürlü zarfı çıkardım. Hikâyesini anlattım. Çok güldü.

Zarfı açtı :

— Bu şifreyi bize o kirye çözer, anlatır... dedi.

Meğer, benim mutasarrıf Kemal Bey vasıtasiyle gönderdiğim rapordaki ipuçları ile İzmir'in şaka götürmez, yaman iki polisi; İsmail Hakkı Beyle arkadaşı işe el koyuyorlar. Şebekeyi olduğu gibi meydana çıkarıyorlar. Bu casusların Dünya harbinde, bizim ordumuzda ihtiyat subaylığı yapmış, o sırada Yunan kurmayına intisap etmiş Rum fedaileri oldukları anlaşılıyor!

Mustafa Kemal Paşanın bu derece iltifatına mazhar olduğumu gören Erzincan Milletvekili Necati Bey de beni tebrik ediyordu.

Nihayet, Mustafa Kemal Paşa :

— Kemal, dedi, sen artık bizim Genelkurmayın malı olacaksın. Biraz istirahat edersin. Yarın Genelkurmay Başkanı Miralay İsmet Beyi[*]görürsün.

Elini öptüm. Dışarı çıkarken, Gazi, Necati Beye bir şeyler söyledi.

---

[*] İsmet İnönü.

Levent Şahverdi Arşivi

Necati Beyle tekrar dairesine geldik. Bana biraz harçlık verdi. İsabet oldu. Bende de para suyunu çekmişti.

Mücadeleye başladığım günden o güne kadar elime geçen para miktarı 4700 lira idi ki, bu para «ganimet» tâbir ettiğim usulle elime geçmişti... Bu kadar zaman zarfında aldığım para da ancak beş yüz lira kadar bir şeydi.

Acaba Naci ve öğretmen bayan ne âlemde idiler?. Necati Beyin yanından ayrıldıktan sonra ilk işim onları aramak oldu.

Naci'yi dükkânında buldum. Keman, ut tamir ediyordu. Bayan öğretmen öğretmenliğe başlamıştı.

— Oh... Elhamdülillâh... Bu arkadaşlar rahat ya... Mesele yok... diye düşündüm.

Ankara'da vaziyet değişmişti. Her tarafta devlet kuvveti görülüyordu.

İşler artık yoluna girmiş bulunuyordu. Vâsıf ve Necati Beyler Büyük Millet Meclisine âza olmuş. Vehbi, Hâcim Beyler ve diğer arkadaşlar da Balıkesir'den milletvekili olmuşlar... Çoluk çocukları ile Ankara'ya yerleşmişler... Hayat, normal bir şekle girmeğe başlamış.

Bizim Hüsnü Bey, futbolculuğu Ankara'da tamime ve teşkilât kurmağa başlamış. Velhâsıl, bütün arkadaşlar yerleşmişler, vazifelerinde çalışıyorlar.

Casusluk Vazifesi Alacak Gençlere Tavsiyem

Düşman ordusunun içindeki casusluk hâtıratımın en maceralı taraflarına girmeden önce, bir kaç sözüm var. Belki yeni nesilden yetişme gençler arasında, memleketi uğruna ecnebi memleketlerinde, yabancı orduları içinde fedai olarak, casusluk yapmak için gönüllüler çıkabilir. Bunlara, tecrübelerimden edinmiş olduğum şu bir kaç tavsiyeyi yapmaktan kendimi alamıyorum :

Bu gençler arasında bir iki muvaffakıyet kazanıp sonra muvaffakıyetsizliğe uğrayanlar olabilir. Bunları idare eden üstler, pek çok defa olduğu gibi hemen :

— Sen işe yaramıyorsun! deyip atıvermemelidir.

Nasıl ki, bir doktor okuldan çıktıktan sonra tecrübe edininceye kadar yaptığı hatâlar, noksan işlerden dolayı hemen diploması elin-

Levent Şahverdi Arşivi

den alınmazsa, bu işlere atılanlar da şeflerinden ayni müsamahayr görmelidirler. Çünkü, bir memleket için ordu nasıl lüzumlu ise, istihbarat için de casusların lâzım olduğunu bilmiyen yoktur. Bu işler için ise, kuvvetli iltimaslar, tavsiyelerle hatır için, filmlerde gördüklerini taklit etmek hevesine kapılanlar alınmamalı, ancak şu vasfı haiz olanlar seçilmelidir:

Kavi bir bünye, lisan, memlekete bağlılık doğuştan bu işler için yaratılmış olmak, cesaret, ölüm korkusundan yılmazlık, hiç bir talimat almadan, memleketin o günkü vaziyetine göre yabancı diyarında elde edeceği gerek askerî, gerek siyasî malûmatın kıymetini ölçmek, buluş, görüş kabiliyetleri... Bunlar olmadan böyle bir vazife ile görevlendirilecek her hangi bir şahsın neticede felâket ve muvaffakıyetsizliğe uğrayacağı aşikârdır.

Bütün bu meziyetleri nefislerinde toplamış olan gençler den bu gibi vazifelere atılacak olanlar, yalnız vatan uğrunda çalışacaklarını bilmeli ve hiç bir menfaat, hiç bir istikbal ümidine kapılmamalıdırlar. Kafalarında maddî bir düşünce olmıyacaktır. Hattâ hayatlarını hiçe sayacaklardır.

Casusluk, dünyada en müşkül, en çetin bir iştir. En mümtaz, en temiz çalışan, her şeyi göze alan, vatana şartsız bağlı olan casuslar milyonda beş on tane çıkan nâdir insanlardır.

Bir de profesyonel casuslar vardır ki, bunlar, yalnız para, menfaat, şahsi ihtiras peşinde koşan sefih, vatansız ve macerapeerestlerdir. Sefahat düşkünü, para için memleketini, milletini, namusunu satan bu gibiler de milyonda beş on tane çıkar. Fakat, birinciler ne kadar şayanı takdir ise, ikinciler o derece menfur ve iğrençtirler.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Genelkurmay Başkanı İsmet Bey İken Düşman Ordusunun İçinde Bana Verdiği Vazife

Gelelim maceranın devamına :

Mustafa Kemal Paşanın yanından ayrıldığım zaman, kendimde öyle bir kuvvet ve cesaret hissediyordum ki, tarif edemem, Nefsime itimadım bir kat daha artmıştı. Onun cesaret ve mânevî kuvvet veren sözleri azmimi tazelemiş ve takviye etmişti.

Levent Şahverdi Arşivi

Ertesi gün, Ankara'nın kârgir bir binasında olan ordu Genelkurmaylığına gittim. Merdivenden çıkarken :

— Acaba, bu Miralay İsmet Bey nasıl bir zattır? diye düşünüyordum.

Nöbetçiye :

— Miralay Bey içerde midir? dedim.

Nöbetçi sordu :

— Kimsiniz efendim?

— Kemal... deyiniz.

Az sonra kabul edildim. Küçük bir odaya girdim. Perdeler indirilmiş. Üzerinde bir çok kağıtlar, defterler ve saire olan bir masa... Siyah kalpaklı, siyah gözlü, ince bıyıklı, genç, çevik ve ince bir vücuda malik —tâbiri mahsusu ile —tığ gibi bir kurmay subayının karşısındayım.

Telâşsız, gayet sâkin bir tavırla :

— Buyurun Kemal Bey, dedi.

Karşısına oturdum. Söze başladı :

— Hoş geldiniz... Mustafa Kemal Paşadan ve arkadaşlarımızdan her şeyinizi öğrendim. Miralay Kâzım Bey hizmetlerinizin tafsilâtını verdi...

Yüzüme, gözlerime bakıyordu. Neşeli bir hali vardı. Bu da onun sarsılmaz bir maneviyata ve bükülmez bir azim sahibi olduğunu gösteriyordu.

Memleket bir keşmekeş içinde, ordu namına toplanan kuvvetler derme çatma, darmadağınık bir vaziyette... Karşı tarafta mükemmel, her türlü teçhizatı yerinde, modern bir düşman ordusu var. Cephelerde bozulmuş, darmadağın, gayri muntazam çete kuvvetlerini askerî disipline sokmak, ortaya muntazam bir kuvvet koymak, bu kuvvetle, düşmanın ilerlemesini durdurup geriye atmak vazifesiyle görevlendirilmiş bir Kurmaybaşkanı karşısında idim... Böyle bir zamanda bunları başarmak, her babayiğitin harcı, her ananın doğurduğu evlâda müyesser olacak işlerden değildi. O günleri görenler, yaşayanlar bunu bilirler, takdir ederler. Bugün bazı bol keseden atanlar, salonlarda kadifeli koltuklar içinde cart curt edenler o günleri rüyalarında görseler, ertesi gün bu korkulu rüyanın kâbusuyle yemekten içmekten olurlar!

Levent Şahverdi Arşivi

Tanrı bir daha öyle günler göstermesin...

Gözlerim karşımdakine dikilmişti. Yüzüne bakıyordum. Milletin, devletin, Türklüğün tekrar hayat bulmasını sağlayacak, ölen koca bir imparatorluktan istiklâline tam mânasiyle sahip bir vatan yaratacak, hulâsa bir ölüyü diriltecek iki elin birbirini tutmuş olduğunu görür gibi oluyordum: Mustafa Kemal ve İsmet elele...

Bu mühim mukadderatı yaratacak olan, yeni orduyu hazırlamağa başlıyan bu büyük adamın küçük, tarihî odası içinde, ona söyliyeceğim her sözü ölçülü söylemek, vereceğim her cevabı tartıp da vermek lâzımdı...

Kumandan Kâzım Bey, Bandırma'daki Amerika mümessilliğim hikâyesini, benim «ganimet» tâbir ettiğim para makinesi (!) usulünü anlatmış... Bir kere de benim ağzımdan tekrar dinlemek istedi. Kısaca anlattım.

Para kaldırmak usuliyle çok alâkadar oldu, gülüyordu.

Bir aralık, saatiyle bazı evrakı kaşla göz arasında kaldırdım! Biraz sonra kendisine verdim:

— İşte, görüyorsunuz ya... dedim. Bu işleri böyle yaparım. Karşımdakinin ruhu bile duymaz!...

Buna güldü, çok güldü...

Hiç unutmam o günü ve o saati...

Nihayet:

— Tekrar İzmir'e, düşman içine gider misiniz? dedi.

— Elbette... dedim. Buralarda benim işim ne? Huzurunuza emir ve talimat almak için geldim. Yalnız bir ricam var: Geçen seferki benim için ancak bir tetkik seyahati oldu. Bu defa, bana yakışır başka bir tip ve hüviyet ile gideceğim. Aksi takdirde vazifemi istediğim gibi ifa edemiyeceğimi bu tetkik seyahatimde anladım. Bunun için icap eden hüviyeti ve evrakı ikmal edip öyle hareket edeceğim... Bu bakımdan, gün tâyin edemem. Çünkü, bana lâzım olan hüviyeti burada bulamam. Ufak bir seyahat yapmak mecburiyetinde kalacağım.

Arzum kabul buyuruldu. Ayrıldım.

İstanbul'a Amerikan Pasaportu Bulmağa Gidiyorum

Bu defaki vazifem ötekilerden büsbütün başka mahiyette idi.

Levent Şahverdi Arşivi

Bana lâzım olan ilk şey bir Amerikan pasaportu idi. Bunu da Ankara'da bulmak imkânsızdı. Bu, öyle bir hüviyetti ki, İzmir'in yüksek çevrelerine serbestçe girebilecektim.

O akşam, Naci ile karşı karşıya oturduk. Önümüzde ufak bir şişe rakı... Çekmeğe başladık. Daha:

— Naci... diye söze başlarken, Naci sözümü kesti:

— Anlaşıldı. Yine yolculuk var galiba...

— Yahu, dur bakalım... Hele sözümü tamamlayım.

— Söyle, söyle...

— Naci, şimdiye kadar ne oldu, ne yaptıksa yaptık. Bunlar çok dağınık işlerdi. Çünkü, muvakkat olarak kurulmuş olan «Kuvayı Milliye» teşkilâtı içinde yuvarlandık, durduk. Ve esas devletin temellerini atacak olanlara Kuvayı Milliye siper oldu. Nihayet, bu temeller, kuvvetli ellerin sayesinde atıldı. Milleti temsil edecek olan Büyük Millet Meclisi de bir devlet kurdu. Şimdi bu devletin muazzam orduları vücut bulmağa başladı. Ben, bu orduları düşmana karşı sevk ve idare edecek olan genelkurmayının emrine girdim. Askerî mahrem bir vazifeye tâyin edildim. Benimle çalışmağa var mısın, yok musun? Eğer varsan, hemen dükkânı filân sat! Doğru Antalya'ya git. Ben, İzmit yoliyle İstanbul'a gidip kendime bir hüviyet bulacağım.

— Her şeyi anladım... Güzel... Kabul... Ama, bir şeyi anlamadım... «İstanbul'a gidip kendime bir hüviyet bulacağım», diyorsun... Bu ne demek?

— Senin anlıyacağın, üzerime verilen vazifeyi ancak kendime bir Amerikalı süsü vererek başarabilirim...

— Şimdi anladım.

— Bu hüviyeti tedarik edebilirsem, verilen vazifeyi kabul edeceğim, edemezsem sana haber gönderirim, beraber cepheye gider, çarpışırız. Çünkü, son defa, düşman içine girişimde edindiğim kanaate göre, ancak böyle bir hüviyetle muvaffak olabileceğim.

Naci, her hangi bir şeye aklı güç yatan, güç karar verir bir insan değildi. O gösterişsiz bir şekilde memleketi için çalışan mert yürekli bir Türk evlâdı idi. Tecrübeliydi. Yaptığı işlerin daima gizli kalmasını isterdi. Bu da onun temiz yürekliliğinin, alçak gönüllülüğünün bir neticesiydi.

Levent Şahverdi Arşivi

— İstersen burada bekle. İstanbul'dan döndüğüm zaman buradan beraber gideriz...

Bu teklifim, her ikimize de daha makul ve muvafık göründü. Öyle olmasına karar verdik.

Tekrar İstanbul'dayım...

Nihayet, oldukça müşkülât içinde İzmit üzerinden İstanbul'a indim.

Trabluslu Mehmet Sait isimli hüviyet ve pasaportum mükemmeldi. Ona göre de bir kıyafet uydurmuştum.

Burada kalacağım müddet zarfında bana yegâne emin mesken bizim aktör Ziya'nın Küçükmustafapaşadaki eviydi.

Kapıyı çaldım. Ziya açtı. Beni görünce hayretten donakaldı. İçeri girdim.

— Yavaş konuş! dedim.

Ziya, devam eden hayretli bakışlarını üzerimden ayırmıyarak:

— Ulan, Allah cezanı vermesin senin... Ortadan kayboldun, o İngilizle başımı belâya soktun benim... Nihayet, Yalova'daki bir akrabaya gittim, bir müddet gözden kayboldum da izimi kaybettim. Daha çok olmadı geleli... Sen ne yaptın?

— Ne yapacağım? Fransa'ya gittim. Oradan geliyorum.

Güldü :

— Çevir kazı yanmasın! Paris'ten gelene bak! Zindan kaçkınına benziyorsun be! Kurabiyeci Arap Feyzulah'a dönmüşsün!

— Boş lâfı bırak... Ben burada bir kaç gün kalacağım... Olur mu?...

— Olur mu da söz mü? Elbette olur. Burası senin kendi evin...

— Ha... Unutma... Ben senin eski arkadaşın değilim... Yâni, arkadaşınım amma, Trablusgarplı Hacı Mehmet Sait'im, Anladın mı?.

Başını kaşımağa başladı:

— Yoksa yine peşinde polisler mi var?

— Yok amma.:. olabilir de... Bana itimadın var, değil mi?

— Tabiî...

— Öyleyse, hiç sual sorma. Ortada hiç bir fenalık veya seni tehlikeye düşürecek hiç bir vaziyet yok...

Levent Şahverdi Arşivi

— Pekalâ... Öyle olsun... Dedim ya, burası kendi evin... Sormaktan maksadım, merak ettim de ondan... İstersen kanlı katil ol... Bana ne... Arkadaşımsın...

Ziya ile böyle anlaştıktan sonra eve yerleştim.

Ertesi gün kıyafetim daha ziyade Araplaştı.

Galata rıhtımında dolaşmağa başladım...

Kafile kafile seyyah akınları başlamış. İstanbul yabancılarla dolmuş. Grup grup gezen Amerikalı seyyahlar...

Benim de aradığım bu...

Param da kalmadı. Önüme gelenden çarpsam bu, harp ganimeti olmaz! Profesyonel yankesicilik olur... Bana mücadele ettiğim milletin parası lâzım. Ancak öyle birinden para aşırırsam, harp ganimeti yerine geçer...

Birinci gün hiç bir şey olmadı.

İkinci gün, yine rıhtımdayım. Rıhtıma bağlı olan bir Yunan vapuru bayraklarla donanmış. Önünde bir sürü kalabalık. Zitolar, yaygaralar, bağrışmalar...

Kalabalığın içine girdim. İzmit taraflarından gelen veya izinli olarak memleketlerine gitmekte olan paralı düşman askerleri... Efzunlar, ellerinde çiçeklerle güzel giyinmiş genç kızlar, ihtiyarlar, ellerinde hediyelerle vapura girip çıkıyorlar. Bir bağrış, bir çığlık, kıyamet koparıyorlar.

Dikkat ettim, biraz ilerimizde, halinden anlaşıldığına göre, Yemişte yağ tüccarı olması pek muhtemel olan şişman bir Rum, ailesiyle türkçe konuşuyorlar. Kadınlar da aynı tipte... Anadolulu bir Rum ailesi.

Herif, kadınlar, kızlar avazları çıktığı kadar yarım yamalak rumcaları ile bağırıyorlardı:

— Zito! A... Zito! A...

Adam, yanındakileri bağırmağa teşvik ediyor.

Herifin elinde bir mecmua vardı: Yanındakilere gösteriyordu. Yanlarına yaklaştım. Mecmuadaki bir karikatüre bakıyorlardı.

Şişman, göbekli herif:

— Şuna... şu maskaraya bak... Bir de kalkmış, koca Yunan hükûmeti ile başa çıkmağa! Hele bak, Marika!

Levent Şahverdi Arşivi

Göz ucu ile karikatüre baktım; Mustafa Kemal Paşa veya Kemalistleri ifade eden bir tip yere yuvarlanmış. Kalpağı başından uçmuş... Bir efzun askeri de ayağını göğsüne basmış, süngüsünü kaldırmış vaziyette bir karikatür!

İçimden:

— Ulan herif, dedim, sen tam benim aradığım avsın... İşte ganimet dediğin böyle olur.

Bu sırada işimi görmek için tam bir fırsat hâsıl oldu: Bir düşman generali otomobilden indi; vapura giriyor. Vapurun içi bir karıştı. Kalabalık birbirine giriyor. Zitolar, bağırışmalar gırla gidiyor. Fırsat bu fırsat...

Faaliyete geçtim. Bir aralık avazı çıktığı kadar bağırmakta olan şişko herifin cüzdanını uçurdum!

Hemen kalabalığın arasından sıyrılıp dışarı fırladım... Rıhtımda bir sandala atlayıp karşı tarafa, İstanbul cihetine geçtim. Soluğu Süleymaniye camiinin avlusunda aldım...

Tenha bir köşede cüzdanı açtım. Baktım, sanki daha bankadan yeni çekilmiş, yepyeni, çil çil yüzlükler...

Tam zamanında aşırdığım ve tam mânasiyle harp ganimeti olan bu paranın yekûnu 1800 lira idi.

Camiin avlusundan çıkacağım sırada bir otomobil kafilesi geldi. Bir sürü Amerikalı seyyah... Yanlarında tercümanları... Süleymaniye camiini gezmeğe gelmişler.

Arkadan bir kafile daha... Tam fırsat... dedim.

Biz daha harpteyiz. Memleketim için bu harpte mühim bir vazife alacağım. Bu vazifenin lâyıkiyle ifası, ancak, bu adamlardan birinin cebindeki pasaportla mümkün olacaktı. Pasaportunun cebinden kaybolduğunu gören Amerikalı bir yenisini alabilir. Onun için şayanı ehemmiyet bir şey değildir. Ama, benim için bu pek mühim, pek elzem bir şeydi.

Bir kartpostalcının başına üşüşmüş olan seyyahların arasına girdim. Tesadüfler bana çok yerde yardım ederek daima işimi kolaylaştırmıştır. İşte bu anda yine bir iyi tesadüf imdadıma yetişti. Seyyahları birer birer gözden geçirirken, benim yaşımda birisinin ceketinin yan cebine koymuş olduğu bir şeye gözüm ilişti. Cebin dışında kalıp görünen kısmından bunun pasaport olması pek muh-

Levent Şahverdi Arşivi

temel olduğunu düşündüm. Hiç zorluk çekmeden adamın cebinden bunu yürüttüm! Bir kaç adım açılıp süratle göz attım. Tâ kendisi. Bir pasaport. Ben yaşlarda bir Amerikalının pasaportunu ele geçirmiştim.

Onlar camiye girerken, ben de oradan kirişi kırdım.

Pasaporttaki hüviyeti okuyorum: Herri Vili... Kaliforniya'lı... Yazar...

Mükemmel... Resim meselesine gelince, o kolay; Naci bunun ustasıdır...

Geldiğim İzmit yolu tehlikeli. Ama, ne yaparsın. Bir an önce Ankara'ya dönmek lâzım. Yine İzmit yoliyle gitmeğe karar verdim...

Tehlikeli Bir Tesadüf

Sabahleyin şafakla beraber kalktım.

Kıyafetimi değiştirdim.

Ziya ile vedalaştık.

Kadıköy iskelesine geldim; Haydarpaşa'ya geçmek üzere ilk vapura atladım. Vapurun içinde bir İngiliz polisiyle bir Yunan jandarması önümden geçiyorlar, dikkatli dikkatli yolculara bakıyorlardı.

Vay anasını! Az kalsın küçük dilimi yutacaktım: Yunan jandarması, Dünya Harbinde, Taksim jandarma karakolunda tanıdığım jandarma çavuşu Niğdeli Mihal çavuş... Ona, bilâhare, Çanakkale'de Beşinci Ordu da rastlamıştım. Diğeri, yâni İngiliz polisi olanı ise, yıllarca Amerikada bulunmuş bir Türk... Onunla da Dünya harbinde sansürde beraber bulunmuştuk. (İsmi lâzım değil!).

Mustafa Kemal'in Casusu İngiliz Kemal'i Arıyoruz.. Bulana Yüz İngiliz Lirası Mükâfat Var...

İkisi de beni görünce tanıdılar; yanıma geldiler!

Heyecana kapılmadım değil.

Renk vermedim, Mihal Çavuş :

— Oo... Nerelerdesin be?...

Diğeri:

Levent Şahverdi Arşivi

— Yahu, sağ mısın? Biz seni Fransa'da biliyoruz.

— Evet, Fransa'da idim... dedim. Başımdan bir felâket geçti. Gelmeğe mecbur oldum. Yakında yine gideceğim.

Mihal :

— Hayrola?...

— Babam vefat etti. kızkardeşim, annem yalnız kaldı.

— Başın sağ olsun... Aldırma... Bunlar herkes için mukadder şeyler...

— Öyle ama, birader... Vaziyetim bozuldu. Bir iş de bulamadım. Bütün aile benim başımda...

Lâfı daima aile bahsine getiriyordum. Mihal sordu:

— Nereye gidiyorsun?...

— Kadıköyüne... Akrabalara gidiyorum...

— Gel Haydarpaşaya çıkalım. Biz istasyonu teftiş edeceğiz; oradan sandalla Kadıköyüne geçeriz.

— Pekâlâ...

Dedim. Haydarpaşaya geldik...

— Sen gar büfesinde bir bira iç, biz şimdi geliriz.

Dediler. Anlaşılan benim bineceğim, İzmite gidecek olan treni kontrol edeceklerdi.

Oturdum. Biraz sonra geldiler. Birer bira daha içtik.

Mihal söyleniyordu :

— Bulacağız bu herifi biz...

Öteki:

— Elbette yakalanacak...

Mihal:

— Kaç para eder. Biz yakalamalıyız ki, bir işe yarasın.

Sansür arkadaşı bana:

— Yahu, senin ingilizcen kuvvetlidir. Niçin tercüman olmuyorsun? İstersen seni bizim kumandana söyleyeyim. İhtiyaç var. Kadıköy İngiliz polis komiseri de seni tanır... dedi.

— Evet, dedim, tanır... Nasıl tanımaz... Bir kaç gün sonra buluşalım da bana bir yol gösterin... Olmaz mı?

Bu sefer de Mihal ortaya bir iş attı:

— Sana bir iş var. Birisini arıyoruz. Eğer bunun nerede olduğunu haber verirsen veya bulursan yüz İngiliz lirası mükâfat kazanırsın!..

Levent Şahverdi Arşivi

Sansürcü:

— Evet, doğru... Bak.. aklıma gelmedi. Senin tanıdıkların çoktur...

Ben :

— Kim bu? Resmini verir misiniz?

— Resim filân yok. Fazla tafsilât da yok...

— Kim yahu bu?

— Mustafa Kemal'in casusu İngiliz Kemal! Onu arıyoruz... Fakat, elimizde fazla malûmat yok.

Diğeri:

— Şimdilik yok ama, yakında olacak elbette...

Başımdan aşağı kaynar su dökülmüş gibi oldum. Hemen bira kadehini ağzıma götürdüm. Beni benden soruyorlar. Hem de kimler soruyor: Eskiden beni tanıyan, fakat Esat olarak tanıyan insanlar...

BİRİNCİ CİLDİN SONU

Levent Şahverdi Arşivi

KÜLTÜR KİTABEVİ SUNAR

ŞEMSİ BELLİ'nin En güzel Eserleri: **TL.**

★ GÜZÇİÇEĞİ Cilt I. 3,50
★ GÜZÇİÇEĞİ Cilt II. 3,50
★ BAHAR GÜNEŞİ ... ... 3,—
★ CANKUŞUM ... ... 3,—
★ ŞEYTAN DİYOR Kİ ... ... 4,—

HÜSEYİN KARAKAN'ın Kıymetli Antolojileri:

★ ATATÜRK ŞİİRLERİ ANTOLOJİSİ 3,50
★ DÜNYA ŞİİRİ (Cilt I) ... ... 5,—
★ DÜNYA ŞİİRİ - Fransız Şiiri - (Cilt II). ... ... 5,—
★ DÜNYA ŞİİRİ (Cilt III) 7,50
★ ŞİİRİMİZİN CUMHURİYETİ ... ... 6,—
★ TÜRKÇE HAYYAM ... ... 5,—

ÜMİT YAŞAR ile AVNİ ANIL'ın Müzik ve Şiir Meraklılarına Armağanı:

★ BİRAZ KÜL, BİRAZ DUMAN ... ... 5,—

SERVER İSKİT'in Her Aydının Kitaplığında Bulunması Lâzım Gelen Eseri:

★ EVLİYA ÇELEBİ SEYAHATNÂMESİ ... ... 10,—

SEVİM ERDEM'in Sanat Akımlarını Nefis Örneklerle Veren Eseri:

★ MODERN SANAT ... ... 15,—

Senaryo Yazacaklara, Perde Hayatı ile İlgili Olanlara Kıymetli Bir Rehber:
Hazırlıyanlar: K. MERAM - T. AKPOLAT

★ SENARYO YAZMA TEKNİĞİ ve SİNEMADA ARTİSTİK OYUN SANATI ... ... 5,—

NECMİ ONUR'un Yurt Gerçeklerini Dile Getiren Kitabı:

★ MEZARLARINDA YAŞAYANLAR ... ... 4,—

Kitapçılarda Bulunur.
Kitabevimizden Temin Edilebilir.

KÜLTÜR KİTABEVİ
Ankara Cad. No: 62 — İstanbul.

Levent Şahverdi Arşivi

Bitirmeden Elinizden Bırakamıyacağınız, Harikulâde Heyecanlı, Esat Tomruğun Başından Geçmiş Hakikî Mücadeleler :

Türk Casusu
İngiliz Kemal'in

İKİNCİ DÜNYA
HARBİ MACERALARI

İki Cilt 10,— TL.

Kitapçılarda Bulunur.
Kitabevimizden Temin Edilebilir.

KÜLTÜR KİTABEVİ
ANKARA CAD. No: 62. İSTANBUL

Levent Şahverdi Arşivi

TÜRK CASUSU İNGİLİZ KEMAL

MİLLÎ MÜCADELEDE

CİLT I

KİTAPTA GEÇEN HEYECANLI KONULARIN BAZILARI

Hafiyeler Beni Yakalıyor — İngiltere'ye Kaçıyorum. Nasıl Boksör Oldum? — Rus İsyancıları Arasında — Beyaz Kadın Tacirleriyle Mücadelem — Türkiye'ye Dönüşüm. Atatürkle Karşılaşmam — Bir Casus Yakalıyorum — Sansörde Vazifelendiriliyorum — Lavrens'in Peşinde — İngilizler Beni Tevkif Ediyorlar — Çanakkale İngiliz Kampından Nasıl Kaçtım? — Millî Mücadeleye Katılıyorum — Bigada Mustafa Kemal Paşa'dan Talimat Alıyoruz — Bandırma'da Faaliyetlerim — Gizlice Silâh Depolarını Boşaltıyoruz — Dramalı Riza ile Karşılaşmam — Yunan İşgalindeki İzmir'e Beyanname ve Bomba Dağıtıyorum. — Bandırmadan Amerikan Mümessiliğim — Çerkes Etemle Karşılaşmam — Kuvayî Millîye Kasasını Ankara'ya Nasıl Getirdik — Atatürk'ün Verdiği Yeni Vazifeler — Antalya'da Bir Casus Şebekesi Meydana Çıkarıyorum — İstanbul'da Bir Amerikan Pasaportu Elde Ediyorum ve daha yüzlerce heyecanlı vaka .....

Fiyatı : 6.- TL.

Levent Şahverdi Arşivi